

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ,
АСПІРАНТІВ, СПІВРОБІТНИКІВ ТА СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ
ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

(Суми, 19-20 квітня 2012 року)

Частина перша

**Суми
Сумський державний університет
2012**

Секція 1
ГЕРМАНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ

СЕМАНТИКА І СИМВОЛІКА КОЛЬОРУ ЯК
ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН
(на базі німецької та української мов)

Аніщенко Ю., *студ. гр. ПР-82,*
Єрмоленко С. В., *ст. викладач СумДУ*

Кольоровизначення є одина з найбільш цікавих для дослідження тематичних груп слів в різних мовах. Популярність кольоровизначення як предмету дослідження пояснюється тим, що вони виявляються частиною більш глобальної проблеми співвідношення змісту і форми мовного знака в певній мові, що робить вивчення питання особливостей семантики кольоровизначення актуальним як в теоретичному, так і в практичному плані.

Розглядаючи ті чи інші аспекти феномену кольору, фахівці часто ігнорують глибинний і історичний та культурний досвід самої людини, якій властиве постійне прагнення називати предмети і явища, які його оточують. Незважаючи на очевидні зв'язки з людською нейрофізіологією, значення назв кольору (як і значення позначень емоцій) представляють собою артефакти культури. Колірна картина світу, будучи значущим компонентом мовної картини світу, не є винятком. Тому у лінгвістів колористика являє собою одну з найбільш популярних лексичних груп. Мовознавці, типологічні, етимологи, лексикології, семасіології в ході дослідження десятків мов прийшли до висновку, що в системі кольоропозначення існує ряд універсальних рис. Крім того, різні ставлення до того чи іншого відтінку відображається в образних висловах, ідіомах і приказках, існуючих в мові. Адже вони акумулюють соціально-історичну, інтелектуальну, емоційну інформацію конкретно національного характеру.

За спостереженнями учених, по мірі розвитку і збагачення людського досвіду відбувався розвиток і збагачення системи кольоропозначень. Можна назвати різні джерела його поповнення. У історії світової культури можна виділити декілька періодів, коли накопичення кольоронайменувань в європейських мовах відбувалося найактивніше. Особливе місце займає при цьому період науково-технічної революції і подальшого розвитку промисловості, зокрема, ткацької і фарбувальної, коли створювалися безліч нових відтінків

кольору невідомих і неможливих до того моменту, що, як результат, спричинило збагачення колірної термінології. Починаючи з шістнадцятого століття, активним джерелом розвитку кольоропозначень стала література, особливо поезія, де створення різних поетичних образів вимагало все нових і нових найменувань, у тому числі і колірних. Бахиліна Н. Б. справедливо відзначає, що "розширення словника кольоронайменувань було викликане також естетичними потребами літератури, що розвивалася, в першу чергу в поезії, створювалися поетичні синоніми загальноповживаних колірних термінів...".

Труднощі, що виникають при семантичному і, відповідно, когнітивно-прагматичному дослідженні кольороназв в лінгвістиці, і проблема зіставлення вербальних і невербальних знаків, пов'язаних параметром «кольорова палітра», обґрунтовані тим, що кольоровизначення представляють собою, за термінологією Пірса, "образні іконічні знаки", характеризуються "фактичною подобою означуваного і означаємого". Лексеми типу "червоний", "жовтий" і т. д. відносяться до базових категорій людського мислення та "містять таку кількість інформації про об'єкт або явище, якого виявляється досить для більшості ситуацій, в яких людина з ними зустрічається".

Вважається, що вихідним у народів на ранніх етапах розвитку було протиставлення "темний/ світлий", і на його базі виникли позначення кольору. Однак межі між кольорами ще довгий час залишалися розмитими, що стало причиною широкого синонімічного вживання слів, що позначають кольори.

Треба відзначити способи зображення відтінків, для яких немає спеціального словесного позначення. В першу чергу, це використання дослівного перекладу з аналітичним позначенням кольору за допомогою слова кольору. Але основним засобом передачі відтінків є модифікація основного кольору.

Для уточнення кольору використовуються:

- 1) суфікси інтенсивності (синюватий – bläulich, жовтуватий, червонуватий – rötlich);
- 2) спеціальні слова, що уточнюють колір (блідо-, яскраво-);
- 3) метафоричне вказування на предмет, що має такий самий відтінок (білосніжний);
- 4) вказування на основні кольори, що входять до складу відтінку (коричнево-сірий, червонувато-коричневий, синьо-зелений).

До того ж, відтінок, що має назву в одній мові, може залишитися без неї у іншій. В цьому випадку відтінки не відокремлюються від основного кольору і не відрізняються між собою.

Збереження семантики колірною словесного образу залежить від подібності значень колірних лексем, від контексту.

Загалом, зображення відтінків, що не мають спеціального позначення в даній мові, - дуже складна задача. В художній літературі часто взагалі не можна використовувати пояснення, і перекладачі, будучи не в змозі точно перекласти назву відтінку, передають його лише приблизно.

Таким чином, колір має величезне значення в житті сучасної людини. Дуже часто від нього залежить зміна настрою, емоцій і навіть фізичного самопочуття людей, що пояснює популярність кольоропозначень як предмету психологічних досліджень. Особливістю даної тематичної групи слів визнається те, що на відміну від інших об'єднань слів, де незрідка навіть сама тематична класифікація представляє безперечну трудність, вони мають безпосереднє співвідношення з екстралінгвістичною реальністю - колірним спектром.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ІМЕННИКОВИХ АД'ЮНКТИВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Афакова О. С., студ. гр. ПР-82,

Чернюк Н. І., к. філол. н., доцент СумДУ

У теорії англійської мови існує декілька проблем, що отримали статус "вічних". До них відноситься й проблема атрибутивної конструкції N + N (іменник + іменник), котра отримала напівкомічну назву "Stone Wall Problem". Лексичний статус таких сполучень являє собою велику проблему для багатьох учених, які сумніваються щодо лінгвістичного напрямку, за яким слід їх тлумачити: чи як одне самостійне слово, чи як словосполучення. Спірним є й статус першого компонента номінативно-номінативних конструкцій: чи є він іменником у функції означення, чи прикметником.

Існує декілька критеріїв, за допомогою яких складне слово відрізняють від словосполучення: фонетичний, графічний,

семантичний, морфологічний, синтаксичний та структурний. Фонетичний критерій полягає в наявності об'єднувального наголосу в складному слові на відміну від рівного наголосу в членах словосполучення.

Для графічного критерію характерним є те, що складні слова, на відміну від словосполучень, пишуться разом чи через дефіс. Але їх правопис різниться від словника до словника, що ускладнює проблему розрізнення.

Стосовно семантичного критерію, то провести межу між складним словом та словосполученням досить важко, оскільки перше виражає певне значення, а друге базується на атрибутивних зв'язках.

Морфологічний критерій визначає єдність складного слова, на відміну від словосполучення: у складних словах поєднуються морфологічно неформлені основи, у той час як у словосполученнях – окремо оформлені основи, що зберігають свою самостійність. До синтаксичних критеріїв можна віднести те, що словосполучення завжди можна розширити, додавши слово, на відміну від складних слів, по відношенню до яких така процедура неможлива.

Структурний критерій визначається порядком послідовності жививання компонентів у словосполученні.

Існують різноманітні типи класифікації N + N сполучень:

1. За будовою – сполучення типу N + N будуються за нейтральним типом, без жодних з'єднувальних елементів, шляхом поєднання двох простих основ.
2. За зв'язками між компонентами – сполучення такого типу поділяються на дві основні групи: ендосентричні та екзосентричні. Стосовно семантичних зв'язків між компонентами виділяють два типи N + N сполучень: сурядні та підрядні.
3. За ступенем мотивованості сполучення N + N можуть бути повністю мотивованими, частково мотивованими та немотивованими.

Лексичне значення N + N сполучення отримується в результаті поєднання лексичних значень його компонентів та структурного значення характеру дистрибуції. Конструкція, що лежить в основі складних іменників, є полісемантичною: вона передає різні семантичні зв'язки призначення, схожості та орудні зв'язки.

Завдяки чітко фіксованому порядку взаєморозміщення компонентів такого виду словосполучень за схемою "означення – означуване" виключаються випадки сумніву стосовно того, яку функцію виконує кожне з двох сполучуваних слів. Ця залежність

знаходить своє граматичне вираження. В атрибутивних словосполученнях англійської мови між компонентами встановлюються наступні граматичні зв'язки, де перший компонент може позначати:

1. Суб'єкт – sunrise, earthquake, mother earth, girl draftsman, lady journalist;
2. Об'єкт – dog-show, health service, ink transfer, money economy;
3. Місце – garden-party, world peace, country air, England tour;
4. Час – winter days, Sunday night, morning milk, schooldays,;
5. Призначення – flagstaff, coffee-table, nightdress, tea chest, teapot, export products, peace movement, tooth brush;
6. Засіб, інструмент – ketamine treatment, gunshot, acid treatment;
7. Матеріал, з якого зроблений другий компонент – gold medal, satin blouse, oak barrel, concrete stairs, plastic gloves.

Особливістю англійської мови є індивідуальна легкість, з якою іменник чи декілька іменників, що утворюють ланцюжок чи навіть ціле речення, здатен сполучатися з головним іменником і виконувати по відношенню до нього функцію препозитивного означення.

Вживання подібних конструкцій являє собою зручний та економний засіб вираження змісту, оскільки при мінімальному використанні граматичних засобів зв'язку він дозволяє передати максимальну кількість інформації.

Найбільш характерними дані конструкції є для науково-технічного та газетно-публіцистичного стилів. Однак у наш час спостерігається поступове проникнення багатокomпонентних номінативно-номінативних словосполучень і до текстів художнього стилю.

Номінативно-номінативні групи можуть включати до шести іменників. Значення таких багатокomпонентних іменних сполучень є скоріш імпліцитними, ніж експліцитними. Для їх тлумачення необхідні відповідні фонові знання. Поширення таких номінативно-номінативних сполучень в англійській мові свідчить про посилення тенденції до препозитивного вживання іменників у функції означень.

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗАГАДКИ

Бикова Ю., студ. гр. ПР-82

Загадки – це побудований у вигляді іноказання невеликий фольклорний твір, який складається з хитромудрого питання, на яке треба дати ґрунтовну відповідь. Щоб знайти відповідь – відгадку, потрібно вміти зіставляти життєві явища на основі їх спорідненості чи подібності за певними ознаками, рисами, характеристиками. Англійські загадки часто являються метафоричними в сукупності з відгадками, так як це не просто задане метафоричне питання, а дуже хитро поставлене питання.

Загадка – жанр народної творчості, який залишається одним з чи не менш вивчених. Звернення до вивчення англійських загадок дозволяє розглянути взаємодію мовної системи та етносу в динаміці, із нової позиції осмислити мовленнєвий феномен народної культури та його вплив на сучасну творчість.

Поетика жанру англійських народних загадок в основному характеризується загально-фольклорними рисами. Найчастіше вони побудовані на основі метафори, метонімії та розгорнутого паралелізму. У мові загадок вживаються епітети, порівняння, гіперболи та тавтологічні вислови. Ритміка загадок нерідко підкреслюється алітерацією та асонансом. Загадки побутують, розвиваються і користуються популярністю, здавна захоплюють багатьох письменників, які вводять їх у свої твори, вчать на них мислити стисло, образно.

Вивчення народних загадок готує учнів до освоєння системи літературних знань, розвиває образне бачення. Будучи універсальною системою, загадки в той же час несуть у собі великий національний заряд, без осмислення якого неможливе сприйняття здобутків інших культур.

Загадка – умовний діалог, у якому один із учасників повинен відгадати й назвати слово або речення, загадане іншим учасником, але назване ним не прямо, а у вигляді натяку або іноказання.

Продуктивному розгадуванню загадок сприяє розуміння їх лінгвістичної й семантичної структури. Будь-яка загадка являє собою свого роду логічне завдання, тому що містить — в явній або прихованій формі — питання, на яке потрібно знайти відповідь.

На сьогодні загадки майже повністю перейшли в дитячий фольклор. Містячи в собі елемент гри, що збуджує уяву того, хто має

відгадати, загадки захоплюють дітей і виконують пізнавальну та розвиваючу функції. У багатьох народів цей жанр був і залишається засобом формування і розвитку розумових здібностей молодих людей, вироблення здатності до аналізу, зіставлення явищ. Це широко використовується в народній педагогіці.

Наук. кер. - Бондаренко Ю. С., викладач СумДУ

ЕЛІПТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Берега Д. В., студ. гр. ПР-82

Еліптичні речення - це структури, в яких неназваний член речення не визначається з контексту та обстановки мовлення, а зумовлюється структурою та семантикою самого речення. Найсприятливішим комунікативним середовищем для еліптичного речення є: розмовно-побутовий, публіцистичний та рекламний дискурс.

Уживання еліптичних конструкцій у газетному мовленні зумовлене насамперед комунікативними потребами, необхідністю актуалізувати рему висловлення, саме ту її частину, яка є найважливішою в певному акті спілкування. Крім того, вони мають специфічне вираження предиката – центрального компонента висловлення, вживаються як ефективний стилістичний засіб у текстах різного характеру, зокрема в художніх, особливо поетичних та публіцистичних.

Неповні приєднувальні конструкції поширені в газетних текстах інформативного й публіцистичного характеру. Вони виражають переважно значення додаткового повідомлення й семантично залежать від попередніх структур, зберігають їхні модальні й часові характеристики, хоч і становлять окремі висловлення. Приєднувальні конструкції конкретизують атрибутивні, об'єктні й обставинні характеристики дії основного речення.

Виконуючи функцію заголовків газетних статей, еліптичні речення допомагають заінтригувати читача, створюють ефект змістової невизначеності, яка зникає після прочитання статті.

Вербалізований рематичний компонент виконує інформативну функцію щодо з'ясування змісту газетних матеріалів.

В еліптичних реченнях можуть опускатися:

- підмет: See you tomorrow. Would we were at home;
- присудок та частини складного присудка: Some of the strangers spoke English, others Spanish;
- кілька частин речень: When do you want me to be ready? – Tomorrow night.

Повторювання допоміжного дієслова у кінці речення у розділових питаннях також є еліптичною конструкцією: And you left him in the lurch, didn't you?

Отже, неповні речення вживаються в суцільному тексті, щоб уникнути зайвого, нудного повторення відомих уже слів і словосполучень. Пропуск окремих членів у неповних реченнях не лише дає змогу стисло й економно викласти інформацію, а й робить компактнішим, пов'язанішим увесь текст і, отже, полегшує його сприймання.

Наук. кер. –Приходько Н. А., викладач СумДУ

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВІДЧИСЛІВНИКОВИХ ПРИКМЕТНИКІВ (на матеріалі англомовного дискурсу)

Білоконь І. М., студ. гр. ПР-71

Прикметники - лексико-семантичний клас слів, які позначають непроцесуальну ознаку (властивість) предмета, події або іншої ознаки, вираженої іменною частиною мови. Прикметник позначає або якісну ознаку предмета, поза його відношенням до інших предметів, подій або ознак, або ознаку відносну. Ця ознака позначає властивість предмета через його відношення до іншого предмета, ознаки, події.

Семантичною основою прикметника є поняття якості. Прикметники завжди семантично пов'язані з іменниками. Цей зв'язок реалізується двома способами: прикметник може виступати означенням до Іменника, утворюючи атрибутивну конструкцію, або як предикат чи частина предикату, поєднуючись з іменниками через дієслово-зв'язку.

Слова, утворені від числівників, зберігають сему числа, розширюють значення кореша, і, тим самим, стають дериватами. Під

денумеративами ми розуміємо секондарні конструювання, вихідною морфемою яких є коренева основа числівників. Серед денумеративів виокремлюються адвербіальні, субстантивні, ад'єктивні та службові слова.

За структурою денумеративи-прикметники поділяються на прості та складні. Під простим словом розуміємо безафіксе, конвертоване утворення. До наступної групи належать складні слова, утворені в результаті словоскладання - композити. У них нумеральна основа займає препозитивне положення відносно другого компонента, що зумовлюється премодифікацією числівника у вихідних сполученнях. Для денумеративів діючою моделлю є словоскладання (композиція).

В англійській мові композити відчислівникових прикметників представлені моделями Num + N, Num+N-ed, Num+N+Adj, Num+Adj.

Структурні та семантичні зв'язки компонентів денумеративів характеризуються формальною та семантичною компресією. Семантична єдність композитів є похідною та адитивною. Складні денумеральні композити вказують на кількісні характеристики об'єктів, явищ, процесів, часових параметрів.

Семантичне поле - це об'єднання навколо ядерного елемента слів, що перебувають у синонімічних стосунках з ним та з однокореновими йому словами, тобто пов'язаних з ядром опосередковано. В поле входять і слова, похідні від усіх вищезгаданих одиниць, а також відповідні словосполучення. Всі ці елементи різною мірою містять значення ядерного елемента.

Беручи до уваги оклад мікрополів нумеральності та квалітативності, можна зробити висновок, що кількісно-якісне значення притаманне відносним прикметникам - нумеративним дериватам типу double, treble, three-part, two-tongued, first-class. Ці одиниці входять до периферії лексико-семантичного поля кількості і є носіями ознаки точного числа, яка передається на морфемному рівні.

Семантична основа нумеративних прикметників-дериватів - поняття якості, властивості, що й об'єднує їх в одну функціонально-семантичну категорію з іншими групами прикметників. Нумеративні прикметники відповідають на питання ЯКИЙ?, а ЯКИЙ? є питанням про якість незалежно від його граматичної форми. Проте відповідь на це питання у даному випадку, як і саме питання, не втрачає зв'язку з поняттям кількості.

Нумеративні прикметники виражають ознаки за відношенням до предмета чи явища, людина чи тварини, абстрактного поняття, часу з обов'язковою вказівкою на числове поняття (кількісної, порядкової, індексної, градуйованої ознаки).

Числова ознака, вступаючи у взаємодію з ознаками інших частиномовних категорій, наявна вже не у "чистому" вигляді, а у складі комплексних концептів, які містять різнопланову інформацію про феномени предметного світу. Числовий концепт, вийшовши за межі одвічного когнітивного простору числа, віддаляється від нього та обростає на своєму шляху все новими й новими "чужими" категоріальними ознаками, що постійно відсувають число углиб концептуальної моделі похідного.

Порядкові числівники і нумеративні прикметники-деривати виступають носіями квантитативно-квалітативної семантики. Лексичне значення кількісно-якісних слів складається з речового значення кореня та словотвірного значення. Відмінною рисою таких найменувань є чітко виражений вторинний характер: вони сприймаються носіями мови як одиниці залежні, семантично пов'язані з вихідними: одиницями.

1. Арутюнова Н. Д. Проблема числа// Логический анализ языка. Квантитативный аспект языка/ Отв.ред. Н. Д. Арутюнова. - М.: Индрик, 2005. С.5-21.
2. Баранова С. В. Синкретизм мовних категорій "кількість" та "якість"/ С. В. Баранова// Вісник СумДУ. Серія Філологічні науки. - 2002. - №3 (36). -С.17-22.
3. Семантичне навантаження денумеральних одиниць: С. О. Швачко. Мовні концептуальні картини світу. - Київ, - 2002. - №7. - С.522-527.
4. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти - Навчальний посібник. - Вінниця: Нова книга, 2008. - 128 с.

Наук. кер. - Швачко С.О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Беспалова Г. В., *студ. гр. ПР-83*

Експресивність можна визначити як основну категорію мовленнєвої діяльності, що характеризується "накладанням" суб'єктивних модальностей оцінно-емотивного типу на нейтральний тон повідомлення. Завдяки їй відбувається інтенсифікація виразності тексту.

Більшість вчених схиляються до думки, що це стилістичне явище, що спостерігається внаслідок відхилення звичних способів використання мовних одиниць. Експресивність пов'язана з низкою лінгвістичних категорій серед них найбільш тісний взаємозв'язок експресивності з емоційністю.

Засобами вираження експресивності на графічному та фонетико-фонологічному мовних рівнях може бути використання алітерації, асонансу, ономотопеї, графонів, виділення окремих уривків тексту, незвичне розміщення тексту на сторінці і т. ін.

На морфологічному рівні експресивність може бути представлена повторенням морфем, що однак зустрічається дуже рідко, оказіоналізмами.

Засобами вираження експресивності на лексичному рівні є так-звана емоційна лексика (вигуки, емоційні та суб'єктивно-оцінні прикметники), використання епітетів, сленгу.

На синтаксичному рівні мови вибір засобів виразності та експресивності є не меншим ніж на названих вище рівнях. Це може бути і різні стилістичні фігури, емоційні конструкції, еліптичні речення і т. ін. Засобом вираження експресії у тексті може служити навіть довжина речення, пунктуація, виділення інтонації вигуків, питання, тире, двокрапки та інші. Носіями експресивності є живання автором у тексті таких стилістичних засобів як риторичні питання, повторів, еліпсису, інверсії, літоти та ін.

Наведені вище засоби експресивності вказують на її важливість, яке дозволяє читачеві створити власне суб'єктивне уявлення про сказане.

Носіями експресивності можуть бути мовні одиниці будь-якого мовного рівня, стилістичні прийоми.

Наук. кер. - Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

ТИПОЛОГІЯ ДЕНУМЕРАЛЬНОГО СЛОВОТВОРУ: КРОКИ ТА ГНІЗДА

Боровик О., студ. гр. ПР-71,

Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

Числівники англійської мови - самостійна незамкнута парадигма квантитативних одиниць, якій притаманні ізоморфні риси лексико-семантичного поля кількості. Числівники, в основному, виконують квантитативну функцію, про що свідчить їх тяжіння до дискретних одиниць. Крім того, вони виконують номінативну, когнітивну, прагматичну, епідигматичну та інші функції. Англійським числівникам притаманні такі риси, як інформативність, динамізм, термінологічність, стабільна кореляція з одиницями лексико-семантичного поля кількості та словотворча активність.

Під денумеративами ми розуміємо секондарні конструювання, вихідною морфемою яких є коренева основа числівників. Серед денумеративів виокремлюються адвербіальні (*once, thrice*), субстантивні (*twins, Twain*), ад'єктивні (*two-cornered, three-sided*) та службові слова (*between, only*). Серед денумеративів зустрічаються, в основному, іменники та прикметники. Сферою виникнення денумеральних дериватів є переважно розмовне, діалектне, професійне мовлення, художня література та публіцистика, де постійно існує потреба висловитись коротко, дотепно, не забуваючи про емоції та експресію.

О. А. Земська виділяє такі словотворчі функції: 1) власне номінативну; 2) конструктивну; 3) компресійну; 4) експресивну; 5) стилістичну. Перша функція словотворення слугує для утворення неологізмів похідних одиниць, секондарних утворень. Словоскладання вихідних одиниць - це скорочення наявних у мові номінативних одиниць, зокрема способами немодельованого утворення слів. Словотвір має три складові: 1) способи словотворення; 2) словотворчі засоби; 3) правила словотворення. До продуктивних способів словотворення належать: афіксація, конверсія, композиція та компресія. Словотворчими засобами слугують корені, основи слів та афікси (суфікси та префікси).

Дієслівні денумеративи утворюються шляхом конверсії, яка є специфічним способом словотвору, коли нове слово утворюється без формальної зміни вихідного слова, без застосування будь-яких лінійних словотворчих засобів. Конверсія розглядається як вживання

одного слова (лексеми) у функціях різних частин мови, як спосіб словотвору, у результаті якого утворюються слова зі спільним коренем. Продуктивною моделлю конверсії в денумеративах виступає модель Num→V, причому вагому участь у ньому беруть складні слова та словосполучення. Напр.: англ. *ten* → *to ten*, *one* → *to one-up*, *four* → *to four-flush*. Найбільш активним словотворчим процесом виступає словоскладання (композиція), що посідає значне місце в лексико-семантичній системі англійської мови.

Серед денумеральних деривативів розрізняють прості, складні та складнопохідні утворення. Під простим ми розуміємо безафіксне утворення. Напр.: *sevens*. Складні денумеральні композити вказують на кількісні характеристики людей, явищ, процесів, часових параметрів. Напр.: *four-footer*, *three-cornered*, *three-year-old*.

У результаті можна прийти до наступних висновків:

Під денумеративами ми розуміємо секондарні конструювання, вихідною морфемою яких є коренева основа числівників.

Серед денумеративів виокремлюються прислівники, прикметники та іменники, які утворюються шляхом розширення кореневої морфеми числівника. Серед денумеративів виокремлюються адвербіальні (*once*, *thrice*), субстантивні (*twins*, *Twain*), ад'єктивні (*two-cornered*, *three-sided*) та службові слова (*between*, *only*). Серед денумеративів зустрічаються, в основному, іменники, прислівники та прикметники.

Денумеральні композити представлені такими основними моделями: Num + N + ed (*two – concerned*), Num + Adj + N (*three – strong group*). До нейтрального типу словоскладання відносяться утворення типу *hundredweight*. Складно похідні одиниці створюються за допомогою суфікса, що розширює комплекс із нумеральної та субстантивної основ. Числівники англійської мови характеризуються словотворчою активністю, що проявляється у процесі словоскладання та суфіксації.

Вивчення різних засобів реалізації квантитативності, ідентифікація моделей денумерального творення має велике значення для пізнання сутності квантитативних слів.

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕРСІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Бурдюгова Н. Р., студ. гр. ПР-82

Дискурс - процес і результат смислотворення, що включає його породження і сприйняття, метамовну діяльність, основні лінгвопоетичні принципи моделювання художнього дискурсу.

Художній дискурс поєднано з іншими типами дискурсів, але водночас він відрізняється від них. Йому, як і іншим культурно позначеним дискурсам, є властивим латентний і дійсний плани буття/функціонування, що виявляється зокрема як нефіксована імпровізація, написання твору, його реалізація при колективному чи індивідуальному читанні чи акторському виконанні. Ці плани визначають засади художньої комунікації, які в свою чергу зумовлюють методи суб'єктивного чи об'єктивного спрямування у творенні художньої дійсності, настанову мовця, що втілюється в "образі автора", функцію і роль адресатів тощо. Предмет художнього повідомлення існує в умовно реальному чи вигаданому світі уяви автора та його адресата, відтворюючи основні риси мовленнєвого структурування як дійсного способу, який включає елементи пізнання, пропису, аргументації та інтерпретації. Проте докорінна відмінність художнього дискурсу від побутових та інших культурно визначених дискурсів полягає, по-перше, у його цілеспрямованій вторинності відносно первинних жанрів мовлення і, по-друге, у його основоположній здатності до творення багаторівневої структури смислів на засадах вапоризації тих чи інших механізмів означення.

На ранніх етапах вивчення дискурсу вченими розглядалися два базисних значення цього терміну. В одному з них, що використовувався у дослідженнях мовних структур, які виходять за рамки речення, дискурс практично ототожнювався з поняттям тексту. Одним з перших вжив термін дискурс як самостійний термін американський лінгвіст А. Харріс, який у 1952 р. опублікував статтю "Аналіз дискурсу", присвячену дослідженню мови реклами. Приблизно в цей же час поняття дискурсу сформулював Ю. Хабермас. Він розумів під дискурсом комунікацію особливого виду, специфічний діалог, мета якого - неупереджений аналіз реальності. Учасники комунікації (дискурсу) аналізують реальність, відмовляючись від існуючих мовленнєвих стереотипів. Тут під дискурсом розуміється, скоріше, спосіб одержання істинного наукового знання. У такій інтерпретації дискурс виступає як інструмент пізнання реальності – значимий діалог з використанням визначених методик.

Художній дискурс формується і функціонує в безперервному процесі становлення, де різні форми і види мовлення утворюють ціннісно марковані парадигми на основі суспільно, культурно обумовлених принципів вибору, закріплення, стереотипізації, руйнації і реструктуризації вихідних стереотипів. У звичайній побутовій чи суспільно, професійно спеціалізованій ситуації спілкування всі її складові відіграють переважно типологічно належну їм роль. Коли відбувається перехід до мовлення художнього, ці складові набувають нового значення, яке є, по-перше, знаком переходу до іншого, непобутового поетичного виміру, а, по-друге, стає носієм нових, невластивих йому початково, смислів.

За визначенням, інверсія – це стилістичний прийом, що полягає у навмисній зміні звичайного порядку слів з метою емоційного, смислового, виділення якої-небудь частини висловлювання.

Інверсія може виконувати різні функції у висловлюваннях. Ці функції, в свою чергу, служать для різних цілей мовця. Іноді вони призначені для виділення певного слова, фрази в загальному потоці тексту, щоб читач запам'ятав назву, рекламований товар або послугу. Іноді різні функції інверсії сприяють підвищенню експресивності висловлювання, щоб вплив на читача також підвищувався. Спостерігаються випадки, коли за допомогою інверсії (її логіко-інформативна функція) підвищується інформативність всього висловлювання і всього тексту, його навколишнього щоб, знову ж таки, привернути увагу читача. Функція інтенсифікації служить для посилення емоційного наголосу на певному слові, для створення певного образу в творі.

Було з'ясовано, що у переважній більшості речень, що покликані подати інформацію, ознайомити читача з подією, справді присутній характерний прямий порядок слів. І, навпаки, у реченнях, що мають викликати певні емоції, зустрічається зворотній порядок слів – інверсія. Такий тип речень у художньому дискурсі покликаний привернути увагу читача до певних подій.

Підсумовуючи можна зазначити, що інверсія поділяється на повну та часткову, та стає актуальною в умовних реченнях, в реченнях для постановки питань. Також, інверсія зустрічається у тих випадках, коли на перше місце в реченні висуваються слова, що представляють собою в смислового плані найбільш істотну частину присудка та в тих, які виражають волю і бажання, так як такі речення зазвичай характеризуються яскраво вираженим емоційним забарвленням.

Наук. кер. - Приходько Н. А., викладач СумДУ

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО СЛЕНГІВ

Веремйова В. А., *студ. гр. ПР-83*

Мова – це той засіб, за допомогою якого культури виражають себе, свою сутність. Мова відображає культурно-історичний фон кожної епохи та, як правило, є повністю зрозумілою тільки людям, що живуть в цю епоху. Найбільш жваво реагує на всі події в житті сленг молоді. Він підхоплює і відображає нові явища і сам змінюється в процесі їх перетворень. Чіткого поняття сленгу в сучасній лінгвістиці не існує. Уся лексика будь-якої мови розділяється на літературну та нелітературну. Сленг складається зі слів та фразеологізмів, які виникли і спочатку вживалися в окремих соціальних групах і відбивали цілісну орієнтацію цих груп. Ставши загальноновживаними, ці слова в основному зберігають емоційно-оцінний характер, хоча іноді "знак" оцінки змінюється.

Перш за все, сленг є засобом маркування приналежності мовця до певної соціальної групи. Іншими словами, сленг являє собою мовний засіб виокремлення невеликої групи у великому суспільстві. Водночас відділяючись від одних і наближаючись до інших, людина певним чином самовиражається.

Окрім цього, літературна мова чи діалект часто не надають можливості висловити думку стисло та емоційно. Привабливість сленгу полягає в тому, що його іноді дещо грубувата лексика дозволяє надати мовленню експресивного забарвлення. Сленг не залишається постійним. Зі зміною одного модного явища іншим, старі слова забуваються, приходять інші. Цей процес проходить дуже швидко. Первинним джерелом поповнення сленгу є самі люди, що власне використовують сленг, а також "знавці" або "фанати" сленгу. Крім того, більшість слів, що відносяться до студентського сленгу, є похідними від професійних термінів. Невичерпним джерелом сленгу є також засоби масової інформації. Порівняно новим явищем стало впровадження сленгу не тільки через бульварні, але й досить респектабельні засоби масової інформації, телебачення та Інтернет. Відомо, що за своєю природою мовлення ситуативне: спілкування людей залежить від ситуації. А це, у свою чергу, накладає відбиток на характер спілкування і через нього – на характер мовної діяльності.

В американській лексикографії термін "сленг" набув значного поширення приблизно на початку минулого століття. Етимологія

цього терміну видається спірною і не була точно встановлена жодним з радянських чи закордонних лінгвістів, які займалися цією проблемою. Однак, незважаючи на те, що багатьма зарубіжними теоретиками-лексикологами висловлені найрізноманітніші і суперечливі точки зору з питання про сленг, всі вони доходять до одного і того ж висновку: сленгу не місце в англійській літературній мові. Це пояснюється тим, що поняття "сленг" в англійській лексикографії змішується зі словами та фразеологізмами, абсолютно різнорідними з точки зору їх стилістичного забарвлення і сфер застосування. Завдяки включенню в сленг найрізноманітніших жаргонізмів останній починає диференціюватися. Так, в англійській та американській лексикографії з'являються різновиди сленгу: військовий сленг, спортивний сленг, театральний сленг, студентський сленг, парламентський і навіть релігійний сленг. Багато розмовних слів і виразів – неологізми, властиві лише живому неофіційному спілкуванню, також зараховуються до сленгу. Під сленг підводяться також випадкові утворення, що виникли в результаті літературних асоціацій і значення яких обумовлено їх смисловими зв'язками з вихідним поняттям. Багато англійських та американських словників відносять до сленгу слова, утворені в результаті використання одного з найбільш продуктивних способів словотворення в сучасній англійській мові - конверсії. У літературній мові США використовуються і злочинський жаргон, і вузькі професіоналізми, і випадкові словотворення. Особливо це відноситься до мови американської преси, в якій можна зустріти найбезглуздіші лексичні утворення. Сленгізми мають бути відмежовані від жаргонізмів, діалектизмів і вульгаризмів, які зі значно більшою складністю потрапляють в число загальноновживаної літературно-розмовної лексики.

Особливості загального сленгу в українській мові ще недостатньо вивчені. А випадки використання, наприклад, молодіжного сленгу не тільки молоддю, а й дорослими та освіченими людьми, трапляються все частіше і частіше. Так само можна часто зустріти випадки використання викладачами студентського сленгу, або дружини водіїв можуть користуватися мовою сленгу своїх чоловіків, тому що вони також часто їїчують, і з часом починають розуміти. Сленг не є новою ознакою сучасного розмовного мовлення.

Історичні витоки українського жаргону припадають ще на період XIX століття у вигляді арготичних систем, коли були розпочаті

спеціальні системні дослідження, присвячені збиранню та студіям діалектів української мови. Увагу дослідників привертала мовні особливості таких соціальних груп, як жебраки, правопорушники, військові, ремісники і робітники, в'язні, бурсаки-учні, ремісничка та шкільна молодь. Проте такі дослідження були скоріш історичними розвідками, носили розрізнений та несистемний характер. Велика кількість сленгізмів створюється шляхом запозичення.

При дослідженні сленгу особливо важливим є необхідність розрізняти сленг та простомовні висловлювання. При використанні сленгових слів та виразів треба чітко дотримуватися стилістичних правил та норм. Молодіжний сленг є неоднаковим відповідно до спілкування. Кожне з таких середовищ має свої відмінності і сленг озвучує реалії життя саме у цьому оточенні.

Наук. кер. - Дорда В. О., викладач СумДУ

ГОЛОС І ТОН У МОВІ ТА МОВЛЕННІ БРИТАНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ

Гончарова М. М., студ. гр. ПР-83

Дослідженням проблеми вербалізації просодичних характеристик голосу та тону займалися багато вчених, серед них такі авторитетні як Р. К. Потапова, Н. Ф. Медведєва, Ю. В. Косенко, А. И. Демчук, Ю. Г. Крейдлін та інші. У своїх працях вони обґрунтовують актуальність дослідження національних особливостей голосу та тону, та засобів їх омовлення.

У живе мовне спілкування вплетені безліч обставин, що супроводжують як ціле висловлювання, так і його фрагменти. Всі немовні фактори грають допоміжну роль у спілкуванні. Специфічні форми і способи невербальних засобів спілкування, серед яких вирізняються голос і тон, дозволяють зробити висновок про істотні відмінності вербального та невербального типів комунікації.

Дослідивши вербалізацію просодичних характеристик голосу і тону на матеріалі англomовного художнього дискурсу, ми дійшли до висновку, що голос і тон становлять особливу семантичну категорію. Специфічність цих категорій в житті британської лінгвокультури об'єктивується частотою референції до них, відбивається у

поліаспектному вербальному представленні їх атрибутів та сфер виявлення, оскільки вони передають не лише зміст повідомлення, але й експлікують емоційний та психічний стани мовців.

Формальна методика семантичної ідентифікації та визначення квантитативних параметрів компонентів VOICE і TONE за дефініційними текстами показала, що у мовній свідомості британської лінгвокультури найрелевантнішими вербалізаторами поняття voice є лексеми utterance, tone, style, language, word, pitch, speech, а tone – pitch, quality, song, utterance, strength, voice, intonation, music, standard, distinctive, fall, rise.

Англомовний художній дискурс слугує багатим емпіричним матеріалом для встановлення квантитативно-квалітативних характеристик голосу і тону. Поліаспектна семантизація голосу і тону у дискурсивній площині свідчить про наявність у них специфічних атрибутів (гучність, інтонація, темп, тощо), що сприяють передачі додаткової інформації невербального характеру, важливої та значущої у рамках тієї чи іншої комунікативної ситуації.

Перспективним вважаємо подальше деталізоване дослідження паралінгвістичної поведінки у полікодовому дискурсивному просторі британської лінгвоспільноти, зокрема проведення типологічних паралелей з близькими (англомовними) та дистантними лінгвокультурами.

Наук. кер. - Єгорова О. І., *викладач СумДУ*

КВАНТИТАТИВНЕ ТА КВАЛІТАТИВНЕ В ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЯХ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

Гордієнко Л. О., *студ. гр. ПР-81,*

Баранова С. В., *к. філол. н., доцент СумДУ*

Проблематиці дослідження квантитативно-кваліфікативних одиниць присвячені роботи таких вчених, як Швачко С. О., Баранова С. В., Кобякова І. К., Медвідь О. М., Тошович Б., Єгорова Л. І., Арутюнова Н. Д., Бородін О. І., Винник В. О., Депман І. Я., Кошева І. Г., Реформатський О. О. та інші.

Вимірювання відіграє важливу роль у житті соціуму, адже ми стикаємося з вимірюванням майже на кожному кроці свого життя, починаючи з вимірювання відстаней на око та закінчуючи регулюванням складними процесами, функціонування яких неможливе без втручання людини, без виконання наукових досліджень.

Категорії "кількість" та "якість" носять універсальний характер, існуючи в усіх моделях світу як параметри, необхідні для орієнтації людини в просторі та часі у процесі адаптації до природних та соціальних умов існування. Кількісно-якісні відношення – це відбиті в свідомості людини та представлені в мові за допомогою відповідних знаків реально існуючі кількісні та якісні ознаки предмета, феномена або процесу дійсності.

В категорії компаративності (прикметників, прислівників) певною мірою відображені кількісно-якісні відношення, які служать для вираження відношень між різними кількостями однієї якості, позначеної різними формами того самого слова у мовній картині світу. Кожен із ступенів порівняння виражає якусь ознаку (позитив - безвідносну, компаратив - нерівність ознак, суперлатив - її граничну межу).

Категорія кількості виражає зовнішні, формальні взаємовідношення предметів, їх частин, а також їх величину, число, ступінь прояву тієї чи іншої властивості. Функціонально-семантичне поле кількості як категорія знаходить відображення на морфемному, граматичному, лексичному, фразеологічному та інших рівнях і підрівнях.

Значення кількісної ознаки, особливо з відтінком якісності чи навіть ступеня та інтенсивності якості, похідним словам надають префікси відповідного значення: half-, part-, not-, too-, з одного боку; extra-, super-, over-, з другого; non-, un-, з третього.

Префікс un- при додаванні до багатьох прикметників передає значення заперечення якості, властивості чи ознаки, вираженої основою. Напр.: unworthy, unattractive. Інтенсивність якості передається й суфіксом -ish, який приєднується до прикметника і виражає неповноту або частковий вияв ознаки предмета, названої мотивувальним словом, наприклад: coldish, greenish.

У морфологічній категорії корпоративності/ градуальності якісні характеристики, що виражаються прикметниками та прислівниками, варіюються, а їх кількісні зміни фіксуються формами

ступенів порівняння. Єдність кількісних та якісних сторін складає міру предмета, явища. Зміни в кількісному плані ведуть до змін кількісних характеристик відповідно об'єктивно діючому закону діалектики переходу кількості в якість, та навпаки. Про своєрідність передачі кількісних характеристик предметів та явищ мовними засобами свідчить наявність не тільки суплетивних та аналітичних форм ступенів порівняння, але також використання повтору слів (пор. dark – dark, blue – blue, white – white) або підсилювальних одиниць типу much, every, still, far, possible та ін.

Семантична конкретизація та диференціація ступенів порівняння прикметників відбуваються при їх функціонуванні в мовленні.

Числова основа регулярних формальних дериватів, які визначаються як нумеративно-кількісні, нумеративно-порядкові та нумеративно-індексні, іменує числове поняття, що характеризує різні просторові властивості предмета.

Виходячи зі складу мікрополів нумеральності та квалітативності, можна зробити висновок, що кількісно-якісне значення притаманне відносним прикметникам - нумеративним дериватам типу double, treble, three-part, two-tongued, first-class. Ці одиниці входять до периферії лексико-семантичного поля кількості і є носіями ознаки точного числа, яка передається на морфемному рівні. Серед них можна виділити дві групи: афіксальні похідні (double, octagonal) та складні слова (two-apartment, first-rate, third-class).

У ад'єктивно-нумеральних складних одиниць твірними виступають повні основи слів, які співвідносяться зі сполученнями, побудованими за типами підрядного зв'язку. Їх словотвірну структуру складають мінімально два компоненти. Другий (останній) компонент - це іменникова основа. Щодо першого, то, як свідчить матеріал дослідження, він представлений:

- а) кількісним числівником або нумеральним сполученням, наприклад: This three-day party was almost over;
- б) порядковим числівником, наприклад: A third-rate actress with a pretty face.і

Кількісні та якісні аспекти переплітаються в одиницях, що виражають категорію інтенсивності, яка призначена для відображення більшої чи меншої виявленості ознаки, кількісних градацій якісної ознаки в межах даної якості. В англійській мові існує система словотвірних засобів вираження інтенсивності ознаки. Їх особливість

полягає у тому, що вони вводять кількісне значення разом з якісним до структури лексичного значення слова.

Таким чином, носіями квантитативно-квалітативної семантики виступають порядкові числівники і нумеративні прикметники-деривати. Лексичне значення кількісно-якісних слів складається з речового значення кореня та словотвірного значення. Відмінною рисою таких найменувань є чітко виражений вторинний характер: вони сприймаються носіями мови як одиниці залежні, семантично пов'язані з вихідними одиницями.

ПРАГМАРЕЛЕВАНТНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ (на матеріалі англомовної реклами)

Грамотіна В. О., студ. гр. ПР-81

Реклама стала важливим засобом комунікації. Постійно змінюється сутність, вигляд, структура засобів реклами, відбувається постійний пошук нових креативних носіїв реклами. На засадах реклами базується світова комунікація.

Рекламний текст суттєво відрізняється від інших за своїми цілями та завданнями: привертає увагу сторонньої людини, спонукає до прочитання, спонукає зацікавлену частину читачів до дії. Існує кілька обов'язкових ознак рекламного тексту: наявність заголовку, ієрархія та послідовність, лаконічність, тактовність, структурованість, позитивна асоціативність, інформативність, запам'ятовуваність. Рекламні тексти можна класифікувати різними способами; в роботі розглянутий спосіб класифікації рекламних текстів за трьома категоріями: об'єктом, який рекламується, цільовою аудиторією та ЗМІ-носієм реклами. Така класифікація дозволяє сконцентрувати увагу на власне особливостях рекламного тексту, відображаючи ті, які обумовлені спеціальними характеристиками того чи іншого засобу масової інформації.

Експресія в рекламі має місце в усіх мовних сферах, для цього використовуються різні засоби: у фонетиці – інтонація, у словотворі – афікси, у лексиці – особливий шар слів, у синтаксисі – порядок слів, актуальне членування, особливі конструкції тощо. Лінгвістичним

механізмом експресивності є, головним чином, відхилення від стереотипів у використанні мовних одиниць різних рівнів.

Синтаксичні засоби експресивності в рекламі включають в себе наступні синтаксичні конструкції: еліпсис, імператив, питання, вигуки, синтаксичний паралелізм. Синтаксичні засоби в сильній позиції тексту, тобто на початку, в кінці тексту та в позиції заголовку сприймаються як найбільш виразні та більш ефективно привертають увагу.

Лексичне оформлення рекламного тексту є структурною одиницею, яка характеризується різноманіттям форм і ознак. Рекламодавці використовують в рекламі тропи. В роботі були досліджені такі тропи, як: гіпербола, мейозіс, епітет, метонімія, метафора, оксиморон.

Звуковий обрис рекламного тексту є важливим компонентом його успіху в реципієнта. На фонетичному рівні рекламодавці найчастіше застосовують різноманітні повторення, як звукові, так і лексичні: алітерація, асонанс, анафора, епіфора, фонемне повторення, рима.

Дуже цікавим виявилось питання невербальних графічних засобів, які здійснюються невербальними компонентами: ілюстраціями, кольором, шрифтом, які широко застосовуються при створенні реклами та використовуються для найефективнішого привернення уваги споживача. Кожен із названих елементів відіграє значну роль у функціонуванні реклами та забезпечує результативність продажу певного товару. Найпоширенішими прийомами є графічна гра (графічний контраст: виділення шрифтом, кольором; графічна контамінація, графічне запозичення), словотворча гра (міжслівна контамінація, словесно-цифрова контамінація, словесно-графічна контамінація) та орфографічна гра (графічний поділ слова на розсуд рекламодавця: дефісація, апострофізація, виправлення, відсутність пробілів; використання письмової форми інформації з навмисним порушенням орфографії).

Рекламна мова, як своєрідний штучний продукт, котрий створили рекламодавці та котрий поступово інтегрується у розмовну мову, володіє вражаючим потенціалом для здійснення потрібного впливу на споживача з метою досягнення бажаного результату.

Наук. кер. – Чуланова Г. В., *ст. викладач СумДУ*

ЕВФЕМІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Денисенко Я. Ю., студ. гр. ПР-81

Евфемізмам, особливим одиницям мови, присвячена велика кількість робіт як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Активному дослідженню даного феномену посприяла неабияка роль евфемізмів у мовній естетиці.

Евфемізм – стилістично й емоційно нейтральне слово або вираз, що вживається для заміни назви предметів або явищ, які з погляду суспільної моралі вважаються непристойними та сприймаються негативно. Це ввічлива форма мовних заборон, своєрідне "словесне пом'якшення".

В основі явища евфемізму лежать:

1) глибоко анархічні пережитки мовних "табу" (заборон вимовляти прямі найменування небезпечних предметів та явищ);

2) чинники соціальної діалектології (так звані етичні та моральні евфемізми, зумовлені соціальними, моральними та етичними нормами поведінки в суспільстві).

У кожній мові існують слова, котрі вважаються непристойними, нетактовними, занадто прямолінійними або невічливими. Для англійської мови характерні такі групи евфемізмів:

1) вік (слово *old*, яке вважається некоректним, замінюється словами: *mature, senior, advanced in years*);

2) зовнішній вигляд, а також розумові та фізичні можливості (будь-які відхилення від встановленої норми виражаються за допомогою евфемізмів: *fat – overweight; blind – unseeing; invalid – disabled, handicapped; mad – mentally sick*);

3) расова та національна приналежність (у США та багатьох європейських країнах заборонено використовувати слово *nigger*, замість якого варто говорити *Afro-American*. Слово *black*, яке ще декілька років тому вважалося прийнятним, зараз вже вважається невічливим);

4) соціальний стан та фінансове становище (слово *poor* в офіційних ЗМІ, як правило, намагаються замінити на: *the needy, (socially) deprived, penniless, low-income family*);

5) професії (більшість необхідних, проте не дуже популярних професій на заході, особливо в США, отримують більш "престижні" назви: *garbage collector – sanitation man (engineer); undertaker – mortician, funeral director; hairdresser – hairstylist* та ін.);

б) терміни, особливо медичні (медичні терміни дуже часто називають прості поняття, що мають не дуже позитивне значення: insane asylum – mental home, mental hospital, mental health clinic; terminal home – hospice).

Окремі групи евфемізмів в англійській мові складають дипломатичні евфемізми, евфемізми у мові реклами, евфемізми, пов'язані із впливом держави на життя людей (воєнні дії, соціальні вади, родина, звільнення, академічна неуспішність).

Деякі науковці пропонують також окремо розглядати такі дві категорії евфемізмів, як евфемізми в англійській мові для позначення статевого органу чоловіка та евфемізми для позначення сидниці.

Евфемізми, як правило, розглядаються більшістю науковців тільки на лексичному рівні, проте прояв евфемії не можна зводити виключно до заміни одного слова іншим. Для зниження емоційної напруженості висловлення також використовуються деякі графічні знаки, фонетичні заміни, словотвірні афікси.

До графічного способу утворення евфемізмів відносимо випущення середини слова – синкопа чи кінця слова – апокопа, а також заміну слова у письмовому мовленні на три крапки:

F*** Off, I'm Ginger.

Використання фонетичних евфемізмів дозволяє виразити зміст, еквівалентний змісту забороненого поняття і, таким чином, уникнути негативної реакції адресата. Фонетичним засобом евфемізації є звукова аналогія.

У лінгвістиці існує три способи евфемізації, які можна віднести до морфологічних способів – це негативна префіксація, мейозис та аббревіація.

Найважливішим рівнем реалізації евфемії в мовленні є лексико-семантичний рівень, на якому відбуваються основні процеси, що сприяють евфемізації мовлення.

Головними способами формування евфемізмів на даному рівні є:

- 1) метафоризація значень;
- 2) метонімізація значень;
- 3) металепсис (різновид метонімії);
- 4) поляризація значень;
- 5) запозичення та терміни.

Синтаксичні засоби утворення евфемізмів є малодослідженими в лінгвістиці. У якості таких засобів виділяють різноманітні

трансформації словосполучень, еліipsis, заміну стверджувальної конструкції та аналогічну по значенню, проте негативну конструкцію.

Таким чином, хоча мотиваційні передумови вживання евфемізмів носіями мови можуть бути різними, проте всі вони мають єдину мету – замінити соціально або психологічні неприйнятні прямі номінації на аналогічні, але з більш нейтральним значенням, що значною мірою полегшує процес передачі інформації у певних сферах людської діяльності.

Проблема евфемізації мови є недостатньо дослідженою, все ж існування евфемізмів в англійській мові є беззаперечним. Зростаючий інтерес до цієї проблематики, прогнозується, стане поштовхом для подальших ґрунтовних досліджень застосування евфемізмів як в англійській мові, так і в інших мовах в цілому.

Наук. кер. – Кобякова І. К., к. філол. н., доцент СумДУ

ГЕНДЕРНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ "ЧОЛОВІК" ТА "ЖІНКА" В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Денисенко Я. Ю., студ. гр. ПР–81

На сучасному етапі в різних соціальних науках особливої актуальності набуває гендерний підхід до вивчення процесів, що відбуваються в суспільстві та відображаються в структурі його мови. Відповідно до цього підходу існує багато розбіжностей між чоловічою та жіночою поведінкою, їхнім сприйняттям навколишнього світу. Саме ці причини стали поштовхом для виникнення нового напрямку лінгвістики – гендерної лінгвістики, підґрунтям для якої стала феміністська лінгвістика.

Гендер - це система відносин і взаємодій, що утворюють фундаментальну складову частину соціальних зв'язків. Вона стійка й одночасно мінлива і ґрунтується на розподілі суспільства згідно з ознакою статі й ієрархії її представників. Важливими елементами створення гендерних розбіжностей є протиставлення "чоловічого" та "жіночого".

У гендері проявляються поведінкові норми мовлення чоловіків та жінок у текстах різного типу, у стильових особливостях, які можуть

бути класифіковані як такі, що притаманні мовленню чоловіків або жінок, і сприяють осмисленню аспектів "мужності" та "жіночності" у різних культурах, а, значить, і у різних мовах.

В англійській мові сформовані свої гендерні маркери, притаманні мовленню чоловіків та жінок. Виявляється, що жінки дуже активно використовують велику кількість вставних слів, означень, обставин, евфемізмів, в той час як мовлення чоловіків відзначається термінологічністю, прагненням до точності номінації, частим вживанням ненормативної, вульгаризованої та стилістично зниженої лексики. Жінки набагато частіше, ніж чоловіки вживають у мовленні питальні речення, перепитування, так звані "визначники неточності", форми кон'юнктива, формули вибачення, виправдання своєї поведінки, запитання дозволу, самопринижуючі вислови. Психологічно у вербальній поведінці жінок прослідковується прагнення створити доброзичливу атмосферу спілкування. У мові жінок більше формул ввічливості, мовних кліше, майже відсутня вульгаризована та стилістично знижена лексика. Все це складає гендерну асиметрію англійської мови.

Існування гендерної асиметрії відображається у наявності лексики на позначення осіб виключно чоловічої чи жіночої статі та лексики, що містить у собі "приховану" категорію роду.

Гендерна асиметрія може мати інвентарний і семантичний характер. Інвентарна та семантична асиметрія є проявами одного феномену – асиметрії в структуруванні гендерного концептуального змісту. Інвентарна гендерна асиметрія пов'язана з репрезентативністю чоловічої та жіночої референції, що заповнюють потенційно можливі слоти фреймових структур різних ідеографічних категорій особи в лексичній системі англійської мови як інвентаря мовних засобів, і виявленням лакунарних категорій, тобто таких, що репрезентовані одиницями англійської мови винятково чоловічої чи жіночої референції.

Відповідно до семантики виділяємо одиниці англійської мови, що відбивають природні неконтрольовані властивості референта, надані йому / їй від природи й доступні суб'єкту дискурсу в чуттєвому сприйнятті; соціокультурні одиниці англійської мови, що позначають численні соціальні ролі референта; індивідуально – психологічні одиниці англійської мови, що відображають реальні чи стереотипно приписувані референту властивості та поведінкові характеристики.

Прислів'я – джерело знань, що передаються з покоління в покоління і несуть в собі морально-етичні норми та гендерні еталони. Англійські прислів'я також мають власні засоби вербалізації лінгвокультурних концептів "чоловік" та "жінка".

Концепт "чоловік", як правило, відображається у формі лексеми man, але вона може замінюватися субститутами типу one, you, he. Жінки, у свою чергу, репрезентовані в прислів'ях за допомогою слова woman.

Англійські прислів'я містять у собі оцінку гендерно маркованих референтів, тим самим формуючи для них систему гендерно специфічних поведінкових норм. У прислів'ях чоловіки набувають таких природних характеристик, як: високий інтелектуальний рівень та соціальний статус, фізична сила, відповідальність, вміння аналітично мислити та визнавати свої помилки. Жінки ж набувають таких основних природних характеристик, як: краса, фізична слабкість, не дуже високий рівень інтелектуального розвитку, впертість, надмірна цікавість та звичка багато говорити.

Іноді вживання тієї чи іншої гендерно маркованої лексики може викликати конфлікти між особами різної статі, тому, з метою подолання даної проблеми, в англомовному дискурсі представникам різної статі пропонується вживати нейтральну – немарковану – лексику, наприклад, на позначення широковживаних професій: e.g. sales person замість sales man / sales woman.

Вітчизняні науковці зробили значний внесок у розвиток гендерної лінгвістики. Серед робіт українських лінгвістів-гендерологів значну частку складають роботи, присвячені дослідженню гендерно маркованої лексики в англійській мові. Зростаючий інтерес до цієї проблематики, прогнозується, стане поштовхом для подальших ґрунтовних досліджень вираження концептів "чоловік" та "жінка" як в англійській мові, так і у всіх мовах в цілому.

Наук. кер. - Чернюк Н. І., к. філол. н., доцент СумДУ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДІЄСЛОВА DO У РОЗМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Єловенко М. С., студ. ПР-81

Розмовний дискурс тлумачиться як дискурс повсякденного спілкування через його неінституційність, непрескриптивність та спонтанність. Його характеристиками є образна логічність викладу, невимушеність, вільність чи відносна вільність у виборі слів і виразів, вияв ставлення автора до співрозмовника й до сказаного, емоційність реакції, вплив на чутливе сприйняття, перш за все на уяву. Одним з таких засобів впливу є використання дієслова "do". Це дієслово може мати декілька функцій.

По-перше, дієслово "do" використовується у стверджувальному реченні у розмовному дискурсі для того, щоб виразити невпевненість при відповіді і готовність прийняти заперечення або думки співрозмовника.

По-друге, тактична зацікавленість у думці співрозмовника і предметі розмови може виражатися в репліці, що розвиває або ілюструє почуте і посилене цим самим "do" з додаванням розчленованого питання.

"Do" може також виражати згоду, яка є щирою і повною, або навіть іронічною.

По-третє, "do" часто вживається в репліках м'якого докору, захоплення, роздратованості, а також, якщо той хто говорить хоче, щоб співрозмовник виявив своє розуміння, згоду, довіру.

В усіх цих випадках інтелектуально-логічна функція не зникає, але виступає в сполученні з емотивною, контактовстановлюючою і нерідко з волюнтаривною. У таких конструкціях "do" служить для підсилення. Підсилення, безумовно, має місце, проте сама необхідність підсилення продиктована різними функціями.

Емотивне і контактовстановлююче "do" може бути підтримане сполученням з такими словами як "actually", "in fact", "indeed", "really", "undoubtedly" і дієсловом "seem". Згортання показує, що послідовно знімаючи згадані вище слова ми не послаблюємо емоційність, а навпаки підсилюємо її, висловлювання стає більш чітким і категоричним.

В умовах великої ролі волюнтаривної функції в сполученні з наказовим способом "do", навпаки, дійсно стає суто емоційним. Те ж

саме справедливе і при підсиленні емотивної функції в розмовному дискурсі в окличних реченнях.

Вживання дієслова "do" в англомовному розмовному дискурсі є досить поширеним явищем, адже саме з його допомогою мовець має змогу передати свої почуття та ставлення до адресата або ж предмета розмови в ситуаціях, коли вважає за необхідне звернути на це увагу.

Наук. кер. - Баранова С. В., к. філол. н., доцент СумДУ

РЕКЛАМА З ТОЧКИ ЗОРУ СУЧАСНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Литюга Ю. В., студ. гр. ПР-91

Значна присутність рекламної продукції у ЗМІ обумовила високу продуктивність текстів цієї категорії, а великий діапазон складових рекламного середовища зумовив багатоаспектність жанрового контексту реклами.

Адже реклама – це інформація про певну подію, особу чи товар, яка поширюється у будь-якій формі та будь-яким способом і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо події, особи чи товару.

Говорячи про рекламу, зазначають, що це на 50% психологія, на 20% – література і ще на 30% – це вдача. Таким чином, можна говорити про специфічний вплив реклами на психологію людини та її поведінку. Вплив реклами досить неоднозначний, оскільки людина не може сприймати все, що їй пропонують, а психіка зазнає перенавантаження через перенасичення Інтернет-простору, телебачення, газет і радіо рекламою та ін.

Розглянувши імена, типи порівнянь, рекламні слогани, можна припустити, що сила впливу реклами багато в чому залежить від доступності та логічності інформації. При складанні рекламного тексту слід ураховувати конкретність і образність ключових слів, конкретність і образність якості продукту, мовну динаміку, вплив звукосполучення, слід уникати негативної частки "ні" та ін. Із цього випливає, що рекламист – це маркетолог, психолог і філолог в одній

особі, оскільки при складанні рекламних текстів має володіти мовою та знати основи психології.

Розпізнавання характерних рис різних культур і адаптація маркетингових кампаній до різних систем цінностей стає найчастіше вирішальним фактором популярності тієї чи іншої продукції серед покупців, тому багато провідних спеціалістів використовують специфічні характеристики для культури кожної країни. Адже рекламна справа є особливою формою комунікативної технології, оскільки відповідність маркетинговій функції не обмежується лише інформуванням населення. Реклама повинна впливати на вибір споживача та його рішення щодо купівлі.

На шляху до формування вдалої кампанії можуть виникнути деякі проблеми – комунікативні бар'єри. Якщо читачі, слухачі або глядачі зрозуміли рекламу неправильно, то рекламна кампанія є марною тратою грошей та гаянням часу. Дослідження довели, що людям насправді дуже важко правильно зрозуміти співбесідника. У рекламній справі треба бути дуже обережним, щоб випадково не створити комунікативні бар'єри.

Наведемо кілька прикладів неправильного розуміння:

1. У регіонах з космополітичними багаторасовими спільнотами – великі індустріальні міста в країнах Півночі – існує своя комунікативна проблема. Вона полягає в тому, що деякі слова можуть або мати різне тлумачення, або звучати чи вимовлятися по-різному. Наприклад, пиво "Lager" (світле) часто неправильно вимовляється як "Larger" (більша пляшка пива), а "poster advertising" (рекламні плакати) часто називають "postal advertising" (реклама поштою).

2. Латинські літери "i" та "e" хтось може вимовляти по-різному або навіть переплутати, і тому іноземець в Лондоні може випадково покласти свого листа не в "letter box" (поштову скриньку), а в "litter bin" (бак для сміття). Рекламні оголошення також можуть сприйматися неправильно. Африканці, можливо через відсутність у місцевій мові звука "z", як правило, пишуть слово "prize" (приз) як "prise" (ціна). Отже, акція "Виграй приз!" може перетворитися на акцію "Вгадай ціну!", що, зрозуміло, не одне й те ж.

3. "Sales points" (місця продажу) дехто неправильно розуміє як "retail outlets" (торговельні точки роздрібної торгівлі).

Ці приклади доводять, що реклама є комунікативним процесом, в якому не може бути місця для непорозумінь. Ідейний зміст реклами має засвоюватися дуже швидко.

Основним критерієм розуміння характерних рис рекламної підмови є здатність правильно сприймати і адекватно перекладати рекламні тексти і назви торгових марок. Існує кілька основних підходів до розуміння перекладацької еквівалентності.

По-перше, концепція формальної відповідності, коли передається все, що піддається передачі, аж до структури вихідного тексту. Цей принцип застосовується лише для транскрибування або транслітерації назв торгових марок, але не для перекладу слоганів. По-друге, концепція нормативно-змістовної відповідності, коли еквівалентність постає як баланс точної передачі елементів змісту вихідного тексту і дотримання норм мови. Для рекламних текстів нормативність мовних засобів, звичайно, бажана, але не є надзавданням. Тому, чим повноцінніше переклад передає емоційний посил, закладений творцем реклами в текст, тим якіснішим його можна вважати.

Реклама в сучасному бізнесі є одним з найбільш дієвих засобів комунікації. Отже, будь-який рекламний текст слід при перекладі розглядати насамперед з точки зору його комунікативної цінності. Сила впливу, експресія, здатність викликати суворо певну у відповідь реакцію у реципієнта будуть ознаками правильної передачі тексту на мову перекладу.

Перекладачеві реклами слід розглядати будь-який текст такого роду не як мету, а як засіб комунікації між виробником і потенційним споживачем. Цей прогноз спирається на знання перекладачем особливостей національної психології, відмінностей в культурно-історичних традиціях, знання реалій, знання вихідної мови та мови, на яку перекладають.

Отже, як і будь-який інший підвид текстів – рекламний має свої визначні характеристики. Аналіз стилю рекламних повідомлень дозволяє краще дослідити всі ці особливості, закономірності з точки зору філології, і, базуючись на отриманих знаннях, використовувати отриману інформацію у, власне, перекладацькій діяльності.

Наук. кер. –Дорда В. О., викладач СумДУ

ВИРАЖЕННЯ СУМНІВУ І СУМІЖНИХ ІЗ НИМ КАТЕГОРІЙ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ, ПАРЕМІЯХ І "КРИЛАТИХ ВИСЛОВАХ"

Киричок Д. Л., студ. гр. ПР-81

У стійких висловах, які перераховані в заголовку даного розділу, сумнів відображається в різноманітних модусах: він позначається, означається, виражається або характеризується залежно від функціональної специфіки кожного із згаданих видів висловів.

Фразеологізми визначаються А. В. Куніним як стійкі поєднання лексем з частково або повністю переосмисленим значенням. Ті з них, в яких так чи інакше відображений сумнів, відрізняються від модальних фраз (кліше), що виражають сумнів, тим, що вони носять образний (частіше всього метафоричний або перифрастичний) характер; крім того, деякі з них не виражають сумнів (і суміжні з ним категорії), а позначають його або щось, що до нього відноситься.

Наприклад, англійський фразеологізм *a doubting Thomas* в образній формі позначає скептика (людину, схильну в усьому сумніватися).

В основі образності в даному випадку лежить стилістичний прийом антономазії (використання власного імені як прізвиська). Деяка експресивність, властива фразеологізму *a doubting Thomas*, – це не вираження сумніву, а вираз м'яко-негативного ставлення до згаданої схильності.

He was neither happy nor very unhappy – a doubting Thomas without faith or hope in humanity, and without any particular affection for anybody (Dreiser).

Людина, що викликає підозру, людина сумнівних якостей називається субстантивними фразеологізмами *a queer fish*, *a dark horse*, *a bad penny*. Дієслівний фразеологізм *to touch pitch* означає "зв'язатися з підозрілими особами", "вплутатися в сумнівне підприємство". Фразеологізм *a wild cat* (з втраченим мотивуванням) означає "щось сумнівне".

Якщо номінативні фразеологізми головним чином позначають сумнів (і суміжні з ним стани), то паремії (в першу чергу прислів'я) перш за все характеризують їх, виражають ставлення до них і дають рекомендації у зв'язку з ними. Наприклад:

When in doubt, leave it out;

When in doubt, do nowt/strike it out;

He that touches pitch will be defiled;

If you doubt about everything, you will achieve nothing.

Речення, взяті з релігійних текстів, засуджують сумнів і схвалюють віру в Бога:

Oh thou little faith, wherefore didst thou doubt? (Mathew).

Do not be doubting, but undoubting (John).

Without faith it is impossible to please God (Hebrens).

Щодо сумнівів в питаннях світського життя, життєва мудрість, відображена, зокрема, в прислів'ях і інших пареміях, схвалює помірний, раціональний сумнів і засуджує надмірний сумнів, що породжує невпевненість в своїх силах.

Паремії характерні тим, що вони, по-перше, анонімні, по-друге, відображають народну мудрість і, по-третє, будуються по певних структурно-семантичних моделях відповідно до канонів народної поезиї. "Крилаті вислови" багато в чому схожі з пареміями, але відрізняються від них, по-перше, своєю авторською приналежністю, по-друге, віддзеркаленням індивідуального досвіду і, по-третє, великою різноманітністю форм вираження думки.

I respect faith but doubt is what gets you an education (W. Mizner).

Life is doubt, and faith without doubt is nothing but death (M.de Unamuno).

Як бачимо, мислителі-раціоналісти, на відміну від релігійних мислителів, виступають на користь сумніву як інструменту розуміння істини, хоча і не схвалюють його втручання в рішучі дії.

В. М. Савицький розрізняє явну і приховану внутрішню форму слова. Явна внутрішня форма є номінальним значенням слова, тобто його буквальне значення, яке в результаті переосмислення втратило статус реального. У англійського слова *doubt* колись була явна внутрішня форма, яка, мабуть, походить від латинського кореня *dub-*, що означав подвійність (пор. лат. *Duplus / dublus* "подвійний"). Нині в англійському слові *doubt* вона втрачена. Проте залишається прихована внутрішня форма, яка виявляється не з внутрішньої структури слова, а із спектру його сполучуваності. Це те метафоричне осмислення концепту "сумнів", який виникає з поєднання слова *doubt* з іншими словами в рамках комбінаторної моделі. Такі поєднання К. А. Долінін називає одночленими метафорами.

Наприклад: *worm doubt, gnawing doubt, stirring doubt nagging doubt, haunting doubt, lingering doubt, tormenting / troubling / niggling doubt, etc.*

Крім того, сумнів осмислюється як прірва (abyss of doubt), в яку занурюється людина. Це друга прихована внутрішня форма даного слова.

Ще одна метафора сумніву – важкий камінь на душі/на серці: doubt lies on somebody's heart like a stone (пор. Сумнів каменем ліг на душу.)

Отже, в нормативних словосполученнях і висловах різних жанрів і класів концепт “сумнів” одержує різносторонню характеристику, десигнацію і вираження. Виявлена нами тенденція полягає в тому, що релігійна і народна свідомість характеризує сумнів швидше негативно, а проінформована раціоналістична свідомість – позитивно.

Наук. кер. – Чернюк Н. І., к. філол. н., доцент СумДУ

ВНУТРІШНЬОЧИСЛІВНИКОВІ УТВОРЕННЯ

Єрмоленко А. І., студ. гр. ПР-71,

Кобякова І. К., к. філол. н., доцент СумДУ

Мовне позначення кількості – це лінгвістична техніка, що має ментальну основу. Багатоаспектність кількісної реальності обумовлює характер пізнавального процесу і мовного позначення.

Числівники англійської мови – самостійна незамкнута парадигма квантитативних одиниць, якій притаманні ізоморфні риси лексико-семантичного поля кількості.

Числівникам сучасної англійської мови притаманні риси інформативності, динамізму, термінологічності, стабільної кореляції з одиницями лексико-семантичного поля кількості, регулярних семантичних зсувів, словотворчої валентності.

Виділяються такі словотворчі функції: 1) власне номінативна; 2) конструктивна; 3) компресійна; 4) експресивна; 5) стилістична. Словотвір має три складові: 1) способи словотворення; 2) словотворчі засоби 3) правила словотворення. До продуктивних способів словотворення належать: афіксація, конверсія, композиція та компресія.

Числівникам притаманні семантичні, синтаксичні та словотвірні ознаки. Числівники виявляють велику типологічну подібність, кожен

із них позначає число, на одну одиницю більше попереднього. Числівник дефінується за формулою $C_n = C_{n-1} + 1$ ($3=2+1$, $5=4+1$).

Числівники другого десятка етимологізують значення складених чисел: eleven "одиниця, що залишилася (leave) після десяти», twelve – відповідно «двійка після десяти».

Числівники другої групи утворюються від числівників першого десятка з додаванням суфікса –ty. Пор.: англ. twenty, thirty, forty, fifty, sixty, seventy, eighty, ninety. У номінаціях другої та третьої груп виокремлюються відповідно етимологічні дублети –teen, та –ty, які походять від лексеми –ten та семантизують відповідно процеси додавання та множення.

За структурою, таким чином, числівники англійської мови поділяють на три групи: прості, складні та складені. До простих належать числівники від one до ten. Складні числівники утворюються від числівникових основ sixteen, seventy. Складені числівники - це сполучення двох, трьох і більше складних та простих числівників (twenty-five, three hundred). Другій групі притаманна внутрішньочастиномовна деривація: похідні числівники утворюються шляхом додавання суфіксів -teen та -ty до основ простих числівників. Третя група (складені числівники) утворюється адитивним способом – поєднанням числівників першої та другої груп, тобто простих і складних.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПЕРЕЧЕНЬ НА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ

Калашник Ю. В., студ. гр. ПР-82

Заперечення в мові може передаватися за допомогою різних засобів - заперечних слів, заперечних афіксів, заперечних форм дієслова, а може й не мати окремого засобу вираження вираження, тобто, окреме слово без заперечного префікса може розглядатися як слово з заперечним значенням; пор. lack = have not, fail = not succeed; однак можна сказати також, що succeed - це заперечна відповідність до fail.

Імпліцитність - явище, що характеризується невираженістю елементів значення формальними засобами. Вона проявляється на всіх

рівнях мови. За рахунок імпліцитності мовним одиницям надається додаткова глибина й багатозначність.

Виявлення імпліцитного заперечення можливо при аналізі семантики тієї або іншої мовної одиниці. Особливість імпліцитного заперечення, як і будь-якої іншої імпліцитної репрезентації полягає в асиметрії, тобто невідповідності плану змісту й плану вираження, а також у невиразності передачі значення формально-граматичними показниками.

Сему заперечення, приховану в значенні слова, можна вичленити за допомогою методу компонентного аналізу. Визначення "компонентний аналіз" ввів Уард Гуднаф. Він також підкреслював, що аналізуючи компоненти значень в іноземних поняттях, дослідник може прийти до більш валідного розуміння культури в цілому в термінах когнітивних структур індивідуального носія культури. Тобто, компонентний аналіз – це аналіз, побудований на виокремленні компонентів, з яких складається об'єкт аналізу. У лінгвістиці це процедура виокремлення сем у значенні слів, яка проводиться шляхом побудови бінарних опозицій.

Слова, в яких значення негатиції закладене в самому корені слова є й в англійській, і в українській мовах, наприклад: *to lack, to deny*; збрехати.

Через те, що приховане заперечення може не виражатися формальними засобами, можуть виникнути труднощі з вичленовуванням слів, які мають негативне значення. Таких слів не так вже й багато, наприклад: *hardly, barely, scarcely, few, little, to fail, lack, to deny, to forbid, to be absent* та ін. Пор.: *There were other small treasures David had failed to identify* = *There were other small treasures David could not identify*.

Отже, в англійській мові є слова, заперечне значення яких виражено імпліцитно, а не формально-граматичними засобами.

Наук. кер. - Чернюк Н. І., *к. філол. н., доцент СумДУ*

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОГО ФАКТОРА ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ПЕРСОНАЖА

(на матеріалі англomовного художнього дискурсу)

Калініченко Л. Є., студ. гр. ПР-82,
Свирид А. М., викладач СУМДУ

На часі лінгвісти все більше фокусують увагу на дослідженні невербального спілкування, його засобів позначення. Тема невербального фактору для розкриття внутрішнього світу персонажа є актуальною, що визначається потребою здійснення системного дослідження невербального фактору при розкритті внутрішнього світу персонажу з урахуванням його індивідуально-психологічної та соціально-культурної природи, тенденцією до поглибленого вивчення взаємозв'язку різних компонентів мовленнєвої діяльності, розкриття глибинних механізмів передачі емоційного значення засобами мови.

Комунікація не вичерпується усними або письмовими повідомленнями. Невербальні компоненти – елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу й разом із засобами мовного коду слугують для створення, передавання і сприйняття повідомлень – є невід'ємною частиною процесу спілкування, тому що їхнє інформативне навантаження адекватне інформативності вербальних засобів, а іноді й перевищує її, у залежності від екстралінгвальних умов комунікативної ситуації.

Спектр невербальних засобів досить широкий. Враховуючи останні тенденції у дослідженні невербальних засобів комунікації, немовні засоби можна класифікувати таким чином:

- просодичні (якості голосу, інтонація, паузи);
- кінетичні (жести, міміка, пантоміміка);
- проксемічні (просторові кордони людини).

Просодичними засобами комунікації є характеристика голосу, темп, тембр, висота, гучність, наголошування, акцент мовлення. Найважливішим із засобів перетворення інтелектуального висловлювання в емоційне в англійській мові є інтонація. У більшості випадків висловлювання стає зрозумілим лише завдяки інтонації, тому письменники часто звертаються до цього невербального компоненту як до найефективнішого засобу екстеріоризації емоцій:

“As wet as ever,” said Alice in a melancholy tone: “it doesn't seem to dry me at all.” (L. Carroll).

“In that case,” said the Dodo solemnly, rising to its feet, “I move that the meeting adjourn, for the immediate adoption of more energetic remedies.” (L.Carroll).

У цих прикладах автор вдається до описової лексики (melancholy tone, said solemnly), проте це не зменшує ефект сказаного, а ще краще передає настрій героя. Так, у першому випадку за допомогою невербального засобу письменник підкреслює байдужість персонажа до ситуації, у другому – урочистість самої події.

Жести, міміка, пантоміміка тісно пов’язані зі словом, до того ж, будучи виразником думок та емоцій, вони надають більш повну інформацію читачу, підсилюють її. Саме до цих засобів невербаліки найчастіше звертаються письменники, наприклад:

I rushed across the room and grabbed the phone before the second ring. My hand was trembling (J. Patterson).

У цьому випадку письменник інтенсивно використовує кінетичні засоби зображення емоційного стану героя. Про його хвилювання і всю важливість даного дзвінка нам говорить різкість рухів персонажа, те, як він перетинає кімнату та не просто знімає слухавку, а хапає її тремтячими руками.

Проксеміка – це просторові стосунки людей у процесі спілкування. Успіх комунікації залежить від того, яка відстань між мовцями, далека чи близька, та чи не порушують вони її кордони. Просторові зміни порушують тональність повідомлення, впливають на емоційний стан співрозмовників. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Якщо людина вважається близькою, то перетин нею кордону інтимної зони не вважатиметься зазіханням на особистий простір, а навпаки, матиме свій позитивний ефект, як в поданому нижче прикладі:

Sampson leaned in close to Jannie, his goddaughter, whom he loved as if she were his own child. “I’m going to be back here with you in a minute. Be right back. Promise you.”(J. Patterson).

Втручаючись в інтимну зону Дженні, Семпсон намагається підтримати, заспокоїти її, стати їй опорою. В той час як наступний епізод має протилежний ефект:

Mr Smith had to bend low to talk into Derek Cabott’s ear, to be more intimate with his prey (J. Patterson).

У прикладі герой вторгається в інтимний простір своєї жертви, що збільшує негативні емоції останнього у зв’язку з порушенням

цього простору. Він розуміє, що настільки близьке спілкування із вбивцею не пророкує йому нічого доброго.

За допомогою введення в текст невербальних елементів – просодичних, кінетичних та проксемічних – автору вдається детально та експресивно передати емоції, переживання персонажів у відповідних ситуаціях. Однак специфіка способу донесення цієї інформації до реципієнта природно обумовлює деяку видозміну отриманого знання як прояв творчої авторської свідомості, залишаючи відбиток на семантиці відповідного текстового уривка та створюючи задуманий автором ефект. Під час передачі паралінгвістичної комунікації засобами письмового мовлення, мовні одиниці додатково передають їх суб'єктивно-оцінні, прагматичні та емоційні інтерпретації.

КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ГРИ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО ДИСКУРСІВ

Капленко А. О., *студ. гр. ПР-83*

Мовна гра є предметом дослідження багатьох вчених. Серед них такі імена як Кухаренко В. А., Добжинська Т., Кобякова І. К., Швачко С. О., Сніховська І. Е., Тимчук О. Т., Гридін Т. А., Почепцов Г. Г., Ніколіна Н. А., Агеева О. А. та ін. Серед багаточисельних визначень феномену не можна визнати лише одне за доцільне, кожне авторське чи загальноприйняте визначення доповнює одне одного.

Мовна гра явище багатоаспектне та багатогранне, що вміщає у собі стилістичну, психолінгвістичну, прагматичну та естетичну природу. Серед класифікацій мовної гри варто виділити класифікацію за Кухаренко В. А., згідно з якою виділяють чотири основні типи цього явища: pun, zeugma, violation of phraseological units, semantically false chains, and nonsense of non-sequence.

Серед способів творення мовної гри можна виділити наступні: експеримент над звуковою формою різних за значенням слів; з'єднання фонетичної подібності опорного слова і "оказіонального" відповідника; ефект подвійного тлумачення; зіткнення в тексті власне

омонімів; обігрування багатозначних слів, надання фразеологічній одиниці прямого значення та ін.

На рівні словотворення гра слів реалізується як перероблення наявного слова, як утворення нового слова на основі двох (рідше кількох) слів і, навпаки, як утворення двох (рідше кількох) слів на основі одного за допомогою різних процесів, що описані у роботі.

З когнітивної точки зору проблема денотації мовної гри може розглядатися у світлі понять про знання, що відомі в когнітології як фрейми, котрі поділяють на статичні і динамічні, а до статичних, у свою чергу, відносять лінгвістичні, екзистенційні, прагматичні, асоціативні та філологічні.

Рівень лінгвістичної компетенції мовця зумовлює напрямок мовної гри. До лінгвістичної компетенції мовця входять такі фактори, як засвоєння значень загальноновживаних слів, формування знань про світ і мовної картини світу, здатність мотивувати вибір певної стратегії мовленнєвої поведінки, наявність свідомої установки на використання мовних одиниць відповідно до мети спілкування.

Рівень розвитку лінгвістичної компетенції визначає мовленнєву активність особистості. Саме тому лінгвістична компетенція мовця вкрай важлива для розуміння та творення мовної гри.

Явище мовної гри дає безмежний простір для реалізації творчого потенціалу мовця, для естетизації нашого мовлення, а, оскільки мова та мовлення є невід'ємною частиною нашого життя, то і для урізноманітнення та творення більш цікавого та захоплюючого буття в цілому.

Наук. кер. – Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ СЕРІАЛІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Кравець Л., *студ. гр. ПР-92,*

Таценко Н. В., *к. філол. н., доцент СумДУ*

Дослідження являє собою глибинний аналіз соціальних та культурних аспектів серіалів для виявлення шляхів передачі цих особливостей при адаптації перекладу з англійської мови на українську для певного кола реципієнтів.

Актуальність роботи зумовлена відсутністю спеціальних навчальних програм у галузі кіноперекладу з англійської мови на українську та нагальною потребою у вузькопрофільних фахівцях, які б займались саме перекладом серіалів.

Під культурним контекстом розуміється сукупність інституціональних, рольових, ціннісних, когнітивних умов реалізації подій або фактів з одного боку, і сукупність виразних засобів, які використовуються людьми в цих обставинах, з іншого. Це означає, що в тексті реалізуються установки і вимоги до створення мовного продукту, що відповідає умовам появи зазначеного матеріалу.

Соціальний аспект реалізується при перекладі через врахування вікових та статевих особливостей тих глядачів, яких перекладач ставить за мету привабити.

Культурний та соціальний контекст передається під час перекладу завдяки вимушеним адаптаціям та трансформаціям. У процесі перекладу серіалу з англійської мови на українську перекладач повинен враховувати соціальний статус, культурний рівень та вік героїв, повинен вміти відтворити реалії вихідної мови таким чином, щоб глядач під час перегляду не відчував різниці між оригінальним текстом серіалу та його перекладом, а сприймав переклад як сам оригінал.

При цьому необхідно триматися нейтралітету, уникати вживання сленгу та деяких мовних виразів, які будуть незрозумілими реципієнту. Виникає дилема: з одного боку – охопити якомога більше коло глядачів різного віку та з різним культурним світоглядом, з іншого ж – намагатись зацікавити лише вузьке коло глядачів приблизно однакового соціального і культурного рівня з метою уникнення надлишкових проблем вказаного перекладу.

Таким чином, під час перекладу серіалів з англійської мови на українську на перекладача покладається завдання передати культурні та соціальні особливості вихідного тексту серіалу таким чином, щоб привабити якомога більшу кількість україномовних реципієнтів.

МЕТАФОРА У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Кузьменко О. А., студ. гр. ПР-82,
Жулавська О. О., к. філол. н., викладач СумДУ

Метафора (з грецької *metaphora* - переміщення, перенесення) - поетичний вислів, що розкриває ознаки одного предмета чи явища шляхом перенесення на нього ознак іншого предмета чи явища. Основна властивість метафори полягає в тому, що вона двопланова, та застосовується до двох або декількох об'єктів одночасно, в результаті чого властивості того, про кого / що йде мова, проглядаються через властивості того, чийм ім'ям це позначено. Зіткнення нетотожних смислових спектрів породжує якісно нову інформацію, що розкриває невідомі раніше сторони змісту понять, включених до структури метафори. У цьому постійному перенесенні понять з однієї сфери в іншу не тільки проявляється гнучкість людського розуму - це необхідно для самого досягнення дійсності. Метафора є універсальним знаряддям мислення та пізнання світу. З точки зору когнітивної лінгвістики метафора - це ідеальна модель мовного відображення базового когнітивного процесу. Звернення до когнітивних категорій (концепт і сценарій) дозволяє детально описати мотиви для метафоричного переносу, виявити неоднорідність змісту, значимість нестандартного вживання метафори від екстралінгвістичних знань.

Метафори, що використовуються в обговоренні політичного життя суспільства, все частіше привертають увагу фахівців, які прагнуть з'ясувати, як і чому народжуються ці метафори, якою мірою вони відбивають соціальну психологію, політичні процеси та особистісні якості їх учасників. Використання метафор нерідко виявляється для політичної мови вдалим способом "виразити все, сказавши небагато", тонко впливати на настрої в суспільстві, представляти суспільству нові ідеї і одночасно викликати інтерес до своїх виразів. Вивчення метафоричного репертуару політики допомагає краще зрозуміти підсвідомі механізми його діяльності і справжнє ставлення до тієї чи іншої проблеми. Активізація метафор в соціальній комунікації може служити ознакою суспільних потрясінь, що наближаються, і одночасно свідчити про напрямки руху політичної свідомості. Метафора - всюдисущий принцип мови. У звичайній зв'язного мовлення ми не зустрінемо і трьох пропозицій поспіль, в яких не було б метафори. Навіть у строгій мові точних наук

можна обійтися без метафори лише ціною великих зусиль: щоб уникнути метафор, треба спершу їх виявити.

Теорія політичної метафори виникла в процесі взаємодії двох провідних напрямків сучасного мовознавства - метафорології та політичної лінгвістики. Зближення цих напрямків обумовлено як бурхливим розвитком досліджень, присвячених політичній комунікації, так і переосмисленням самого поняття метафори, новим розумінням її ролі в організації ментальних процесів і мовної картини соціальних відносин. У сучасній науці формується уявлення про політичну метафору як про інструмент для усвідомлення, моделювання та оцінки політичних процесів, як засобу впливу на соціальну свідомість. У політиці метафора - основний "постачальник" альтернатив вирішення проблемних ситуацій. Політична метафора знаходить безліч можливих виходів з кризи, які далі розглядаються політиками у процесі прийняття рішення. Останнім часом в політичній метафорі (як і в інших техніках мовного впливу) у ЗМІ все частіше застосовується лексика, яка раніше в мові ЗМІ була неприпустимою: молодіжний сленг, кримінальне аргі, просторічні слова, лексика інших "низових" рівнів мови. Людина не тільки висловлює свої думки за допомогою метафор, використовуючи їх естетичний потенціал, а й мислить метафорами, пізнає з їх допомогою той світ, в якому вона живе. Метафори допомагають нам перетворити існуючу у свідомості адресата мовну картину світу, ввести нову категоризацію до подання, здавалося б, добре відомих феноменів і дати їм нову емоційну оцінку.

Одним із засобів розвитку і збагачення семантики і функцій слів, без утворення нових, є метафоризація мови, вживання слів у непрямому значенні, в ролі метафор. Процес метафоризації мови з поширенням семантики і стилістичної функції слів – це дуже давній процес. Внаслідок цього багато слів сучасної мови набули різноманітного значення. Метафоризації присвячено чимало праць лінгвістів, літературознавців, філософів, психологів, та проблема метафоризації залишається надзвичайно складною, адже йдеться про процеси мислення, в яких породжується знання про світ. Метафоризація – це не лише вживання одного слова замість іншого, вона утворює новий зміст, який з'являється внаслідок дії складних когнітивних механізмів.

Як багатожанровий різновид публічного мовлення, політичний дискурс характеризується цілою наукою специфічних засобів. І суть

тут не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків. Політики усвідомлюють необхідність оволодіння таким стилем мовлення і нормами літературної мови, які здатні дати найвищий коефіцієнт корисної дії. Будь-який політик стикається з необхідністю правильного розташування, komponування мовних одиниць, тобто всього того, що становить суть та специфіку побудови промови. Метафора досить популярне явище в сучасних засобах масової інформації. Вона надає висловом виразність, емоційність, які певним чином впливають на читача і є одним із найважливіших компонентів політичного дискурсу друкованих мас-медіа, тісно пов'язаний із його стилістичною та комунікативною спрямованістю. Людина не тільки висловлює свої думки за допомогою метафор, використовуючи їх естетичний потенціал, а й мислить метафорами, пізнає з їх допомогою той світ, в якому він живе. Метафори допомагають нам перетворити існуючу у свідомості адресата мовну картину світу, ввести нову категоризацію до подання, здавалося б, добре відомих феноменів і дати їм нове емоційну оцінку.

КОГНІТИВНІ ЗНАЧЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ЛЕКСЕМ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Латіна А. В., студ. гр. ПР-83

Одна з актуальних проблем прагматики мовного спілкування пов'язана з проблемою сприйняття мови, емоційною реакцією, тобто з когнітивними здатностями суб'єкта мови.

Когнітивне моделювання значення номінативних одиниць мови посідає пріоритетне місце серед напрямків сучасної лінгвістики, оскільки відкриває доступ до дослідження закономірностей людського мислення і дозволяє встановити специфіку концептуальної та мовної картин світу лінгвокультури. У лінгвістичних дослідженнях останніх років важливе місце посідають проблеми, що пов'язані з особистим ставленням комуніканта до події й взагалі ставленням мовця до об'єкта мовлення.

Темпоральні лексеми майже в усіх мовах світу використовують для номінації зміну часу або стану мовця. В англійській мові значення проміжку часу, повністю охопленого дією, реалізують структури з синонімічними прийменниками.

На відміну від простору, який є предметним і сталим явищем, час є тимчасовим явищем. Тому важливою ознакою мовного часу є його ситуативність. Час, який передається засобами мови – це відображення дійсного часу засобом перцептуального часу, а його утворення обумовлене закономірностями сучасного світу й, тим самим наділене своєрідністю, зумовленою особливостями механізму відображення часу в мові.

Наявність темпоральних сем, обов'язковість їх одночасної реалізації з лексичними компонентами значення забезпечує можливість участі цих одиниць у формуванні темпоральної перспективи висловлювань.

Одиниці з ретроспективними і контемпоральними семами виражають іллокутивну силу експресивів і, таким чином, беруть участь у формуванні комунікативно-прагматичного плану висловлювання.

У семантичній структурі темпоральних лексем сучасної англійської мови переважає когнітивний компонент, але у реальних дискурсивних контекстах прагматичний складник може набувати пріоритету.

Темпорально марковані лексичні одиниці сучасної англійської мови розрізняються за критерієм співвідношення когнітивного та прагматичного компонентів значення. Ці семантичні компоненти можуть збалансовано співіснувати у номінативній одиниці.

Категорію часу в англійській мові часто ототожнюють з поняттям граматичного часу, мається на увазі вираз часових відношень в межах видо-часової системи дієслова. Однак, між мовним часом (темпоральністю) та дієслівними засобами вираження немає однозначного співвіднесення.

Наук. кер. – Таценко Н. В., *к. філол. н., доцент СумДУ*

СПОСОБИ УТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Ляпа А. М., студ. гр. ПР-81,

Кобяков О. М., к. техн. н., доцент СумДУ

Юридична термінологія виступає найбільш важливою та інформативною частиною мови права. Питання юридичної термінології є досить актуальним. Без термінів неможливо максимально точно викласти законодавчу думку. Юридична термінологія допомагає досягти максимальної лаконічності юридичного тексту.

Саме мова є засобом, процесом і продуктом різних галузей права, де юридичні тексти, у письмовій чи усній формі, породжені з метою обслуговування регульованої соціальної поведінки. Розвиток суспільства, зміна суспільно-економічних формацій та ідеологій здійснюють безпосередній вплив на юридичну термінологію, яка. В свою чергу, виступає найбільш важливою частиною мови права. Зацікавленість проблемою дослідження правової мови пояснюється значимістю функцій, які виконуються як правом, так і мовою в суспільстві.

Зародження юридичної термінології пов'язане з виникненням права. Писемною мовою права були спочатку латина та англійська. Переважала латина і поступово вона завойовувала нові позиції. Латина була мовою офіційних документів. Це не була класична або середньовічна латина, проте це був різновид латини, юридична латина, яка містила багато латинізованих англійських і старофранцузьких слів. Наприклад, давньоанглійське "morder" - таємне вбивство, стало "murdum", а пізніше - сучасним "murder".

Вивчення й використання римського права спричинилися до інтенсивного запозичення слів з латинської мови, наприклад: *ab initio* - спочатку, *bona fide* - сумлінно, добросовісно, *casus belli* - привід до війни, *causa* - позов, *corpus delicti* - склад злочину, *de facto* - фактично, *de jure* - юридично, *et alias* - та інші, *ex parte* - односторонній, на користь однієї сторони, з перевагою для однієї сторони, *gratis* - безоплатно, *habeas corpus* - наказ про представлення заарештованого до суду, *in rem* - стосовно до самої речі, *jus soli* - набуття громадянства за місцем народження, *lex ordinaria* - закон місця розгляду справи, *lex lata* - позитивне право, *lex pendens* - позов, що знаходиться на розгляді,

nolo contendere – "не бажаю заперечувати" (заява про відмову заперечувати пред'явлене обвинувачення).

Мова та право виникають щоб керувати діяльністю людей, щоб цей процес був ефективним, засоби керування (в даному випадку мовні і правові одиниці) повинні бути співвіднесені з миром життєдіяльності людини.

На сьогоднішній день усному перекладачу як ніколи доводиться зустрічатися з юридичною термінологією, і не тільки в зв'язку з судовими конфліктами і упорядкуваннями, але і в сфері економіки і , навіть все частіше в повсякденному житті.

За структурою юридичні терміни поділяються на прості та складні. В свою чергу вони формуються за допомогою суфіксів і префіксів. Додаючи суфікси до різних частин мови (дієслово, іменник, прикметник), ми отримуємо слова з новим значенням. Наприклад, терміни, що утворюються за допомогою суфіксів: to argue (дієслово) + ment = argument (іменник) – довід; to examine + tion = examination - допит, слідство; to proceed + ing = proceeding - розгляд справи в суді; robber (іменник) + y = robbery (іменник) - крадіжка; legal (прикметник) + ity = legality (іменник) - законність; guilt (іменник) + less = guiltless (прикметник) – невинний; notary + ial = notarial - нотаріальний; to legislate (дієслово) + ive = legislative (прикметник) - законодавчий; legal (прикметник) + ly = legally (прислівник) - законним чином. Способи утворення термінів за допомогою префіксів: in + lawful (прикметник) = unlawful (прикметник) незаконний, it + material = immaterial - неістотний; in + action (іменник)=inaction - бездіяння; it + prison (іменник) = to imprison (дієслово) саджати до в'язниці; re + hearing = rehearing - повторне слухання; counter + to act = to counteract - протидіяти; inter+dependence (іменник)=interdependence (іменник) - взаємозалежність. Існує також префіксально-суфіксальний спосіб творення прикметників: inadequately - неадекватно. Є й інші способи утворення юридичних термінів, такі як: law (іменник) + making (іменник) = lawmaking (іменник) - видання законів; to blame (дієслово) = blame (іменник) - звинувачення, to witness = witness - свідок. Завдяки афіксам відбувається спеціалізація та класифікація юридичних термінів.

Оскільки правнича галузь перебуває сьогодні на стадії активного розвитку і вдосконалення, створюються нові терміноодиниці відповідного словотвірного типу за існуючими словотвірними моделями як від слов'янських, так й від іншомовних основ.

Лінгвістами виявляються й описуються способи творення термінів у різних розвинених європейських мовах, що забезпечує об'єктивність прогнозу відносно подальшого розвитку тієї чи іншої терміносистеми. У центрі цих досліджень знаходиться термін, природа семантики якого виявляється насамперед через співвіднесеність із поняттям. Основним носієм поняттєвого значення в усіх термінологіях, у тому числі і в юридичній, виступають іменники (викрадач – thief, позивач – plaintiff, присуд - sentence).

Однією з найбільш актуальних проблем є дослідження термінів-абревіатур в англійській юридичній термінології. Словотвірна активність абревіації в англійській юридичній термінології веде і до її широких семантичних можливостей. Скорочуються не тільки найменування закладів (C.M. - Court Martial) та документів (C.P. - Code of Civil Procedure), але і найменування осіб (def. - defendant) та дій (H.T. - high treason), що посилює продуктивність абревіації.

Отже, мова чутливо реагує на всі процеси, які відбуваються у суспільстві. Контакти з носіями інших мов, зміна релігії, побудова писемності, розробка правопису та суспільно-політичної термінології тощо - все це має значний вплив на розвиток сучасних терміносистем, зокрема на розвиток термінології правової науки в англійській мові.

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ РАДОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Маяцька А., студ. гр.ПР-83,
Косенко Ю. В., к. філол. н., СумДУ

Емоційний стан радості як невід'ємний елемент людської життєдіяльності знаходить своє вираження в мовленні через значення різнорівневих одиниць. У сучасній англійській мові існує достатньо широкий арсенал засобів для актуалізації цього емоційного стану. До таких засобів належать лексичні (слова з понятійним змістом "радість", з емоційно-оцінним змістом, емоційно-експресивні слова з компонентом "інтенсивність дії") та синтаксичні.

Лексичні одиниці на позначення радості представлені у лексико-семантичному полі у вигляді складної, багатопланової єдності семантично об'єднаних, взаємодіючих та взаємозалежних мовних

одиниць, які належать до різних частин мови. Ця організована сукупність елементів пов'язана між собою за ядерно-периферійним принципом, тобто з-поміж засобів на позначення радості у лексико-семантичному полі виділяють ядро, приядерну зону, ближню і дальню периферійні зони та маргінальний шар. Приналежність одиниці до певної зони лексико-семантичного поля обумовлюється кількістю ознак, закріплених в її семантичній структурі, при цьому межі між зонами є нечіткими та розмитими.

Вираження емоційного стану радості відбувається шляхом заповнення емотивних синтаксичних конструкцій відповідною емотивною лексикою. До синтаксичних емотивних конструкцій-виразників радості ми відносимо окличні речення, які поділяємо на власне окличні та невластиві окличні. У тексті актуалізація радості, як правило, відбувається за допомогою не ізольованих речень, а складних синтаксичних цілих, в яких вживання ряду синтаксичних та стилістичних прийомів зумовлює збільшення інтенсивності вираження цього емоційного стану.

Мовленнєвою одиницею на позначення емоційного стану радості є феліцитарне висловлення, що оформлюється засобами, які характеризуються різним рівнем експресії та інтенсивності. У роботі встановлено закономірності поділу феліцитарних висловлень на емоційно стримані та емоційно нестримані залежно від характеру комунікативної ситуації. Емоційно стримані феліцитарні висловлення, які реалізуються в емотивному типі дискурсу, представлені етикетними кліше. Емоційно нестримані феліцитарні висловлення представлені вигуківими висловленнями, які функціонують в емоційному типі дискурсу.

СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Медведева К. Ю., *студ. гр. ПР-81*

Англійська економічна термінологія представлена різними за структурою одиницями, які поділяють на:

1) прості, що складаються з одного слова, наприклад: Many of these annuities offer the option of a higher payment if the value of the underlying securities rises yet lock in a minimum payment if they fall;

2) складні, що утворені з двох слів і пишуться разом або через дефіс, наприклад: However, many companies are not familiar with the growing area of outsourcing their bookkeeping work;

3) терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: The new cohort chooses its plants taking as given future prices and the value of the internal funds they get from incumbents' sales.

Оскільки серед економічних термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони є основною проблемою при перекладі економічного тексту.

За дослідженнями мовознавців, терміносполучення є одним з основних способів термінологічної номінації, їх кількість у фінансовій галузі становить понад 78%.

Терміни-словосполучення поділяються на три типи за іншим критерієм.

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення: labour, productivity.

Але терміни-словосполучення, які складаються з таких компонентів, набувають нового значення і мають свою змістову самостійність, наприклад:

Labour productivity declined for this industry because growth in employment outstripped growth in gross product per hour worked.

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, які мають як один із компонентів технічний термін, а другий – із загальноновживаної лексики. Компонентами такого типу можуть бути два іменники, або іменник і прикметник. Цей спосіб утворення науково-технічних термінів більш продуктивний, ніж перший, де два компоненти є самостійними термінами:

A call provision is valuable to the firm but potentially detrimental to investors.

Перший компонент, як видно із прикладів, вживається в основному значенні. Другий компонент може бути терміном, яким вживається в декількох галузях науки.

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти яких являють собою слова загальноновживаної лексики і тільки сполучення цих слів є терміном. Такий спосіб утворення науково-технічних термінів непродуктивний. Терміни третього типу термінологічно не розкладаються і зв'язок між компонентами тісний:

Long-run mean returns and risk involve an averaging over many different economic and market conditions.

Найважливішою ознакою терміну-словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. Складений термін буде стійким лише для певної системи. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде сталим і не сприйматиметься як зв'язана мовна одиниця.

За кожним складеним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного (розчленованого) професійного поняття.

Термінологія для терміна є тим полем, яку дає йому точність і однозначність, і за межами якого слово втрачає ознаки терміна.

Особливістю синтаксичної структури складеного терміна є ті, що за зв'язаністю елементів їх можна вважати вільними (бо його компоненти зберігають своє пряме значення) і одночасно закритими (бо при довільному включенні до їх складу інших слів, вони втрачають свою термінологічність).

У межах економічної термінології виділяється значний відсоток термінів, утворених синтаксичним способом. За кількістю компонентів можна виділити:

1) двокомпонентні: The division by gross output in the sectoral productivity growth rates understates the contribution of the sector;

2) трикомпонентні: Planned development of the economy necessitates uniform wholesale prices of means of production in the consumption area;

3) полікомпонентні: A corporate vertical marketing system combines both the production and distribution of a product or service under one corporate ownership.

Терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі. У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів або до класу процесів, властивостей і т.д.

Основна кількість економічних термінів утворилася за рахунок загальноновживаних слів, взаємопроникнення з різних галузей техніки, запозичень із міжнародної лексики за словотвірними моделями, які характерні для сучасної англійської мови.

СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОЖЛИВОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Підлісна А. С., студ. гр. ПР-82

Останнім часом наука стає все більш антропоцентричною, зацікавленість у категорії модальності зростає в галузях, що вивчають вплив мови на поведінку людини та процес її мислення, таких як психолінгвістика та когнітивна лінгвістика. Це зумовлює осягнення нових сторін даної категорії, але в той же час розширює спектр питань, що потребують дослідження.

Способи вираження можливості є одним із питань, яке потребує широкого розгляду. Можливість — це те, що може виникнути і існувати за певних умов, стати дійсністю. В художньому дискурсі, який формується і функціонує у безперервному процесі становлення, де різні форми і види мовлення утворюють ціннісно марковані парадигми на основі суспільно і професійно визначеної ситуації спілкування, значення можливості реалізується через категорію модальності.

Термін "модальність" використовується в різних сферах знань: у філософії, логіці, мовознавстві, літературознавстві. Слово "модальність" походить від латинського "modus" - міра, кількість, величина; рід, засіб, манера.

Поняття "модальність" уперше з'явилося в "Метафізиці" Арістотеля (він виділив три провідних модальних поняття: необхідність, можливість та реальність) вже пізніше це розподілення перейшло в класичні філософські системи. Різноманітні судження про модальність знаходимо в Теофаста, Евдема Родоського та середньовічних схоластів. Запропонований Кантом розподіл суджень на асерторичні (судження про дійсність), проблематичні (судження про можливість), аподиктичні (судження про необхідність) лежать в основі опису властивостей модальності в сучасній модальній логіці.

Оскільки текст є головним об'єктом вивчення літературознавців, то категорія модальності в цій галузі знань розглядається саме як категорія, що характеризує текст у цілому. Літературознавчий термін представляє собою сукупність значень модальності як філософсько-етичної категорії та модальності як категорії мовознавства. Словник літературознавчих термінів дає визначення модальності східне з її визначенням у мовознавстві:

"категорія висловлювання, що виражає відношення мовця до зображуваної ним дійсності".

У лінгвістиці семантична категорія модальності передає відношення мовця до змісту його висловлювання, цільової настанови, відношення змісту висловлювання до дійсності. Модальність може мати значення ствердження, наказу, побажання, припущення, достовірності, реальності чи нереальності.

За функцією в реченні модальні дієслова є службовими. Вони позначають можливість, здібність, вірогідність, необхідність дії, що сама по собі виражена змістовим дієсловом. У такому випадку, модальні дієслова поєднуються з інфінітивом та утворюють разом із ним складний модальний присудок.

Модальне слово трактується як слово, що втратило своє конкретне значення та функціонує як засіб описового зображення модальності. Модальне слово – це частина мови, до якої належать незмінні слова, що виражають суб'єктивне ставлення до висловлюваної думки.

Модальними називаються слова, які характеризують увесь повідомлюваний факт з точки зору його ймовірності, можливості, зв'язку з іншими фактами, подіями і т.д. У реченнях модальні слова завжди відіграють роль вставних слів.

Не кожне слово, яке виступає в ролі вставного члена речення, відноситься до класу модальних слів. Модальні слова – це особлива частина мови, а в ролі вставних членів речення можуть виступати також і інші частини мови та сполучення слів: прислівники, прийменникові звороти, інфінітивні конструкції і т.д. До модальних слів як частини мови відносяться тільки слова, які завжди, у всіх випадках використовуються в ролі лише вставного члена речення.

В сучасній англійській мові до складу модальних слів відносять такі:

1. Слова, що виражають впевненість: *certainly, of course, surely, apparently, assuredly, undoubtedly, no doubt.*
2. Слова-"підсилювачі": *indeed, evidently, obviously, really, actually, naturally.*
3. Слова, що виражають невпевненість: *perhaps, maybe, possibly, probably.*
4. Слова, що виражають схвалення та несхвалення: *happily-unhappily, luckily-unluckily, fortunately-unfortunately.*

У сучасній англійській мові існують граматичні та лексичні засоби вираження модальності. Граматичними засобами є такі модальні дієслова як *must, should, ought, will / would, can / could, may / might, need*. При цьому дані дієслова послаблюють своє первісне значення бажаності, повинності, необхідності і т.д. і передають тільки ставлення мовця до змісту припущення в цілому. Модальні дієслова передають різні відтінки модальності, починаючи з припущення, що може з впевненістю і закінчуючи припущенням, в якому мовець не впевнений.

Лексичними засобами є такі модальні слова як *perhaps, maybe, probably, possibly*. Багато лінгвістів говорять про модальні слова як про самостійну частину мови. Їх синтаксична функція - функція вставного члена речення. Деякі науковці вважають, що дані слова є прислівниками, втягнутими в поле модальних слів, не перестаючи бути прислівниками. Інші ж твердо переконані в тому, що такі слова як *perhaps, maybe, probably, possibly* слід відносити до групи модальних слів.

Наук. кер. –Приходько Н. А., викладач СумДУ

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВІДЧИСЛІВНИКОВИХ ІМЕННИКІВ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ

Примак А. В., студ. гр. ПР-71

Кожне слово - самостійне чи службове - знаходиться у постійному русі. Не є виключенням і числівники, що відносяться до одиниць високої абстракції, номінацій числа. Числівники, як носії семи числа, займають центральне місце у мовному полі кількості. У своїх витоках числівники синкретично інтегрували з позначенням предметів, семантизували предметність та квантитативність. Згодом, як показує когнітивний досвід, числівники позбавилися предметності, але зберегли нумеральність у царині квантитативного термінологічного буття. Числівники семантизують квантитативну представленість картин світу, номінують результати когнітивної діяльності людини, виступають дієвими маркерами кількості референтів, числових репрезентацій об'єктів, їх частин, співвідношень та поняття числа. Числівники, як частина мови, наділені

категоріальним значенням, граматичним представленням та словотвірними потенціями. Здатність числівників конструювати нові лексичні одиниці сприяє розширенню словникового складу мови та ідентифікації еволюційних процесів квантитативної лексики. Денумеративні конструювання утворюються, як й інші похідні слова, продуктивними та непродуктивними способами, за допомогою "вічного двигуна" іманентної системи англійської мови.

Числівники англійської мови - самостійна незамкнута парадигма квантитативних одиниць, якій притаманні ізоморфні риси лексико-семантичного поля кількості. Числівники, в основному, виконують квантитативну функцію, про що свідчить їх тяжіння до дискретних одиниць. Крім того, вони виконують номінативну, когнітивну, прагматичну, епідігматичну та інші функції. Номінативна функція числівників полягає в позначенні результатів пізнання. Когнітивна функція числівників "розповідає" про складний шлях осмислення категорії кількості, їх віхи еволюції від предметних значень праформ до термінологічного значення та детермінологічного, якісно-предметного наповнення. Прагматична функція числівників реалізується у фразеологічному контексті. Епідігматична функція (словотвірна) є вельми актуальною для осмислення. Основними для числівників англійської мови є семантичні, синтаксичні та словотвірні ознаки. Корінь слова числівник семантизує значення числа (number). Числівникам притаманна ригористична, семантична організація: у цій парадигмі кожен числівник позначає число на одну одиницю більше попереднього. Ряд, який починається з одиниці та послідовно збільшується на одиницю, може бути апріорі нескінченим.

Англійським числівникам притаманні такі риси, як інформативність, динамізм, термінологічність, стабільна кореляція з одиницями лексико-семантичного поля кількості та словотворча активність. Висока комбінаторика числівників проявляється на рівні словоутворення. Корені числівників можуть модифікуватися як з афіксами, так і з іншими морфемами. Слова, утворені від числівників, зберігають сему числа, розширюють значення корелята, і, тим самим, стають дериватами. Дериват є похідною одиницею словотвірної системи.

Семантична навантаженість числівників позначена синкретизмом, який спрацьовує в процесі становлення числівників та проявлення на інших етапах еволюції зазначених слів, наприклад субстантивні числівники уживані у нумеральних словосполученнях,

на позначення квантитативної функції, в універсалізації (спрощенні) та епідигматизації функції при утворенні від числівникових іменників.

Числівники та іменники мають спільні семи предметності та кількості. Ці частини мови мають адгерентні, сусідні, спільні властивості. Вони вживаються у синтаксичних словосполученнях, вони можуть розширюватися та звужуватися.

За своєю структурою денумеративні іменники бувають простими та складними. Під простим словом розуміємо безафіксне, конвертоване утворення. До наступної групи належать складні слова, утворені в результаті словоскладання, - композити. У них нумеральна основа займає препозитивне положення відносно другого компонента, що зумовлюється премодифікацією числівника у вихідних сполученнях.

Денумеративні іменники утворюються такими способами творення: афіксація, конверсія, компресія та композиція

Денумеративні утворення відрізняються розширеною формою й ускладненим змістом. Утворені від числівників слова перебувають у підпорядкованій залежності, утворюють лексичний ряд, центром якого в плані вираження форми є корінь числівника, а в плані змісту - сема числа. Денумеративи набувають іменникових характеристик, а саме: суфікс множинності -s, артикль, потенції сполучуваність з прикметниками, семантичні модифікації.

Сферою виникнення денумеральних дериватів є переважно розмовне, діалектне, професійне мовлення, художня література та публіцистика.

Наук. кер. - Кобякова І. К., *к. філол. н., доцент СумДУ*

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЙ ЕМОТИВНОСТІ В РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

(на матеріалі англomовних слоганів до кінофільмів)

Рожнова А. О., *студ. гр. ПР-81,*

Чуланова Г. В., *ст. викладач СумДУ*

Людина живе під впливом почуттів і пристрастей, тому не дивно, що багато наук зверталися і досі звертаються до вивчення емоцій. В даний час вивчення емоцій є актуальною темою, що розробляється багатьма науками, у тому числі і лінгвістикою. У цьому зв'язку стає актуальним вивчення мови емоцій. Емотивність

залишається однією із найбільш невизначених якостей тексту. У сучасній текстолінгвістиці статус текстової емотивності є недостатньо визначеним - її часто ототожнюють з експресивністю та оцінністю. Також, складність вивчення феномена текстової емотивності обумовлює існування в лінгвістиці різноманітних підходів до нього. В рамках кожного з підходів розробляються власні концепції текстової емотивності, використовується своя термінологія і методи дослідження, що значно ускладнює розумінні досліджуваного явища. В даний час текстова емотивність розглядається в межах таких основних підходів у лінгвістиці як: лексико центричний підхід, комунікативна концепція емотивності, психолінгвістичний підхід, а також у межах когнітивної лінгвістики.

Поняття емотивних засобів вираження дуже тісно пов'язане з категорією емотивності, тобто з виразом емоцій, при якому спілкування зберігає свою життєвість, природність, емоційність. Функцією емотивної конотації є емоційний супровід логіко-предметної номінації, яка передає емоційне ставлення мовця до об'єкта номінування.

Найбільш розповсюдженими видами стилістичних засобів, котрі використовуються для вираження емотивності в коротких рекламних текстах на різних мовних рівнях є:

- на фонетичному рівні: звуковий повтор, римування, ритмічність;
- на лексичному рівні: епітети, метафори, порівняння, гіперболи, гра слів;
- на синтаксичному рівні: парцельовані конструкції, еліпсис, повторення, апозіопезис, риторичні питання.

Рекламний текст - це відображення реальної дійсності, фрагмент емоційно маркованої мовної картини світу. Слоган являє собою своєрідне рекламне резюме, ретельно підготоване, з підвищеною прагматичною спрямованістю. Це один із основних засобів привернення уваги й інтересу аудиторії. За умови правильного використання, слоган формує той необхідний асоціативний зв'язок ідей, який наочно, стисло, у декількох словах виражає сутність пропонованого. Метою рекламного тексту є спонукання адресата до дії. Дана мета визначає вербальну стратегію слоганів, які, будучи рекламними текстами, завжди звернені до психологічної та лінгвістичної реальності. Присутність в рекламних текстах емоційно-експресивного фактора тісно пов'язане з психікою людини. Таким чином, рекламні слогани, які повинні переконати свого адресата і спонукати його до необхідних дій, обов'язково мають бути емоційно насиченими.

ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ ЗІ СЕМОЮ КОЛЬОРУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Сасенко І., студ. гр.ПР-81,

Єрмоленко С. В., ст. викладач СумДУ

Колірна лексика широко використовується в літературі різних жанрів, та сполучуваність її з іншими словами, значення кольорів, а також виникнення їх – тема малодосліджена.

Колір – важливий елемент опису та розрізнення об'єктів навколишнього світу людини. Уже в найдавніші часи лексикон людини містив кольори, хоча спектр їх був і не настільки багатий, як сьогодні. Відомості про найдавніше позначення кольору фрагментарні, але те, що відомо, дозволяє побачити понині діючу тенденцію номінації кольору з предметів, які мають відповідний колір.

При утворенні нових позначень кольору описовим чином відбувається семантичне розширення лексики, яке можна кваліфікувати або як поява нового значення (семантична інновація), або як розвиток омонімії. Позначення кольору, будучи прикметниками, поєднуються, природно, з визначеним іменником в просту модель розчленованого найменування цілісного об'єкта, наприклад, найменування людини за професією, за партійною приналежністю до певної соціальної групи

Слова, які на початковому етапі позначають певні кольори, переосмислюються та більшою чи меншою мірою набувають іноді інші функції. Зокрема, деякі з них входять до складу фразеологізмів, де в тій чи іншій мірі зберігають своє "колірне" значення. Інші набувають характеру перифраза.

При зіставленні значень лексичних одиниць зелений та grün було виділено наступну подібність у значенні: зв'язок з рослинами, позначення незрілості, недосвідченість, наявність асоціативного зв'язку з поняттями "весна", "нове життя", "надія", "процвітання", "веселий настрій", "свіжість".

Синій/ блакитний (blau) кольори дуже часто згадуються, коли потрібно привести приклад неспівпадіння способу вираження одного і того самого поняття в різних мовах.

Цікаво, що блакитний/ синій і blau мають досить багато спільних сфер вживання, далеких від безпосереднього позначення

кольору предмета. Мають значення, яке можна позначити як "щось далеке від реальності".

Отже, вивчення досліджуваного матеріалу доводить, що кольори є не тільки способом вказати на зовнішній вигляд оточуючих нас об'єктів. Вони зберігають у собі історію розвитку мови і народу, відображають культурні та релігійні традиції, широту міжнародних зв'язків, політичний устрій тієї чи іншої країни, окремі епізоди з життя народів.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДУБЛЕТІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Симоненко О. О., студ. гр. ПР-82

Варіативність розуміється як універсальна, іманентна властивість мови, що забезпечує її функціонування та розвиток в умовах комунікації, які постійно змінюються, здатність мови до модифікування. Варіант - конкретна реалізація цієї властивості, потенційної здатності мови до варіювання. Важливу роль у цьому відіграють також такі фактори, як територіальна й соціальна належність мовця, його вік, професія, ступінь володіння вимовною нормою. Зазначимо, що німецька мова є не лише територіально варіативною (що взагалі-то є властивим для більшості мов), але й національно (і національно-державно) негомогенною. Вона скоріше складає своєрідну "кореляційну ієрархію, до якої входять часткові мікросистеми (власне німецька, австрійська, швейцарська тощо)". Ці мікросистеми, носіями яких є члени окремого національно-державного утворення, принципово відрізняються від територіальних, соціальних, групових діалектів та інших форм існування мови. Така особливість розвитку німецької мови зумовила її характер як полінаціональної і поліцентричної, тобто такої, яка відносно автономно розвиває свою систему, а отже формує стандартну норму у рамках нації і держави.

Сукупність форм сучасної німецької мови можна представити у вигляді схеми: 1. Літературна мова. 2. Побутово-розмовна мова (Umgangssprache): а) літературна побутово-розмовна мова або побутово-розмовна мова освічених (gebildete Umgangssprache), б) обласні побутово-розмовні мови (landschaftliche Umgangssprache), в)

місцеві побутово-розмовні мови або напівдіалекти (Halbmundarten), 3. Місцеві діалекти.

Іншомовний вплив є феноменом, котрий виступає у всіх культурних мовах: не існує жодної мови в світі, яка б зовсім не мала запозичень. Запозичення є природнім процесом, який є ознакою життєдіяльності певної мови. Запозичена лексика відбиває факти етнічних контактів, соціальні, економічні й культурні зв'язки між мовними колективами.

Історія німецької мови є водночас історією впливу з боку іноземних мов. Порівняно з впливом англійської, романських, слов'янських мов вплив латини на німецьку мову є давнім явищем, який особливо чітко простежується в епоху Середньовіччя та Відродження. Протягом середніх віків і пізніше латинська мова була мовою католицької церкви, науки, медицини. Вагому роль відіграє класична латина в епоху Відродження, коли гуманісти проявляли величезний інтерес до античності і коли письменники, користуючись латиною, намагалися наслідувати античні зразки, особливо мову Цицерона.

Поповнення лексики – історично неминучий процес, необхідний для того, щоб на кожному етапі свого розвитку мова відповідала потребам суспільства у спілкуванні, у закріпленні результатів пізнання дійсності, розвитку і збагачення культури народу. Термінологічна лексика включає спеціальні терміни, а саме лексику певної галузі науки, техніки, мистецтва або виробництва. На цей час у німецькій мові спостерігається підйом процесу запозичення й активізація англійської лексики у сфері економіки у зв'язку з високим розвитком американського бізнесу. Доля англійських запозичень в німецькій мові складає 7-9%. Жодна мова не має сьогодні такого сильного впливу на німецьку мову, як англійська.

Існує багато класифікацій запозичень з урахуванням різних аспектів їхнього розгляду. Найбільш очевидною є класифікація, в основу якої покладені причини запозичення. Кількість таких причин настільки велика, що можна розподілити на дві великі групи: екстралінгвістичні (позамовні) і внутрішньолінгвістичні (власне мовні) причини.

До екстралінгвістичних причин можна віднести: 1) культурний, економічний, політичний вплив одного народу на інший; 2) наявність усних і письмових контактів країн з різними мовами; 3) підвищення інтересу до вивчення тієї або іншої мови; 4) авторитарність мови; 5) історично обумовлене захоплення певних соціальних шарів культурою чужої країни;

Наук. кер. – Чепелюк А. Д., *ст. викладач СумДУ*

СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ КУЛІНАРНИХ РЕЦЕПТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сіліна А. В., *студ. гр. ПР-81,*
Кобякова І. К., *к. філол. н., доцент СумДУ*

Кулінарний рецепт в англійській мові являє собою логічно зв'язаний текст, присвячений приготуванню різних страв і складається, як правило, з кількох простих речень, мета яких - перерахування послідовності дій. Однак іноді зустрічаються і складнопідрядні речення. У тексті англійського рецепту, як правило, вживаються поширені прості речення з відсутнім підметом. До складу поширеного простого речення входить, крім головних членів речення (у випадку з кулінарним рецептом - тільки присудок), і другорядні члени -означення, додаток та обставина. Другорядні члени речення пояснюють головні члени речення. Другорядні члени речення можуть пояснюватися іншими другорядними членами речення, складаючи з ними поширені члени речення.

Додаток. Прямий додаток в пропозиціях тексту кулінарного рецепту може бути виражений: іменником, займенником, числівником та інфінітивом.

Означення. У тексті кулінарного рецепту означення може бути виражене: прикметником, дієприслівником, числівником, займенником.

Обставина. У тексті кулінарного рецепту можуть позначати: час, місце, образ дії, мету, ступінь. Обставини в кулінарному рецепті можуть бути виражені: прислівником, іменником з прийменником, дієприслівником, інфінітивом, герундієм з прийменником.

Зв'язок між реченнями в тексті рецепту здійснюється за допомогою логічно вмотивованої послідовності. Так як текст кулінарного рецепту представляє собою інструкцію приготування різних страв, то основне смислове навантаження в пропозиції несуть прості присудки, виражені дієсловом. У зв'язку з цим в реченні часто зустрічаються однорідні присудки з інтонацією перерахування. Зв'язок між реченнями в тексті рецепту забезпечує смисловий повтор, який може здійснюватися в такий спосіб: а) буквальне повторення слова, яке виявляється "містком" для зв'язку з попередньою пропозицією; б) замінює його займенник 3 особи; в) його синонім; г) слово не синонімічне, але позначає той самий предмет; е) вказівний

займенник, що виражає тотожність позначених явищ або тотожність їх якісних і кількісних ознак.

Текст кулінарного рецепту складається, як правило, з наказових пропозицій. У кулінарному рецепті наказове речення, як правило, виражає вказівки на спосіб приготування різних страв.

Таким чином, всі ці ознаки характеризують структуру наказового способу пропозиції кулінарного рецепту як вельми специфічну, відмінну від структури як розповідного, так і питального речення.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

Скрипняк О. В., студ. гр. ПР-82

Художнє мовлення – мовлення особливе. Воно складається з тих же елементів, які ми використовуємо у звичайному мовленні – лексичні, граматичні засоби мови. Але ці засоби естетично організовані, оформлені. Зі слів, за допомогою яких звичайна людина будує своє буденне мовлення, поет будує мовлення поетичне. Завдяки художній організації, вдалому поєднанню звичайних слів, конструкцій, оборотів виникає нова, особлива мова – поетична.

Поетична мова відрізняється від інших функціональних різновидів художньою організацією загальномовних засобів. Метою такої організації є естетичний вплив на читача або слухача.

Особливості мови художньої літератури в цілому визначаються кількома факторами. Йому притаманна широка метафоричність, образність мовних одиниць майже всіх рівнів, спостерігається використання синонімів всіх типів, багатозначності, різних стильових пластів лексики.

Експресивність – невід’ємний елемент поетичного мовлення. Проблеми мовної експресії, виражальних засобів – основні для сучасних лінгвістів, лінгвоаналізу та інших лінгвістичних дисциплін. Поняття мовної експресії досить широке і частіше за все трактується як сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом

суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення.

Сучасний етап розвитку як англо-американської, так і української поезії характеризується відсутністю єдиних стилістичних канонів.

Сучасна поезія Великої Британії, подібно до творів інших періодів, має свої особливості, які характеризують її саме як сучасну поезію, відрізняють від поезії попередніх років. Кожен із поетів має власний стиль, який визначає набір стилістичних засобів, якими вони користуються. Так, Джейкоб Поллі та Ендрю Моушн використовують лексичні (частіше за все це епітети та метафори) та синтаксичні стилістичні засоби (представлені повторами, еліптичними конструкціями, номінативними реченнями). Твори ж Джекі Кей характеризуються простотою мови, в деяких своїх творах вона використовує розмовний стиль. Фонетичні засоби виразності сучасної поезії виражаються в основному через риму та віршовий розмір, хоча присутня велика кількість неримованих творів. А такі характерні для класичної поезії засоби як алітерація та асонанс зустрічаються вкрай рідко.

В решті решт, поезію визначає не відповідність до певних канонів, обов'язковість використання повної гамми стилістичних засобів та прийомів, а її здатність змусити людину замислитися, здатність викликати певні емоції.

Наук. кер.. – Косенко Ю. В., к. філол. н., СумДУ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЗИТИВНОЇ ОЦІНКИ В БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ СЛЕНГУ

Совенко А. М., студ. гр. ПР-81,
Дорда В. О., викладач СумДУ

Оцінка та сленг є предметом дослідження багатьох вчених. Серед них такі імена як В. В. Балабін, Н. Б. Вахтін, Е. В. Головка, Ю. К. Волошин, В. О. Дорда, І. В. Рубцов, О. І. Федотова, В. В. Нагель, Т. О. Крисанова, Г. М. Кузенко, Н. В. Коробова, В. Л. Іващенко, І. В. Онищенко, О. О. Івін, Е. М. Вольф, О. Є. Бессонова, Н. Д. Арутюнова та ін. Серед багаточисельних визначень цих феноменів не можна визнати лише одне за доцільне,

кожне авторське чи загальноприйняте визначення доповнює одне одне.

Сленг як соціальний варіант мови (соціолект) – явище багатоаспектне та багатогранне якому дуже важко дати єдине визначення. Різні науковці у різний час тлумачили це поняття по-різному. Серед основних труднощів – критерії відділення сленгу від колоквалізмів, жаргону, кента, аргю, діалектизмів, піджину та ін. Серед багатьох визначень сленгу варто виділити наступне: сленг - термінологічне поле, набір особливих слів чи нових значень уже існуючих слів, які застосовуються в різних угрупованнях людей.

Як зазначає В. В. Нагель, оцінка – це універсальна категорія, що виражає позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту мовлення й реалізується в частинах слова, вигуках, модальних частках, повнозначних лексемах, словосполученнях, фразах, у мовленнєвих актах й аксіологічних категоріях. Найпоширенішою класифікацією за оцінною шкалою є виокремлення позитивної (мейоративної, меліоративної), нейтральної, негативної (пейоративної, інвективної) оцінки. В основі меліоративної оцінки лежить симпатія – природна властивість людини, яка не регулюється ні суб'єктом симпатії, ні її об'єктом.

Лексикографічний опис семантики слів не відображає в повній мірі їх емоційно-оцінну значущість. Носії мови в залежності від інтенцій у відповідному контексті можуть використовувати для вираження меліоративності майже будь-які одиниці лексичного рівня.

Позитивна оцінка в сленгу може передаватися на різних рівнях: на морфемному (суфікси -ie, -er, -orama, -omatic, -ous; півафікси -dog, -freak, -dweller, -animal, - queen, -age, -fest, -city та ін.), лексичному (переосмислені лексичні одиниці, слова вираження емоційного стану), на рівні словосполучень (в залежності від контексту сленгізми з негативним значенням можуть передавати позитивну оцінку).

Нерідко у сленгу поняття, які засуджуються суспільством та нормами моралі набувають позитивної оцінки. Те, що засуджує суспільство, в деяких соціальних групах схвалюється і вважається нормою. Це свідчить про пряму залежність значення мовних одиниць та їх оцінки від суспільства, яке їх використовує. Знання засобів вираження позитивної оцінки у сленгу здатне покращити ступінь розуміння, адже сленг – обов'язковий супутник живого спілкування.

ТИПИ КОМПЛІМЕНТІВ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Тарасенко А. В., студ. гр. ПР-82

На часі лінгвісти все більше фокусують увагу на дослідженні та категоризації компліментів в англомовному дискурсі.

Комплімент – важлива складова мовленнєвого спілкування носіїв англійської мови (британців і американців), яка впливає на характер міжособистісних стосунків комунікантів, ступінь їх взаєморозуміння, а, відповідно, і на успішність комунікації в цілому. За допомогою компліменту, той, що говорить, аналізує різні цілі в комунікативній ситуації: встановлення контакту, створення сприятливої атмосфери протягом бесіди, вираження почуттів та інші. Така мовна форма може бути вжита в якості звертання до жінки, чоловіка, товариша по роботі, начальника та дитини. Від того, кому адресується комплімент, залежить його форма, зміст та характер.

Комплімент як мовленнєва дія є складною єдністю дій, спрямованих на якісно різні комунікативні цілі, що утворюють систему. Тобто сам комплімент має певну мету, тобто для чого він використовується, а отже він має іллокутивні аспекти. Також комплімент має наслідки вживання. А отже і перлокутивні якості. Враховуючи це все, комплімент є повноцінною соціальною дією і має власну класифікацію. Отже, здійснюючи мовленнєвий вчинок "комплімент", мовець виконує різні дії, які втілюються в одному висловлюванні.

Щоб класифікувати компліменти, потрібно знати критерії, згідно з якими можна визначити приналежність компліментарних висловлювань до певного класу. У компліменті саме суб'єкт (адресант) визначає стратегію спілкування, специфіка якої знаходить своє вираження в системі установок - міжособистісних і позаособистісних. При цьому міжособистісні установки можуть бути орієнтовані на самого себе, на адресата, на слухача і на третіх осіб.

Відповідно, в компліментній взаємодії можна виділити комплімент адресату, комплімент самому собі, комплімент тому, хто слухає (тобто присутній третій особі), комплімент третій особі, не присутній при комунікації, але яка впливає на характер мовного обміну, оскільки ця особа може входити в сферу інтересів мовця або адресата. Саме до цих засобів невербаліки найчастіше звертаються письменники.

Розглянемо ситуації, в яких правила етикету чи, інакше кажучи, правила нормативної ввічливості в англомовних культурах досить суворо передбачають вживання компліменту.

1. "Реакція на елемент новизни". "The evening of the party Estelle wore a dress I hadn't seen before: a simple frock with an embroidered jacket. She looked very well in it... "You look lovely", I said, kissing her"(Thurber).

2. "Вечірка". "Rose!" screamed Lily, "What a perfectly scrumptious dress! You always get it right! So simple, so absolutely you!"

"You look lovely" said Rose, "rather oriental. I adore those trousers" (Murdoch).

3. "Зустріч після довгої розлуки". Elizabeth came in carrying in her arms a baby girl. "Oh John!" she said. She settled the baby in the father's lap. "It's grand to see you. I'm awfully glad you could come"... "You've hardly changed at all," Elizabeth said, "but it has been a long time." "Eight years".

4. "Вираження вдячності". "I'll have it" said Tod, forking up the two pieces of chicken, "You've excelled yourself as usual, Jonty".

5. "Поздоровлення". "Congratulations, Roscoe", Philip Johanssen, president of Mid Continent Rubber said, "you've really moved this bank into the big league. More power to you, fella"...

Наведені типи етикетних компліментів співвідносяться зі стереотипними ситуаціями спілкування. Критерієм виділення різних типів інструментальних компліментів є типізовані варіанти зміни поведінки комунікативного партнера. Також цілком очевидними є різні види адресатів та адресантів компліментарних висловлювань, від чого й змінюються сама суть і побудова висловлювання.

Серед представників англійської комунікативної культури компліменти можуть прямо вказувати на чесноти людини (прямі компліменти) або опосередковано (непрямі компліменти). Для англійців велику роль відіграють внутрішні чинники, що проявляються в частому вживанні компліментів моральним якостям та інтелектуальним здібностям людини. Що стосується компліменту-антитези, то, спираючись на матеріал досліджуваних одиниць, можна припустити, що він не поширений в англійському мовному спілкуванні, що пояснюється етикетним характером компліменту в англійській комунікативній культурі, для якої комплімент-антитеза може здатися нечемним та зайво фамільярним.

Отже, поділ компліментів та їх реалізація залежать від того, на кого направлене висловлення, об'єкт компліменту, того, хто це висловлення реалізує та яким саме чином воно реалізується. Загалом позитивна оцінка мовця, його позитивна реакція на певний предмет чи особу, а також прагнення мовця принести задоволення адресату і тим самим виявити своє прихильне ставлення до нього є тими факторами, що впливають на стосунки між тими, хто спілкується, а, отже, впливають і на результат спілкування в цілому.

Наук. кер. – Свирид А. М., *викладач СумДУ*

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВІДЧИСЛІВНИКОВИХ СЛУЖБОВИХ СЛІВ ALONE, ONLY, BETWEEN НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ

Ткаченко В. В., *студ. гр. ПР-71*

Частки *alone* та *only* відносять до модальних часток. У реченні вони вживаються з окремими словами або групами слів та займають препозиційне або постпозиційне положення. Модальні частки характеризуються:

- неможливістю самостійного номінативного вживання та утворення синтагми або словосполучення;
- відносною стабільністю реченнєвого змісту;
- специфічною неперекладністю;
- неможливістю визначення іншими словами (за винятком іншої частки).

Денумератив *alone* - похідна одиниця від словосполучення *all but one* або від староанглійського *all (entirely) one*. *Alone* - композитне слово, яке вказує на означення чи предикатив.

Як частка денумератив *alone* виокремлює референт та може змінюватися іншими словами. *Alone* - це іменникова постпозиційна частка.

I doubt if he had a single pair of underdrawers that was whole in the seat, but he was going to sue me, Sheriff Sullivan, the Town of Derry, the County of Penobscot, and God alone knows who else (Stephen King It, p.181).

В наведеному прикладі частка alone вживається після іменника. Маємо конструкцію (Noun + Particle), частка alone в постпозиції.

Any of these seven alone would have been its meat and drink, and if they had not happened to come together... (Stephen King It, p.409).

Даний приклад свідчить про те, що від числівникова частка alone може вживатися і після числівника (Num. + Particle).

Only - це вторинне конструювання, секундарне від числівникове утворення від one+like. Це слово утворилося шляхом словоскладання та стягнення. Слово походить від староанглійського варіанту aplic, від an one + -lic, -ly.

Only - це універсально частиномовна частка, яка може з'являтися в різних синтаксичних позиціях. Only має високу частотність вживання, велику кількість синтагматичних та парадигматичних зв'язків. Денумератив only як частка зазнав конверсії, тобто переходу однієї частини мови в іншу: Adj→Adv→Particle.

Семантична наповненість частки only є очевидною із контексту в оточенні сусідніх слів. Наприклад: She usually giggled at this pet name, but now she only looked at him with a painful childlike solemnity (Stephen King It, p. 39).

"I only realized earlier tonight that there were such things as old days, at least as far as I myself am concerned." (Stephen King It, p.66)

Вищенаведені приклади свідчать, що в реченні відчислівникова частка only часто знаходиться у постпозиції іменника або займенника та у препозиції дієслова. Маємо Noun (Pronoun)+Particle+Verb. Денумератив only можна легко замінити чи зовсім вилучити з речення, що свідчить про те, що денумератив only виступає часткою.

Походження денумератива between від числівника two визначає парадигму його значень у домені службових слів.

Слово among утворює зі словом between опозицію, оскільки співвідноситься з множиною більше двох одиниць. Хоча в деяких випадках денумератив between може співвідноситися і з більшою кількістю актантів, зберігаючи при цьому своє вихідне значення.

Службове слово between може вживатися перед числівником.

Here we seem to have an entirely different set of circumstances with no relationship between the two (Agatha Christie. Murder on the Links, p.16).

Перед займенником.

Still undoubtedly there must have been many scenes of recrimination between them in the last few months? (Agatha Christie. Murder on the Links, p. 36)

Службове слово *between* має велику кількість синтагматичних та парадигматичних зв'язків. В реченні денумератив *between* може вживатися в найрізноманітніших варіаціях.

Наук. кер. – Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

(на основі англомовних рекламних слоганів)

Українцева А. В., *студ. гр. ПР-81*

Являючи собою багатоаспектне мовне явище, реклама вимагає різнобічного дослідження, тому зрозумілим є вивчення мовної організації рекламних текстів, застосовуючи різноманітні лінгвістичні напрямки аналізу.

У роботі було розглянуто такі питання як структура рекламних текстів, особливості їх побудови. Рекламний текст як і будь який інший має свої композиційні особливості. Він складається з заголовка; підзаголовка; основного тексту; підписів та коментарів; рекламного гасла (слогану).

Крім того, те, що реклама оформилась в окремий різновид масової комунікації і почала розвиватися за своїми власними законами відносно нещодавно, обумовлює невелику кількість праць з лінгвістичного дослідження реклами. Не можливо не звернути уваги на засоби лінгвістичного аналізу рекламних текстів, а саме на лінгвістичний, морфологічний, лексичний та фонетичний засоби яким відводиться значне місце у рекламі, бо саме на них побудована уся ця складна рекламна система. Дані засоби дають змогу висловити наказ, намір, побажання, звернення, поставити питання, пообіцяти, тобто зробити усе аби людина купувала даний товар. Вони змушують людину захотіти рекламований продукт. Це відбувається завдяки і сленговій, і експресивній, і емоційно забарвленій, і термінологічній лексиці, вживаючи гумор; це можуть бути і спонукальні, і риторичні

речення; римування і т.д. Також не менш важливим питанням була проблема вербальних та невербальних компонентів. Існують такі вербальні компоненти як заголовок, основний текст, слоган, рекламний знак та невербальні ілюстрація або відеоряд, колір, шрифт, фотографія, які широко застосовуються при створенні реклами та використовуються для найефективнішого привернення уваги споживача. Способів маніпулювання існує безліч. Як бачимо, аналіз явища мовної маніпуляції та маніпулятивного впливу спрямованого на споживача є невід'ємними компонентами реклами, адже саме цей вплив прагне реалізувати рекламодавець, створюючи рекламний текст та підбираючи відповідні лексико-семантичні одиниці чи візуальні елементи, котрі б відповідали обраним маніпулятивним стратегіям. Успішний результат в свою чергу залежить від рівня майстерності маніпулятора та його вміння подати правдиву інформацію (істинність якої можна перевірити) в потрібному світлі, дозуючи її при цьому потрібним чином та розставляючи відповідні наголоси та акценти.

Наук. кер. —Чуланова Г. В., *ст. викладач СумДУ*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ЛЕКСИКИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Цот Д. В., *студ. гр. ПР-82*

Лексичний склад кожної мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним та професійним групам людей. Існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається.

Сьогодні сленгову лексику можна зустріти у книжній мові та мові засобів масової інформації, вона функціонує у різних типах дискурсу.

Суспільно-політичний розвиток постійно розширює сленговий простір. Сленг - це стиль мови, що посідає місце, протилежне занадто

формальній, офіційній мові. Сленг перебуває в самому кінці можливих засобів мовного спілкування і включає різні форми мови, за допомогою яких люди можуть ототожнювати себе з певними соціальними угрупованнями, починаючи з дітей, молодих бізнесменів і хакерів і закінчуючи злочинцями, алкоголіками та наркоманами.

До причин виникнення молодіжного сленгу можна віднести протест, бажання захистити свій "світ" від світу дорослих, бажання продемонструвати свою оригінальність, створити щось нове, комунікативну економію, афективно – емоційний аспект.

Молодіжний сленг є окремим пластом національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства. У наш час він контрольований маскультурою, під вплив якої потрапляють різні категорії молоді. Молодіжна лексика як засіб спілкування, котрим послуговується суттєва кількість комунікантів, посідає відповідне місце в загальній системі національної мови. Багато чинників впливає на роль молодіжного сленгу в процесі розвитку національної мови, їхньої взаємодії і взаємовпливу. До таких чинників належать передусім національні мовні традиції, поняття мовної культури, урбаністичні процеси, характер іншомовного впливу, лексичні, фонетичні, граматичні особливості, державний статус мови, особливості будови мови та ін.

Найважливішими особливостями молодіжної лексики є зміна значень (Kürbis), розширення значень (cool), звуження значень (Looser), обернення значень (семантичні парадокси) (Trällerfisch), зміна слів (лексичні мутації) (rapido), утворення нових слів (Toffel), фонологічна германізація слів (abcoolen), утворення відіменникових дієслів (zoffen), спрощення слів (Poli), запозичення іншомовних слів (Supporter), підсилення значень за допомогою слова super (superlustig), гра слів (labundig).

Специфіка німецького молодіжного жаргону визначається альтернативним способом пізнання світу, формою мислення, в який постійно відбуваються метафорично-метонімічні трансформації.

Наук. кер. - Чепелюк А. Д., *ст. викладач СумДУ*

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ РЕТРОСПЕКЦІЇ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ

Черняк М. С., студ. гр. ПР-82

Текст являє собою завершене повідомлення, що має зміст, організований по одній з абстрактних моделей, існуючих у мові, і яке можна охарактеризувати своїми певними ознаками.

Серед категорій тексту, які важливі для розуміння цілісності тексту й усвідомлення принципів організації тексту в структурному відношенні, виділяють зокрема категорії континууму, інформативності, автосемантиї, ретроспекції та проспекції.

Ретроспекція – граматична категорія тексту, яка поєднує форми мовного вираження, що відсилають читача до попередньої змістовно-фактуальної інформації.

Ретроспекція проявляється подвійно: коли попередня інформація вже була викладена в тексті і коли попередня інформація, необхідна для зв'язку подій, повідомляється, перериваючи поступовий рух тексту, тобто відбувається перестановка тимчасових планів оповідання.

Ретроспекція може бути суб'єктивно-читацькою та об'єктивно-авторською, тобто вона може бути результатом індивідуального творчого сприйняття континуума оповідання або ж результатом авторських посилань на попередні частини тексту.

Розрізняють два типи ретроспекції: композиційно-текстову й відсильну. Виділені типи ретроспекції відрізняються темпоральною співвіднесеністю із сюжетним часом. Композиційно-текстова ретроспекція виводить читача за рамки сюжетного часу; відсильна функціонує в рамках синхронного розвитку оповідання.

Ретроспекція має дві основні функції: функція просування сюжетного розвитку і функція уповільнення сюжетного розвитку.

Ретроспекція, що реалізується в рамках одного або декількох абзаців, визначається як концентрована; ретроспекція, що розосереджена по всьому тексту, визначається терміном "розсіяна".

Прямі, надфразово виражені індикатори безпосередньо вводять ретроспекцію. Непрямі індикатори можуть бути виявлені тільки в результаті аналізу лексико-семантичних зв'язків дистантно розташованих відрізків тексту. Прямі індикатори формують надфразову ретроспекцію; непрямі – імпліцитну. Одним з провідних прийомів формування імпліцитної ретроспекції є повтор.

Також диференціюють стислу і розгорнуту ретроспекцію. У першому випадку ретроспекція не виходить за межі речення, вона формується окремим словом або словосполученням, у другому – не обмежується рамками одного речення.

Наук. кер. – Медвідь О. М., к. філол. н., доцент СумДУ

ЯВИЩЕ ЛЕКСИКАЛІЗАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ЧИСЛІВНИКОМ (ФО (ч)))

Шевченко А. В., студ. гр. ПР-83

ФО (ч) – відтворювана розчленована одиниця з нумеральним компонентом, що характеризується стабільністю елементів і семантичною цільністю. ФО (ч) відноситься до стійких одиниць спеціального денотативно-конотативного значення. ФО (ч) беруть свій початок від вільних нумеральних словосполучень, залучених до процесу лексикалізації. Під лексикалізацією розуміємо перетворення елементу мови або сполучення елементів у окрему повнозначну одиницю або в іншу еквівалентну йому словникову одиницю. Фразеологізація є одним із випадків цього процесу.

Фразеологічні одиниці з числівником належать до багатоаспектних мовних явищ з певною структурою і семантичним навантаженням. Числівник є їх ядром, найголовніший критерій, який впливає на загальний зміст фразеологізму, на ті відтінки, які містить в собі фразеологізм як у певному контексті, так і поза ним. Згідно з результатами дослідження коефіцієнт вживання ФО (ч) приблизно складає 0,006. Дані були отримані на основі статистичного аналізу словника К. Т. Баранцева "Англо-український фразеологічний словник", який містить близько 30 тисяч фразеологічних одиниць. В англomовному дискурсі найбільш вживаними є числівники першого десятка, а особливе місце займають числівники one, two, three, four, seven, nine. Рідше зустрічаються числівники складної та складеної груп.

Числівники у складі фразеологізмів не втрачають остаточно своє головне значення, а на противагу компонують його з новими додатковими значеннями компонентів фразеологізму.

Числівник за своєю природою зазначає точну кількість явищ, об'єктів. У складі ФО числівник зазнає семантичних змін. На його значення значно впливає фразеологічне оточення. Використання одного і того ж числівника у різних фразеологічних оточеннях сприяє семантизації різних значень. Ці зміни сприяють тому, що числівник втрачає кількісне значення, а ФО(ч) переміщується до поля якісної оцінки. Набуття якісних значень можливе при повній десемантизації числівника, що тісно пов'язане з процесом лексикалізації. Наприклад, *at sixes and sevens* – в безладді, в занедбаному стані; *like sixty* – прожогом, з великою швидкістю; *gentleman of the three outs* – погано, бідно одягнена людина, що не користується кредитом і сидить без грошей; *like one (twelve) o'clock* – швидко, охоче, сильно.

Явище лексикалізації знаходить своє вираження у реалізації десемантизованих словосполучень з нумеральним компонентом у мові, у вигляді фразеологічних одиниць з числівником.

Наук. кер. - Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

КОМП'ЮТЕРНА ЛЕКСИКА

Ярута Г. Г., *студ. гр. ПР-83*

Увагу ряду дослідників привертає вивчення і опис різних терміносистем. Професійні підмови викликають лінгвістичний інтерес у зв'язку з наростаючим впливом високих технологій на життя суспільства. Особливе місце в цьому плані серед різних підмов займає підмова комп'ютерних технологій. Комп'ютерна підмова є основним засобом спеціальної комунікації у відносно однорідному середовищі між носіями, що належать до одного напрямку науково-технічної підготовки. Дана підмова зазнає внутрішньої диференціації і поділяється на мову професіоналів і мову користувачів. Такий поділ, звичайно є умовним, так як кожен користувач комп'ютера володіє ним в різній мірі і використовує його для різних цілей.

Більшість непрофесійних користувачів комп'ютерами не володіють достатнім рівнем англійської мови, яка зараз являється мовою комп'ютера і інтернету. Але так, чи інакше, їм все одно доводиться використовувати комп'ютерну термінологію.

До факторів, які сприяють розповсюдженню американізмів у цій сфері відносяться розповсюдження комп'ютерів на вітчизняному ринку і поява цілого ряду комп'ютерних журналів, в яких використовується все

більша кількість англomовних термінів у вигляді трансплантів і транслітерованих слів. Форми існування мови поділяються на основні (головні) і другорядні в залежності від свого функціонально-стильового призначення: мовного об'єднання або, навпаки, відокремлення певних груп носіїв даної національної мови. До основних форм існування мови відносяться літературна мова, розмовна мова, просторіччя і територіальні діалекти.

У зв'язку з заглибленою внутрішньої диференціацією галузі комп'ютерних технологій та комп'ютеризацією різних сфер життя людей, можна говорити про існування особливостей мови програмістів, системників, користувачів ПК, хакерів, "мови" Інтернету, комп'ютерних ігор, мультимедіа і т.д. Кожна з названих підгруп характеризується особливостями слововживання її представників.

Поповнення лексичного складу мови як мовної підсистеми новими словами, як відомо, відбувається безперервно і здійснюється по-різному. Виділяються основні джерела створення нових слів: надання старому слову нового сенсу (семантична деривація), вироблення нових слів для позначення нових понять (утворення неологізмів за допомогою словотворчих засобів мови), а також запозичення слів з інших мов. Останній з перерахованих способів має свою специфіку в комп'ютерній підмові, тому що в багатьох мовах світу, в тому числі і в українській, запозичення, засвоєння і перетворення термінів англійської мови на національній підставі - основний спосіб номінації.

Комп'ютерна лексика перебуває у безперервному розвитку і взаємодії з іншими лексичними підсистемами національної мови. При цьому розвивається синонімія, яка зачіпає не тільки жаргон, а й термінологічну лексику. В області термінологічної лексики спостерігається висока активність синтаксичного творення в українській мові. Абревіація - показник високого рівня розвитку даної терміносистеми. В області нелітературної лексики афіксація займає чільну позицію в українській мові через необхідність граматичної україніфікації запозичених одиниць.

Для одиниць комп'ютерної лексики характерне поєднання різних словотворчих засобів. В англійській мові найчастіше поєднується семантичний спосіб з одним або декількома словотворчими. В українській мові національні словотворчі засоби звичайно діють спільно із запозиченням лексичної оболонки або калькуванням.

Комп'ютерна термінологія стала об'єктом активного лінгвістичного вивчення, що підтверджують сучасні дослідження по комп'ютерній термінології.

Наук. кер. - Кириченко О. А., *ст. викладач СумДУ*

ГЕНДЕРНІСТЬ У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ

Міхно Н.А.,

*ст. викладач кафедри іноземних мов Державного вищого
навчального закладу «Приазовський державний технічний
університет», м. Маріуполь*

Прислів'я в основному побудовані на загальнонародній лексичі та є продуктом народної творчості поколінь. Висловлюючи думку образно та емоційно, прислів'я англійської широко використовуються в повсякденній мові та літературі.

У цій статті ми намагаємось дослідити, як відбувається актуалізація гендерних стереотипів при реалізації англійських прислів'їв, що займають значне місце у словарному складі мови. В англійській мові граматична категорія роду в іменника відсутня, відмінності за статтю виражаються лексично, таким чином категорія роду у іменників у даних мовах є лексичною або "семантичною".

Найбільш поширеним засобом визначення гендерності є слова, що констатують статеву приналежність об'єкту, про який йдеться у прислів'ї, тобто слова "man", "woman", наприклад: Behind every great man is a great woman.

Досить велику групу складають прислів'я, гендерність в яких визначається за допомогою імен; дуже часто для позначення узагальненого образу чоловіка використовується ім'я Jack. Jack is no judge of Jill's beauty.

Наступна група-прислів'я, які визначають гендерність за допомогою слів, що відображають родинні стосунки, тобто "wife"- "husband", "mother"- "father", "daughter"- "son", "sister"- "brother", "aunt"- "uncle" і т.д. Good husband makes a good wife.

Також можна виділити групу прислів'їв з гендерним компонентом образи яких спираються на реалії, відомі лише одному народові (так звані топоніми, антропоніми, гідроніми).

When Queen Anne was alive.

Розглянувши прислів'я як фразеологічні одиниці та дослідивши структурно-семантичні характеристики прислів'їв ми дійшли висновку, що однією з диференційних ознак прислів'їв та приказок вважається стійкість їх структурно-змістової основи.

Література:

1. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. – Київ. 1969. – 1051 с.
2. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – М.: Русский язык, 2000. – 504 с.

Секція 2 МОВОЗНАВСТВО

ГАЗЕТНИЙ ЗАГОЛОВОК ЯК ІНТЕГРОВАНИЙ ВИРАЗНИК ІДЕЇ ТЕКСТУ

Захарчук Т., студ. гр. ПР-82

Заголовок, як головний засіб привертання уваги читача до змісту статті, друкується великим шрифтом, виділяється курсивом або напівжирним накресленням.

За структурою газетні заголовки зазвичай представлені односкладними, двоскладними та складними реченнями, еліптичними конструкціями, сегментованими реченнями, ізольованими підрядними реченнями. Двоскладні речення як заголовок дуже поширені в англійській мові, оскільки вони у стислому вигляді дають уявлення про зміст статті в той час як односкладні речення-заголовки не дають достатньої інформації та можуть не зацікавити читача. Заголовки-складні речення вважаються занадто громіздкими. Наряду з "заголовним жаргоном" або "заголовними кліше" поширене використання жаргонізмів та інших лексичних елементів розмовного стилю, вживання препозиційних та постпозиційних означень, застосування ефекту алітерації – повтору голосних чи приголосних звуків в заголовку, що надає йому виразності та привабливості, вживання перифраз, використання аллюзії на добре відомі факти або події; часто використовуються гра слів та каламбур з метою зробити заголовок жвавішим та цікавішим.

Газетні заголовки виконують наступні функції: інформативна, оцінна, спонукальна та інтригуюча. Досить рідко заголовок виконує лише одну функцію. Інтригуюча функція часто поєднується зі спонукальною чи оцінною.

Серед фонетичних стилістичних прийомів найпоширенішими в газетних заголовках виявилися алітерація, ритм і рима, які сприяють виконанню заголовком рекламної (інтригуючої) і оцінної функцій. Рима, як і алітерація, в більшості випадків супроводжується тонкою ритмічною організацією або всього заголовка, або його частини. Одним із засобів експресивного синтаксису є стилістична інверсія – стилістична фігура, яка утворюється завдяки незвичайному порядку слів у реченні, щоб підкреслити значення інвертованих одиниць і

посилити виразність заголовка. В газетних заголовках часто зустрічається еліipsis.

Серед лексичних стилістичних прийомів, що використовуються в заголовках, перше місце по частотності займає епітет. Друге місце за частотністю вживання належить метафорі та метонімії. Порівняння доволі рідко зустрічається в заголовках до текстів публіцистичного характеру.

Наук. кер. - Чернюк Н. І., *к. філол. н., доцент СумДУ*

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО ТА ПІСЕННОГО ДИСКУРСУ, КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ПІСЕННИХ ТЕКСТІВ

Коноз А. С., *студ. гр. ПР-81*

Музичний дискурс – художнє явище і тип мовленнєвої практики в цілому, визначений шлях до того чи іншого смислу; сутність комунікативної моделі мовленнєвої практики в цілому, існування музичного твору залежить від законів, в яких авторський смисл вступає в складні відношення з сенсом, який знаходить слухач.

У процесі реального музичного спілкування відбувається складне, різноспрямоване переплетення і взаємодія всіх компонентів музично-комунікативної ситуації, формантами якої є "особистість автора музичного дискурс-тексту", "особистість виконавця музичного дискурс-тексту", "особистість слухача музичного дискурс-тексту", "мотиви і цілі учасників музичної комунікації", "зміст музичного дискурс-тексту" і "умови музичної комунікації".

Жанр пісні унікальний за масовістю і соціальною значущістю, оскільки пісня займає значну частку ефірного часу, має широку аудиторію і користується величезною популярністю.

Прагнучи наблизити мову пісні до мовного стандарту масового слухача і тим самим посилити ефективність впливу, автори сучасних пісенних текстів вдаються до активного використання жаргонної, просторічної, іншомовної лексики і т.п. Потужний фактор, який впливає на мовні процеси в цілому і на стилістичний вигляд пісні, зокрема, - засоби масової інформації.

Існує безліч жанрів пісні. Сьогодення аплодує, наприклад, "пісням – кітч". Слід зауважити, що національні гімни також несуть особливе патріотичне навантаження. Особливу нішу займають романси. Багато з них були написані саме на вірші відомих поетів, що надавало їм ще більшого шарму. Основними стратегіями, використовуваними в сучасній популярній ліричній пісні, є: стратегія, спрямована на формування відчуття гармонії; стратегія, спрямована на формування відчуття дисгармонії. Пісня - рід словесно-музичного мистецтва; жанр вокальної музики (народної і професійної). Музична форма пісні, як і поетична форма, зазвичай куплетна або строфічні.

Прогресуючий комунікативний досвід музично-виконавської практики останніх років теоретично осмислюється в сучасному музикознавстві, здебільшого фрагментарно через відсутність спроб спеціального комплексного дослідження комунікативної функції музично-виконавського мистецтва. Інтонаційна взаємодія між суб'єктами музичного спілкування здійснюється на підставі комунікативних принципів, закладених у структурі музичного твору. Втілюючи авторську програму "спрямованості форми на сприйняття", виконавець актуалізує власну комунікативну програму.

Наук. кер. – Дегтярєва Л. І., *ст. викладач СумДУ*

СТИЛІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ТВОРІВ ДЖЕЙН ОСТІН

Бабіна О. Ю., *студ. гр. ПР-81*

Джейн Остін (1775 – 1817) – видатна англійська письменниця. Її творчість виділяється серед інших письменників початку XIX століття легкістю, невимушеністю, витонченістю та неперевершеністю свого стилю письма.

Творчий доробок включає такі твори як: "Sense and Sensibility", "Lady Susan", "The Watsons", "Sanditon", "Pride and Prejudice", "Mansfield Park", "Emma", "Northanger Abbey", "The Beautiful Cassandra", "Love and Freindship", "The Three Sisters", "The History of England".

За своє життя Джейн Остін не отримала визнання письменниці, а її твори не викликали захоплення, навпаки про них були невисокої

думки. Зацікавленість до її творчого доробку з'явилася наприкінці XIX – початку XX століття.

Джейн Остін звертала увагу не на зовнішні ознаки, такі як портрет, одяг персонажів, а приділяла більшу увагу внутрішньому світу героїв, їх думкам, переживанням. Але коли вона все ж акцентувала свою увагу на якихось деталях зовнішності, то робила це для досягнення гумористичного ефекту з використанням іронії.

Майже всюди присутній цей стилістичний прийом; тонкою іронією, пронизані практично всі події, характеристики, всі роздуми автора. Джейн Остін не нав'язує своїєї суб'єктивної думки, але її позиція по відношенню до головних героїв завжди відчутна.

Історії її героїв це типові помилки, романтичні захоплення, невтомне прагнення до змін. Джейн Остін наділяла кожного героя відповідним словниковим запасом слів, стилем, інтонацією, що дозволяло їй легко визначати людські вади: егоїзм, пихатість, підлабузництво, користолубство.

Мова написання проста, лаконічна, стисла, практично позбавлена складних, заплутаних конструкцій, нагромадженості слів, літературних штампів. Структура творів завершена, точна, гармонічна. Письменниця стримана у використанні стилістичних фігур, в основному вона вживала прості та розгорнені метафори, присутні субстантивні та дієслівні метафори, також зустрічається їх підвид – персоніфікація. Найбільшу групу становлять атрибутивні метафори, або метафоричні епітети, оскільки цей вид метафори є спільною формою вираження різних типів метафор. Порівняння, алегорія практично відсутні.

Основою поезики письменниці є діалог. Саме через нього вона розкриває думки своїх героїв, їх характер, індивідуальний, життєвий досвід, мислення. Остін наділяє своїх героїв репліками, змушуючи говорити про свої зацікавленості. Її новаторством є використання подвійного діалогу, із зовнішньої сторони він не відповідає почуттям і настроям персонажів, а з внутрішньої сторони відповідає їх справжнім переживанням.

Хоча творчість Джейн Остін і має специфічний характер, оскільки характеризується точністю, недоговореністю, іронічною непроникністю, викладення матеріалу, у фразях, діалогах, відбувається завдяки стилістичним засобам, що надають певної динамічності розвитку подій.

Таким чином, можемо зробити висновок, що усі романи Остін чітко структуровані, стислі, лаконічні, позбавлені описів зовнішності, природи, одягу, інтер'єру будинків, натомість сконцентровані на розгортанні ходу подій, на внутрішньому світу персонажів, репліках головних героїв, що розкриваються у вигляді діалогів, а також наділені такими стилістичними засобами як субстантивними, дієслівними метафорами, метафоричними епітетами і ледь помітними відтінками іронії.

Наук. кер. – Бровкіна О. В., *викладач СумДУ*

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Бабич Д. О., *студ. гр. ПР-83,*

Баранова С. В., *к. філол. н., доцент СумДУ*

У сучасній науці дискурс розуміють як складне явище, що складається з учасників комунікації, ситуації спілкування і самого тексту. Дискурс – це абстрактний інваріантний опис структурно-семантичних ознак, що реалізуються в конкретних текстах. У світлі теорії мовної діяльності розрізняють два аспекти – створення, або породження дискурсу й розуміння дискурсу. Дискурсом позначають особливе використання мови для вираження особливої ментальності, а також особливої ідеології.

Юридичний дискурс є різновидом інституційного дискурсу. Реалізація різних типів дискурсу відбувається в комунікативних ситуаціях у певних сферах людської діяльності. Організація дискурсу відрізняється від організації мови більшою свободою та варіативністю. Мовна система дуже стійка, особливо на фонологічному й морфологічному рівнях. Рівень синтаксису дозволяє виявляти більшу варіативність, проте і на цьому рівні свобода мовця обмежена певним кінцевим набором синтаксичних структур. Жанр визначається як клас дискурсів, а також може розглядатися з точки зору дискурсивного співтовариства, наприклад, жанр юридичних документів, тобто особливий різновид наукового тексту права.

Юридичний дискурс розуміємо як текст права в динаміці, в процесі тлумачення і роз'яснення. Текст юридичних документів –

головна складова юридичного дискурсу. Текст виконує не тільки інформаційно-впливову функцію, а й розкриває соціально-прагматичну позицію автора тексту. Учасниками юридичного дискурсу є, з одного боку, автор і, з іншого боку, реципієнт. Перший створює інформаційне повідомлення, висловлюючи суть юриспруденції, другий сприймає та інтерпретує повідомлення. Суб'єктом юридичного дискурсу є професіонали-юристи, які породжують тексти з урахуванням особливостей устрою суспільства. Але якими б не були закони за змістом, за своїми типологічними ознаками, вони, як тексти досить однорідні. Юридичний дискурс базується на особливій правничій термінологічній системі. Когнітивно-дериваційна і соціальна сутність юридичної лексики виражається в її здатності формувати понятійно-сміслові блоки, компоненти яких можуть класифікуватися за певними моделями.

Когнітивну інформацію несуть в першу чергу юридичні терміни. У правовій терміносистемі існує особливий розподіл структурно-понятійних, дериваційних, лексичних одиниць і функціональних параметрів, яким притаманні особливі ознаки і закономірності, значущі для сфер юридичної діяльності, в яких вони функціонують.

Домінанта юридичного дискурсу – текст юридичних документів. Аналіз змісту даного дискурсу дозволяє виділити його функції: інформаційну, аналітичну, оцінну і прогнозуючу, які виражаються як експліцитно, так і імпліцитними засобами.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МОВУ ЯК АСПЕКТ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Вдовкіна М. С., *студ. гр. ПР-81,*
Кобякова І. К., *к. філол. н., доцент СумДУ*

Глобалізація – процес розповсюдження інформаційних технологій, продуктів і систем у всьому світі, що несе за собою економічну та культурну інтеграцію. Глобалізація як феномен і аналітична парадигма має з мовою, процесами мовного розвитку цілий комплекс відносин політико-лінгвістичного характеру. Сама природа глобалізації має визначену інформаційну, комунікативну складову, яка не існує поза мовним середовищем і мовними засобами.

Відмінності у її інтерпретації здебільшого стосуються місця цієї складової в ієрархії виявів глобалізації, зокрема співвідношенням з фінансово-економічними, політичними, соціо-культурними складовими: одні вчені та експерти надають інформаційним аспектам глобалізації другорядну роль, інші висувають їх на перше місце.

Світова глобалізація маніфестується англійською мовою. Це спричинено певним комплексом історичних факторів. Інша сторона процесу масової універсалізації - це величезний позитив англійської інфопростору, що виникає із актуальності і престижності англійської мови. Кількість і якість закодованої нею інформації є визначеним фактором і значущості, а отже затребуваності на лінгвальному ринку.

Активне втручання англійської мови стосується серед багатьох інших мов світу і української. Не окремих її рівнів, а структури в цілому, так як запозичуються не тільки лексичні одиниці, а й загальна манера мовлення, граматичні традиції, фонетичні особливості. Найбільш англійська глобалізація впливає на такі дискурси, як науковий – лівова частка сучасної термінології формується за допомогою запозичень: комп'ютерний, розмовний.

Особливий резонанс серед мовознавців викликають англіцизми, які мають українські автентичні еквіваленти, але ці еквіваленти не використовуються. Це створює небезпеку втрати різними культурами своєї ідентичності, до розмивання культур. Тобто, поповнення лексичного складу рідної мови іншомовними запозиченнями мусить бути обґрунтоване прагматичними потребами, неможливістю використання вже існуючих.

Дуже часто використання іншомовних слів, граматичних та фонетичних конструкцій та елементів стає безпідставним та надмірним. Таким чином, відбувається витіснення автентичної мови, і разом з нею - елементу культури. Виникає перспектива певної субординації - коли в ділових відносинах, рекламному та шоу-бізнесі головною мовою буде англійська, а рідна стане другорядною.

Глобалізація як об'єднавчий фактор міжкультурної комунікації змінює також етичні норми повсякденного мовлення, встановлює універсальні правила спілкування між людьми, що розділені лінгво-етнічним бар'єром. Тобто, мовна уніфікація дає змогу представникам із різними комунікативними традиціями знайти спільний спосіб взаємодії.

В загальнолюдському масштабі мовної глобалізації стає зрозумілим, що оволодіння іноземною мовою не є суто технічним процесом. Вхідження в єдиний культурний, економічний, мовний простір потребує також розуміння і знання культурних особливостей носіїв мови, їх психології, традицій, історії.

Панування однієї мови над усіма можливе тільки за умов забезпечення однакових культурних, кліматичних, технічних, соціальних умов для розвитку етнолінгвістичного сприйняття світу, що відповідає традиціям глобальної мови. Таким чином, глобалізаційні мовні процеси мають обмежений характер і не спроможні поглинути національну мову.

ПОЛІТИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ: СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Вовк В. О., *студ. гр. ПР-82,*

Єрмоленко С. В., *ст. викладач СумДУ*

Фразеологізм — семантично пов'язане сполучення слів, яке, на відміну від подібних до нього за формою синтаксичних структур (висловів або речень), не виникає в процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і значеннєвих закономірностей поєднання лексем, а відтворюється у вигляді усталеної, неподільної, цілісної конструкції.

Інше визначення: фразеологізми — (фразеологічні звороти) стійкі словосполучення, які сприймаються як єдине ціле і вживаються носіями мови в усталеному оформленні.

Особливу увагу вимагає семантика фразеологізмів, оскільки сума значень компонентів не завжди означає значення виразу. Тут потрібно враховувати надслівність виразу, залежність між лексичними компонентами фразеологічної одиниці і повністю чи частково переосмислене їх значення. Політичні фразеологізми преси як знаки культури складають низку з іншими експонентами та входять до аксіологічної системи культурних концептів, які репрезентують цілісну картину світу.

Структурно-семантична трансформація й переосмислення політичної фразеологічної одиниці відкривають перед мовцем невичерпне багатство експресії та засобів оновлення

мовностилістичної виразності. У мовному арсеналі є чимало методів та засобів впливу на читача. Фразеологізми та їх модифікації - найпотужніші серед них. Фразеологічні модифікації привертають увагу читачів, наближують важкий для сприймання текст до аудиторії будь-якого рівня, поглиблюють зміст, надають додаткові відтінки темі, що висвітлюється, та гумористичне, сатиричне звучання. Побудовані на ментальних особливостях, спільному історичному досвіді, фразеологічні модифікації сприяють спільності думок у сприйманні та розумінні інформації.

Найпоширеніші види політичних модифікованих фразеологічних одиниць і на прикладах показали, що політичні трансформації структурно-семантичного складу фразеологічної одиниці використовуються, перш за все, для підсилення емоційно-експресивної функції фразеологізмів. Явище модифікації фразеологічної одиниці, з одного боку, суперечить тому, що фразеологізми характеризуються сталістю компонентного складу, який не підлягає змінам. Проте такі модифікації стійких словосполучень є цілком умотивованими, оскільки дозволяють досягти додаткової експресії, актуалізувати фразеологізм, пристосувати його до нових суспільно-політичних подій, явищ, фактів.

Завдання політичних фразеологізмів аргументування, точний і систематичний виклад наукових проблем з метою описати, визначити й пояснити явища природи і суспільного життя, передати суму знань, ґрунтовно викласти результати досліджень.

КОМПЛІМЕНТ ЯК МОВЛЕННЄВА ДІЯ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)

Денисенко Н. С., студ. гр. ПР-83,

Таценко Н. В., к. філол. н., доцент СумДУ

Характерною рисою мовознавства є прагнення до пізнання складної природи людського спілкування, в якому мова, втілена в мовленні, є важливим засобом соціальної взаємодії. Одним із таких напрямків такого пізнання є гендерне вивчення мови.

Власне поняття "гендер" було введене в соціальні науки Енн Оуклей у 70-ті роки минулого сторіччя. Цей термін з'явився для

визначення соціальних, а не біологічних відмінностей між чоловіками та жінками.

У царині гендерних аспектів мови працюють такі вчені: Н. Вольфсон, Л. А. Кокойло, Р. К. Герберт, А. П. Мартинюк, Дж. Холмс, Є. Арісс, Б. Чіанг, А. Померанц.

Безпосередні відмінності мовлення чоловіків та жінок виявляються і у компліменті як акті мовленнєвої діяльності.

Комплімент – це приємні, люб’язні слова, похвала, лестощі. За класифікацією мовних актів комплімент входить до класу експресивів і належить до неінформативних мовних дій, тож має регулятивний, індексальний та емоційно-оцінювальний зміст.

Аналізу компліменту та різних його аспектів з точки зору лінгвістики присвячені праці таких вчених: В. І. Карасик, Л. Е. Безменова, О. А. Агаркова.

Як різновид мовного акту, комплімент володіє низкою характеристик: є умовою успішності; відзначається ілокутивною силою та перлокутивним впливом на співрозмовника; виражається вербально та невербально.

За комунікативною спрямованістю комплімент може бути: прямим, непрямим, взаємонаправленим, або комплімент собі самому. За кількістю компліменти бувають спрямовані одному адресату та колективному.

На лексичному рівні комплімент характеризується високим рівнем емотивності, наявністю конотативної лексики, повних синтаксичних конструкцій та емотивних дієслів. Ілокутивною метою компліменту є вираження гарного ставлення мовця до адресату, при цьому головною складовою його змісту є позитивна оцінка.

Перлокутивним актом компліменту є дія, мета якої полягає у тому, щоб викликати в адресата позитивну емоційну реакцію.

Компліменти спрямовані на соціальні цілі поділяються на етикетні та інструментальні

В залежності від статі мовця у компліментах виокремлюють такі відмінності: жіночі компліменти більш означені, в них переважають складні синтаксичні конструкції, тоді як чоловічі безособові з мінімальними структурами. Існують також вагомні відмінності у реакції та відповіді на комплімент.

САГА ПРО ЛЕКСЕМУ ONE (на матеріалі англомовного дискурсу)

Джой А., студ. гр. ПР-71,

Швачко С. О., д-р філол. н., професор СумДУ

Мова - є знаковою системою, яка з'явилась за плином часу для задоволення комунікаційних потреб людини, як така, що включає парадигму метазнаків та є результатом когнітивного процесу. Семантизується "о́пе" у словнику як "єдиний", "одинокий", "неподільний". З розвитком суспільства з'являється потреба в нових словах. Мова задовольняє цю потребу як запозиченнями, так і девіаційним розвитком власних слів. Кожна "жива" мова підвласна дії "вічного двигуна". Слова, проживаючи своє життя, як і люди, забувають дещо зі свого минулого, таким чином відбувається семантичне спустошення, генерують лакуни (забуті значення) та неологізми.

Лексема "о́пе" посідає особливе місце в англомовній системі і емпатує інтерес у плані її функціонування. За тлумачним словником лексема "о́пе" експлікується алонімами: *only, individual, unique, united, specified, vertain, indefinite, identical, equal*. Вихідною семою "о́пе" була окремість, індивідуальність буття. Адгерентною є категорія винятковості. Розрізняють позитивну конотацію (унікальність, винятковість об'єкту) (*They were the lucky ones.*) та негативну конотацію (об'єкт представлений в недостатній кількості, самотність, відчуженість і т.п.) (*They will take him to police, I think so. Behind Crawford Market is one police station, for this area*) (недостатність). "О́пе" може бути іменником, прикметником, займенником або входити до ідіоматичного сполучення. На часі є очевидним виокремлення групи квазі-іменників з групи займенників. Неозначений займенник *one* позначає людину чи річ безвідносно до певної людини чи речі. І займенники, і квазі-іменники можуть мати форму множини та/ або означений артикль. Єдиною відмінністю між ними є те, що квазі-іменники *one/ s* не є безвідносними, вони замінюють згадані вже по контексту іменники, певні предмети або істоти, які набувають означеності завдяки контексту. *One should know it perfectly well* (неозначений займенник); *Afghans. Rafiq, the small one, he used to run the blackmarket in books* (квазі-іменник, тому що завдяки контексту, можна зрозуміти, що мова іде про певну особу). В маргінальну групу між неозначеним займенником та квазі-іменником

виділяються конструкції типу "one of". One of their companions at the table leaned close, and spoke to them. В даному випадку "one" не відноситься до певної особи чи групи осіб, але правосторонньою означуваною групою обмежується коло вибору можливих варіантів, тобто займенник one втрачає частково свою неозначеність.

Вельми продуктивною комбінаторною сполучуваністю є правостороння. Лівостороння сполучуваність не є характерною на часі, хоча вона є ілюзорною на епідигматичному шляху еволюції. У дENUMеральній ад'ЕКтивній парадигмі словотвірними потенціями визначаються морфеми -fold, -some, -th, у прислівниковій -se, у субстантивній -er, -e(s). Серед неологізмів-дериватів превалюють іменники та прикметники. При послідовній деривації, як правило, налічується три кроки, рідше чотири. Наприклад, one - once - oncer; alone - lone -lonely-loneliness. Роль радіального словотвору виконує конверсія. В цьому напрямку також можна спостерігати три кроки розвитку похідних. Зазвичай відбувається перехід прикметників в прислівники, але можливий і зворотній процес. Серед найуживаніших дериватів від нумеральної одиниці "one" на базі проаналізованих прикладів можна назвати лексеми: "once", "only", "alone", "lonely", та займенники everyone, no-one, none, someone.

ГУМОР І ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ШЛЮБНИХ ОГолоШЕНЬ

Дзигал І. О., студ. гр. ПР-83,

Дегтярьова Л. І., ст. викладач СумДУ

Сучасна лінгвістика передбачає вивчення різних сфер спілкування, фактично це одне з головних її завдань. Дослідження шлюбних оголошень дозволяє вивчити певні особливості такої сфери спілкування, як спілкування між чоловіком і жінкою; лінгвістичні креативні здібності людини; крім того, дослідження даних типів тексту дає можливість простежити взаємовідносини між жанрами, стилями, типами текстів на газетній шпальті.

Жанр шлюбних оголошень розташовується на перетині інституційного та особистісно-орієнтованого дискурсу. Функціонує у сфері масової комунікації, виявляючи властиві їй характеристики: опосередкований характер зв'язку між адресантом і адресатом;

відсутність безпосереднього зворотного зв'язку; вплив на адресата як головна мета комунікації.

Когнітивний рівень шлюбних оголошень представлений у вигляді трикомпонентної фреймової моделі, що включає три види фрейму: "само презентація", "портретування", "бажані відносини". Гендерні відмінності на рівні мовного втілення проявляються в шлюбних оголошеннях жінок і чоловіків специфічними номінаціями, що вживаються для характеристики тільки чоловіків або жінок, а також у більшій суб'єктивності жіночих текстів.

Відмінності, які лежать в основі українських і німецьких шлюбних оголошень соціокультурних норм проявляються в ступені номінативної щільності окремих структурних компонентів фреймів у складі шлюбних оголошень; в актуальності тієї чи іншої ознаки для адресантів шлюбних оголошень. Роль жінки та чоловіка більш протиставлені в українських шлюбних оголошеннях, де жінка соціально малодійова та ідентифікується по відношенню до чоловіка. В українських шлюбних оголошеннях створювані образи жінки і чоловіка більшою мірою, ніж у німецьких, орієнтуються на існуючі стереотипні уявлення про жінку та чоловіка. Для німецьких жінок і чоловіків однаково важливими є товариськість, чуттєвість, емоційність. Культурно-специфічною є і сама модель відносин між чоловіком і жінкою: у німецьких шлюбних оголошеннях - переважно партнерство, в українців - нерівноправні відносини.

Засоби комічного використовуються авторами в різних варіаціях. Відповідна реакція на оголошення, досягається численними мовними засобами: для вираження гумору в текстах шлюбних оголошень використовуються як спеціалізовані, так і неспеціалізовані засоби, які приймають гумористичне забарвлення у відповідному контексті. Поєднуючись один з одним вони також створюють комічний ефект.

В шлюбних оголошеннях специфіка ситуації спілкування знаходить відображення на рівні мовного втілення даного жанру в поєднанні полярних тенденцій до моно логічності і діалогічності, жорстокої та вільної форми, стандарту і креативності.

ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕНУМЕРАЛЬНОЇ ВЕРБОКРЕАЦІЇ

Князева А. Ю., студ. гр. ПР-71

Життя в сучасному світі неможливе без спілкування, а мова є універсальним його засобом. Поява нових слів, їх здатність створювати нові слова та словосполучення сприяють розвитку словникового складу мови та його еволюції. Важливе місце в системі мови займають слова лексико-семантичного поля кількості (ЛОЖ), тобто поліцентричної ієрархічної парадигми, домінантне місце в якій посідають номінації числа, слова міри та ваги. Провідне місце числівників у ЛСПК есплікується їх кореляцією з натуральним рядом чисел, можливістю замінювати лічильні слова, їх широким вживанням в науці та повсякденному житті.

У мовному полі кількості відображаються системні відношення, властиві навколишньому світу, когнітивному процесу, взаємообумовленості лінгвістичних і соціальних факторів. Системність квантитативних одиниць англійського лексикону гіпотетично впливає із загальної теорії системності мови. Аналіз словникового складу англійської мови і текстового матеріалу об'єктивує наявність квантитативних одиниць, їх системність, що проявляється у парадигматичній і синтагматичній організації, на рівнях мови і мовлення, при синтезі їх внутрішньослівних і міжслівних характеристик. Польовий підхід до вивчення квантитативних одиниць дає можливість експлікувати їх системно-функціональні ознаки.

Лексичні засоби вираження кількості охоплюють числові та дименціональні компоненти. Сему кількості реалізують числівники, денумеративи, лічильні слова і мезуративи. Під денумеративами ми розуміємо секондарні конструювання, вихідною морфемою яких є коренева основа числівників, та яким притаманні особливі способи та моделі творення. Серед них виокремлюються субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні, та службові слова.

В процесі дослідження емпіричного матеріалу було виявлено, що основними моделями вербокреації денумеративів є словоскладання, тобто композиція, та конверсія. Словоскладання - це поєднання кореневих або основних морфем, внаслідок чого з'являється нове слово. Такі слова називають композитами. Конверсія - це утворення нового слова внаслідок переходу даної основи в іншу парадигму словозміни.

Основи числівників у словотвірній парадигмі проходять девіацію від позначеного морфемою числа до квалітативних оцінок та спустошеної семи нумеральності. Семантична девіація числівників проявляється на векторах епідигматики, на просторах денумерального конструювання у послідовності: ад'єктиви → прислівники → службові слова. Таким чином, у своєму діахронічному бутті числівники проходять етапи від предметності до квантитативності, виступають маркерами розмитої нумеральності та спустошеності.

Опрацюючи матеріали англомовного художнього дискурсу, було виокремлено наступні моделі денумеративів, розподілені на три групи за їх частиномовними характеристиками:

Субстантивна група

1) Num 1 + Num2 (конверсія) Jess tells te you got a two-one [3,57].

2) Num+N+Adj (конверсія) She felt like a fourteen-year-old [3,62].

3) Num+Prep (конверсія).

It's probably nothing, a one-off [3,66].

В субстантивній парадигмі найчастіше зустрічаються суфікси -er, -(e)s, -th.

4) Num + -er (афіксація) Sorry, it's only a two-seater [3,118].

5) Num + -th (афіксація) But you aren't the hundredth either [3, J 69].

6) Num + -(e)s (конверсія) This had been in the late seventies [3, 190]. Ад'єктивна група

1) Num1+Num2. I'm catching the eleven-thirty train [3,199].

2) Num1+Num2+N+Adj. Happily it was only a twenty-four-hour virus[3,150].

3) Num +particle + Num. She needed to start thinking about another depressing nine-to-five job [1, 45].

4) Num- + -some.

Морфема -some співвідносить денумеральні утворення з мовними засобами приблизної кількості. She's got twentysome unread letters [1, 136].

5) Num+ -th. When the telephone rang for the seventh time that morning he answered it without getting his hopes up [3, 113].

Адвербіальна група

1) Num- + -ce.

Деривативи на -се утворюють закриту парадигму (once, twice, thrice). Her friends were twice as bad as Denise [1, 191].

2) Num--fold.

Утворення з -fold майже необмежені, вони охоплюють усі основи числівників, окрім one.

"I was guided, by your advice in those past days, " I said, "and now, Marian, with reliance tenfold greater I will be guided by it again." [2, 447].

1. Ahern, Cecelia. P.S. I love you. - HarperCollins Publishers, 2004, - 236p.

2. Collins Wilkie, The Woman in White. - Bantam Classics, 2003, - 563p.

3. Mansell, Jill. Head Over Heels-Headline Book Publishing, London, 1998,-441 p.

Наук. кер. – Медвідь О. М., к. філол. н., доцент СумДУ

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ МІФОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Ланчак І. Ю., студ. гр. ПР-82,

Чепелюк А. Д., ст. викладач СумДУ

Фразеологія кожної мови вносить вагомий вклад до формування образної картини світу. Фразеологізм – це самостійна мовна одиниця, яка характеризується відповідними диференційними ознаками. Такими ознаками для фразеологічних одиниць є: 1) фразеологічне значення; 2) компонентний склад; 3) граматичні категорії. Маючи своє значення і вільно реалізуючи граматичні особливості фразеологічні одиниці зближуються з лексемами і функціонально. Вони можуть вступати у синонімічні відношення зі словами і виконувати, як і слова, відповідні синтаксичні функції.

Фразеологічні одиниці міфологічного походження беруть свій початок із давньогрецької та давньоримської міфології. Можна припустити, що такі фразеологічні одиниці є одними з найдавніших за часом творення. Про це свідчить їх інтернаціональний характер. Більшість міфологічних зворотів базуються на конкретних історіях, пов'язаних з денотатом імені: *das trojanische Pferd* – "троянський кінь; підступний дарунок, який несе в собі згубу тому, хто його одержить".

Фразеологічні одиниці, джерелом виникнення яких є біблійна міфологія, становлять значний пласт фразеологічного фонду німецької

мови. Основою багатьох фразеологічних одиниць послуговували найпопулярніші біблійні імена Abraham, Joseph, Adam, Eva, Noah, Methusalem, Kain, Abel, Lazarus, Salomon, Pontius: Kain und Abel – бібл. "Каїн та Авель; убивця і невинна жертва".

У художній літературі, наприклад, у казках, легендах, байках також широко вживаються фразеологічні одиниці міфологічного походження : toben / wüten wie ein Berserker – "показувати свою злість; діяти, не звертаючи уваги на інших" (із скандинавської легенди, Berserker – вбивця, одягнений у ведмеже хутро, яке надавало йому сили); Hier Rhodus, hier springe! – "Тут Родос, тут стрибай!; покажи, на що ти здатний!" Вираз запозичений з байки давньогрецького поета-байкаря Езопа.

Фразеологізми як сталі словосполучення не приречені на зникнення. Навпаки, вони виконують певні соціальні та контекстуальні функції, а саме: збагачують лексику і висловлюють експресивну емоційність, підсилюють прагматичний вплив висловлювання, створюють певний колорит, виконують евфемістичну функцію. Вони зустрічаються в різних стилях і сленгах: в пресі, в радіо - та телепередачах, у наукових текстах можна спостерігати також багато фразеологічних одиниць, які мають міфологічне походження. Reden ist Silber, Schweigen ist Gold; "слово – срібло, мовчання – золото"; in Geruch kommen "зажити слави". В засобах масової інформації вони тлумачаться надзвичайно майстерно, щоб придати певного ефекту і привернути увагу читача.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ НОВИН

Махіненко О. Е., *студ. гр. ПР-81*

Сучасна мовознавча наука приділяє значну увагу дослідженню та вивченню дискурсу – складній єдності мовної форми, значення і дії, що охоплює всі сфери комунікації. Тексти різних дискурсів взаємодіють і взаємопереплітаються між собою. Яскравим прикладом слугує газетний дискурс, зокрема дискурс новин у англомовній пресі. Це особливий тип соціального дискурсу, що орієнтується на передавання реальної інформації від адресанта до

адресата (читача). Він відрізняється від інших типів дискурсу інтерпретацією категорії правдивості, фактуальності, об'єктивності. Зростання останнім часом інтересу до газетних статей не лише лінгвістів, а й психологів спричинене лексичними змінами в структурі тексту та відповідною реакцією на них читачів.

Основою газетного дискурсу є загальноповсюджені лексика, оскільки вона представлена у всіх типах літературного, книжково-писемного та усно-мовленнєвого матеріалу, адже саме ця лексика створює ту основу, на якій взагалі можливе розуміння.

Широке використання в газетно-інформаційному дискурсі імен та назв робить повідомлення конкретним і співвідносить дані відомості з певними особами, закладами чи районами. Назви та імена досить часто використовуються в газетно-інформаційних матеріалах у скороченій формі.

Розглядаючи лексику в денотативному плані, багато авторів зазначають великий відсоток абстрактних слів, хоча інформація, як правило, конкретна.

В плані конотацій відмічається велика кількість не скільки емоційної, скільки оцінної та експресивної лексики. За запропонованим Т. А. Знаменською підходом, газетні публікації досліджують у наступних аспектах:

- кількість термінів та сфера їх спеціалізації;
- вживання скорочень та акронімів;
- використання власних імен осіб, підприємств, організацій, установ;
- характер наявних стилістичних прийомів.

Мова газетних публікацій є, в основному, стилістично нейтральною, оскільки переважна більшість слів відповідають встановленим літературним нормам та є неемоційними.

Особливістю газетного дискурсу є вживання вище згаданої лексики, щоб відтворити реальну картину подій і передати адресатові враження про ці події й відношення до них, а також для здійснення сильної дії на аудиторію і для підкреслення важливості вислову.

Наук. кер. – Баранова С. В., *к. філол. н., доцент СумДУ*

НЕГАТИВНА ОЦІНКА В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Ніженець О.А., студ. гр. ПР-72

У будь-якому цивілізованому суспільстві існують загальноприйняті норми поведінки індивіда чи групи людей. Порушення таких норм викликає негативну оцінку з боку інших членів спільноти.

Негативна оцінка — це висловлювання, що містить негативне сприйняття дій адресата (об'єкта оцінки) адресантом (суб'єктом оцінки) на підставі його реакції на невідповідність певних характеристик адресата нормам, ідеалам чи стереотипам, що існують у свідомості суб'єкта оцінки, які він вважає суттєвими та релевантними по відношенню як до себе, так і до оточуючих.

Акт негативної оцінки передбачає наявність у суб'єкта оцінки емоцій негативного характеру, викликаних поведінкою, формою або змістом висловлювань адресата, що змушують суб'єкта оцінки (адресанта) висловити своє негативне ставлення. Тому акти негативної оцінки відносяться до висловлювань емотивно-оцінного типу. Емоціями, що актуалізуються в процесі акту негативної оцінки, переважно є незадоволення, обурення, гнів, образа, зневага, роздратування, презирство. Висловлюючи негативну оцінку, мовець зазвичай хоче засудити, присоромити, заперечити певні якості чи вчинки адресата, які він вважає порушенням норми.

Мовна компетенція та прагматична специфіка висловлювання суб'єкта зумовлює особливості використання способів та засобів вираження оцінки. Оцінка може виражатися експліцитно та імпліцитно. Дескриптивний компонент оцінного змісту, як правило, передається експліцитно й лише в тому випадку, якщо він не співпав з емотивним. Власне оцінний компонент може мати як експліцитне, так і імпліцитне вираження в залежності від інтенції суб'єкта оцінки, взаємодії раціональної та емоційної сфери його свідомості, а також певних позамовних чинників, як, наприклад, соціальний чи віковий статус комунікантів. На добір оцінних засобів суттєвий вплив справляє також комунікативна ситуація та контекст, тому при одних і тих же статусах комунікантів спосіб вираження оцінки може принципово відрізнятись.

При розгляді оцінки в системі мовленнєвих актів експліцитний спосіб її вираження переважно досягається за допомогою прямих актів, а імпліцитний, у свою чергу, передається непрямими актами. У

прямих актах оцінка висловлюється конкретними оцінювальними засобами, має відкритий характер і не потребує експлікації. Пор.:

Boyle found his voice and raised it. "...you obscene, lecherous, debauched piece of dirt!..." (3, 234) — Бойлу повернувся дар слова, і він заговорив підвищеним тоном: "... ти, безсоромний, розпусний, розбещений шмат бруду!..."

Оцінне навантаження в непрямих актах визначається ситуативно, за допомогою контексту, напр.:

"Oh yes." Elizabeth gave a cynical smile. "He comes to reminds us of our faults and of our mother's sins. He comes regularly to torment us." (3,330) — "О так, — Елізабет цинічно усміхнулася. — Він завжди з'являється, щоб нагадати нам про наші помилки та гріхи нашої матері. Він постійно приходять нас помордувати".

Часто суб'єкт оцінки вдається до іронії, сарказму, насмішки, високоемоційних висловлювань, пор.:

"You want to marry Phoebe?" Ralph confronted Jack. "But you know how I have felt towards her! How can you possibly do this to me?" (3, 372) — "Ти хочеш одружитися на Фебі? — Ральф подивився у вічі Джеку. — Але ж ти знаєш про мої почуття до неї! Як ти можеш так зі мною чинити?"

Фактор адресата відіграє досить вагому роль при виборі мовцем засобів реалізації негативної оцінки. Акти висловлення негативної оцінки характеризуються прагматичною варіативністю та виконують функцію регуляції аксіологічної, психологічної та емоційної сфери учасників комунікації.

Специфіка перекладу негативнооцінних висловлювань, як і будь-яких висловлювань, що містять у собі емоційно-оцінну маркованість, зумовлюється тим, що мови оригіналу та перекладу відрізняються за обсягом та якісним складом оцінної та емоційно маркованої лексики, а також лінгво-культурним фоном носіїв різних мов.

Труднощі можуть виникнути при перекладі безеквівалентних лексичних одиниць, передачі та збереженні негативнооцінних конотацій, інтенсифікаторів чи виборі конкретного варіанта з ряду лексичних значень. Порушення контексту та прагматики повідомлення внаслідок підбору некоректних відповідників також призводить до спотворення оригінального повідомлення та створення тексту, який не відповідає вимогам адекватного перекладу.

Врахування вищезазначених факторів визначає перекладацьку стратегію та пошук відповідних рішень та засобів.

1. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. Изд. 2-е, доп. — М.: Едиториал УРСС, 2002. — 280 с.
2. Новиков В.П. Основные характеристики коммуникативного акта оценки: сб. ст. / Новиков В.П. — Воронеж: Изд-во ВГУ, 2002. — 67 с.
3. Wood V. Going Home. — London: A Corgi Book, 2001. — 432 p.

Наук. кер. — Чернюк Н.І., к. філол. н., доцент СумДУ

НАУКОВИЙ ДИСКУРС ТА ЙОГО КОМПОНЕНТИ

Петровська О. С., студ. гр. ПР–81,
Баранова С. В., к. філол. н., доцент СумДУ

Науковий (академічний) дискурс – вербалізований в тексті тип дискурсивної діяльності за сферою комунікації, мовленнєва взаємодія представників відповідної соціальної групи/інституту з метою реалізації статусно-рольових можливостей у заданих цим соціальним інститутом межах, складова власне професійної зони професійного дискурсу.

Як структурна складова власне фахової зони професійного дискурсу, науковий дискурс характеризується креативністю, істинністю та професійною цінністю. Йому притаманні інші ознаки професійного дискурсу, як от: професійна спрямованість, антропоцентризм, мультидисциплінарність, непропорційність розвитку окремих його частин, діалогічність, селективність, замкненість, нециклічність, дидактизм, динамізм, мовна нормативність, стилістична розшарованість. Опис конкретного типу дискурсу прийнято вести в термінах компонентів, до яких належать його хронотоп, цілі, цінності, стратегії, матеріал, різновиди та жанри, прецедентні тексти, дискурсивні формули, учасники.

Хронотопом наукового дискурсу є типове для діалогу наукове середовище, для писемного наукового дискурсу прототиповим місцем є бібліотека. Ціллю наукового спілкування є процес придбання нового знання, що представлений у вербальній формі та обумовлений комунікативними канонами наукового спілкування. Цінності наукового дискурсу розкриваються в його ключових концептах

(істина, знання, дослідження) та є зведеними до признання пізнаваності світу, необхідності множити знання та доводити їхню об'єктивність, неупередженості в пошуках істини. Стратегії наукового дискурсу зумовлені його завданнями: 1) визначити проблемну ситуацію та виокремити предмет дослідження; 2) вивчити історію питання; 3) сформулювати гіпотезу та мету дослідження.

Тематика наукового дискурсу обіймає широке коло проблем, що розподілені на проблеми гуманітарних та природничих наук. Гуманітарні науки є менш формальні та виявляють сильну залежність об'єкту пізнання від його суб'єкту. Дискурсивні формули представлені своєрідними зворотами мовлення, що є властивими спілкуванню в відповідній інституції. Такі формули з'єднують всіх представників наукової спільноти. Прагнення до максимальної точності в науковій дискусії іноді призводить до надмірної термінологізації та синтаксичної ускладненості тексту. Дискурсивні формули конкретизовані в кліше. Учасниками наукового дискурсу є представники наукової громадськості, при цьому характерною рисою даного дискурсу є принципова рівність учасників наукового спілкування в тому сенсі, що ніхто з дослідників не має монополію на істину, а нескінченність пізнання змушує кожного вченого критично ставитися як до чужих, так і до своїх вишукувань.

Завданням наукового дискурсу є доведення певних положень, гіпотез, аргументування, точний і систематичний виклад наукових проблем з метою описати, визначити й пояснити явища природи і суспільного життя, передати суму знань, ґрунтовно викласти результати досліджень.

ЧИННИКИ ДЕНУМЕРАТИВІВ: ПРОДУКТИВНІ ТА НЕПРОДУКТИВНІ СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ

Плигун О. А., *студ. гр. ПР-71*

Перебуваючи в постійному русі мова, безперервно розвивається, вдосконалюється, маючи своє сьогодення, минуле і майбутнє. Збагачення словника - це один з найважливіших факторів розвитку мови, свідчення його динамічного характеру. Лексика мови знаходиться в стані безперервної зміни відповідно мовним законам. З

розвитком суспільства з'являються нові предмети, явища та зникають старі.

У сучасній англійській мові відособлюється цілий комплекс квантитативних одиниць - мовне поле кількості, інтегрованих домінантними та периферійними семами кількості. Конституентами мовного поля кількості виступають числівники, які виконують функцію позначення квантитативних відношень об'єктивного світу.

Числівники, в основному, виконують квантитативну функцію, вони є носіями основних неускладнених сем числа. Денумеративним утворенням притаманна розширена форма та ускладнена семантика.

Two can play at that game.

Загальним для числівників і денумеративів є те, що вони реалізують загальнокатегоріальну сему кількості. Відмінними рисами числівників є їх фреквентивність, неускладненість опорної семи числа, специфічна сполучуваність. Денумеративні утворення тяжіють до розширеної форми та ускладненої семантики. Денумеративи знаходяться в субординаційній залежності, утворюють лексичний ряд, формальним центром якого є корінь числівника, а в значенні - сема числа.

Your ones are too like sevens.

Two can keep a secret if one of them is dead.

Виробництво нових лексичних одиниць відбувається по певних словотворчих моделях, що історично склалися в даній мові.

До продуктивних способів словотворення належать: афіксація, конверсія, композиція та компресія. Продуктивними варто вважати такі моделі, за якими на даному етапі розвитку мови утворюються похідні одиниці як результат словотвірного акту внаслідок семантичних і дериваційних трансформацій вихідного слова.

Can you spare te a fiver?

Show te your ten of spades!

Серед активних словотворчих процесів словоскладання (композиція) посідає значне місце в лексико-семантичній системі англійської мови і є важливою основою формування словникового складу мови, а також одним із головних напрямів його поповнення.

Shall we book a five-star hotel? We can afford it now.

Семантична структура денумеральних секундарних утворень відображає становлення нумерального пласта лексики, адаптивні можливості квантитативних одиниць.

Семантична девіація числівників та їх секондарних утворень осмислюється на матеріалі їх системно-функціонального буття, еволюції від предметного до квантитативного та спустошеного значення, від повнозначного статусу до службового.

Дієслівні денумеративи утворюються шляхом конверсії, яка є специфічним способом словотвору, коли нове слово утворюється без формальної зміни вихідного слова, без застосування будь-яких лінійних словотворчих засобів. Продуктивною моделлю конверсії в денумеративах виступає модель Num \rightarrow V, причому вагому участь у ньому беруть складні слова та словосполучення. Напр.: англ. *ten* \rightarrow *to ten*, *one* \rightarrow *to one-up*, *two* \rightarrow *to twin*.

The company twinned its business and financial centres.

I was not trying to one-up him.

Основа числівника має потенційні можливості проявляти себе у сполучувальній комбінаториці. В англійській мові нумеральні основи вживаються в основному в дериватах, утворених шляхом афіксації і словоскладення. Когнітивні параметри денумеративів позначені словотвірною активністю, яка є правомірною та перспективною.

1. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти - Навчальний посібник. - Вінниця: Нова книга, 2008.- 128 с.
2. Медвідь О. М. Структурні особливості нумеральних сполучень // Вісник СумДУ. Серія Філологія. - 2000. - № 19. - С.24-35.
3. Швачко С. О. Слова міри і ваги: лінгвокогнітивні аспекти. — Монографія. - Суми: Вид-во СумДУ, 2008. - 132 с.

Наук. кер. — Медвідь О. М., к. філол. н., доцент СумДУ

САГА ПРО ALONE

Ситник А., студ. гр. ПР-71

Кожне слово - самостійне чи службове - знаходиться у постійному русі. Не є виключенням і числівники, що відносяться до одиниць високої абстракції, номінацій числа. Числівники, як носії семи числа, займають центральне місце у мовному полі кількості. У своїх витоках числівники синкретично інтегрували з позначенням

предметів, семантизували предметність та квантитативність. Згодом, як показує когнітивний досвід, числівники позбавилися предметності, але зберегли нумеральність у царині квантитативного термінологічного буття. Числівники семантизують квантитативну представленість картин світу, номінують результати когнітивної діяльності людини, виступають дієвими маркерами кількості референтів, числових репрезентацій об'єктів, їх частин, співвідношень (квантитативна функція) та поняття числа (нумеративна функція).

Про креативність числівників свідчать метафори та інші тропеїчні засоби, які омовлюють інтенції адресанта, вербалізують його вплив на поведінку адресата, створюють гумористичний ефект та гіперхарактеризацію.

Денумератив *alone* - похідна одиниця від словосполучення *all but one*. *Alone* - композитне слово, що вказує на означення або предикатив. *Alone* як конверсійне слово тяжіє до позначень ознак процесів, дій. *To stand alone*, *to go out alone*. У конструкціях типу *He alone can do it*; *Let the things alone* лексема *alone* не реалізує числівникове значення, а корелює із маркерами ексклюзивності, винятковості, семантизує значення відчуженості, спустошеного числа та інтенсифікації. Як частка інтенсифікатор *alone* виокремлює референт та може замінюватись іншими словами. *Julie alone knew the truth :: It was Julie who knew the truth*. У своєму діяхронічному бутті числівники проходять етапи від предметності до квантитативності, виступають маркерами розмитої нумеральності та спустошеності з частиномовним перебігом до квалітативної представленості. Подібну десемантизацію проходять і квалітативні слова. Пор. англ. *Dear students*. *My dears*. *Don't dear me*. *Stop dearing like that*. *It costs dear*.

Прикметник *alone* реалізує квантитативне значення, що віддунюється у денумеративі. *Alone* (Adjective) - *isolated from others, lacking companions, exclusive of anyone/ anything, distinctive without being equal*. Наприклад: *She lives alone*. *My wife and I like to spend time alone together away from kids*. *It was scary being all alone in a strange city*. *I cried like a child because I felt so alone*. До статусу Adjective тяжіє *alone* у фразax: *Go it alone* – "Жити самотійно"; *Leave somebody/ something alone* – "Не турбувати", "Не брати у голову"; *Leave well alone* – "Нічого не міняти"; *To stand alone* – "Бути самотійним".

В англійській мові виокремлюється парадигма денумеративів, вторинних конструкцій (на епідигматичному векторі числівників):

англ. alone, lonely, only, between, twins, thrice; пор. укр. кільканадцять, стонадцять.

1. Земская Е. А. Словообразование как деятельность/ Земская Е. А. - М. : Наука, 1992.-221 с.
2. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Кубрякова Е. С. / Рос. акад. наук. Ин-т языкознания. - М. : Яз. славян, культуры, 2004. - 560 с.
3. Омельченко Л. Ф. Продуктивные типы сложных слов в современном английском языке / Омельченко Л. Ф. - Киев : Вища шк., 1981. - 143 с.

Наук. кер. – Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ VIA ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС

Стрельченко А. І., *студ. гр. ПР-82,*
Медвідь О. М., *к. філол. н., доцент СумДУ*

Політичний дискурс є предметом дослідження багатьох вчених. Серед них Демянков В. З., Дибенко М. А., Кондратенко Н. В., Нагорна Л. Б., Петренко В. В., Фоменко О. С., Медвідь О. М. та інші.

Мовне маніпулювання політичною свідомістю у політичному дискурсі здійснюється за допомогою словесної імплікації за рахунок ідеологічності, оцінювання, модальності, рухомості, семантики та прагматики слова, варіативності денотативних та конотативних значень одних і тих же мовних знаків під впливом соціальних, культурних та інших факторів.

На лексичному рівні образність та виразність мови публічних промов досягається завдяки використанню тропів – засобів фігурального зображення предметів та явищ, до найпоширеніших з яких відносяться метафора, епітет, та інші.

На синтаксичному і лексико-синтаксичному рівні поширеними є такі засоби, як риторичні питання, що забезпечують реалізацію риторичної стратегії. Сучасні політики віддають перевагу простим реченням, і багато складних речень або мають характер формально

простого, або головне речення не несе значного інформаційного навантаження, але лише вводить підрядне.

Серед стилістичних фігур можна виділити повтори. Ці фігури підвищують загальну експресію, створюючи особливий ритм фрази або цілого смислового фрагменту, служать засобом акцентування найбільших важливих, із погляду автора, змістових елементів промови, посилюючи тим самим вплив виступу на адресата.

Особливе значення для всіх різновидів політичного впливу має використання прономінальних форм дієслів 1-шої особи множини, тому що вони дозволяють політику реалізувати свої цілі: звертатися до різноманітних груп населення, установлювати зв'язки в рамках групової свідомості в залежності від своїх намірів, створювати почуття спільності, залучати на свою сторону, імпліцитно представляючи себе і свою програму. Форми дієслів 1-шої особи однини характерні для політиків, які вже перемогли і займають високу посаду. Це може пояснюватися тим, що кандидат бажає сформувати імідж сильного, рішучого, здатного до реформ політика, і частий ужиток "я" повинен продемонструвати, що в партії і для виборців є лідер, спроможний зайняти керівну посаду.

Політичні промови, що представляють собою взірць ораторського мистецтва, використовуючи розвинутий інструментарій риторики для здійснення головної мети – переконання, - виявляють наявність великої кількості засобів впливу, що дає змогу дійти висновку про велику сугестивну силу політичного виступу як типу тексту. Реалізація риторичної стратегії, що передбачає дотримання принципів і методів риторики як теорії переконуючої комунікації відбувається в таких промовах на кожному рівні мовної системи.

ЧИСЛІВНИКОВІ АКТУАЛІЗАТОРИ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сичева І. С., студ. гр. ПР-02

У рамках чисельних лінгвістичних студій неодноразово доводилося, що онтологічна та поняттєва (гносеологічна) категорія кількості реалізується у мовній площині через семантичні категорії точної, приблизної та невизначеної кількості, вербальні екстеріоризатори яких, утворюють відповідні функціонально-семантичні поля (ФСП). За ствердженням проф. С. О. Швачко,

центром ФСП кількості є числівники, оскільки від природи вони співвідносять реферовані об'єкти з точним числом. Аналіз семантико-функціонального буття числівників у складі фразеологічних одиниць (ФО) на позначення невербальних знаків комунікації носить особливий символічний характер. Виокремлюються ФО з числівниковим компонентом, що актуалізують такі сфери невербальної комунікації як кінесика (рухи тіла та пози), окулесика (міміка очей та обличчя), проксемика (простір, дистантування), системологія (зовнішній вигляд), хронеміка (значення часу).

Миттєвість або нетривалість погляду та дій вербалізується одиницями на позначення сингулярності: *at a first blush* – з першого погляду, *at one sitting* – за один раз. При цьому актуалізується кількісна або порядкова іпостась числівника. Точні номінації у складі кінесичних та окулесичних ФО можуть зумовлюватися природною параметричністю тіла людини, яка здавна використовує для омовлення свого досвіду власні частини тіла. Так, ФО *on all fours* апелює до використання людиною усіх чотирьох кінцівок, а *a two upon ten* – використання двох очей для слідкування за чиймись руками (на яких десять пальців).

Для фразеологічного простору англійської мови властиве вживання числівників у функції "псевдо точного" іменування числа. У складі ФО вони виявляють тенденції до денумералізації та реалізації оцінно-якісної семантики. Так, у складі системологічних ФО *to look like a million dollars*, *to look like thirty cents* числівники реалізують невизначено-кількісне значення "багато" та "мало". Крім того, ФО реалізують кількісне значення "багато"/ "мало", що оцінюють негативно, ускладнені аксіологічними оцінками "добре"/ "погано". Зокрема, оцінній квантифікації підлягає параметричність тіла та простору: *five-by-five* – жирний, товстий (про великий розмір), *two-by-four* – тісний (про малий простір приміщення).

Невизначена кількість також актуалізується у хронемічних вербалізаторах на позначення тривалості. Так, у рамках ФО *best fish smell when they are three days old*, числівник *three* актуалізує семантику невизначено-великої тривалості ("довго"). Таким чином, числівники у складі ФО виступають активним засобом актуалізації кількості у сфері невербальної комунікації, що свідчить про універсальність, нагальність та значущість знань про кількість у житті людини, яка шукає різні канали до її поінформування.

Наук. кер. – Єгорова О. І., викладач СумДУ

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО МОВЧАННЯ

Смоляр Я. Ю., студ. гр. ПР-81,
Швачко С. О., д-р філол. н., професор СумДУ

Фразеологія – це скарбниця мови. У фразеологізмах знаходить відображення історія народу, своєрідність його культури і побуту. Енігматичність феномену комунікативного мовчання вираженого фразеологічними одиницями зумовлює зростання його актуальності серед науковців протягом останніх десятиліть.

Мовчання є комунікативно значущим. Комунікативне мовчання не є протилежним до мовлення. Навпаки, це один із засобів трансляції інформації від мовця до слухача та від автора до читача. Комунікативно значуще мовчання несе в собі емоційне навантаження та слугує одним із засобів комунікації, особливо виражене фразеологічними одиницями. Потенціальну властивість мовчання мають вирази типу англ.: *speech is silver, silence is gold* – "слово – срібло, мовчання – золото", *to pass smth. over in silence* обійти що – небудь мовчанням, *one minute's silence in remembrance of...* - хвилина тиші в пам'ять (кого- небудь).

Англомовний художній дискурс як емпірична база комунікативного мовчання є вельми валідним з огляду на значну репрезентативність мовчазних ситуацій та відповідних тлумачень з боку автора. Силенціальний ефект як поліфункціональний феномен позначає палітру людських відчуттів. Аналіз матеріалу англомовного художнього дискурсу свідчить, що екстеріоризатори мовчання сприяють вираженню аксіологічної оцінки рефлексорного мовчання. Мовчання як невербальний засіб спілкування є синтезом ментального та емоційного. Феномен мовчання втілює інтенції мовця, корелює з когнітивними явищами, віддзеркалює прагматичні інтенції дискурсивної діяльності людини.

В англійській мові мовчання представлено у просторі паремічних висловлювань напр.: *Speech is silver, silence is gold. No wisdom like silence. Keep your eyes open. Think today, and speak tomorrow.* Саме фразеологічні одиниці, що позначають мовчання і стали об'єктом нашого дослідження. Силенціальний ефект у фразеологізмах дуже цікавий та малодосліджений аспект вивчення англійської мови.

Фразеологічні одиниці на позначення мовчання та тиші можна розглядати в контексті міжособистісної комунікації, а також у контексті соціальної комунікації. Міжособистісна комунікація – це взаємодія між невеликим числом комунікаторів, які знаходяться в просторовій близькості і в більшій мірі доступні один одному, тобто мають можливість бачити, чути, торкатися один одного, легко здійснити зворотний зв'язок.

Фразеологічні одиниці на позначення мовчання та тиші в міжособистісної комунікації являє собою "пропущену мовну реакцію і допускає незліченну кількість інтерпретацій залежно від конкретної мовної ситуації. Мовчання за допомогою ФО частіше висловлює незгоду, той чи інший вид опозиції, позицію невтручання, самоусунення".

Знання фразеологічних скарбів англійської мови, розуміння їх, правильне вживання є безсумнівним показником емоційного мовлення.

Фразеологічні одиниці, фразеосемантичної групи "Мовчання" – це численна, активно функціонуюча група, яка складає окрему підсистему загального корпусу англословної фразеології. Категоріальна специфіка фразеологічного значення може бути виявлена тільки при звертанні до комунікативного аспекту змісту фразеологічних одиниць. Прагматичний аспект семантичного аналізу орієнтований одночасно й на слухача, й на мовця. Той, хто говорить, у процесі мовлення, вживаючи фразеологічні одиниці, реалізує за їх допомогою (в комплексі з іншими елементами висловлювання) свої комунікативні інтенції та виражає свої емоції та оцінки. Той, хто слухає, сприймаючи ці мовні одиниці, певним чином реагує на них – інтелектуально, емоційно, співвідносить їх із названими за допомогою вказаних фразеологічних одиниць предметами, здійснюючи тим самим повторні акти номінації тих же фрагментів позамовної дійсності. Функціонування фразеологічних одиниць в мові визначається типом їх системного значення, яке зумовлює характер "розгортання" їх в мові, їх актуалізацію, сполучуваність з іншими елементами висловлювання.

Не можна прирівнювати мовчання до простого антиподу мовлення, так як мовчання є певною дією, вчинком і несе певну інформацію, яка є вагомою при акті комунікації. Мовчання є феноменом, який тим чи іншим способом виявляється у будь – якому літературному творі. Аналіз англословного художнього дискурсу

вказує на те, що домінуючою функцією силенціального ефекту є позначення емоційності. Дискурс корелює з когнітивно – комунікативною діяльністю носіїв мови, створюючи у них певний психоемоційний настрій. Тож вивчення фразеологізмів, що позначають мовчання в комунікативному аспекті, є дуже важливим та заслуговує належної уваги.

У художньому дискурсі фразеологічні одиниці часто набувають певної стилістичної ролі і починають розкривати не лише логічний, а й емоційно-експресивний зміст. Основними рисами фразеологічних одиниць мовчання у художньому дискурсі є їх емпатичність, метафоричність та поліфункціональність.

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Сухонос Є. В., студ. гр. ПР-82

Специфіку створення комічного ефекту мовними засобами в структурі художніх творів досліджували такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як Ю. Б. Борєв, Т. О. Буйницька, І. К. Кобякова, І. Р. Виноградова, О. А. Земська, С. М. Іваненко, Л. П. Іванова, В. І. Карасик, П. Б. Коржева, М. О. Кулінич, А. Я. Лівергант, О. Н. Лук, Т. Б. Любимова, З. В. Новицька, С. І. Походня, Г. Г. Почепцов, В. Я. Пропп, Е. Різель (E. Riesel), В. З. Санніков, О. О. Тараненко, О. Ю. Титаренко, О. Б. Шонь, А. О. Щербина, та ін.

Комічне — естетична категорія, що відображає невідповідність між недосконалим, віджилим, неповноцінним змістом явища або предмета і його формою, яка претендує на повноцінність і значущість, між важливою дією і його недосконалим результатом, високою метою і непридатним засобом. Виявлення і розкриття цієї невідповідності породжує почуття комічного. Комічне завжди смішне - в цьому полягає особливість його сприйняття. Разом з тим, на відміну від смішного, комічне має широкий соціальний та суспільний сенс, пов'язаний з утвердженням позитивного естетичного ідеалу.

В художньому дискурсі вживання комічних засобів є найбільш вмотивованим. У художньому творі будь-яка мовна одиниця може стати стилістично значущою і перетворитися на засіб мистецької образотворчості та виразності. Художник слова творчо перетворює

одиниці мови, розширюючи рамки звичних способів відбору і сполучення слів, прийомів використання синтаксичних конструкцій та інтонацій, і таким чином збагачує мову засобами виразності.

Можна виділити наступні види комічного: іронія, яка виражається у прихованому глузуванні під маскою серйозності, сатира з її нищивним висміюванням людських пороків та гумор, націлений на привертання уваги до серйозних речей. Для сатири характерна негативна забарвленість обох сюжетів - видимого і прихованого, тоді як гумор сприймає їх в позитивних тонах, іронія ж є комбінацією зовнішнього позитивного сюжету з внутрішнім негативним.

Існують різноманітні мовні та мовленнєві прийоми вираження комічного: деформація ідіом, комічні метафори, парадокс, повторення, окказіональні новоутворення, перифраз, вставні конструкції, аллюзії, цитати, змішування стилів мовлення, пародії. Серед англійських авторів найхарактернішим є використання новоутворень та вставних конструкцій. При всьому різноманітті типів, форм, відтінків комічного при всій його національній та історичній своєрідності сутність його завжди одна: воно виражає суспільно відчутну, суспільно значиму суперечність, невідповідність явища чи однієї з його сторін високим естетичним ідеалам.

Наук. кер. – Медвідь О. М., *к. філол. н., доцент СумДУ*

САГА ПРО ДЕНУМЕРАТИВ ONLY

Тихенко Є. М., *студ. гр. ПР-71*

Мова грає дуже важливу роль у формуванні національного світогляду. Знати мову - означає володіти її структурами та словами. Числівники займають особливе місце в словниковому складі англійської мови. Вони є частиною культури англійського народу, тому валоративним є питання про їх лінгвістичне буття та структурно-семантичні аспекти числівників та від числівникових утворень.

Числівники, як частина мови, наділені категоріальним значенням числа, граматичним представленням у словосполученнях

та словотвірними потенціями. Здатність числівників конструювати нові лексичні одиниці сприяє розширенню словникового складу мови та ідентифікації еволюційних процесів квантитативної лексики.

Денумеративи - це секондарні конструювання, вихідною морфемою яких є коренева основа числівників. Серед денумеративів виокремлюються адвербіальні (once, twice), субстантивні (a fiver, twins, this fortnight, a millionaire), ад'єктивні (two-faced person, three-day journey) та службові слова (between, only).

Денумератив only в залежності від функціонального навантаження може виступати як самостійною частиною мови (прикметником, прислівником), так і службового (вигуком, сполучником). Найчастіше денумератив only зустрічається в ролі прикметника, але із розвитком мовної системи з'являється все більше прикладів only в ролі однойменного прислівника та частки.

Англійським числівникам притаманні такі риси, як інформативність, динамізм, термінологічність, стабільна кореляція з одиницями-лексико-семантичного поля кількості та словотворча активність. Висока комбінаторика числівників проявляється на рівні вербокреації. Корені числівників можуть сполучатися як з афіксами, так і з іншими морфемами. Слова, утворені від числівників, зберігають сему числа, розширюють значення корелята, і, тим самим, стають дериватами. Термін "дериват" вживається для позначення результатів словотвору -морфологічного, синтаксичного та семантичного. Дериват є похідною одиницею словотвірної системи. Поняття "словотвір" передбачає формування нового за формою і за змістом слова, що здійснюється за допомогою існуючого у мові "будівельного" матеріалу, тобто морфем, слів та словосполучень. Наприклад: ten-gallon bowl, two-headed dog.

Певний інтерес становить структурно-семантичне буття денумерального слова only. Only - це вторинне конструювання, секондарне відчислівникове утворення від one- + -like. Це слово утворилося шляхом словоскладання та стягнення. Слово походить від староанглійського варіанту anlic, від a ONE+lic - LY.

У художньому дискурсі only може виступати такими частинами мови, як прикметник, прислівник, частка та сполучник.

Як прикметник only утворюється шляхом афіксації. Наприклад:
The only person who did not find these charms amusing was
Hermione who maintained a rigidly disapproving expression throughout.

Як прислівник only утворюється шляхом конверсії. Наприклад:

Only Rosalie remained unmoving, her back to us, staring out the glass wall.

Денумератив *only* зазнав конверсії, тобто переходу від однієї частини мови в іншу: Adjective → Adverb → Particle. Семантична наповненість лексеми *only* є очевидною із контексту в оточенні сусідніх слів. Наприклад:

It's a perfect job, *only* a genius could do that (11, 307).

За допомогою конверсії денумератив *only* зазнає ще одного етапу перетворень: Particle → Conjunction. Наприклад: *Only* if you come, it will be a real holiday.

В результаті аналізу емпіричного матеріалу можна зробити висновок, що система числівників та від числівникових секондарних утворень не є закритою системою, вона постійно доповнюється. Числівникова родина розростається за рахунок похідних одиниць - деривативів, які, зберігаючи сему числа, підлягають формальній та семантичній девіаціям.

Емпатуючи денумератив *only* у даному дослідженні, було виявлено, що крім виділених у словнику частин мови (прикметник, прислівник), у сучасній англійській мові з'явилися й інші частини мови, такі як денумератив-частка та денумератив-сполучник, що сформувалися за допомогою конверсії від прислівників.

Земская Е. А. Словообразование как деятельность / Земская Е. А. -М.: Наука, 1992.-221 с.

1. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти: посібник / Швачко С. О. - Вінниця : Нова кн., 2008.-128 с.

2. Швачко С. О. Семантичне навантаження денумеральних одиниць// 3б. наук.праць: Мовні концептуальні картини світу. - Київ. - 2002. -№ 7. - С 522-527.

Наук. кер. – Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

МІСЦЕ КОМП'ЮТЕРНОГО СПІЛКУВАННЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ульянченко О. В., *студ. гр. ПР-83,*
Баранова С. В., *к. філол. н., доцент СумДУ*

Категорія "дискурс" - одна з основних у комунікативній лінгвістиці та сучасних соціальних науках.

Термін "дискурс" зародився понад дві тисячі років тому. Ним у ті часи в Римі називали бесіди, діалоги, мовлення вчених.

Історія дослідження дискурсу наукою розпочалася в 20-х роках ХХ століття, коли Л. В. Щерба вперше вжив термін "складне синтаксичне ціле", описуючи єдине комплексне висловлення, що поєднує в собі різні види синтаксичного зв'язку між компонентами. Відмінною рисою комп'ютерного спілкування є комунікація в актуальному та віртуальному середовищах.

Дискурсивний простір – набір комунікативних одиниць, тобто завершених і незавершених, великих та малих, діалогічних та монологічних, усних та письмових висловлювань.

Під "комп'ютерним дискурсом" А. І. Самаричова розуміє всю сукупність текстів, об'єднаних спільною тематикою, пов'язаною з сучасними інформаційними технологіями.

О. М. Галічкіна вважає "комп'ютерним дискурсом" спілкування в комп'ютерних мережах.

З погляду масштабності комп'ютерне спілкування має в собі риси масової, міжособистісної і групової комунікації, з огляду на часовий чинник – тривалість комунікативного процесу.

Комп'ютерне спілкування може бути стислим та тривалим у часі.

За формою комп'ютерна комунікація поділяється на усну і письмову.

Відповідно до каналу передачі і сприйняття інформації комп'ютерна комунікація ділиться на актуальну (спілкування з реальними людьми) і віртуальну (спілкування з уявними співрозмовниками).

Під час аналізу ситуації й учасників комп'ютерного спілкування можна виявити складну комбінацію дискурсів: передача особистих повідомлень від одного користувача іншому електронною поштою (побутове спілкування), офіційний обмін і запит інформації з електронної пошти (діловий дискурс), обговорення наукових питань у

групах новин і конференціях (науковий дискурс), обговорення питань викладання й освіти в конференціях (педагогічний дискурс), реклама, що з'являється на електронних дошках оголошень (рекламний дискурс), обговорення політичних питань (політичний дискурс).

При комп'ютерному спілкуванні слід дотримуватися специфічного етикету, знання якого допомагає уникнути багатьох неприємностей та непорозумінь у інтернет-середовищі.

Комп'ютерний дискурс – це спілкування у віртуальному середовищі, яке відбувається за допомогою комп'ютера та представляє собою сукупність текстів, об'єднаних спільною тематикою.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯВИЩА РЕЦЕПЦІЇ ДІЇ В НАУКОВІЙ ТА ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Циганкова Л. А., студ. гр. ПР-82

Конструкції, які є об'єктом дослідження, зустрічаються в науковій та технічній літературі значно частіше, ніж у художній. Це зумовлено трьома причинами: по-перше, в науковій та технічній літературі дія не описується від першої особи; по-друге, більшість дієслів, які вказують на дію, реакцію чи процеси, є перехідними; по-третє, журнали та інші видання, які друкують науковий та технічний матеріал, вимагають дуже стислого викладення матеріалу.

Прийменники *by* та *with* також використовуються у науковій та технічній літературі для позначення суб'єкта дії. Але тут спостерігається значна диференціація вживання цих прийменників, в залежності від того, як сприймається додаток: чи як суб'єкт, чи як об'єкт дії.

Якщо в реченні вказується і суб'єкт, і об'єкт дії, то використовується прийменник *by*, незважаючи на те, чи це істота, чи неістота, а об'єкт дії виражається прийменником *with*.

Зазвичай з прийменником *by* вживаються такі слова: метод, методика, процедура, процес, реакція, модифікація і дуже велика група слів, які вказують на окремі етапи проведення експерименту. Наприклад: шлях, хід, обробка, перетворення, гідроліз, синтез, аналіз, відновлення, фільтрування, формування і т. п.

Коли процеси виражаються не іменником, а особовою формою дієслова зі значенням пасивності [is, (are, was, were) oxidised, а не oxidation; is (are, was, were) treated, а не treatment] речовини, які використовуються для здійснення цих процесів, часто вводиться прийменником with.

Досить часто зустрічаються такі речення, в яких ці два прийменника вживаються в однакових контекстах через відсутність чіткої диференціації між об'єктом та суб'єктом дії.

Замість цих прийменників може вживатися вираз *by means of*.

Явище рецепції дії також можна спостерігати у таких зворотах як *Complex Subject*. Це звороти, які складаються з присудка, який виражає направленість дії на об'єкт, та формального підмета *it*. Такі словосполучення як *it is known, it is considered, it is thought, it is demonstrated, it is found, it is suggested, it is believed* належать до даних зворотів.

В англійській науковій та технічній літературі дуже часто зустрічаються речення, в яких одночасно наявні конструкції рецепції дії та дієслово-присудок в активному стані.

Наук. кер. – Чернюк Н. І., *к. філол. н., доцент СумДУ*

КОГНІТИВНО ТА ЕТНО-ЛІНГВОСПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ГУМОРУ

Хомініч М. М., *студ. гр. ПР-81,*
Дегтярьова Л. І., *ст. викладач СумДУ*

Гумор - явище загальнолюдське і в той же час глибоко національне. Гумор охоплює багато сторін життя людини і є однією з умов нормальної життєдіяльності людського суспільства. В будь-якому суспільстві він є одним із засобів ідентифікації, способом вираження емоцій та розвитку зв'язків між людьми.

Почуття гумору – це здатність людини помічати в явищах їхні комічні сторони, емоційно на них реагуючи. Судити про наявність або відсутність почуття гумору можна по тому, як людина розуміє жарти, анекдоти, шаржі, карикатури, чи вловлює вона комізм ситуації, чи

здатна сміятися не тільки над іншими, але й над собою, якщо сама стає об'єктом жарту.

Гумор може бути формою самоствердження, засобом встановлення контакту і передачі інформації, формою захисту та нападу.

У кожної соціальної групи є певні рамки, куди гумор не пускають. Чоловіки і жінки вибирають абсолютно різні теми для жартів. Жінки приділяють більшу увагу семантичному складу жарту, тому їм більше подобається те, що називається "тонким гумором", а чоловікам "грубим". Гумор також можна класифікувати за віком. Теми жартів у дітей, підлітків та дорослих людей дуже відрізняються. Фанати футбольної команди, наприклад, не дозволять фанатам іншої футбольної команди сміятися над своїми кумирами. Це також, як віруючі не будуть сміятися над елементами своєї віри.

Гумор часто не є універсальним і не переноситься з однієї культури в іншу, зазвичай через те, що залежить від деталей конкретного культурного оточення. З одного боку, в епоху глобалізації відмінності між культурами стають все більш зрозумілими і гумор стає універсальнішим.

У більшості людей існують дуже стійкі стереотипи по відношенню до певного національного характеру, що є деякою перегородою для міжкультурного спілкування. На сприйняття іноземного гумору представниками різних культур також впливають такі чинники як знання мови, реалій, прийнятих норм, розуміння цінностей відповідної культури.

Жарти німців здебільшого конкретні. Але сміятися над собою вони не люблять так як і над іноземцями. Тому однією з головних тем для жартів є характерні особливості жителів окремих регіонів Німеччини.

Особливою рисою англійських жартів є іронія, нею пронизана практично кожна репліка англійця. Британці сміються над усім, що може викликати усмішку, навіть над членами королівської родини.

Сюжети українських жартів не дуже відрізняються від відомих в усьому світі. Але є особливі теми пов'язані з побутом, подіям та явищами історії, не завжди зрозумілих іншим народам.

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО СКОРОЧЕННЯ

Ярошенко М. В., студ. гр. ПР-83

Скорочення – це, в першу чергу, узагальнення. Для повної форми слова чи словосполучення, які прийняли скорочений вигляд, обов'язковими були висока частотність та популярність вживання, чи складність структури. Скорочення в усному мовленні (clipping) – це усікання чи пропуск частини морфемного складу слова. Процес словотвору може не закінчуватися усіканням, а ускладнюватися, наприклад, субстантивацією, якщо скорочує слово, що, входило до словосполучення. Скорочення кожного зі слів відбувається, як зрозуміло із визначення тільки одним способом – кінцевим усіканням.

Скорочення прийнято класифікувати на лексичні й графічні. До лексичних відносять усічені слова (clipped or stump words) і акроніми (initial words or acronyms). Графічні скорочення також численні й вживаються для позначення мір, одиниць або величин (kg, km, mph, Dr, Mr, etc.). Умовність такого типу скорочень проявляється у тому, що в усному мовленні вони відтворюються повністю.

Для утворення акронімів використовуються частини слів, що входять до складу початкових термінологічних груп або корелят. На відміну від акронімів, для утворення абревіатур використовується лише перші літери слів, що входять до складу початкових термінологічних груп: FOB – free on board та ASAP – as soon as possible.

Певну складність у перекладі художньої літератури становлять ініціали (скорочення) імен. При передачі англійських ініціалів треба пам'ятати, що вони не транскодуються, а передаються першою літерою українського відповідника повної форми англійського імені. Необхідно зважати також на те, що в англомовних наукових текстах можуть подаватися не тільки англійські прізвища із ініціалами, а й інші (французькі, німецькі тощо), тому перекладачу обов'язково потрібно визначити національну належність прізвища з ініціалом для правильної передачі останнього. Коли у тексті оригіналу відшукати це не вдається, то перекладачу доцільно включити прізвище з ініціалами в їх оригінальній формі у текст перекладу, тим більше що зараз спостерігається тенденція до включення у текст перекладу прізвищ з ініціалами у англійському написанні.

За визначенням скорочення є ширшим поняттям, ніж акронім або абревіатура. У кожній сфері діяльності існують свої скорочення.

Перекладач, який спеціалізується в тій або іншій області, повинен слідкувати за появою нових скорочень і оновлення свого активного словника аббревіатур.

Процес перекладу відсутнього в словниках і довідниках скорочення виконується в два етапи, першою з яких є дешифровка скорочення, тобто виявлення початкової англійської форми або корелята. Другим етапом є передача корелята засобами української мови, тобто пошук еквівалентної української форми, яка найточніше передає виявлений зміст.

Наук. кер. - Кириченко О. А., *ст. викладач СумДУ*

ДЕНУМЕРАТИВИ-ІНТЕНСИФІКАТОРИ

Шпак І. О., *студ. гр. ПР-71*

Числівники англійської мови є самостійним незамкнутим рядом повнозначних нумеральних слів, яким притаманні специфічні семантичні, синтаксичні та словотворчі особливості. Від інших частин мови числівники відрізняються облігаторною наявністю семи нумеральності, яка є їхньою ідентифікуючою ознакою.

Числівники відносяться до одиниць високої абстракції, номінацій числа. Числівники, як носії семи числа, займають центральне місце у мовному полі кількості. У своїх витоках вони інтегрували з позначенням предметів, семантизували предметність та квантитативність. Числівники позбавилися предметності, але зберегли нумеральність у сфері квантитативного термінологічного буття.

Денумеративи — це похідні одиниці від числівників, вторинні конструювання. Серед денумеративів в основному зустрічаються іменники та прикметники.

Денумеративні конструювання утворюються, як й інші похідні слова, продуктивними та непродуктивними способами, за допомогою «вічного двигуна» іманентної системи англійської мови. Для них діючими моделями є конверсія, словоскладання. Нумеральні основи в англійській мові вживаються також у денумеративах, утворених шляхом афіксації.

Категорія інтенсивності, її особливості та засоби вираження у мові та мовленні привертають в останні десятиріччя увагу багатьох вчених. Ця категорія має властивість загальності: характеризуючи дії, предмети та ознаки, вона активно проявляє себе в семантичній структурі різних частин мови.

Категорія інтенсивності має двоїсту природу. З одного боку, вона має онтологічний статус як категорія, що лежить в рамках кількісних відносин, тобто характеризується наявністю позамовного референта. З іншого боку, отримуючи характер вибраного, вона перемикається на конотативний рівень мови і мовлення, взаємодіючи з такими суб'єктивно-прагматичними категоріями, як експресивність, емотивність, оцінність.

Частки *alone* та *only* за своєю формою співпадають з корелюючими прислівниками та прикметниками. Але вони відрізняються від них своїм значенням та синтаксичною функцією. Частки не мають повного лексичного значення, вони лише надають різні змістовні відтінки тому чи іншому слову, до якого вони відносяться, підкреслюючи, виділяючи, уточнюючи чи посилюючи його лексичне значення. Вони виконують функцію засобів вираження емотивності й оцінки.

Денумератив *alone* - похідна одиниця від словосполучення *all but one, only* — вторинне конструювання, секондарне відчислівникове утворення від *one + like*. Таким чином, вони набули функцій ад'єктивів та прислівників. Ці два денумеративи пройшли ще один етап розвитку, еволюціонувавши в службові слова. Виступаючи у реченні частками, вони виконують роль інтенсифікаторів, що і становить головну направленість цього дослідження.

Alone - композитне слово, що вказує на означення або предикатив. Як конверсійне слово воно тяжіє до позначень ознак процесів, дій. Та у конструкціях типу *He alone can do it* лексема *alone* не реалізує числівникове значення, а корелює із маркерами ексклюзивності, винятковості, семантизує значення відчуженості, спустошеного числа та інтенсифікації. Як частка інтенсифікатор *alone* виокремлює референт. Її можна замінити іншими словами або ж взагалі вилучити. Вона несе службове навантаження на відміну від її "старших братів" - прикметника та прислівника *alone*.

Денумеральне слово *only* утворилось шляхом словоскладення, зазнало семантичної девіації. У слов'янських мовах лексема "один" є

стягнутою формою на позначення "тільки один". Сема "один" відлунується в ад'єктивах "єдиний, виключний".

Семантична девіація лексеми *only* є очевидною із сполучуваності з корелюючими словами. Її омонімічність знімається частиномовною віднесеністю до ад'єктивних або адвербіальних одиниць, або ж службових частин мови.

Денумератив *only* зазнав переходу від однієї частини мови в іншу: із іменника в прикметник, із прикметника - в прислівник, із прислівника - в частку. Виступаючи у якості частки, *only* уточнює, інтенсифікує ознаку предметів, дій або ознак.

Основи числівників у словотвірній парадигмі проходять девіацію від позначеного морфемою числа до квалітативних оцінок та спустошеної семи нумеральності. Семантична девіація числівників проявляється на просторах денумерального конструювання у послідовності: ад'єктиви → прислівники → службові слова. Подібна тенденція прослідковується в денумеративах *alone* та *only*, які, виступаючи в ролі часток, виконують у реченні інтенсифікуючу функцію.

1. Арутюнова Н. Д. Проблема числа // Логический анализ языка. Квантитативный аспект языка / Отв.ред.Н. Д. Арутюнова.-М.: Индрик, 2005. -С.5-21.
2. Матвеева Т. В. Лексическая экспрессивность в языке. - Свердловск: УрГУ, 1986.-91 с.
3. Швачко С. А. Адъективные аспекты порядковых денумеративов // Вісник Хар.нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. - 2000. - № 471. - С. 292-299.
4. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти - Навчальний посібник. - Вінниця: Нова книга, 2008. - 128 с.

Наук. кер. – Швачко С. О., *д-р філол. н., професор СумДУ*

Секція 3

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВ

ІННОВАЦІЙНА ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Біденко Л. В., *викладач СумДУ*

Одним із основних шляхів підвищення якості вищої освіти є широке впровадження інноваційних технологій навчання, серед яких важливе місце належить інформаційним технологіям (надалі ІТ).

Аналіз наукових джерел засвідчує, що в дидактиці вищої школи накопичено значний досвід використання ІТ, однак питання їх ефективного застосування під час лекції у процесі вивчення лінгвістичних дисциплін ще не стало предметом ґрунтовних наукових досліджень.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури ми дійшли висновку, що лекція являє собою чіткий і систематизований виклад матеріалу, сконцентрований навколо фундаментальних проблем науки та ілюстрований сучасними технічними засобами навчання. На думку Л.Ю.Благодаренка, використання ІТ у вищій школі під час лекційних занять має на меті реалізацію таких завдань: розвиток системності мислення студентів; підтримка усіх видів пізнавальної діяльності; закріплення знань; реалізація принципу індивідуалізації навчання при збереженні його цілісності [1].

Широке впровадження ІТ у навчальний процес призвело до появи лекцій інноваційного типу: лекція-візуалізація, лекція із мультимедійним супроводом, відеолекція.

Лекція-візуалізація – одна із лекцій інноваційного типу. Її особливістю є наявність умов для реалізації повною мірою принципу наочності. Зазначений тип лекції сприяє навчанню студентів перетворювати усну й письмову інформацію у візуальну форму, що завдяки систематизації й виокремленню найбільш значущих, суттєвих елементів змісту навчання формує у них професійне мислення.

Процес візуалізації являє собою згортання мисленнєвих операцій шляхом утворення на основі різних видів інформації наочного образу, який може слугувати опорою для розумових і практичних дій.

Здатність візуальної інформації впливати на усвідомлення та розуміння нової інформації сприяє формуванню лінгвокогнітивних умінь. Цей вплив може бути більш ефективним, якщо відеоматеріал використовується викладачем не як візуальний коментар словесної інформації, а як комплекс проблемних завдань, що веде до активної розумової діяльності суб'єктів навчання.

Таким чином, лекція-візуалізація являє собою не лише передання усної інформації, перетвореної у візуальну форму за допомогою мультимедійних засобів, а й слугує засобом організації інтелектуальної діяльності студентів.

Підготовка такої лекції полягає в реконструюванні, перекодуванні змісту лекції або її частин у візуальну форму для презентації через комп'ютер. Головне завдання такого типу лекції – максимально полегшити сприймання складного мовознавчого матеріалу, коли необхідно не тільки враховувати ключові поняття і фрази, базові визначення, а й усвідомлювати характер відношень між ними.

Різновидом лекції-візуалізації можна вважати відеолекцію. Вона являє собою зняту та записану на диск скорочену лекцію провідного вченого, доповнену схемами, таблицями, фотографіями, що ілюструють науковий теоретичний матеріал.

Отже, візуально представлений навчальний матеріал має забезпечити систематизацію наявних у студентів знань, здійснення можливостей для аналізу і синтезу, класифікації і узагальнення навчального матеріалу, створення проблемних ситуацій і умов їхнього вирішення, що є важливим для процесу формування лінгвокогнітивних умінь.

Дещо відрізняється від лекції-візуалізації лекція із мультимедійним супроводом. Вона являє собою лекцію, під час якої викладач фрагментарно спирається на мультимедійні засоби (тоді як лекція-візуалізація – це низка взаємозалежних відеофрагментів).

Таким чином, лекція інноваційного типу дозволяє інтенсифікувати діяльність суб'єктів навчання; підвищувати якість засвоєння матеріалу; зосереджувати увагу на найбільш важливих (з точки зору навчальних завдань і цілей) характеристиках досліджуваних об'єктів.

Література

1. Благодаренко Л.Ю. Підвищення педагогічної ефективності навчання фізики в основній школі під час використання мультимедійних технологій – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.bdpi.org/>> – Загол з екрану. – Мова рос.
2. Голета О.О. Применение информационных технологий в образовании – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://ito.edu.ru/2006>> – Загол з екрану. – Мова рос.
3. Григорьев О.А. Информатизация образования – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://ito.edu.ru/2006>> – Загол з екрану. – Мова рос.

ФОНЕТИЧЕСКАЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА УЗБЕКСКИМИ СТУДЕНТАМИ

Бурнос Е.Ю., *ст. преподаватель,*

Ражабов Илхом, *студ. гр. ЛС-128 мединститута СумГУ*

В методике преподавания русского языка как иностранного существуют явления, связанные с использованием уже имеющегося лингвистического опыта, то есть применением родного языка как вспомогательного средства при освоении иностранного языка.

Анализ практики обучения иностранных студентов показывает, что в процессе овладения произносительными нормами второго иностранного языка возникает ряд трудностей, которые связаны с фонетической интерференцией. Это психологическое обстоятельство затрудняет формирование новых произносительных навыков и приводит к целому ряду фонетических погрешностей в речи обучаемых.

Понимание интерференции как взаимопроникновение элементов одного языка в другой, приводящее к отклонениям от нормы, составляет лингвистическую основу и определяет стратегию методики обучения неродному языку. Интерференция возникает в тех случаях, когда двуязычный индивид отождествляет фонему вторичной системы с фонемой первичной системы и, воспроизводя ее, применяет к ней фонетические правила первичного языка.

Главным средством исправления фонетической интерференции являются специальные фонетически направленные упражнения,

которые могут быть двух видов: а) при слушании; б) во время воспроизведения. Слушание всегда должно сопровождаться заданием, которое концентрирует произвольное внимание на определенной характеристике фонемы. Доступным и эффективным способом борьбы с интерференцией является использование стихов, рифмовок, считалок, загадок. Они способствуют разработке речевого аппарата.

Предупредить фонетическую интерференцию можно за счет следующих факторов:

- Методически правильно организовывать фонетическую отработку речевого материала.
- Недопустимость нагромождения трудностей, а следовательно, и ошибок.
- Умело использовать транспозицию в обучении фонетическим навыкам.

Хотя узбекский язык по большинству грамматических признаков является типичным тюркским языком, для него, в отличие от других родственных тюркских языков, характерно отсутствие сингармонизма (уподобление гласных в слове). В отличие от русского языка в узбекском нет отличия по твердости-мягкости, не отличаются заднеязычные и переднеязычные звуки, отсутствует ассимиляция согласных на стыке корня и аффикса, поэтому корни узбекских слов оформляются одними и теми же аффиксами (например, для множественного числа существительных есть один аффикс –лар, лишенный фонетических вариантов). В узбекском языке также нет категории рода.

Среди произносительных сложностей для узбекских студентов при изучении русского языка особо выделяется произношение слов со стечением согласных в начале, середине и конце, так как для тюркских языков стечение согласных, особенно в начале слова, нехарактерно. Чтобы облегчить себе произношение таких слов, студенты подставляют гласный звук перед группой согласных в начале слова («ушкул» вместо школа), вставляют гласные звуки между согласными («паразидник» вместо праздник) и т.д.

При обучении узбекских студентов русскому языку чаще всего встречаются явления фонетической интерференции, связанные с постановкой ударения. Известно, что в русском языке ударение разноместное, тогда как в узбекском языке ударение постоянное и в основном падает на последний слог слова, при добавлении аффиксов ударение передвигается на последний слог: уки, укимок, укиган,

укимокчи, укитчан. В этом случае явление интерференции представляет собой полное несовпадение в двух языках.

Влияние интерференции особенно усиливается при произношении гласных звуков о, а, э. В некоторых случаях ошибки, связанные с фонетической интерференцией, влекут за собой и ошибки лексического характера. В частности, узбекское слово хоким, произносимое в русском языке как [хаким], меняет свое лексическое значение, так как хаким – это «мэр города».

Для предупреждения подобных ошибок необходимо объяснять особенности родного и изучаемого языков, обращать особое внимание на произношение и исправлять в речи даже малейшие ошибки в произношении.

Методисты в поисках путей ослабления влияния родного языка видят пользу упражнений переводческого характера. При выполнении таких заданий студенты должны проанализировать языковой материал, затем соотнести транскрипционные знаки со звуковой системой языка, нормами орфоэпии, и только после этого выполнять коммуникативные задания.

Развитию речи помогает выявление сходных и отличительных явлений родного и изучаемого языков. В связи с этим очень важно в учебном процессе более подробно объяснять возможности совпадающих и несовпадающих языковых средств в сопоставительном плане.

ОЦІНКА ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ (ЗА ПУБЛІЦИСТИКОЮ С. О. ЄФРЕМОВА)

Ворона Н. О., *викладач СумДУ*

Видатний вчений, літературознавець, академік Сергій Олександрович Єфремов був одним з провідних публіцистів „Ради”(1906 – 1914 рр.) і багато в чому визначав ідеологію цієї газети. Як професійного журналіста, творча майстерність якого визнана і в роботах його сучасників (Є. Чикаленка, А. Кримського, ін.), і в подальших дослідженнях (П. Голубенка, П. Одарченка, І. Гирича, Т. Самоплавської та ін.), С. Єфремова цікавили не лише поточні проблеми українського життя, але й питання довготривалі, а то й

„вічні”. Це стосується зокрема питання ролі особистості в історії України, в боротьбі українців за національно-культурну і соціально-політичну автономію. Національне питання є ключовим в публіцистиці С. О. Єфремова, що визнається багатьма дослідниками творів публіциста (П. Голубенко, П. Одарченко, Г. Костюк, В. Губарєв, М. Наєнко, В. Шмельов, Н. Сидоренко, ін.).

Початок ХХ століття надав шанс для відродження української нації, а разом з нею і української національної преси. Відповіді на питання „Хто такі українці і чого вони хочуть?” випало тій частині інтелігенції, яка, витримавши нелюдський тиск історичних обставин, продовжувала залишатись зі своїм народом, дбати про його національне прозріння, виховання, освіту і об’єднання навколо української національної ідеї. Подвижників, які згодилися стати на цей складний шлях, які готові були любити Україну і до глибини душі, і „до глибини своєї кишені”, знайшлося не так і багато.

Про Євгена Чикаленка, про В. Симиренка, які жертвували на українську справу не лише свої сили, розум, але й дуже велику частину своїх статків, Єфремов із вдячністю згадує і в публіцистичних працях, і у своїх спогадах. Завдяки їх підтримці стало можливим видання справжньої української газети „Рада”, яка об’єднала до трьохсот свідомих українців. Серед них були М. Грушевський, О. Лотоцький, Б. Грінченко, Ф. Матушевський, П. Стебницький, С. Петлюра, які виконували важливу роль „пристрасних поборників українства”, жертвували собою, часто стикаючись з байдужістю, нерозумінням, а то і ворожістю навіть з боку тих, заради кого вони поклали своє життя. Фактичним редактором і провідним публіцистом газети був сам С.О. Єфремов. Сучасники називали Єфремова «совістю нації», таким він залишався до кінця життя, яке було обірване тогочасною тоталітарною каральною системою.

Про свідому жертвність української інтелігенції видатний публіцист неодноразово згадує, визнаючи, що на тому етапі боротьби сили були нерівними, а отже всі, хто повстав проти спочатку імперської, а потім більшовицької системи були приречені. Але їх жертва не була марною, навіть посмертна пам’ять про справжніх патріотів України піднімала на боротьбу інших. Єфремов визнавав, що багато було і тих, хто намагався пристосуватись до ворожої українцям системі, але й вони зрештою ставали жертвами, попередньо зганьбивши своє добре ім’я (Ю. Коцюбинський).

Оцінюючи неукраїнських за походженням діячів, Єфремов поділяє їх на ворогів української нації і тих, хто співчував і допомагав українцям в їх нелегкій боротьбі (Жаботинський). Серед останніх за національною ознакою найменше було росіян і поляків, переважна більшість яких була шовіністично налаштованою і сприймала українців як сепаратистів і руйнівників держави, на відміну від представників інших поневолених націй (білорусів, фінів, грузинів, євреїв).

А от відвертих українофобів серед тогочасної російської і польської еліти не бракувало. Саме їм присвячено найгостріші сатиричні і полемічні публіцистичні твори Єфремова. Так «ліберальних шовіністів» (Струве, Погодина и др.) публіцист порівнює з «дипломатичними сикофантами» (згадаємо, що сикофант – платний донощик («стукач») у давньому Римі), Суворіна він зве «змієм-спокусником», який «до будь-якого діла, якого торкається ... впускає течію розпаду», а іншому діячеві антиукраїнського гатунку С. Щоголеву присвячена гостра сатирична стаття «Благородный осведомитель» в газеті «Украинская жизнь».

С. О. Єфремов вважав, що кожен, хто зробив свій посильний внесок у національну справу, від геніальних українців (Шевченко, Франко) і до скромніших талантів (Доманицький) вартий уваги і достойний пам'яті прийдешніх поколінь. Бо кожен з них зробив для української нації все, що міг, а в сумі – це неоціненний внесок в українську справу. Тільки людина, яка не порвала зв'язок зі своєю нацією, служить їй, може досягти справжнього успіху. Це стосується і всіх геніальних українців, про яких писав Єфремов, не лише відомих літераторів, а й композиторів (М. Лисенко), істориків (Д. Яворницький, М. Грушевський), мовознавців (О. Потебня, А. Кримський) і т. ін. Щодо літераторів і публіцистів, то Єфремов був переконаний, що кожен з них має бути правдивим і перед самим собою, і перед читачем, писати правду, а якщо такої можливості немає, то краще вже просто мовчати. Відомий вчений і публіцист завжди дотримувався цього принципу, про що чи про кого б він не писав, його оцінка як класиків, так і сучасників була завжди чесною, виваженою і аргументованою. Цієї позиції дотримуватися було нелегко, багато чесних і сумлінних працівників на українській ниві пали жертвою державної системи. Єфремов шкодує лише про одне, що було їх надто мало в масштабах такої великої нації. Якби кожен, хто міг, долучився до загальної справи, то на небагатьох подвижників припадало б набагато менше буденної роботи і вони б змогли тим часом робити більш вагомі справи для своєї нації.

РОЛЬ И МЕСТО РЕЧЕВЫХ ОБРАЗЦОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ГРАММАТИКЕ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ

Голованенко Е.А., *ст. преподаватель СумГУ*

Дунь Н.Л., *ст. преподаватель СумГУ*

Процесс организации грамматического материала включает разработку системы речевых образцов, которые используются как при презентации грамматического материала, так и при его тренировке и автоматизации.

С помощью речевых моделей изучаемый материал может быть представлен и в воспроизводимых в речи целостных языковых комплексах, и в однотипных аналогичных рядах, позволяющих учащимся обобщить отдельные языковые факты и проследить в действии грамматическую систему языка.

Каждый речевой образец, создаваясь на основе абстрагированной обобщающей модели, в то же время должен обладать конкретностью. К любой единице, используемой в качестве речевого образца, предъявляются требования типичности и коммуникативности. Коммуникативность речевого образца проявляется в смысловой законченности, информативности, наличии коммуникативной целевой установки, соотнесённой с ситуацией употребления и контекстом.

Использование речевых моделей в обучении даёт желаемый эффект, когда для их построения избирается преимущественно типовой грамматический материал, в достаточной мере обеспеченный лексическим и ситуативно-тематическим минимумом данного этапа обучения и предоставляющий возможность для конструирования 7-10 вариативных фраз на основе предлагаемого образца.

Исходной единицей для построения системы речевых образцов служит простое нераспространённое предложение, где используется знакомая, не требующая перевода лексика.

В тех случаях, когда в результате трансформации изменяется конструкция фразы, грамматический вариант рассматривается как самостоятельная исходная единица для построения речевого образца. Например: Анна – студентка. Анна была (будет) студенткой. Конструкции со специфическими особенностями строения (например: Как вас зовут?) даются с переводом на родной язык на запоминание, так как по их образцу нельзя составить в достаточном количестве другие фразы для усвоения схемы их построения.

В организации работы с речевыми образцами можно выделить три этапа.

1 этап. Устное предъявление образца со зрительной опорой и с объяснением, для выражения какой интенции и в какой ситуации он употребляется.

Для более реального воссоздания конкретной ситуации предпочтительно максимально использовать наглядные пособия или мультимедийное сопровождение. Таким образом коммуникативная направленность и ситуативная обусловленность презентуемого речевого образца приобретает наглядную конкретность.

В зависимости от структуры речевого образца обращается внимание на глобальное восприятие или на отдельные компоненты конструкции. Грамматическая тема раскрывается только в необходимом на данной стадии обучения объёме.

В зависимости от характера языкового материала и степени лингвистической подготовки возможно привлечение самих студентов к формулированию правил.

2 этап. Чтение речевого образца в фонетических упражнениях, целью которых является снятие артикуляционных и интонационных трудностей.

3 этап. Пошаговая обработка речевого образца в упражнениях, строящихся по принципу имитации, подстановки готовых форм из таблицы, минимальной грамматической трансформации.

Многоразовое повторение речевой модели способствует более прочному её усвоению и закреплению первичных навыков грамматического оформления высказывания.

После заучивания речевого образца студенты переходят к работе над диалогами для автоматизации речевых навыков.

В диалогах варьируются либо грамматические показатели в элементах данного речевого образца (мужской и женский род, формы обращения на ты и Вы), либо смысловое содержание ответных реплик.

Тщательная подготовительная работа на основе речевых образцов обеспечивает относительную безошибочность выполнения коммуникативной задачи в процессе диалогического общения.

РОЛЕВЫЕ ИГРЫ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВНИЯ РУССКОГО КАК ИНОСТРАННОГО

Суджу Зехра Бегум , студ. гр. М-3 ПО ДМО ,
Дегтярева Т.О., к. филол. н., доцент СумГУ

Игра – это форма деятельности в условных ситуациях, направленная на воссоздание и усвоение общественного опыта, в котором складывается и совершенствуется поведение человека.

При обучении русскому как иностранному большое распространение получили ролевые игры. Ролевая игра предусматривает распределение учащихся по ролям и разыгрывание ситуаций общения в соответствии с заданной темой и ролями. Во временном плане представляет собой относительно целостный цикл, управляемого взаимодействия между преподавателем и студентами.

Ролевые игры подразделяются на социально-бытовые и деловые. Социально-бытовые игры призваны формировать навыки и умения иноязычного общения в социально-бытовой сфере, а также развитие инициативности, коллективности и ответственности как общественно-ценных качеств личности, совершенствование культуры их поведения. Деловые игры используются при обучении профессиональному общению.

Отметим положительные моменты ролевой игры:

- учащиеся испытывают удовольствие от проведения игры, так как любая игра имеет высокую мотивацию;

- урок проходит на высоком эмоциональном уровне;

- в процессе игры студенты имитируют определенную деятельность, что формирует умения и навыки, а также учатся применять свои знания;

- послеигровое обсуждение способствует закреплению знаний

Ролевые игры строятся на принципах коллективной работы, практической полезности, соревновательности, максимальной занятости каждого студента и неограниченной перспективы творческой деятельности в рамках игры. В процессе ролевой игры формируется сознание принадлежности ее участников к коллективу, сообща определяется степень участия каждого из них в работе, ощущается взаимосвязь участников при решении общих задач. Ролевая игра развивает логическое мышление, речь, речевой этикет, способность к поиску ответов на поставленные вопросы, умение общаться друг с другом.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Завгородній В.А., *ст. викладач СумДУ*

Самостійна робота студентів разом з аудиторною є однією з важливих форм навчального процесу. Вона спрямована не тільки на оволодіння кожною окремою дисципліною, а й на формування навичок самостійної роботи в навчальній, науковій, професійній діяльності, здатності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні рішення, вихід з кризової ситуації тощо. Значущість самостійної роботи виходить далеко за межі окремого предмета, у зв'язку з чим актуальним є розроблення стратегії формування системи умінь і навичок самостійної роботи.

Сучасний етап розвитку методики навчання УМІ (РМІ) вимагає створення та впровадження в навчальний процес комп'ютерних програм для самостійної роботи іноземних студентів у позааудиторний час, зокрема, навчальних, тренувальних, тестових, мультимедійних програм, дистанційних курсів.

Уже на етапі передвузівської підготовки потрібно будувати планувати навчання з урахуванням дуже коротких і жорстких часових параметрів (від 6 до 10 місяців), відсутності знання мови навчання, різномірної, недостатньої, а іноді практично відсутньої підготовки із загальнотеоретичних дисциплін.

Наведене вище змушує нас зосередити увагу на використанні комп'ютерних технологій при організації самостійної роботи.

Комп'ютерні програми активізують навчальний матеріал, забезпечують організацію тренувальних вправ з окремих аспектів мови, звільняють викладача від виконання трудомісткої механічної роботи, збільшують обсяг засвоєння інформації. Комп'ютерні програми для самостійної роботи корегують просування студентів у виконанні завдань, здійснюють зворотний зв'язок, оцінюють діяльність студентів, імітуючи віртуального викладача. Крім того, застосування комп'ютерних програм часто зумовлює значно вищу мотивацію до навчальних занять, дає можливість працювати в індивідуальному режимі без перешкод.

Реалізація в електронному вигляді дозволяє також більш чітко організувати інформацію, продумати цікаву презентацію, створити

зручний інтерфейс для роботи, контролю і самоконтролю. Комп'ютерні тести забезпечують економію часу і, найголовніше, як зазначає відомий дослідник Л. П. Саєнко, «позбавлені суб'єктивного чинника, який наявний при традиційному опитуванні».

На кафедрі мовної підготовки іноземних громадян досить ефективно використовуються програми, створені провідними методистами на базі зарубіжних вузів. Ряд програм використовується на початковому етапі для формування навичок вимови (фонетичний комп'ютерний курс «Русский без акцента. Хиггинс», ігрова програма «Говорите прямо сейчас»). Викладачі звертаються до програми «Обучающее – контролирующее тесты «1С:Репетитор. Русский как иностранный» для підготовки до атестації за певними рівнями лінгводидактичного тестування.

Успішно використовуються в системі самостійної роботи програми, що дозволяють іноземним студентам значною мірою розширити свій лексичний запас з різних комунікативних тем і відпрацювати навички діалогічної мови (ігрові комплекси «Говорите прямо сейчас», «Иллюстрированный словарь. Русский язык. ELI»). Студенти працюють з програмами «Lets Learn Russian: A+ Language Lessons», «Talk Now! - Russian», «Rosetta Stone. Russian».

Однак практика застосування програм підказує, що наразі потрібна робота зі створення та впровадження власних, таких, що враховують конкретні реалії викладання УМІ (РМІ), комп'ютерних програм для самостійної роботи іноземних студентів.

Зокрема розпочалася робота зі створення корегувальної програми для студентів, які пройшли етап базового навчання. Вона розробляється з урахуванням типових помилок трьох складових, які є базою граматичної основи цього рівня: прийменниково-вдмінкова система, вид дієслова, складне речення.

Як показують сучасні дослідження, ефективність самостійної роботи з комп'ютерними програмами підвищується в 2-2,5 рази порівняно з традиційними формами організації самостійної роботи і тому допомагає інтенсифікувати навчальний процес.

Таким чином, комп'ютерні технології в структурі самостійної роботи повинні стати тим сучасним інструментом, який значно підвищить якість підготовки іноземних студентів з української (російської) мови.

ЦЕННОСТИ КАК ФАКТОР СМЫСЛОЖИЗНЕННЫХ ОРИЕНТАЦИЙ УКРАИНСКОГО СТУДЕНЧЕСТВА

Казанджиева М.С., *доцент СумГУ*

На современном этапе развития общества подготовка высококвалифицированных специалистов, способных активно самореализовываться в изменившемся социально-экономическом пространстве, неразрывно связана с ментальностью личности, ее картиной мира, ценностно-мотивационной сферой.

Проблема роли ценностных ориентаций в индивидуальном сознании личности относится к фундаментальным проблемам человеческого бытия: ценностные ориентации занимают ведущее место в психической регуляции поведения человека, именно они являются ее основными компонентами. Ценности человека можно рассматривать как универсальные цели и средства их достижения, обеспечивающие интеграцию общества и одновременно помогающие группе или индивиду осуществлять выбор собственного поведения в значимых ситуациях.

Играя ключевую роль в формировании личности, ценности выполняют ряд важнейших функций. Первая – интегрирующая – состоит в сведении бесконечного множества разрозненных человеческих действий и поступков в единую целостную систему практического взаимодействия социального организма со средой; вторая функция связана с регулированием индивидуального поведения; третья – идентификационная – обеспечивает механизм самоидентификации: личность отождествляет себя с определенным обществом, принимая его нормы и правила поведения; суть четвертой функции состоит в том, что ценности выступают стандартами или критериями выбора из существующих альтернатив, свойственных любой ситуации человеческой жизнедеятельности.

Связанными с ценностной сферой и со смысложизненными ориентациями в целом оказываются и основные варианты жизненного пути личности: конформистский путь (путь приспособленчества), асоциальный (стремление уйти от общества), антиобщественный (нарушение законов) и, наконец, путь сознательного духовного творчества и самоутверждения, самореализации. В связи с этим значительный интерес представляет рассмотрение ценностно-смысловой сферы современного студенчества.

Анализ ценностной сферы украинских студентов показал, что их ценности тесно связаны со спецификой жизни общества – политическим и социально-экономическим укладом, особенностями воспитания. Так, например, ценностной сфере украинского студенчества свойственно доминирование ценностей карьеры (хорошее образование, престижная/интересная работа), гедонистических ценностей, что можно объяснить значительным влиянием западной культуры. Важность этих ценностей начала утверждаться в сознании украинской молодежи недавно, что объясняется социально-психологическим влиянием западного образа жизни, где карьерный рост и удовлетворение собственных потребностей является неотъемлемой составляющей системы жизненных приоритетов. В системе жизненных ценностей нашей молодежи значительное место занимают также коммуникативные интересы (семья, надежные друзья, круг общения).

В «психологический портрет» украинских студентов мы можем включить такие характеристики, как стремление самостоятельно и ответственно принимать решения, делать выбор, активно действовать в целях управления своей жизнью; забота о личностном росте и активность в профессиональной сфере; гедонистические тенденции.

Одной из наиболее серьезных аксиологических проблем современного украинского студенчества является аморфизация ценностного мира, обесценивание общезначимых смыслов. Личностную и профессиональную картину мира подменяет функциональное (операциональное) использование информации, культуру интеллектуальной деятельности – прагматический подход. Образование при этом имеет исключительно утилитарное значение. Исчезает человек культуры, «созидатель» – и появляется «узкий специалист», представитель общества потребления. Ценности (даже в сознании студентов технического вуза) не являются целостной системой.

Идея противодействия этому процессу и противопоставления ему ценностей высшего порядка, универсальных ценностей является одной из приоритетных в психолого-педагогическом сообществе. Помочь реализовать эту идею на практике может и знакомство с ценностями других культур, создание толерантной среды взаимодействия представителей различных этносов, формирование поликультурной личности, готовой к позитивным взаимоотношениям и продуктивному сотрудничеству в современном социально-экономическом пространстве.

ОЦЕНКА И САМООЦЕНКА НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ И ПОНИМАНИЯ РУССКОЙ РЕЧИ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ РКИ

*Акын В., студент подготовительного отделения,
Киселева А.И., ст. преподаватель СумГУ*

Оценивание навыков иноязычного говорения и понимания иностранной речи - сложный и многокомпонентный процесс, требующий от преподавателя специальной профессиональной подготовки и достаточного опыта. В силу однократности и уникальности речевого акта, в силу индивидуальности восприятия звучащей речи, параметры этих навыков являются трудно измеримыми. Возникает проблема создания такой процедуры контроля, которая бы позволяла максимально объективно и квалифицированно оценить речь студента непосредственно в процессе ее звучания, чтобы в дальнейшем найти оптимальные способы преодоления и предупреждения допущенных ошибок.

Впервые говорение становится объектом рейтинг-контроля в рамках предмета «Развитие связной речи» на начальном этапе обучения иностранцев русскому языку - первый семестр первого учебного года. Содержанием контроля является подготовленное на базе изученного лексико-грамматического материала монологическое высказывание объемом 20-25 предикативных единиц и собеседование студента с преподавателями в рамках изученных тем, то есть спонтанная диалогическая речь. Объективность оценки обеспечивается участием в процедуре контроля нескольких преподавателей. Один из них выполняет функцию собеседника, а другие являются рецензентами. Студенты получают билеты с темами высказываний и готовятся в течение 10-15 минут. Во время подготовки использование каких-либо информационных материалов не допускается.

В процессе ответа нарушения в каждом речевом действии отмечаются в рейтинговой таблице, которая построена на основании четких, простых и понятных критериев оценивания, что позволяет преподавателю слушать ответ студента и одновременно определять объем, языковую сложность высказывания, количество и значимость ошибок. Все нарушения речи, в зависимости от степени их влияния на коммуникативный акт, делятся на три группы. К первой группе относятся ошибки, существенно не изменяющие качества

коммуникации, обычно фонетические и фонематические погрешности, имеющие устойчивый характер (акцент) и не нарушающие смысловую оболочку слова. В состав второй группы входят ошибки, затрудняющие коммуникативный акт, заставляющие собеседника переключать внимание на внешнее оформление высказывания, снижающие результативность речевого действия. Ошибки третьей группы делают невозможным общение, то есть разрушают коммуникативные связи. Эти ошибки являются определяющими при оценивании устного высказывания, поскольку говорение в естественных условиях и есть акт общения. Стоимость ошибок каждой группы составляет соответственно 0,5, 1 и 10 баллов по принятой 120-бальной шкале, и это позволяет, как показывает практика, достичь максимально объективного результата оценивания.

Непременным условием успешного осуществления контроля как важной составляющей части обучения является его интерактивность. Обучающиеся в СумГУ иностранцы стремятся знать и понимать цели и задачи этой учебной процедуры. Студенты подготовительного отделения, которые принимали участие в опросе, считают контроль устной речи весьма сложным по ряду причин. Большинство реципиентов испытывают сильный психологический стресс, когда говорят на иностранном языке перед аудиторией. Многие из них не могут самостоятельно определить свой уровень владения иноязычной речью, зачастую не понимают оценку преподавателя и не соглашаются с ней. Практически все хотят знать, какие параметры устной речи свидетельствуют об уровне их коммуникативной компетенции.

Думается, для того чтобы избежать указанных педагогических трудностей, процедура контроля должна отвечать определенным требованиям. Прежде всего – это атмосфера доброжелательности, психологического комфорта, общая заинтересованность в успехе. Оценка должна быть мотивирована и понятна. Полезно практиковать пробные контроли и публичные выступления студентов в различных ситуациях. Это позволит избежать ненужного эффекта новизны учебного события. Важным условием является привлечение всей учебной группы к обсуждению оценки, что способствует формированию у студентов навыков наблюдения за иноязычной речью и самоконтроля. В процессе такого обсуждения учащиеся лучше понимают требования преподавателя и критерии выставления оценки. Необходимо объяснять студентам, что объективность контроля обеспечивается участием в процедуре нескольких преподавателей. Целесообразно записать ответ студента на диктофон и позже вместе с ним проанализировать эту запись.

СИСТЕМА ЦЕННОСТЕЙ В ПОСЛОВИЦАХ СУАХИЛИ

Кихара Раджаб, *студент гр. ИТ-82,*
Конек О.П., *ст. преподаватель СумГУ*

Языковая картина является отражением общего национального представления о мире, в том числе и о системе ценностей – понятий, в наибольшей мере связанных с идеалами общества. Ценности являются базовой категорией при построении картины мира, причём набор ценностей, их иерархия во многом определяют культурный тип того или иного социума.

Аксиологическая картина мира, представленная в языке, ориентирует человека в системе ценностей, дает общее направление его стремлениям и жизненным целям. Основываясь на своем «аксиологическом видении мира», человек формулирует оценочные суждения по отношению к тем реалиям, которые появляются в его жизни. Особенно значимыми в этом отношении представляются пословицы, в краткой афористической форме передающие точку зрения народа на основные вопросы бытия.

Исследование оценочной семантики пословиц на языке суахили представляет большой интерес, поскольку этот язык является языком межэтнического общения, он распространён на обширной территории Восточной и Центральной Африки, от побережья Индийского океана на востоке до центральных областей Республики Конго на западе, от Сомали на севере до Мозамбика на юге.

Проведенный анализ показал, что основной особенностью пословиц на языке суахили является их оптимистическая направленность. Заметим, что концепт «оптимизм» характеризуется как позитивным отношением к настоящему, так и положительным настроением на будущее. Например, пословицы: *Baada ya dhiki faraja* (После трудностей приходит облегчение); *Ukupigao ndio ukufunzao* (Что бьет вас – то учит вас); *Kujikwa si kuanguka, bali ni kwenda mbele* (Споткнувшись, не падай вниз, а иди вперед) – подбадривают, вселяют уверенность, что улучшение обязательно наступит.

Ценным свойством человеческого характера признается настойчивость, упорство в достижении цели, терпение: *Mstahimilivu hula mbivu* (Сохранивший в своём сердце терпение будет вознаграждён судьбой); *Mvumilivu hula mbivu* (Терпеливый человек будет есть спелые фрукты); *Chovya – chovya yamaliza (umaliza) buyu la asali* (Капля по капле и море можно осушить).

Отношение к труду выражено в пословицах: Mfuata nyuki hakosi asali (Человек, который ухаживает за пчелами, всегда найдет мед. – русск. Кто трудиться рад – тот будет хлебом богат); Mchumia juani, hula kivulini (Тот, кто зарабатывает себе на жизнь на солнце, ест в тени. – русск. По труду и честь); Mtaka unda haneni (Тот, кто желает сделать что-то, не говорит о своих намерениях, а сразу превращает их в действия. – русск. Не говори, что делал, а говори, что сделал); Mwangaza mbili moja humponyoka (Тот, кто берется за две вещи одновременно, от одной должен отказаться. – русск. За много дел не берись, а в одном отличись.). Как видим, приведенные пословицы имеют межнациональный, универсальный характер.

Огромное количество пословиц на языке суахили посвящено семье. Особое внимание обращается в них на воспитание детей: Ucheshi wa mtoto ni anga la nyumba (Смех ребенка освещает дом); Mchelea mwana kulia hulia yeye (Тот, кто боится плача ребенка, будет плакать сам); Kulea mimba si kazi kazi kulea mwana (Не трудно родить, но трудно воспитать) и др. Отдельные пословицы имеют назидательный характер, призывают не забывать о родственных связях, о том, что поступки родственников влияют на всю семью, и в то же время говорят о необходимости учиться жить самостоятельно: Mwacha asili ni mtumwa (Тот, кто отказывается от своего происхождения, подобен рабу); Mchuma janga hula na wakwao (Тот, кто зарабатывает бедствия, ест их вместе с семьей); Mtumaini cha nduguye hufa masikini (Тот, кто всегда зависит от своего брата, умрет бедным).

Пословицы, содержащие собственно этический компонент, помогают понять, что есть добро и зло, освоить правила жизни в обществе, передающиеся из поколения в поколения. Например: Ihsani (hisani) haienzi (Доброта не портится (не гниет)); Jina jema hungara gizani (Доброе имя светится в темноте); Kutoa ni moyo usambe ni utajiri (Милостыня идёт от сердца, а не из кармана); Hasira, hasara (Гнев приносит убыток); Mbio za sakafuni huishia ukingoni (Дорога лжи короткая); Heri kufa macho kuliko kufa moyo (Лучше потерять глаза, чем потерять свое сердце); Manepo mema humtowa nyoka pangoni (Сладкие речи привлекают змею из норы); Heri kujikwaa kidole kuliko ulimi (Лучше споткнуться ногой, чем языком).

Знакомство с пословицами той или иной страны обогащает наше представление о народе, который их создал. В пословицах с необычайной выразительностью и непосредственностью запечатлены национальные особенности. Вместе с тем в них ярко выражено то общее, что роднит между собой и сближает самые различные народы.

КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОБОРУ, ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄВОГО ТА ХУДОЖНЬОГО МАТЕРІАЛУ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДУМАХ НЕВІЛЬНИЦЬКОГО ЦИКЛУ

Набок М.М., к. філол. н., СумДУ

Композиція (лат. *compositio* від *componere* – складати, створювати, поєднувати, компонувати) – зумовлена змістом побудови твору, розміщенням і співвідношенням усіх його складових частин (компонентів), порядком розгортання подій і розстановки персонажів [1, с. 198]. Із такого широкого розуміння композиції О. Дей виводив і вужче її значення, як “основної закономірності внутрішньої будови кожного конкретного зображення твору, зв’язку всіх його складників в художній цілісності (*com*-спів, *position* – розміщення, тобто взаємоузгоджене та взаємодіюче розташування об’єднаних у органічну спільність її елементів)” [2, с. 45]. Саме композиція, як основа художнього змісту, виконує синтезуючу функцію як щодо тематично-змістового матеріалу, так і відносно сукупності засобів поетичної виразності.

Свідоме впорядкування компонентів народних дум з ідейною і художньою метою залежить від світогляду творця і виконавця народного епосу, бо саме добір життєвих явищ дійсності, розміщення і поєднання їх у творі відображають погляди творця, свідчать про його ідейно-естетичні переконання. І. Франко наголошував на тому, що джерелом творчих уявлень є попереднє свідоме пізнання світу, реальні життєві враження і переживання. За цього слід пам’ятати, що суб’єктивність відображення дійсності у фольклорі обумовлюється і визначається світоглядом колективного творця. Все це веде до систематизації подій, дій і вчинків героїв, а отже і до побудови сюжету (фр. *sujet* – предмет) – “показу персонажів художнього твору в дії: в праці, в подоланні перешкод на шляху до наміченої мети, в боротьбі, в суперечках, тобто у процесі формування і виявлення свого характеру, почуттів і думок” [3, с. 407].

В основу відбору життєвого матеріалу дум “Сокіл”, “Розмова Дніпра з Дунаєм” [4, с. 28,86] покладено взаємовідношення людини і світу, засноване на таких поняттях, як рідна земля, свобода. Напр., у думі “Сокіл”, записаній від О. Вересая, рідна земля уподібнюється до образів “преудобного дерева оріха”, “гнізда шарлатного”, “чистого поля”, “високої гори”, “родини і кривної дитини”, “православних

християн”, а у варіанті М. Костомарова й “козацьких звичаїв”. Відтак, йдеться про асоціативно-образне світосприйняття й мислення, яке “виявляється по лінії взаємозв’язку людини і природи” [5, с. 10]. “Дерево горіх” уподібнюється до міфологічного образу “світового дерева”, в якому виділяється специфічна семантика простору (“верх” і “низ”). Саме на “верху” звели собі гніздо соколи, знесли “яйце жемчужнеє” і “вивели дитя бездольнеє”. Коли в міфологічній творчості “висота” та “глибина”, “верх” та “низ” не являють уже надто протиставних та гранично протилежних позицій” [6, с. 27], то в думі “Сокил” “верх” символізує свободу, незалежність буття. Проте наявність символічних образів світоутворення не є виявом міфологічного часу і простору. Це реальний, теперішній час, який увібрав у себе уламки первісного розуміння безкінечності, вічності буття. Тому й простір мислився з позицій сакральності. Він старанно охоронявся, і втрата його – це втрата “свого рідного” простору.

У думі “Розмова Дніпра з Дунаєм” (запис П. Житецького), рідна земля – це образи Дніпра, козацької Січі, Хортиці, що є смислом національного буття українців. Персоніфіковані образи Сокола, Соколяти і Орла (дума “Сокил”) – символи вічності буття, нескореності, а образи Дніпра і Дунаю – символи величчя, нездоланності, козацької волі, звитяги.

Таким чином, композиційні особливості добору, організації життєвого та художнього матеріалу поглиблюють теоретичну базу осмислення художньої своєрідності народнопоетичного твору, його цілісності і завершеності.

- 1.Словник літературознавчих термінів / [Упоряд. В.М.Лесин, О.С.Пулинець]. – К. : Рад. школа, 1971. – 286 с.
- 2.Дей О. Поетика української народної пісні / О. Дей. – К. : Наук. думка, 1978. – 250 с.
- 3.Словник літературознавчих термінів. – 286 с.
- 4.Українські народні думи. Том перший корпусу. Тексти № № 1–13 і вступ Катерини Грушевської. – Х., 1927. – 166 с.
- 5.Ткач М.М. Генеологія слова / М.М. Ткач. – К. : Алефа, 2004. – 15 с.
- 6.Ціпко А.В. Світоглядний симбіоз у психології світових образів в українській міфології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 01.07 “Фольклористика”/ А.В. Ціпко. – К. : 1997. – 27 с.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ФОНЕТИЧЕСКИХ И ОРФОЭПИЧЕСКИХ ОШИБОК У ГРУЗИНСКИХ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Пилипенко – Фрицак Н.А., *преподаватель,
Дарсадзе Георги, студ. медицинского института, гр. ЛС-125 СумГУ*

Ошибки речи можно рассматривать либо как результат влияния норм родного языка, либо как следствие смещения отдельных явлений внутри системы изучаемого языка. Первый из указанных аспектов является весьма важным, так как на основании анализа речи студентов можно определить несовпадающие параметры языковых систем родного и неродного языков, прогнозировать ошибки, что является важнейшим условием обучения, определяющим методику отбора и презентации материала.

Ошибки, встречающиеся в устной речи, во многом влияют и на правильность письменной речи. Некоторые различия в русской и грузинской фонетических системах мешают студентам овладеть не только звуковым строем русского языка, но являются причиной орфографических ошибок.

1. Различная степень эквивалентности звуков и букв. Изучение расхождений между буквенным обозначением и произношением отдельных звуков или звукосочетаний русского языка приобретает первостепенное значение, так как для грузинского языка характерным является почти полное соответствие букв и звуков.

2. Наличие в русском языке звуков, полностью отсутствующих в грузинском языке: [ы, ф], полугласного [j], долгих согласных и имеющих существенные расхождения в артикуляционном плане [г, к, х, л, ц].

3. Наличие в грузинском языке фонем /t, p, k/, близких по образованию к русским /т, п, к/, но различающихся по звучанию, что отрицательно влияет на произношение и написание русских слов с этими согласными.

Остановимся на некоторых различиях.

В грузинском языке отсутствует звук [ы]. Грузинские студенты часто смешивают его с [и], поэтому внимание учащихся надо направить на усвоение правил о том, что перед [ы] в русском языке находятся только твердые согласные, тогда как перед [и] – только мягкие. Объяснение целесообразно сопровождать упражнениями как в проговаривании слов типа: быть – бить, пыл – пил, мыл – мил и т.д.,

так и в их написании. Это позволит нагляднее показать смысловоразличительную роль этих звуков и противопоставить твердые и мягкие фонемы русского языка. Выработке навыков правильного узнавания [ы] способствует изучение падежных окончаний существительных женского рода в родительном падеже единственного числа и существительных женского и мужского рода в именительном падеже множественного числа.

В грузинском языке нет согласного, соответствующего русскому долговому мягкому согласному [ш']. Грузинские студенты смешивают ш с щ и на месте этого звука произносят [ш]: «тавариш», «связишание», «плаш». Учитывая, что большая часть ошибок возникает из-за смешения ш и щ, необходимо проводить тренировочные упражнения на их различение, произнося отдельные слоги и пары слов: чаша – чаща, прошу – прощу, украшение – укрошение.

Особое внимание при изучении звуков русского языка в грузинской аудитории надо уделить сонорным согласным [л] и [л']. В отличие от русского языка, в грузинском языке всего одна фонема [l], однако у нее есть целый ряд позиционно обусловленных оттенков. Так, соответствующий твердому русскому [л] грузинский [l] мягче русского и потому у русского [л] при произношении его грузинскими студентами отсутствует достаточная твердость окраски. И наоборот – грузинский [l] тверже русского л. Затруднение усугубляется еще и тем, что твердость – мягкость русского л не зависит от качества последующего согласного.

Для выработки автоматизма в правильном произношении [л'] полезно подобрать примеры, где он находится между двумя гласными и или гласными [е] и [и]: делить, стелить, пилить. В результате ошибочного произношения звука [л] наблюдаются ошибки и на письме: «оставалься», «занималься», «умывалься». В этих случаях велико значение последующего гласного с и наоборот – последующий твердый согласный влечет за собой отверждение [л']: «сколко», «болно», «силный».

Исходя из сказанного, можно сделать вывод: решение вопроса, связанного с развитием у студентов фонематического слуха, требует времени, а потому изучаемый материал должен быть распределен на весь период обучения; кроме того проведение соответствующих упражнений (которые включают в себя и слуховое восприятие, и задания на письменное восприятие) необходимо проводить на каждом занятии.

ПРОБЛЕМЫ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН

Роденко А.В., *ст. преподаватель СумГУ*

В настоящее время проблема межкультурной компетенции в обучении иностранных граждан становится особенно актуальной. Это связано с динамикой общественных процессов, информационной насыщенностью повседневной жизни, возросшей речевой активностью разных слоев населения, то есть с изменением самой коммуникативной ситуации.

Культура речи вырабатывает навыки отбора и грамотного употребления языковых средств в процессе речевого общения, формирует сознательное отношение к их использованию в соответствии с коммуникативными задачами. Выбор необходимых для данной цели языковых средств — основа коммуникативного аспекта культуры речи.

Обучение неродному языку иностранных граждан предполагает и обучение культуре речевого общения, которое значительно осложняется по причине полного погружения иностранных студентов в чужую для них культурную и языковую среду. В связи с этим работа по культуре общения прежде всего должна быть нацелена на соблюдение норм и правил общения с людьми разного возраста и социального положения, на воспитание уважительного и доброжелательного отношения к собеседнику — носителю чужого языка, на использование соответствующего словарного запаса и форм обращений. Таким образом, требуется установка на знание и выполнение норм этикета, правил поведения в общественных местах, в быту. Изучающие иностранный язык студенты должны научиться понимать, почему люди другой культуры общаются определённым образом в каждой конкретной коммуникативной ситуации. Другими словами, иноязычные коммуниканты должны проявлять межкультурную компетенцию, которая включает в себя знание чужой культуры, так как чем полнее знания о культуре страны обучения, тем меньше коммуникативных неудач.

Направленность работы на формирование межкультурной компетенции является все более востребованной. Обучаясь в другом государстве, студенты не всегда получают достаточно сведений о традициях и нормах делового и повседневного общения, а без умения понимать и уважать чужие обычаи невозможно жить в современном

мире, в котором общение людей всех стран и континентов делается все более тесным и активным. Если не проводится работа по культуре речи, иностранцы чувствуют себя неуверенно, допускают большое количество ошибок, часто связанных с тем, что у неносителей языка поведение отличается от поведения носителей языка во многих речевых актах, особенно в таких как приветствия, извинения, просьбы. Нарушения этикетных норм приводит к негативному отношению к иноязычным собеседникам коренного населения. К тому же низкий уровень культуры речевого общения определенным образом разрушает среду любой профессиональной деятельности, создает барьеры, препятствующие взаимодействию. Можно сделать вывод, что культура речевого общения обеспечивает коммуникативную безопасность отдельной личности и общества в целом, характеризует профессиональную пригодность, способствует реализации основных задач успешного речевого общения – полноценный обмен информацией, восприятие и понимание собеседниками друг друга.

Исходя из вышесказанного, имеет смысл уже в самом начале обучения неродному языку уделять достаточное внимание культуре речевого общения. Культура речевого общения в широком смысле предполагает осмысление знаний о культуре, традициях нового для иностранных граждан государства, знания о нормах правильного поведения в общественных местах, о правилах обращения и общения. С этой целью имеет смысл вводить в словарь достаточное количество этических формул – слов и выражений, закрепленных за типовыми ситуациями общения с объяснением их значения, формировать умение выбирать необходимые варианты с учетом ситуации и давать установку самостоятельно осуществлять речевую деятельность. Конечный результат такой работы будет зависеть от нескольких составляющих: насколько логично и последовательно осуществляется обучение, какие инновационные технологии применяются, проводится ли работа по исправлению и корректировке допускаемых иностранными студентами речевых ошибок.

Обучение культуре речевого общения в неродной языковой среде в сжатые сроки требует внедрения инновационных методов. Наиболее эффективными можно считать использование опыта обучаемого, силы эмоций, веры в собственные возможности, мотивации обучения и стимулирование познавательной активности.

СИНТАКСИЧЕСКАЯ ОСНОВА ОРГАНИЗАЦИИ ГРАММАТИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РКИ

Скварча О.Н., *ст. преподаватель СумГУ*

Организация грамматического материала на синтаксической основе подкрепляется данными анализа процессов порождения, восприятия и понимания речевого высказывания. Процесс порождения высказывания начинается с определения темы и стратегии сообщения, находящихся в зависимости от замысла высказывания и условий его реализации. Замысел реализуется в конкретной морфолого-синтаксической структуре. Понятие предикативности применительно к этапу замысла высказывания рассмотрел Л. С. Выготский, сформулировав тезис о предикативности внутренней речи, обосновывающей целесообразность организации изучаемого языкового материала на синтаксической основе.

Речевая направленность обучения РКИ наиболее полно реализуется при рассмотрении предложения как минимальной коммуникативной единицы. Предложение тесно связано с ситуацией речи и с помощью интонации и словоупорядка отражает коммуникативное задание, возникающее в процессе речи. Именно ориентация на предложение позволяет не только формировать в процессе обучения действия по построению различных типов предложения, но и овладевать способами реализации схемы высказывания в соответствии с коммуникативным заданием и условием общения.

Предложение как коммуникативная единица было описано В. А. Богородицким, который разграничил в предложении смысловую и грамматическую стороны, подчеркнув, что грамматический состав предложения определяется рядом моментов, характеризующих его с психологической, грамматической и логической точек зрения.

Комбинация представлений о предметах и явлениях в действительности является мыслью, а сочетание слов, выражающих эту комбинацию, считается грамматическим предложением. Любая мысль, когда мы ее выражаем словами, распадается на две части, откуда и происходят две основные категории в предложении: подлежащее и сказуемое. Согласование этих основных категорий и указывает на целостность мысли и позволяет выделить основные типы предложений по обобщенному содержанию и коммуникативной направленности.

Коммуникативная характеристика предложения учитывается в исследованиях современных русистов. В основе системы описания синтаксиса русского языка лежит понятие структурной схемы простого предложения, под которой понимается принадлежащий языковой системе отвлеченный образец, который предназначен для того, чтобы функционировать в качестве минимальной самостоятельной единицы сообщения. Строевыми элементами схемы служат определенным образом организованные словоформы. В структурной схеме первостепенными объективными факторами, выступающими как обязательные ее компоненты, являются категориальная принадлежность слов и частное категориальное значение словоформ: принадлежность слова к грамматическому классу. При составлении структурных схем учитывается также характер комбинирования этих компонентов. Предложение рассматривается как самостоятельная единица сообщения, грамматическим значением которой является предикативность, а формой — минимальная структурная схема с принадлежащей ей системой собственно грамматических средств для выражения синтаксических времен и наклонений.

Структурные схемы простого предложения делятся на минимальные и расширенные. Минимальная структурная схема — предикативный минимум предложения, расширенные структурные схемы ориентированы также на минимум компонентов предложения, однако достаточность этого минимума определяется его способностью формировать смысл.

Методисты-русисты сформулировали понятие структурной основы предложения как основной единицы изучаемого материала, наметили способы распространения и видоизменения этой единицы в учебном материале. В качестве исходной синтаксической единицы при разработке учебного грамматического материала целесообразно рассматривать предикативную основу, минимально достаточное сочетание синтаксических форм, образующее коммуникативную единицу с определенным типовым значением в ряду аналогичных единиц с тем же значением. Список предикативных основ простого нераспространенного предложения в форме синтаксического индикатива, выражающих основные логико-смысловые типы, составляет ядро синтаксических единиц, на базе которых организовывается учебный материал.

При включении в состав учебного материала структурной схемы следует учитывать возможности варьирования ее лексико-морфологического наполнения и образования на ее основе грамматических и коммуникативно-смысловых вариантов.

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВИДЕОПРЕЗЕНТАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭЛЕМЕНТАРНОГО КУРСА РКИ

Ставничая Е.Н., *преподаватель СумГУ*

Формирование коммуникативной компетенции (рецептивных и продуктивных аспектов) и позитивной учебной мотивации студентов является главной целью преподавателя-словесника при обучении русскому языку как иностранному. Помочь в этом могут мультимедийные технологии, используемые в качестве дополнительных возможностей обучения. С их помощью интенсифицируется информационное взаимодействие между субъектами информационно-коммуникативной предметной среды, результатом является формирование более эффективной модели обучения, увеличивается плотность урока, активизируется работа учащихся, задействуются ресурсы визуальной и ассоциативной памяти.

Целью видеопрезентации может быть: знакомство с новым материалом и первичное закрепление знаний; актуализация знаний; обобщение и систематизация; иллюстрирование, сопоставление полученного материала; тренировка и закрепление речевых и грамматических навыков; развитие связной речи. Видеопрезентация может использоваться на любом этапе урока, соответствовать разным уровням обучения иностранному языку. Возможно частичное или полноценное применение презентации.

Видеопрезентации должны содержать необходимую студенту-иностранцу информацию для удовлетворения коммуникативных потребностей в социально-бытовой и профессиональной сферах. Реализации целей обучения способствует четкая структура занятия, продуманный отбор визуального и лексического материала. Основным правилом является неперегруженность слайдов (фильмов) текстовой (речевой) информацией, её лаконичность и запоминаемость. Рисунки, схемы, таблицы, модели подбираются таким образом, чтобы в них содержалась важная, но краткая информация. Используемые ранее фрагменты презентации можно перегруппировывать для проведения сравнения или анализа, обобщения материала. Важными методическими моментами являются системность использования видеопрезентаций (эффективен цикл тематических уроков) и комплексный подход к организации занятий (использование научно-методической и справочной литературы, раздаточного материала).

Способы использования видео-презентации на уроке русского языка как иностранного могут быть разнообразными, и именно от типа

используемого видеоряда будут зависеть формы усвоения иноязычного материала. Так, видеоряд без текстуального и звукового сопровождения требует комментария преподавателя (или заранее начитанного и записанного текста). Основной тип заданий – узнавание и называние объектов, явлений, их описание, а также грамматические упражнения, основанные только на изображении. Это информационные слайды и слайды с заданиями и вопросами.

Распространёнными являются презентации, которые содержат таблицы, схемы, разные типы заданий. При работе с текстовыми презентациями (слайды с определённой словарной или модельной синтаксической информацией) могут быть использованы такие задания: устный комментарий учеников; ответы на вопросы; запись и трансформация речевого образца; определение значений слов; нахождение синонимов / антонимов; составление словосочетаний, введение новых слов в предложение; создание собственных примеров словоупотребления; выбор правильного / неправильного контекста из предложенных вариантов; подбор пары по смысловой совместимости.

Слайды, содержащие краткий текст с грамматической информацией, используются на этапе ознакомления с новым материалом либо закрепления только что полученной информации. Задействуются следующие виды заданий: наблюдение над языковым материалом, сравнение примеров; вопросы поискового характера; селекция по грамматическому признаку; изменение грамматического образца; подбор аналогичных грамматических моделей и т.д.

Удобным дополнением текстовой презентации являются иллюстрации и анимация, которые могут быть использованы и как прямая визуальная номинация словарного материала, и как подсказки-ориентиры, которые лишь помогают студентам самостоятельно понять смысл слова, найти ответ на вопрос и т.д. Особенно наглядно таким образом проводить дифференцирование слов-омонимов, объяснение понятий с высоким уровнем абстрактности, различение грамматических форм (сестра – сёстры; читать – прочитать).

Так, эффективность вступительных уроков, на которых студентам даётся общее понятие о звуках и буквах, гласных и согласных, может быть повышена с помощью слайдов – изображений предметов, в названии которых содержится презентуемый звук (и соответственное написание с выделенной необходимой буквой), а также коротких обучающих фильмов (произношение гласных / согласных), демонстрирующих артикуляционные и интонационные особенности речи. Останавливая фильм после очередного фрагмента, преподаватель проводит ряд упражнений на усвоение и закрепление

продемонстрированного материала (групповое повторение, пошаговое написание буквы, индивидуальное воспроизведение ритмической модели). В конце занятия целесообразно дать упражнение поискового характера либо визуального или фонологического плана. Построение вводных уроков на основе видеопрезентаций создаёт оптимальные условия для вхождения в языковую среду, так как задействует ресурсы разных каналов восприятия.

На более продвинутом этапе обучения, когда студенты уже владеют определённым лексическим и грамматическим материалом, значительный интерес представляют сюжетные фильмы (серии слайдов). Использование видеоряда «тематический обучающий фильм» или «заочная экскурсия», которые содержат монологическую / диалогическую речь, позволяют задействовать как рецептивные и репродуктивные типы упражнений, так и продуктивные (беседа; пересказ; ответы на вопросы викторины; составление аналоговой речевой модели). Просмотр обучающего тематического фильма необходимо предварять заданиями, например, словарной работой, отработкой орфоэпических навыков, можно актуализировать необходимые для понимания грамматические знания. Тематика и речевой контент должны соответствовать теме урока, продолжительность фильма – составлять не более пяти минут (количество слайдов – не более десяти). Чрезмерный объём аудиовизуальной информации притупляет восприятие и отвлекает учащихся от главных, учебных, целей занятия.

Таким образом, основными методами работы с видеопрезентациями являются: системность – регулярность повторения речевых моделей, понимание студентом схемы занятия и места урока в системе обучения; интерактивность – обеспечивается разворачиваемыми скрытыми вкладками при пошаговом выполнении задания, возможностью модификации / замены элементов таблиц, высказываний и др.; метод компрессии – максимально полезная насыщенность ограниченного по объёму материала грамматическим, семантическим, культурологическим компонентами.

Использование видеопрезентаций на уроках русского языка как иностранного повышает эффективность усвоения лексического и грамматического материала за счёт репрезентативности значительного информационного ресурса, интенсивности работы студентов. Обогащение занятий эмоциональной окрашенностью психологически облегчает процесс усвоения иноязычного материала, возбуждает живой интерес к предмету познания.

СИНЕРГЕТИКА КУМУЛЯТИВНОЙ СКАЗКИ

Троян А.А., преподаватель СумГУ

В последнее время наблюдается повышение интереса к синергетике как междисциплинарному направлению. Сфера применения синергетики охватывает различные области науки, в том числе и лингвистику. Под синергетикой понимается самодвижущийся и самоорганизующийся процесс становления и проявления энергетических свойств художественных средств разных языковых уровней в пространстве текста, их взаимодействие и взаимоусиление.

Одним из признаков синергетичности системы является самоподобие ее составных частей. В конкретном тексте это может проявляться в виде использования различных реверсивных структур. В этом отношении кумулятивная сказка является образцом для демонстрации действия синергетических законов.

Основной художественный прием, использующийся в кумулятивной сказке, состоит в каком-либо многократном повторении одних и тех же действий или элементов, пока созданная таким образом цепь не порывается или же не расплетается в обратном убывающем порядке. Русский фольклор изобилует примерами кумулятивных сказок: «Репка», «Колобок», «Теремок», «Петушок и бобовое зернышко» и т. п. Мастерски использует этот прием в своих сказках и А.С. Пушкин.

«Словесный наряд» кумулятивных сказок, форма и стиль их исполнения имеют большое значение. Сюжетно-композиционная кумуляция, как правило, поддерживается в них кумуляцией синтаксической, вызывая постоянные повторы однотипных по строению или даже одинаковых фраз-«звеньев», слагающих цепочку.

При изучении кумулятивных сказок необходимо помнить, что кумуляция как явление свойственна не только этому жанру. Нередко используется кумуляция в сказках о животных, а в волшебных сказках, будучи редуцирована до цепочки в три эпизода, кумуляция выступает обязательным композиционным приемом – приемом троекратных повторов, «троичности».

Рекурсивные структуры имеют большую практическую ценность. Они могут применяться в методике преподавания языков, в процессе обучения монологической речи, при компьютерном моделировании и автоматическом порождении текстов.

ОСОБЕННОСТИ КОММУНИКАТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ КИТАЙЦЕВ

Цзен Тин, *студ. гр. ПР-81,*
Тубол Н.А., *преподаватель СумГУ*

Диалог культур является важным средством осознания и понимания ценностей другой культуры, средством формирования умения жить и общаться в современном мире.

Люди издавна судят о свойствах и деловых качествах человека по манере его поведения. Каждый человек, живущий в мире социальных коммуникативных взаимодействий с другими людьми, вырабатывает заранее или выстраивает в процессе общения необходимую линию поведения. Линия поведения является стратегией и тактикой вербальных и невербальных актов, с помощью которых можно выразить своё мнение, позицию, чувства или отношения, дать оценку чему-либо. Следует отметить, что около 70% эмоциональной информации мы ещё до слов фактически выражаем и передаём посредством невербальных средств общения.

При помощи жестов человек может передавать собеседнику некоторую информацию и регулировать акт общения.

Линия поведения в деловом общении очень важна, только правильный её выбор поможет достичь успеха. Напротив, неправильная стратегия и тактика поведения обречёт акт общения на неуспех. В большинстве ситуаций делового общения линии поведения людей регламентированы. Отклонения от принятых в определенной культуре или в каком-либо типе социальных ситуаций норм невербального поведения, промахи или просто досадные и нелепые ошибки могут привести к серьезным негативным последствиям, связанным с отношением к конкретному лицу. Человека, не умеющего себя вести, могут начать избегать, перестать с ним разговаривать, даже исключить из общества как потерявшего лицо.

В состав факторов, которые формируют и определяют линию невербального поведения, входят отдельные жесты и знаковые формы – манеры поведения. Под манерами поведения обычно понимают социально обусловленные комплексные формы поведения, приспособленные к определённым ситуациям. Их знание приобретается как жизненным опытом, так и в результате специального обучения, вызванного осознанной человеком необходимостью соответствовать существующим общественным и

моральным нормам. Рассмотрим некоторые особенности коммуникативного поведения китайцев, которые в силу национально-культурной специфичности могут явиться причиной коммуникативной неудачи в ситуациях межкультурного общения с русскоязычными партнерами.

В Китае при знакомстве человека обычно представляют официально, в довольно строгой и выдержанной форме, сообщая все его титулы. Иностранцы должны поступать так же. Во время знакомства китайцы могут не улыбаться, даже если имеет место шутка, поскольку они приучены не проявлять своих эмоций в незнакомой обстановке. Если вас представляют группе китайцев, будьте готовы к тому, что вас могут приветствовать аплодисментами. Следует ответить им тем же.

Инициатива в приветствии отдаётся старшим по возрасту. Приветствуют в первую очередь старшего из начальников или близких по рангу, если китайцы сами не выделили наиболее статусного и почтенного из них. При представлении группой люди обычно выстраиваются в линию по рангу и по возрасту – с самым главным или с самым старшим во главе. У китайцев считается неприличным смешиваться с иностранцами (сидеть на переговорах среди иностранцев или стоять в группе в их окружении), т.к. они воспринимаются как гости или чужаки. Но в простых человеческих контактах китайцы обычно доброжелательны и приветливы по отношению к иностранцам.

При обращении к китайцу вместе с фамилией обязательно нужно использовать связующие слова, обозначающие должность (директор, председатель, инженер) или формулу социального обращения (господин, госпожа). Отметим, что в непосредственном общении при обращении к китайскому собеседнику предпочтительно использовать только фамилию и официальную должность до тех пор, пока он сам не попросит называть его по имени. Нежелательно обращаться к китайцу только по имени, если у вас с ним ещё не установились дружеские или партнёрские отношения. Только родственники или близкие друзья имеют право называть по имени. Если же вы спросили, можно ли обращаться просто по имени и получили разрешение, будьте осторожны, так как такое обращение может оскорбить китайца, не привыкшего к простоте и фамильярности иностранцев.

Знание русскими рассмотренных нами особенностей коммуникативного поведения китайцев в сфере общения будет способствовать развитию и налаживанию международных контактов, культурного диалога, столь необходимого в современных реалиях.

СЕМАНТИЧЕСКАЯ СОЧЕТАЕМОСТЬ КОМПОНЕНТОВ ПРЕДЛОЖЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ СУБСТАНТИВОВ С ФОРМАНТАМИ СУПЕР-, СВЕРХ-)

Хомула Н.А., *к. филол. н., доцент СумГУ*

Проблема сочетаемости является одной из центральных в исследованиях по лексической и синтаксической семантике. Семантика лексических единиц изучается на синтаксической платформе, а для синтаксиса характерно обращение к номинативному аспекту высказывания. Значение словоформы изучается с учетом ее роли в семантической структуре предложения и тех коммуникативно-функциональных свойств, которые непосредственно сопряжены с формированием семантического содержания.

При определении сочетаемостных признаков словоформы, помимо номинативного аспекта их определения, учитывается соотношение словоформы с семантикой пропозиции, поскольку последняя способна отражать структуру мира и мышления о мире.

Сочетаемость является одним из семантических компонентов словоформы, так как служит одним из показателей ее значения. Сочетаемостные свойства субстантивов с формантами супер-, сверх- по отношению к другим компонентам смысловой структуры предложения рассматриваются с учетом сочетаемостных возможностей сем, реализующихся в структуре субстантивов.

Сочетаемость сем при образовании производной словоформы зависит от валентностных свойств морфем. «Внутренняя валентность» субстантивов с формантами супер- и сверх- обуславливает синтагматические свойства сем, определяемые возможностями системы языка. Избирательная сочетаемость формантов с основами определенных частей речи объясняется их семантикой, а также морфологической структурой словоформ различных частей речи. Подобная сочетаемость проявляется у существительных суперпрогресс, сверхгений, сверхдобросовестность, суперпесня, супервранье, сверхзагадка для обозначения количественно-качественных свойств словоформы, у прилагательных сверхконкретный, суперсовременный – для усиления (интенсивности) или оценки признака и у наречий сверхдоверительно, суперпатриотично – для обозначения признака признака.

В синтагматике субстантивов с формантами супер- и сверх- взаимодействуют семантический и синтаксический факторы.

Функционируя в предложении в сочетании с другими словоформами, субстантивы с названными формантами в своих синтагматических связях предстают и как парадигматические единицы. Синтагматические свойства данных субстантивов реализуются с учетом особенностей контекста. Они зависят от внутренней формы слова и определяются валентностью морфем.

Отношения между словоформами и смыслом предложения находятся в зависимости от глагольной валентности, под которой понимаются сочетательные возможности словоформ, функционирующих в предложении. По определению С.Д. Кацнельсона, валентность представляет собой «свойство слова устанавливать синтаксические отношения с другими словами на основе своего значения». Валентность и сочетаемость могут рассматриваться как общее и отдельное: валентность находит отражение в сочетаемости, а сочетаемость зависит от валентностных свойств.

С понятием валентности морфем связано понятие продуктивности, то есть активности формантов супер- и сверх- в образовании новых словоформ. Продуктивность этих формантов анализируется в синхронно-диахроническом аспекте: экстралингвистическими факторами обусловлено широкое распространение иноязычных формантов в русском языке; внутренние лексические закономерности русского языка позволяют создавать новообразования, содержащие форманты, которые функционируют в различных стилях речи.

Форманты супер- и сверх- от общего числа формантов, имеющих количественно-качественное значение, составляют соответственно 21% и 14%. Они образуют открытые, незамкнутые ряды словоформ, легко порождают новые номинации, отличаются экспрессивной окраской, вступают в синонимические отношения друг с другом: супердержава – сверхдержава, супермен – сверхчеловек, супердефицит – сверхдефицит, супермастер – сверхмастер, суперценитель – сверхценитель.

Таким образом, сочетаемость как главный компонент семантической структуры субстантивов с формантами супер- и сверх- реализуется на уровне морфем и на уровне взаимодействия данных субстантивов с другими семантическими компонентами смысловой структуры предложения.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПОСЛОВИЦ В РАЗЛИЧНЫХ СФЕРАХ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ (на материале языка суахили и русского языка)

Шевцова А.В., к. филол. н., доцент СумГУ,
Пембва Гилберт, студ. гр. IT-82

Пословицы как выражение народной мудрости и явление, распространённое во всех языках мира, привлекают внимание исследователей. Отражая исторические реалии и жизненный опыт народа, пословицы дают богатый историко-этнографический, фольклорный и лингвистический материал. Конденсируя народный опыт, пословицы ориентированы своим содержанием прежде всего на человека – черты его характера, поступки, отношения в обществе и в семье.

Отношение в семье – это одна из наиболее интересных тем. Человек не привык к одиночеству, он живёт в обществе, коллективе, семье. Пословица *Kidole kimoja hakivunju chawa* (Одним пальцем нельзя убить вошь), активно употребляемая в языке суахили, имеет соответствия в русском языке: Один в поле не воин; Одна пчела немного мёду натаскает; Одной рукой и узла не завяжешь; Одному и у каши неспору; Двое в поле воюют, а один и дома горюет.

В обоих языках стержневым словом в этих пословицах является числительное один, которое указывает на нежелание человека находиться в состоянии одиночества. Человек может развиваться, чувствовать себя комфортно, достигать определённых целей, реализовывать себя, совершать добрые поступки только в социуме.

Семья как среда обитания характеризуется неофициальностью, интимностью общения, непринуждённой обстановкой в кругу родных и близких людей. Сходное соотношение инвариантов в пословицах семейной тематики обнаруживается как в языке суахили *Mtoto wa puoka ni puoka* (Ребёнок змеи – змея), так и в русском языке: Каково семя, таково и племя; По семени и плод; Что посеяно, то и вырастет; Каково деревце, таковы и яблоки; От доброго дерева добрый и плод; Каков корень, таково семя; Яблоко от яблоньки не далеко откатывается.

Межличностные же отношения вне семьи характеризуются определёнными правилами, на которые следует обращать внимание, знакомясь с новым человеком, будь то друг, товарищ или сослуживец. И в этом случае пословицы учат быть бдительными, мудрыми,

поскольку общение с новым человеком подобно хождению по «тонкому льду»: никто не знает, что у незнакомца на уме, что сокрыто в его душе. В данной ситуации пословицы предупреждают: Mgoni ni kuku mweupe (Незнакомец подобен белой птице). Русские инварианты: Чужая душа – тёмный лес; Чужая душа – потёмки; Чужая душа – загадка; Нет таких трав, чтоб знать чужой нрав – дают возможность в процессе общения человека с другими людьми правильнее представить себе, как следует относиться к находящемуся рядом человеку.

Пословицы также предостерегают от излишней доброты и доверчивости, поскольку жизненный опыт демонстрирует следующее: Fadhila ya runda ni mateke (Благодарность осла удар). Сопоставляя с русскими пословицами: За добро не жди добра; Не делай людям добра, не увидишь от них лиха; За мой же грош да я же не хорош; За моё же жито да меня же бито; За моё же добро да мне же переломили ребро, можно проследить похожее представление о категориях добра и доверия в культурно-социальных отношениях.

Народная мудрость акцентирует внимание на недопустимости пренебрежения воспитанием и поучением старших: Ukupigao ndio ukufunza (Что бьёт вас – то учит вас). Аналогичными по своему значению являются и русские пословицы, которые указывают на необходимость приобретения жизненного опыта, использования знаний предыдущих поколений: Что мучит, то и учит; Бьют не ради мученья, а ради ученья; Это не бьют, а ума дают; Кнут не мука, а вперёд наука; За дело побить – уму-разуму учить; За одного битого двух небитых дают.

Пословицы, функционирующие в различных сферах человеческого общения, в сопоставляемых языках дают обобщённый портрет представителя каждого из народов. В нём легко выделяются общие черты, обусловленные универсалиями человеческого существования и стереотипами оценки качеств человека. Данный факт является причиной возникновения параллелизма в исследуемых языках. Однако, с другой стороны, в пословицах находит отражение национальная психология, склад ума народа, традиции и обычаи, этические и моральные установки народа в оценке качеств и поведения, поступков человека.

КОНСПЕКТИРОВАНИЕ КАК ЦЕЛЬ И СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ РКИ

Шевченко И.М., *ст. преподаватель СумГУ*

Подход к конспектированию как к одной из целей обучения обусловлен тем, что воспроизведение информации прочитанного текста с определённой степенью переработки его содержательной и языковой структуры является реальной коммуникативной задачей в процессе преподавания РКИ, и поэтому умения в этой области рассматриваются как необходимая составная часть коммуникативной компетенции в учебно-профессиональной сфере общения. С другой стороны конспектирование является средством обучения. Это обусловлено тем, что учебные действия, совершаемые при конспектировании, способствуют становлению других видов речевой деятельности.

Необходимой предпосылкой конспектирования являются осмысление, оценка и отбор информации с точки зрения её роли в информативной структуре текста. Формирование и совершенствование умений смысловой обработки текста положительно влияет на совершенствование умений в чтении. Письменная фиксация текста способствует упорядочению устной речи. Кроме того, обучение конспектированию - эффективное средство совершенствования лингвистической компетенции учащихся, т.к. свёртывание текста требует осуществления лексико-синтаксических трансформаций, при выполнении которых вырабатываются свобода оперирования различными языковыми средствами, умение выбора языковой формы, адекватной коммуникативной задаче и ситуации общения.

Работу по обучению конспектированию необходимо начинать с подготовительных упражнений на уровне микротекста. Задания должны определять ориентировочные, исполнительные и контролирующие действия, овладение которыми облегчит становление умений конспектирования целого текста.

В основе конспектирования лежит оценка информации с точки зрения её значимости для передачи основного содержания текста. Эта оценка носит объективно-субъективный характер. Субъективность её основана на том, что автором является конкретное лицо, обладающее определённым объёмом знаний по проблематике конспектируемого источника и определённой направленностью интереса к этой

проблематике. При конспектировании могут быть поставлены разные задачи, связанные с дальнейшим использованием созданного текста. В зависимости от этого объём основной информации, которая фиксируется в конспекте, может быть разным. Способы языковых трансформаций при компрессии текста разнообразны, и пишущий конспект может выбрать одну из них, а также сохранить языковую форму первоисточника.

В связи с объективным характером конспектирования не предлагается единых и обязательных параметров конспектируемого текста (степень сокращения информации и трансформации языковых средств). Чтобы показать возможности различной степени сокращения, можно использовать тексты с различным соотношением основной и дополнительной информации.

В научной литературе выделяют три основных типа содержательной информации: фактографическую (информацию о фактах, явлениях, процессах, событиях), логико-теоретическую (сообщение о способах получения информации, выводов из фактов, их истолкование, ссылки на источник информации), оценочную (выражение авторского отношения к сообщению).

При сокращении текста нужно уметь быстро выделить и отобрать необходимую информацию о фактах. Дублирование информации, которое состоит в повторении уже переданной другими языковыми средствами, обеспечивает связность текста, его смысловое развитие. Оно выражается в лексических, синонимических и местоименных повторах. Такое дублирование необходимо и в процессе сокращения текста, однако при этом следует выбирать наиболее экономный способ.

Дополнительная информация конкретизирует и дополняет основную информацию. Включение дополнительной информации в конспект зависит от цели конспектирования и от объёма знаний автора по данной теме.

Для выделения основной и дополнительной информации можно предложить такие рекомендации. Определить основную информацию помогает синтаксический анализ предложения.

Для определения основной информации важно найти в тексте констатирующие тезисы и выводы. Аргументация тезисов и ход рассуждений, которые приводят к выводам, при сильном сокращении текста могут опускаться.

Тезис может вводиться в конспект со ссылкой на источник информации. При этом используются специальные средства оформления тезиса.

СПЕЦИФИКА РАЗВИТИЯ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ В СТАРШИХ КЛАССАХ

*Лебедева С. Г., соискатель кафедры иностранных языков
гуманитарных факультетов,*

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова

Радикальные преобразования в сфере образования обуславливают необходимость обновления принципов обучения иностранным языкам, а главное, способов и форм презентации учебного материала с ориентацией на изучение другой культуры. Теория и практика обучения иностранным языкам требует органической связи языка и культуры, что приводит к выделению такого понятия как иноязычная культура. Данная проблема является недостаточно разработанной в теории и практике, хотя нельзя сказать, что такие исследования полностью отсутствуют. Процесс ознакомления с иноязычной культурой нацеливает на создание соответствующих курсов на интегративной и межпредметной основе, введение новых форм обучения и разработку современных технологий.

В настоящее время глобальной целью овладения иностранным языком считается приобщение к иной культуре и участие в диалоге культур через формирование способности к межкультурной коммуникации. Данная цель отвечает требованию, важному для нашего времени, — пониманию и принятию чужой культуры, более глубокому осмыслению родной. Обращение к феномену межкультурной коммуникации приобретает огромное методологическое значение для теории и практики преподавания иностранного языка. Изменяется как статус предмета, так и его значение в структуре гуманитарного образования. Иностранный язык является гораздо большим, чем просто средством коммуникации, это - средство познания картины мира, приобщения к ценностям другого народа. Одновременно язык - это ключ для открытия уникальности и своеобразия собственной культурной самобытности и исторических достижений представителей других культур.

Содержание обучения составляет одну из ключевых проблем методики, призванной ответить на вопросы «чему учить» и «как учить». Традиционно содержание обучения на дидактическом уровне задается как совокупность знаний, умений и навыков в той или иной

конкретной предметной области. Современная отечественная и зарубежная дидактика рассматривает содержание обучения не как статичную, а постоянно изменяющуюся категорию, связанную с процессом обучения и определяемую в первую очередь теми задачами, которые ставятся обществом на каждом этапе его социально-экономического и культурного развития. Наблюдаемая сегодня тенденция, изменяющая содержание обучения ИЯ, идет по пути преодоления традиции обучать готовой информации, то есть репродуктивным, воспроизводящим способом. Хотя такое содержание и сохраняет свою значимость, однако современным направлением является не только сохранение воспроизводимого, но и проявление «производимого» содержания обучения. Это означает, что обучающийся сам, а также с помощью преподавателя, пособий создает свое учебное содержание в виде текста монологического или диалогического высказывания, фактов и сведений, самостоятельных решений. Это формирует способность не только приобретать, но и создавать.

В содержании разработанного нами лингвокультурного модуля, служащего целям вышеобозначенного креативного обучения, выделяются следующие аспекты: лингвокультурный; личностно-деятельный; проблемно-ориентированный; координационно-направленный и автономно-ориентированный.

Лингвокультурный аспект включает в себя культурные фоновые знания об иноязычной картине мира (концепты и лингвокультуремы) и их систематизацию, а также процесс освоения этих знаний. Выделение лингвокультурного аспекта нацеливает на организацию изучения культурной семантики языковых знаков, изучение способов, которыми язык воплощает в своих единицах, хранит и транслирует культуру. Речь идет об использовании в процессе обучения данных и методов лингвокультурологии, которая имеет своим предметом и язык, и культуру, находящиеся в диалоге, взаимодействии.

Личностно-деятельный аспект предполагает формирование и упорядочивание действий обучаемых по структурированию культурных фоновых знаний об иноязычной культуре, их активизацию и применение в деятельности.

Проблемно-ориентированный аспект отражает проблемный характер обучения как способ организации обучения, когда перед учащимся поставлена проблемная задача, содержащая противоречие, преодоление которого дает ему новое знание. Сама ситуация

проблемности связана с преодолением определенных трудностей, мобилизацией познавательной активности и психических процессов, включающих элементы творческой активности. Это обеспечивает не только овладение новыми знаниями и способами их овладения, но и психическое развитие обучаемых, в особенности их творческих способностей.

Координационно-направленный аспект. Особый интерес для нашего исследования представляет паритетность отношений учащийся — преподаватель в процессе модульного обучения, поскольку такой вид отношений полностью соответствует личностно-ориентированному подходу. При использовании принципов модульного обучения преподаватель как организатор процесса делает содержание обучения открытым и доступным для учащихся;

отказывается от роли единственного источника информации; выступает в роли помощника и консультанта; обеспечивает необходимыми учебными материалами и технологиями работы с ними; стимулирует умения в само/взаимоконтроле достигнутых результатов.

Автономно-ориентированный аспект ориентирует на увеличение степени свободы учащихся в процессе обучения, но также и повышение ответственности за ход и результаты обучения. Определенный уровень автономии предполагает более последовательную ориентацию на самостоятельность учащихся в учебной деятельности.

Содержание лингвокультурного модуля в общем виде включает лингвокультурные явления, отражающие наиболее значимые составляющие иноязычной культуры и способствующие развитию познавательной активности обучающихся. В качестве такого уникального лингвокультурного феномена выступает текст как явление языковой и экстралингвистической действительности, являющийся одновременно и средством коммуникации, и способом хранения и передачи информации, и отражением психологической жизни индивида, продуктом определенной исторической эпохи и формой существования культуры, а также отражением определенной национальной культуры, традиций. В тексте в той или иной степени находят свое отражение лингвокультурные явления иноязычной действительности, а сам текст моделирует фрагменты культурной реальности. Это, в свою очередь, предполагает освоение

обучающимися системы наиболее существенных для жизни данного народа культурных понятий. Для этого он должен иметь представление о содержании ряда концептов, релевантных для коммуникации представителей разных культур, например, о национальной психологии, жизненных ценностях, манере общения, присущих в той или иной степени каждому отдельному представителю данной культурной общности. Эти концепты включают в себя познавательный (информационный банк), аксиологический (эмоционально-чувственная сфера) и поведенческий компоненты. Поэтому текст, содержащий новую информацию, как бы надстраивает над фоновыми знаниями новое знание, которое может быть адекватно проинтерпретировано обучаемыми, благодаря связи с уже имеющимися знаниями. Таким образом, закладывая фоновые знания об иноязычной культуре, мы формируем перцептивную готовность к восприятию языка, как отображения иной лингвокультурной реальности. В значительной мере этому способствует применение в процессе обучения различного рода аутентичных материалов, в которых представлены признаки иноязычной культуры. Такие тексты отличаются живостью и яркостью стиля, образностью языка. Они взяты из оригинальных источников, созданы носителями языка и изначально не предназначены для учебных целей, однако в дальнейшем могут применяться в обучении.

Нами был проведен анализ и отбор аутентичных текстов из публицистических изданий, таких как The Guardian, Newsweek, National Geographic. Отбор материала осуществлялся по следующим критериям. Рассматриваемые тексты должны: иметь культурологическую значимость, с тем, чтобы обучающиеся могли обогатить свое мироощущение, свои представления об иноязычной культуре; быть интересными для обучающихся, чтобы обучающиеся могли удовлетворить свои познавательные потребности; быть актуальными, разнообразными и значимыми не только для немецкой, но и для русской культуры; иметь общественную значимость; охватывать различные аспекты жизни людей в немецкой культуре, но не претендовать на всеобъемлемость и исключительное сообщение фактов и информации; подаваться так, чтобы они вызвали желание высказать своё мнение по проблеме; рассматриваться с точки зрения контрастивно-сопоставительного принципа и акцентировать внимание не столько на различиях, сколько

на многообразии культур. Материалы средств массовой информации, в частности газетные и журнальные статьи, обладают особой ценностью, поскольку они имеют свойство отражать современное состояние общества, языка, культуры. В них наблюдается активное сближение литературной и разговорной речи. Содержательный диапазон газет и журналов, как правило, очень широк: они многотемны и многопроблемны, а их преимущество перед учебными текстами - в притягательной силе подлинности и актуальности. Доказательством этому является наличие оригинально-подлинных культурных, культурно-исторических материалов. Кроме того, газеты и журналы более популярны у молодежи, чем книги. Особое место в содержании обучения иноязычной культуре занимают справочные издания, словари, созданные в рамках немецкоязычной и русской культур. Толковые словари Longman Dictionary of English Language and Culture и The Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language дают более или менее полную картину о культурных ценностях эпохи, о социокультурных представлениях и пристрастиях носителей языка, о фонде культурно-исторической памяти языкового сознания членов того социума, активный лексикон которого данный словарь отражает. Помимо этого, использование словарей двух культур - непереносимое условие при составлении лингвокультурологических полей определенного концепта, понятия.

В то же время, такие источники, как художественная литература, являются важным средством познания англоязычной культуры, поскольку информация, которую они сообщают, также относится к жизни и реалиям Великобритании и США, и кроме того, способствует расширению знаний о западной действительности. Языковое сознание народа, отражающее особенности индивидуального мировидения и национального менталитета, находит свое отражение в художественных текстах, которые выступают как средство фиксации определенного фрагмента культуры, моделируя действительность с позиции представителей данной лингвокультурной общности. Межкультурное общение посредством текстов можно, по-видимому, охарактеризовать как ситуацию сопряжения разных моделей действительности.

Лингвокультураны, как известно, отражают в языке определенную понятийную сферу культуры и образуют системы взаимодействующих полей, из которых складывается языковая картина мира. В дидактическом плане, на занятиях, возможно

моделировать такие лингвокультурные поля, представляющие собой лингвокультуры, входящие в определенные концепты. Данный вид работы потребует привлечения толковых одноязычных словарей.

Однако самих текстов и присутствующих в них лингвокультурологических явлений явно недостаточно для формирования у обучаемых иноязычного сознания. Кроме того, коммуникативное поведение, лингвокультуры, реализуются не только в тексте. Материальной составляющей коммуникации является действительность. Текст в определенном преломлении, конечно, отражает действительность. Однако чаще всего эта действительность современна моменту создания текста. Объективной действительностью в методическом поле обучения иностранному языку является языковая среда, которая определяется как естественный исторически конкретный лингвокультурный социум.

С целью усвоения школьниками не только языковых, культуроведческих фоновых знаний, но и знаний о действии, предлагается использование памяток - рекомендаций, которые поясняют, как выполнять действие. Иначе говоря, памятки-рекомендации - это процесс передачи информации с целью формирования деятельности в процессе решения задач.

Итак, содержательный план лингвокультурного модуля представляет совокупность концептов иноязычной культуры, находящихся свое отражение в дискурсах, различных типах текстов, темах и ситуациях. В содержании лингвокультурного модуля мы выделили комплексные предметно-познавательные, коммуникативно-прагматические и проектировочные действия, направленные на структурирование понимания и усвоения лингвокультурной информации, ее интерпретацию и применение в общении. Предметно-познавательные действия направлены на формирование у обучаемых культурных фоновых знаний, их аккумуляцию и систематизацию в ходе работы с иноязычным лингвокультурным текстом и связаны с процессом его понимания. Коммуникативно-прагматические действия направлены на распознавание типов дискурса, его понимание и построение дискурса в соответствии со сферой и ситуацией общения с опорой на фоновые знания об иноязычной культуре. Проектировочные действия упорядочивают осуществление комплексных видов деятельности обучаемых в рамках работы над проектом, способствуя увеличению степени их автономии в

учебном процесі і забезпечують високий рівень владення культурними фоновими знаннями.

Організація пізнавальної, комунікативної і проєктировочної діяльності навчаючихся при модульній організації навчання направлена на набуття особисто значимого досвіду, на створення особистого освітнього продукту, пов'язаного з оволодінням і використанням предметного знання в ситуаціях реальної продуктивної діяльності.

Управління формуванням видів діяльності навчаних в процесі рішення завдань здійснюється при допомозі памяток - рекомендацій в якості знання про дію, які пояснюють, як виконувати те чи інше дієслово.

Таким чином, зміст лінгвокультурного модуля, крім виділених текстів, дискурсів, тем, проблем, ситуацій, лінгвокультурою, включає виконання навчаними певних дій, направлених на структурування, розуміння і засвоєння лінгвокультурної інформації, що вимагає від нас зупинитися на деяких положеннях діяльнісного підходу до навчання іноземної мови.

ДЕЯКІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПИСЬМОВОГО МОВЛЕННЯ ТА ЧИТАННЯ ОРИГІНАЛЬНОГО ТЕКСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ У КУРСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВНЗ

Мойсеєнко Н. Г., Сізова Л. В.

Процес глобалізації, що охопив на сучасному етапі всю світову спільноту, привів до формування нових пріоритетів у сферах політики, економіки, культури та освіти. Активізувались ділові та економічні зв'язки України з країнами дальнього зарубіжжя, змінився сам характер української економіки. Щоб встигати за вимогами часу, сучасний фахівець з економіки повинен вміти працювати з економічною літературою, здобувати необхідну інформацію з іноземних газет та журналів, володіти навичками аудіювання, вільного усного та письмового спілкування. Таким чином, об'єктивно на початку 1990-х років постає питання про необхідність внесення змін у програми з вивчення

іноземних мов в економічному ВНЗ, вони спрямовуються на прагматичні потреби майбутніх фахівців, стають більш професійно орієнтованими. Сьогодні вони базуються на компетентнісному підході, який передбачає розвиток таких компетенцій, як лінгвістичної, мовленнєвої, соціально-політичної, інформаційної, соціокультурної, загальноосвітньої [2: 32].

Однією з найсуттєвіших умов формування зазначених вище компетенцій є читання. Саме графічно зафіксований текст в умовах немовного середовища стає для людини найбільш доступним засобом знайомства з лінгвістичними та екстралінгвістичними реаліями іншомовного суспільства. Процес навчання читання автентичних текстів неодноразово розглядався в педагогічній науці та в методиці викладання іноземних мов [1—7]: висвітлювався психологічний аспект цього процесу [3:12-17; 4: 105], окреслювались шляхи його удосконалення та оптимізації [1:28; 2:23—24]. Метою нашого дослідження є визначення найбільш ефективних та відповідних конкретній меті навчання методів формування навичок читання оригінального тексту зі спеціальності на заняттях з іноземної мови професійної спрямованості в економічному ВНЗ України. У пропонованій статті наводяться висновки щодо навчального типу читання.

Курс іноземної мови професійної спрямованості скерований на засвоєння базових знань з фонетики, граматики, лексики іноземної мови, а також специфічних термінологічних одиниць, характерних для тієї або іншої економічної спеціальності. Він також передбачає розвиток навичок читання автентичних текстів, навичок усного та письмового мовлення.

Щодо навичок читання неадаптованого тексту, то вони є предметом уваги викладачів з перших занять з іноземної мови. Визначення самого поняття "читання" дає змогу окреслити шляхи вирішення проблеми розвитку умінь, необхідних для виконання цього процесу. Під читанням ми розуміємо процес рецесії графічно зафіксованого тексту, результатом якої є створення смислів, обумовлених лінгвістичною та екстралінгвістичною компетенціями особистості. Для того, щоб процес читання був результативним, читач повинен адекватно інтерпретувати смисли, заковдані в тексті автором, для цього повинні збігатися їх лінгвістична та екстралінгвістична компетенції, що виявляються у зазначеному відрізьку мовлення. Проблема полягає в тому, щоб довести лінгвістичні

та екстралінгвістичні компетенції читача до такого рівня, щоб він зрозумів посил автора тексту.

Аналіз спеціальної літератури та експериментальні дослідження дають змогу дійти таких висновків щодо шляхів вирішення зазначеної вище проблеми:

1. Варіативність граматичних конструкцій, лексичних (та їх різновиду термінологічних) одиниць є лімітованою у вузькоспеціальному економічному тексті. Це дає змогу поступово звести зону незнань студента у сфері лінгвістичних та екстралінгвістичних економічних реалій до мінімуму.

2. В умовах дуже обмеженої кількості аудиторних годин, відведених на вивчення іноземної мови професійного спрямування в економічному ВНЗ (від 2 годин на тиждень до 4 — залежно від спеціальності), існує можливість оптимізувати та інтенсифікувати процес навчання читання оригінального тексту. Час на засвоєння тексту в 5000 знаків скорочувався вдвічі за рахунок таких прийомів:

а) складання передтекстового поабзацного коментарю. Виходячи з положення про те, що навчальне читання потребує максимально повного та точного розуміння інформації, що міститься в тексті, а також її критичного переосмислення, уявляється необхідним навести повний граматичний опис тексту, лінгвокраєзнавчі пояснення, пояснення економічних понять, переклад складних для розуміння словосполучень, фразеологічних єдностей, термінів, щоб максимально полегшити роботу студентів. Усі зазначені пояснення доцільно розташовували в тексті перед кожним наступним абзацом у вигляді передтекстового поабзацного коментарю;

б) використання післятекстових вправ на активізацію нового матеріалу. Найбільш ефективними післятекстовими вправами, що сприяють активізації знань лексики, виявились такі: пошук відповідних еквівалентів у рідній та іноземній мовах, переклад речень з активною лексикою з іноземної мови на рідну і навпаки, підбір правильного перекладу (визначення) певного терміна, використання активного словника у власних повідомленнях за тематикою тексту. Наступні вправи здаються найбільш ефективними для засвоєння граматичних конструкцій: знайдіть у тексті речення, що мають зазначене граматичне явище, перекладіть їх на рідну мову. Складіть свої власні речення із зазначеною граматичною конструкцією. Підстановочні вправи та вправи на розкриття дужок;

в) серед виконаних вправ на пошук необхідної інформації найбільш продуктивними виявились такі: випишіть з тексту слова та словосполучення, що відповідають ключовим поняттям тексту, складіть план тексту; поставте якомога більше запитань до тексту, сукупність відповідей на які буде становити собою короткий переказ тексту, знайдіть серед своїх питань такі, що є найважливішими для розкриття проблематики тексту;

г) робота з навчального типу читання оригінального тексту завершується складанням доповіді за тематикою тексту з використанням активної лексики та граматики.

Таким чином, навчальне читання оригінального тексту зі спеціальності на заняттях з іноземної мови професійної спрямованості в економічному ВНЗ є однією із складових комунікативної компетенції майбутнього фахівця і водночас однією з найсуттєвіших умов формування таких компетенцій, як лінгвістична, мовленнєва, соціально-політична, інформаційна, соціокультурна, загальноосвітня. Процес формування навичок навчального читання оригінального економічного тексту може бути оптимізовано за рахунок лінгвокраєзнавчих, лінгвістичних та економічних тлумачних передтекстових поабзацних коментарів та інтенсифіковано за допомогою вправ, складених згідно з алгоритмом активізації.

Навчання письмовому мовленню включає мовленнєві вправи для навчання складання письмової доповіді, письмово-мовленнєвих вправ у процесі роботи із друкованим текстом, письмово-мовленнєві вправи, обумовлені процесом читання, аудіювання усного спілкування.

У випадку із студентами економічних спеціальностей етап навчання письму та орфографії націлене та засвоєння правильного написання нових лексичних одиниць. Ця навичка може тренуватися за допомогою наступних вправ: випишіть із тексту слова, що позначають дію, указують не конкретні та абстрактні поняття, виділіть у тексті та випишіть незнайомі терміни, дайте їх пояснення, виправте помилки у орфограмах, трансформуйте письмово слова та речення із однієї форми в іншу згідно із зразком або правилом, вирішіть кросворд, напишіть диктант або диктант-переклад.

Ми також можемо запропонувати ряд вправ на тренування навичок письмового мовлення: дайте письмову відповідь на запропоновані запитання, розкрийте скобки у реченні, підставте слова, словосполучення та елементи речень у пропуски, об'єднайте ро-

з'єднані репліки діалогу та речення, запишіть у формі єдиного, логічного тексту.

Особливо хотілося б зупинитись на особливостях роботи над письмово — мовленнєвими вправами для роботи із друкованим текстом. Ці вправи мають виконуватись на другому етапі роботи над темою, після опрацювання інтродуктивних вправ, вони мають своєю метою активізацію пропонованого нового матеріалу. До них можна віднести наступні завдання:

- 1) Випишіть із тексту речення із ключовими словами, що розкривають тему (розривають сюжет)
- 2) Дати назву абзацам тексту
- 3) Скласти тези до кожної смислової частини тексту
- 4) Складіть письмове висловлювання — роздум відносно змісту тексту, приймаючи при цьому до уваги характер адресата.
- 5) Знайдіть у тексті інформацію для цільового письмового повідомлення.
- 6) Підготуйте тематичне або проблемне повідомлення у письмовій формі для подальшого усного обговорювання у ситуації публічного спілкування.
- 7) Складіть реферат тексту.
- 8) Зробіть анотацію тексту.
- 9) Підготуйте план — конспект усної доповіді.
- 10) Згідно із планом усної доповіді складіть конспект (тези), використовують конкретний текст або добірку текстів за конкретною темою або проблемою.

Стосовно останнього (10) пункту необхідно зазначити, що дослідник із питань навчання англomовного академічного письма Р.І. М'ясоїд пропонує наступну схему роботи над тезами доповіді: 1) опрацювання теоретичного та ілюстративного матеріалу; 2) аналіз особливостей структурних компонентів, вправ; 3) написання тез доповіді за темою власного дослідження. Даний алгоритм, на нашу думку, можна застосувати як при написанні тез доповіді наукової конференції, так і при складанні тез доповіді за темою того чи іншого заняття.

Особливу увагу хотілося б приділити розробці вправ для навчання написання побутових та ділових листів, складанню ділової документації. Для оволодіння такими уміньми необхідно перш за все ознайомитись із оригінальними текстами, проаналізувати їх за змістом та виділити їх лінгвістичні особливості. Окремо визначити суттєві

кліше, вивчити їх. Оволодіти схемою логічної побудови міста або документу. Останнім етапом має бути складання свого власного тексту відповідного спрямування.

У випадку із студентами економічних спеціальностей етап навчання письму та орфографії націлене та засвоєння правильного написання нових лексичних одиниць. Ця навичка може тренуватися за допомогою наступних вправ: випишіть із тексту слова, що позначають дію, указують не конкретні та абстрактні поняття, виділіть у тексті та випишіть незнайомі терміни, дайте їх пояснення, виправте помилки у орфограмах, трансформуйте письмово слова та речення із однієї форми в іншу згідно із зразком або правилом, вирішіть кросворд, напишіть диктант або диктант-переклад.

Ми також можемо запропонувати ряд вправ на тренування навичок письмового мовлення: дайте письмову відповідь на запропоновані запитання, розкрийте скобки у реченні, підставте слова, словосполучення та елементи речень у пропуски, об'єднайте роз'єднані репліки діалогу та речення, запишіть у формі єдиного, логічного тексту.

Особливо хтілося б зупинитись на особливостях роботи над письмово — мовленнєвими вправами для роботи із друкованим текстом. Ці вправи мають виконуватись на другому етапі роботи над темою, після опрацювання інтродуктивних вправ, вони мають своєю метою активізацію пропонованого нового матеріалу. До них можна віднести наступні завдання:

- 11) Випишіть із тексту речення із ключовими словами, що розкривають тему (розривають сюжет)
- 12) Дати назву абзацам тексту
- 13) Скласти тези до кожної смислової частини тексту
- 14) Складіть письмове висловлювання — роздум відносно змісту тексту, приймаючи при цьому до уваги характер адресата.
- 15) Знайдіть у тексті інформацію для цільового письмового повідомлення.
- 16) Підготуйте тематичне або проблемне повідомлення у письмовій формі для подальшого усного обговорювання у ситуації публічного спілкування.
- 17) Складіть реферат тексту.
- 18) Зробіть анотацію тексту.
- 19) Підготуйте план — конспект усної доповіді.

20) Згідно із планом усної доповіді складить конспект (тези), використовують конкретний текст або добірку текстів за конкретною темою або проблемою.

Стосовно останнього (10) пункту необхідно зазначити, що дослідник із питань навчання англомовного академічного письма Р.І. М'ясоїд пропонує наступну схему роботи над тезами доповіді: 1) опрацювання теоретичного та ілюстративного матеріалу; 2) аналіз особливостей структурних компонентів, вправ; 3) написання тез доповіді за темою власного дослідження. Даний алгоритм, на нашу думку, можна застосувати як при написанні тез доповіді наукової конференції, так і при складанні тез доповіді за темою того чи іншого заняття.

Особливу увагу хотілося б приділити розробці вправ для навчання написання побутових та ділових листів, складанню ділової документації. Для оволодіння такими умінями необхідно перш за все ознайомитись із оригінальними текстами, проаналізувати їх за змістом та виділити їх лінгвістичні особливості. Окремо визначити суттєві кліше, вивчити їх. Оволодіти схемою логічної побудови міста або документу. Останнім етапом має бути складання свого власного тексту відповідного спрямування.

Література

1. Гальскова Н. Н. *Современная методика обучения иностранным языкам.* — М.: АРТИ-ГЛОССА, 2000. - 165 с.
2. Голубенко Л. Н., Панченко М. А., Коляда В. П. *Обновление целей преподавания иностранных языков в XXI ст. // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції з питань методики викладання іноземних мов пам'яті проф. В. Л. Скалкіна, 15 — 16 лютого 2007року.* — Одеса, 2007. — С. 23 — 34.
3. Клычникова З. И. *Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке.* — 2-е изд. — М., 1983. — 126 с.
4. Муха Л. С. *Психологический аспект процесса обучения англоязычному чтению // Наукові записки міжнародного гуманітарного університету.* — Одеса, 2007. - №6. - С. 105 — 108.

ДЕЯКІ ОЗНАКИ ДЕКОДИФІКАЦІЇ У МОВІ ЗМІ НІМЕЧЧИНИ

Фрумкіна А. Л., викладач

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

За останні десятиліття змінилися кордони лінгвістики та уявлення її предмету. Збувається пророцтво Бодуена де Куртене про те, що з часом мовні узагальнення будуть охоплювати все ширші кола і все більше поєднувати мовознавство з іншими науками: з психологією, антропологією, соціологією, біологією [1:18].

Сучасні дослідження називають XXI століття епохою інформаційного вибуху, епохою інформаційної цивілізації. Засоби масової інформації грають в суспільстві все більшу роль, а "медіа культура" стала звичним поняттям. Стан мовознавчої науки за останні десятиліття характеризується також бурхливим розвитком та зміною аспектів, що потрапляють в центр лінгвістичних досліджень, а гуманітарна парадигма в науковому дослідженні робить людину мірою всього сущого.

Цілісне дослідження людини неможливе без розгляду питань мови і мовлення як ключової ланки, що опосередковує психічний та соціальний розвиток особистості. Розвиток комплексного підходу в наукових дослідженнях викликав появу декількох наук "на стику" традиційних дисциплін, що в силу своєї узкоспрямованості виявились неспроможними пояснити багато факторів. О. І. Уланович вважає, що у лінгвістиці й досі популярна робота з "фрагментами": звуками, ізольованими словами, синтагмами, фразами, що вирвані з соціокультурного контексту комунікативної ситуації та без огляду на рефлексію особистості промовця або слухача [5 :8].

Всі науки розвиваються в соціумі, в якому людина знаходиться в центрі уваги. ЗМІ розглядаються в полі масової комунікації, визначаючи останню як передачу масово виготовлених повідомлень великим анонімним та гетерогенним масам, як процес поширення систематичної інформації за допомогою технічних засобів (друкарство, радіо, телебачення, кіно-, звуко- та відеозапис) на кількісно великі та розосереджені аудиторії.

За останнє десятиліття в німецькомовний (соціо)лінгвістичний та фонетичний простір було успішно інтегровано поняття „Standardvarietät“, яким в науковій літературі часто описується термін „Standardausprache“ [6:406].

О. І. Стеріополо та Г. Л. Лисенко відмічають, що проблема варіативності звучного мовлення й точний опис динамічного мовного сигналу, що реалізується в певному фонетичному контексті, мають велике значення не тільки для визначення та пізнання процесів функціонування одиниць сегментного рівня конкретної мови, а й задля виявлення тих вимовних тенденцій, що діють на сучасному етапі розвитку мови [4:44].

Комунікативний вплив звучного мовлення, що домінує сьогодні в масовій комунікації, повинен спиратися на кодифіковану норму та віддзеркалюватись у стандартній німецькій вимові (Standardaussprache), що представлена в німецьких орфоепічних словниках, включаючи наявність її варіативності (Standardvarietäten).

Результати наукового дослідження засвідчують розходження між кодифікованою нормою та мовленнєвою дійсністю. Більш того, багаточисельні розходження спостерігаються також у рамках кодифікованої норми, що представлена в різних орфоепічних словниках, в яких, як нам вбачається, не існує єдиного підходу до інтерпретації одного і того ж явища, більш того, не завжди зрозуміло, чим зумовлена така широка варіативність у рамках кодифікованої норми.

Особливої уваги заслуговує дослідження характеру стику між компонентами біфонемних сполучень голосних. Справа йде про різноманітні види приступів ініціальних голосних – унікальному явищу, що притаманне всій системі німецького вокалізму. Приведення голосових зв'язок у коливальні рухи зветься приступом. В залежності від положення голосових зв'язок у момент початку мовлення розрізняють наступні види приступів: придиховий (gehauchter, behauchter Einsatz), м'який (weicher), тихий (leiser), слабкий (fester), твердий (harter), глоттальний (Glottisschlagsatz), гортанний, здавлений (gepresster) и т.д.

Однією зі специфічних рис німецьких біфонемних сполучень голосних та найбільш яскравим доказом їх фонетичної двусполученості являється «...возможность появления твердого приступа в начале второго компонента сочетаний» [3:132].

Щодо досліджень взаємодії компонентів сполучень голосних та характеру стику між ними заслуговує уваги зауваження Е. Сіверса про те, що голосні, які належать до різних скалдів, відокремлюються один від одного тим, що другий починається яскравим та виразним штурханом експірації [Sievers:179]. Цей експіраторний штурхан

потрібен для проривання перешкоди, що утворюється дійсними голосовими зв'язками.

Дані, що були отримані в результаті перцептивного аналізу мовлення дикторів та модераторів суспільного телебачення Німеччини (öffentlich-rechtliches Fernsehen: ZDF, ARD, Deutsche Welle), засвідчують високу ступінь варіативності в реалізації приступів голосних та багату кількість розходжень в цьому відношенні з кодифікованою нормою, в рамках якої також виявляється неоднозначність ситуації.

Результати проведених нами досліджень підтверджують наявність протиріч та неоднозначність ситуації в реалізації приступів голосних, в першу чергу, унікальної особливості німецького вокалізму – глоттального (твердого, нового, здавленого, кнаклаута, гортанного вибуху) приступу в біфонемних сполученнях голосних. Є підґрунтя припускати, що існує зв'язок між ступенем підготовленості мовлення та реалізацією приступів німецьких голосних: збільшення кількості реалізацій глоттального приступу відбувається при зростанні ступеня непідготовленості та спонтанності мовлення. В результаті зіставлення реалізації глоттального приступу в біфонемних сполученнях голосних, приходимо до виводу, про наявність розходжень всередині кодифікованої норми.

Ще більше протиріч ми виявили при зіставленні кодифікованої норми та мовленнєвої дійсності. Про це також свідчить реалізація дикторами та ведучими глоттального приступу у тих словах, де кодифікована норма його не диктує, наприклад Al-Kaida, Guantanamo, Theodor, Biathlet та ін. Особливо чітко ця тенденція проявляється на високому ступеню розмовного рівня, до якої відноситься мовлення ведучого (модератора) в інтерв'ю так Бубнова Г. І. та Ратникова О. І. вказують на наявність в уснопородженому висловлюванні синергетичних якостей, що свідчать про самоорганізацію складних систем [2:125].

В кодифікованій нормі помітна тенденція до зменшення вживання глоттального приступу, а в мовленнєвій дійсності проявляється тенденція до збільшення проявів глоттального приступу голосних. Особливо яскраво він реалізується на тих фоностилістичних рівнях, де присутнє емоційне забарвлення мовлення, в даному випадку, в ток-шоу.

На наш погляд, є заснування припускати, що збільшення кількості реалізацій глоттального приступу голосних в мовленнєвій

дійсності може засвідчувати про наявність тенденції подальшого розвитку німецького вокалізму. Неоднозначність ситуації проявляється особливо яскраво в галузі німецького вокалізму, для якого характерна досить висока варіативність та неоднозначність приступов голосних (глоттального/*Glottisschlageinsatz* та м'якого/*weicher Einsatz*) у біфонемних сполученнях голосних. Також дуже яскраво ця тенденція проявляється при зіставленні різних видів звучного мовлення: прочитаного (*vorgelesene Sprache*) у випусках новин та у мовленні комунікантів в інтерв'ю, а також у мовленні модераторів (*moderierte Sprache*) де наявне емоційне забарвлення мовлення.

Література:

1. Бодуэн де Куртене И. А. Избранные труды по общему языкознанию. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. Т.1
2. Бубнова Г. И., Ратникова Е. И. Устнопоражаемая речь: Изучение синергетических свойств на акустическом уровне / Г.И. Бубнова, Е.И. Ратникова // Вестник московского университета. - Сер. 19 Лингвистика и межкультурная коммуникация. №3, 2009.- С. 124-135
3. Наумов В. В. Бифонемные сочетания гласных (экспериментально-фонетическое исследование на материале немецкого языка): Дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: 10.02.19/ В. В. Наумов. – Л., 1982.-170с.
4. Стериополо Е. И. Некоторые особенности фонетической реализации немецкой спонтанной речи/ Е. И. Стериополо, Г. Л. Лысенко// Вопросы нормы и нормативности в реализации языковых средств: Межвуз. сборник научных трудов. – Горький: ГГПИ им. М. Горького, 1988. – С. 44-51
5. Уланович, О. И. Психолингвистика: учеб. пособие/ О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.: ил.
6. Krech E.-M. Die Differenzierung von Standarddeutsch und ihre Relevanz für die Kodifizierung/ E.-M. Krech // Лингвистическая полифония (сборник в честь юбилея профессора Р. К. Потаповой). – М.: Языки славянских культур, 2007. – 1000 с. – (*Studia philologica*). – С. 404 – 423
7. Sievers E- Grundzüge der Phonetik/ E. Sievers. – Leipzig, 1885. – 254S.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОДУКТИВНОСТІ СОМАТИЧНОГО КОМПОНЕНТА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Миронова Л.А. , *ст. викл.,
кафедра іноземних мов природничих факультетів,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова*

У наукових роботах та дослідженнях останніх років зосереджується особлива увага на мовних засобах та способах вираження ними картин світу. У центрі уваги мовознавців опиняється людина як носій мови, у зв'язку з чим однією з суттєвих ознак лінгвістичної науки стає актуалізація когнітивного й лінгвокультурологічного підходів до вивчення мовних явищ, структур і процесів. Одне з центральних місць тут належить фразеологічним одиницям, оскільки вони містять у концентрованому вигляді образи, якими мислить людина, відбивають національне світобачення, уявлення народу про різноманітні явища, вони є одним із найважливіших параметрів опису ментальності та індивідуальної чи групової картини світу.

Необхідно звернути увагу на саме поняття “фразеологізм”. Лінгвісти вживають терміни фразеологічна одиниця, фразеологізм, фразема, фразеологічний зворот, стійке словосполучення та ін. для позначення одного й того ж поняття. У більшості випадків поняття “фразеологічна одиниця” та “фразеологізм” ототожнюються. У теоретичних працях іспанських лінгвістів на позначення фразеологізму використовуються терміни *giro*, *solecismo*, *modismo*, *locución*, *locución figurada*, *expresión idiomática*, *idiomatismo*, *idiotismo*, *frase idiomática*, *frase proverbial*, *frasema*, *frase hecha* [1, с. 6]. Вивченню фразеологічних одиниць в рамках когнітивної лінгвістики з точки зору теорії мовної картини світу присвячено роботи багатьох українських і зарубіжних дослідників: А.Пам'єса Бертрана, І.Білкової, І.О.Голубовської, О.В.Забуранної, О.О.Селіванової, Ю.П.Солодуба, Р.Х. Хайруліної, та інших. Соматичні фразеологізми у різних мовах були об'єктом дослідження у працях І.Білкової (у чеській й англійській мовах), В.П.Скнара (в англійській і українській), Ю.О.Долгополова (у російській, англійській і німецькій), Е.М.Мордкович (у білоруській мові), Н.Я.Стрілець (в іспанській, італійській та французькій), О.О.Селіванової (в українській мові) та ін. Фразеологічні одиниці становлять вираження національно-

культурного компонента мови, а, отже, їх аналіз дає можливість простежити взаємозв'язок мови, світобачення і ментальності нації.

Соматична фразеологія займає важливе місце у фразеології будь-якої мови. Тут проявляється загальна закономірність фразеологічної системи незалежно від лінгвотипологічної класифікації даної мови. Саме цей клас фразеологічних одиниць виявляє значну схожість з фразеологією інших мов (споріднених і неспоріднених), поскільки в них знаходить своє відображення загальнолюдська практика, багатовіковий досвід людини в освоєнні й перебудові навколишнього світу. Здатність соматизмів утворювати фразеологізми в значній мірі залежить від древнього усвідомлення людиною необхідності частин тіла для життя і участі їх в трудових операціях. Процес пізнання людиною навколишньої дійсності починається з відчуттів, які виникають через органи чуття. Разом з тим різноманітні дії, починаючи з найпростіших, виконуються людиною за допомогою його органів. З іншого боку, саме тіло є найбільш доступним і дослідженим об'єктом спостережень людини з перших її життєвих кроків. Своє орієнтування в просторі, свою оцінку того, що її оточує, людині було зручніше співвідносити перш за все з частинами свого тіла. О.Назаров справедливо відмічає, що частотність соматизмів у складі фразеологічних одиниць залежить від міри необхідності органів у трудовому процесі і від усвідомлення людиною необхідності органів для свого життя: чим вищою є необхідність (і міра її усвідомлення), тим вищою є можливість соматизму утворювати фразеологізми [2, с.31]. В іспанській мові зафіксована найбільша кількість фразеологічних одиниць із такими соматичними компонентами: mano, ojo, pie, boca, cabeza, sangre, pelo, corazon, uña, lengua, pata, brazo, dedo, oreja, nariz.

Іспанський соматизм	Український відповідник	Кількість фразеологічних одиниць
mano	рука, кисть	536
ojo	око	440
pie	нога, ступня	325
boca	рот	304
cabeza	голова	272
cara	обличчя, лице	247
sangre	кров	157

pelo/cabello	волосся, волосина, чуб	150
corazón	серце	117
uña	ніготь	110
lengua	язик	108
pata	лапа	99
brazo	рука (від плеча до кисті)	96
dedo	палець	92
oreja	вухо	95
nariz	ніс	90

Найбільш представленими у фразеологічному фонді багатьох мов є органи руху, сприйняття та органи мовлення. Не випадково дослідники підкреслюють виняткову роль у житті людини органів чуттів, “через які відбувається процес пізнання навколишнього світу й тих органів, за допомогою яких здійснюються найрізноманітніші дії і процеси.” [3, с. 102-103]. Серед органів сприйняття світу найфункціональнішим виступає око, оскільки 87% інформації людина отримує через очі (9% через слуховий аналізатор, і 4% через інші органи відчуттів) [4, с. 197]. Серед соматичних зворотів, фраземи з компонентом ojo/s є одними з найчисленніших (зафіксовано 440 одиниці). Різні соматизми виступають неоднаковою мірою продуктивними при творенні фразем, що визначається такими факторами: стилістичною належністю соматизму, важливістю й множинністю функцій його референта, рівнем абстрактності лексичної одиниці, семантичною структурою, семантичними зв'язками, які, в свою чергу, визначають кількість потенційних непрямих значень соматизму. Для фразеології взагалі, і, зокрема для соматичної, характерним також є параметр антропоцентричності, тобто фразеологізми позначають дії, стани, властивості, ознаки, поведінку людини. Назви частин тіла – найбільш давній пласт лексики, безпосередньо пов'язаний з функціонально-чуттєвими сторонами людського буття.

Поряд із соматизмами, що позначають частини тіла людини, фразеологічний фонд сучасної іспанської мови активно використовує лексичні одиниці, що належать до назв частин тіла тварин. Це, зокрема, лексики pata, cola, cuerno, ala, hocico, jeta, pico, pluma. Зооморфізм – один із продуктивних шляхів творення фразеологізмів.

Враховуючи специфічність цієї групи, вони, на нашу думку, потребують окремого дослідження.

Лексеми, що називають частини, органи тіла людини, належать до найдавнішого пласта іспанської лексики, а отже, з одного боку, встигли отримати велику кількість переносних значень, а з іншого, є носіями культурно-національної конотації, що формувалася протягом століть. Соматичні фразеологізми, як правило, не відображають у своєму змісті історичних, культурних або соціальних фактів. Вони виникають у результаті переносного осмислення словосполучень, що називають різні дії і стани, до яких залучаються частини тіла. Значна кількість фразеологізмів пов'язана своїм походженням з різними чинниками соціального або психофізіологічного характеру. В основі соматичних фразем лежать здебільшого спостереження за поведінкою людини або тварини. Фактично всі вияви життя людини, її народження та смерть, особливості характеру, розумової діяльності, віку, зовнішнього вигляду знаходять своє яскраве і своєрідне відображення у соматичній фразеології іспанської мови. Однак при створенні фразем різні частини тіла є неоднаковою мірою продуктивними. Кількість, тематична багатогранність груп фразеологізмів, що включають у себе відповідні соматизми, залежить від багатьох чинників: від семантичної структури слова (соматизму) і його семантичних зв'язків [5, с. 5], від ясності функцій частини тіла, яку називають ці слова, легкості їхнього алегоричного осмислення, розгалуженістю систем їх переносних значень

Численні фразеологічні одиниці найрізноманітніших структурних типів і семантичних полів організуються навколо іменників, що є назвами частин тіла людини чи тварини. У кількісному відношенні соматичні фразеологізми займають визначне місце в кожній національній фразеологічній системі. Очевидно, що здатність соматизмів утворювати фразеологічні одиниці, знаходиться в прямій залежності від того, яка семантична ознака лежить в основі формування того чи іншого значення іменника. Вживання тих чи інших слів в якості компонентів фразеологізмів лише на перший погляд здається явищем нерегульованим, але насправді воно підкоряється певним правилам, зумовленим як екстралінгвістичними, так і власне лінгвістичними факторами.

1. Курчаткина Н.Н., Супрун А.В. Фразеология испанского языка: Учеб. пособие для ин-тов и фак. инстр. яз. /Н. Курчатина, А. Супрун. – М.: Высшая школа, 1981. – 144 с.

2. Назаров О. О причинах фразеобразовательной активности соматизмов в русском и туркменском языках / О. Назаров // Вопросы лексики и фразеологии. - Ашхабад, 1972. - С. 29-33.
3. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): Монографія / О.О.Селіванова – К. – Черкаси: Брама, 2004. – 276 с.
4. Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации / Е.Н.Зарецкая. – М.: Дело, 2002. – 480 с.
5. Мордкович Э.М. Белорусская соматическая фразеология: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.02 / Э.М. Мордкович. – Минск, 1977. – 24 с.

Наук. кер. - Зубов М. І., *д-р філол. наук,*
професор кафедри перекладу
Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

ДО ПИТАННЯ ПРО СЕМАНТИКУ СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕНЬ. КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Стрельчук В.І.

Класифікації складносурядного речення, як, власне, і визначення останнього, різняться від автора. Однак, незважаючи на розмаїтість, вони все ж піддаються певним узагальненням, та умовно їх можна розбити на три групи: структурні, семантичні, та структурно-семантичні. Оскільки семантичні класифікації є найменш чисельними (7 з 40 проаналізованих), розглянемо їх детально.

Класифікації семантичного типу різняться від автора до автора як за кількістю наявних семантичних типів, так і за їх якістю. Кількість гілок у класифікаціях цієї групи варіює від чотирьох (Дж. Морел [7, 95]) до дев'яти (Омеляненко [4, 224]), загалом же у всіх шести класифікаціях згадується 21 семантичний тип.

Важливо також відзначити, що лінгвісти базують класифікації на різних принципах. Одні лінгвісти базують свої класифікації на семантичному значенні сполучникових засобів [5, 96; 4, 224; 1, 260], інші беруть за основу семантичний зміст речення загалом [7, 95; 3, 15]. При цьому єдиною граматиною, у якій автор робить спробу роз'яснити семантичний зміст кожного типу, є граMATика Дж. Морела [7, 95]. Інші граматики обмежуються лише назвами типів, не

затрудняючи себе формулюванням їх змісту [3, 15; 2, 76; 5, 96; 6, 315, 4, 224; 1, 260].

Більше того, серед цих типів немає жодного, який був би наявним одразу у всіх шести авторів. Найпоширенішими значеннями є наступні: “copulative” [3, 15; 7, 95; 260; 2, 76], “adversative” [там само], “disjunctive” [там само] (згадуються у 4-х із 7-ми авторів). Наступними за частотністю є значення “contrast” [5, 96; 4, 225; 6, 315], “alternatives” [там само] та [3, 15; 7, 95; 260; 2, 76] (згадуються у 3-х з 7-ми авторів). Значення “addition” [5, 96; 1, 224], “illative” [7, 95, 260] та “causal” [3, 15; 2, 260] згадуються двічі. Одноразово згадуються такі значення, як “negative addition” [4, 224], “marked addition” [5, 96], “related facts” [6, 315], “two negative facts” [там само], “result” [4, 225], “sequence” [2, 315], “consequence”, “reason”, “time sequence” [5, 96], “causative-consecutive” [2, 76], “consequential” [3, 15], “enumerative” [там само], “explanatory” [1, 260], “exemplification” [4, 225].

При цьому привертає увагу те, що навіть використовуючи один і той самий термін, граматисти, фактично, вкладають у нього різний зміст. Розбіжності у розумінні одного й того самого терміна виявляються, передусім, при аналізі діапазону сполучників та сполучникових слів, який кожен лінгвіст «приписує» певному семантичному типу складносуриядних речень. Проаналізуємо найбільш розповсюджені значення – “copulative”, “adversative”, “disjunctive”, “contrast” та “alternatives”.

Термін “copulative” згадується у чотирьох авторів. Для О.А. Федюковського зміст поняття «копулятивність» зводиться, фактично, до розуміння його як антоніма терміну “enumerative” [3, 15]. Н.М. Раєвська, С.В. Саннікова та Дж. Морел, передають своє розуміння поняття «копулятивність» за допомогою певного діапазону сполучників та сполучникових слів, який, власне, і формує зміст цього поняття. Детальний аналіз переліку цих «копулятивних» засобів показує, що у розумінні цього поняття між авторами існує досить значна розбіжність, оскільки сегмент їх перетину є вкрай обмеженим – лише сполучник “and”, який наявний у списках всіх авторів. Умовно до цього сегменту можна включити ще “also” [7, 95] та “as well as” [7, 95, 2, 76]. Двічі зустрічаються такі сполучники, як “moreover”, “neither... nor” [2, 76; 1, 260], “not only... but (also)” [7, 95; 2, 76], “both... and” [7, 95; 1, 260]. Що ж до решти «копулятивних засобів», то вони у кожного автора індивідуальні, а раз так, то і розуміння поняття «копулятивність» теж є різним. Так, у Н.М. Раєвської до

поняття «копулятивність» включаються ще й такі сполучники, як “equally... and”, “alike... and”, “not... nor” (“not... neither”, “not... and neither”), “not (never)... not (nor)... either” [1, 260], тоді Дж. Морел але властивими для поняття «копулятивність» вважає переважно сполучникові засоби зовсім іншого семантичного гатунку: “likewise”, “further”, “furthermore” [7, 95]. С.В. Саннікова, окрім вже згаданих вище, згадує наступні сполучникові засоби: “nor”, “then”, “besides” [2, 76].

Не менш суперечлива картина спостерігається і при аналізі змісту терміну “disjunctive” («диз’юнктивний»). Як і у попередньому випадку, О.А. Федюковський розглядає цей термін у протиставленні до іншого – терміну “adversative” [3, 15], тоді як поняття цього терміну рештою лінгвістів ґрунтуються виключно на семантиці сполучникових засобів. Аналіз переліку «диз’юнктивних» засобів, наведених цими лінгвістами, показав, що співпадають у них лише три «диз’юнктива»: “or”, “else”, “otherwise”. Список С.В. Саннікової цими засобами, власне, й вичерпується. Окрім вищезгаданих, у Дж. Морела наявні ще й такі сполучники, як “neither”, “either”, “nor” [7, 95]. Н.М. Раєвська ж наводить зовсім інші: “or...either”, “either...or”, “or...or”, “or...else” [1, 260]. Як бачимо, у Дж. Морела у понятті «диз’юнкція» наявна сема «негативності», тоді як у Н.М. Раєвської ця сема повністю відсутня.

У трактуваннях змісту терміну “adversative” виявилось дещо більше спільного, ніж у трактуванні попередніх понять. Спільним «адверсативним» (протиставним) ядром є такі сполучники та сполучникові слова, як “but”, “only”, “yet”, “still”, “however”. [7, 95; 5, 96; 1, 260 відповідно]. Сполучникові слова “on the one hand” [7, 95; 2, 260] та “nevertheless” [7, 95; 5, 96] згадуються двічі. Що ж до відмінностей, то вони є, хоча їх й небагато: Дж. Морела до «адверсативів» відносить сполучникове слово “notwithstanding”, С.В. Саннікова – сполучники “while” та “whereas”, а Н.М. Раєвська – такі лексичні одиниці, як “again” та “on the contrary” [7, 95; 5, 96; 2, 260 відповідно]. О.А. Федюковський традиційно вважає цей тип речень антонімічним типу “disjunctive” [3, 15].

Аналогічна картина спостерігається також при аналізі типу речень зі значенням “alternatives” (альтернативний, змінний). Єдиним синдетичним засобом, властивим реченням зі значенням «альтернативи», на який вказують одразу два автори, - Л.О. Омеляненко та Дж. Колерсон - є сполучник “either... or” [4, 225; 5, 96,

відповідно] Л.О. Омеляненко, окрім вже згаданого сполучника, включає до типу речень зі значенням альтернативи ще й такі сполучникові засоби, як “or”, “otherwise”, “alternatively” [1, 225], Дж. Колерсон в межах альтернативного типу вказує на сполучник “neither... nor” [5, 96]. Автори граматики Collins Cobuild, говорячи про цей тип, наводять лише сполучник “or” [6, 316].

Досить суперечливим є також тлумачення терміну “contrast” (контраст). Дж. Колерсон до цього типу відносить лише сполучник “but” [5, 96]. У граматиці Collins Cobuild згадуються ще такі сполучники, як “but”, “yet”, “and yet” [6, 316]. Л.О. Омеляненко ж вважає, що клаузи речень цього типу можуть бути поєднані достатньо чисельною групою сполучникових слів: “not... but”, “however”, “though”, “still”, “nevertheless”, “after all”, “even so”, “all the same”, “in contrast”, “instead”, “on the contrary”, “on the other hand”, “whereas”, “while” [4, 225].

При цьому, як показує аналіз, одні й ті ж самі синдетичні засоби у різних авторів «фігурують» у різних семантичних типах складносурядного речення, що свідчить про неоднозначність у розумінні ними семантики цих засобів. Так, сполучник “neither... nor” є, на думку Дж. Колерсона, носієм альтернативної семантики [5, 96], тоді ж як Л.О. Омеляненко відносить цей сполучник до типу “negative addition” [4, 225], а у Н.М. Раєвської ж цей сполучник взагалі вважається копулятивним [1, 260].

Як бачимо, всі автори трактують по-різному поняття “copulative”, “adversative”, “disjunctive”, “contrast” та “alternatives”, які найчастіше «приписуються» семантиці складносурядних речень. Ядро перетину цих понять дуже невелике, а периферія розмита. Можна стверджувати, що характер розуміння їх семантики визначається відношенням, яке у формальній логіці прийнято називати відношенням «перетину» [8, 438].

Список використаної літератури:

1. Раєвська, Н.М. Теоретична граMATика сучасної англійської мови [Підручник для студ. фак. романо-германської філології ун-тів і пед. ін-тів іноземні мов]. – К: Вища школа, 1976. – 304 с.
2. Санникова, С.В. Теоретическая грамматика английского языка: учебное пособие. – Челябинск: Рекпол, 2009. - 116 с.

3. Федюковский, А.А. Теоретическая грамматика английского языка: учебное пособие для студентов филологических факультетов. - Санкт-Петербург: Столичный институт переводчиков, 2007 - 32 с.
4. Advanced grammar practice/ упоряд.: Л.О. Омеляненко и др. - К: Киево-М. ак., 2007. - 278 с.
5. Collerson, J.E. English grammar. A functional approach / Editor.: Steele, Jeremy. - 1st ed. - Newton (Australia): Primary E. Teaching Associatio, 1995. - 152 p.
6. Collins Cobuild. English Grammar: HarperCollinsPublishers, 1994, - 486 p.
7. Morell, J. D. A Grammar of the English Language. The analysis of sentences. - London, Green & Co. [s.a]. - 63 p.
Довідкова література:
8. Кондаков, Н.И. Логический словарь-справочник. - М: «Наука», 1975, - 717 с.

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КАТЕГОРИАЛЬНЫХ И КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ (на материале прилагательных английского языка)

*Емельянова Л. Л., доцент кафедры лексикологии и
стилистики английского языка*

Одесского национального университета им. И. И. Мечникова

Наметившееся в последние десятилетия изменение парадигмы гуманитарного знания в сторону антропоцентризма ознаменовалось формированием новых концепций, среди которых первое место отводится именно тем областям, которые направлены на изучение человека в его многообразии взаимоотношений с окружающим миром. Современная наука не подвергается сомнению тот факт, что в научной картине мира всякая материальная сущность, данная человеку в восприятии, должна иметь длину, ширину, высоту (глубину) или объем. Говоря о главенстве вертикальной оси над фронтальной и латеральной, следует отметить, что при возникновении когнитивной ситуации, где человеку необходимо охарактеризовать нечто, имеющее значительную высоту и длину, он, в первую очередь,

обратится к вертикальной характеристике предмета. Если объект характеризуется по параметрам длины, высоты, ширины и т.д., то крайнюю левую позицию, как правило, занимают адъективные единицы, характеризующие первые два параметра, т.е. длину и высоту объекта, что свидетельствует о приоритетности параметрических характеристик предмета: *She was a tall slim girl* (но не *slim tall girl*). Рассматривая прилагательные, связанные с осевыми измерениями, и передающими параметрические характеристики, порой бывает трудно объяснить их комбинаторные ограничения. Почему, например, правомерно употребление *широкий/узкий*, когда мы говорим о лице, лбе, губах, но нельзя так описать уши (*широкие/узкие уши*).

Возможно, относительность значения подобных прилагательных предполагает наличие некой точки отсчета, коей является определенная величина соответствующего измерения, которая отождествляется с нормой. Чаще всего такой нормой является наиболее часто встречаемая величина, отклонения от которой возможны как в ту, так и в другую стороны. Предмет представляется зрительно в рамках какого-либо пространства, и все, выходящее за рамки этого пространство или же не доходящее до его рамок ассоциируется с нормальными размерами этого предмета. Критерии нормы в разных случаях различны. Для большинства линейных предметов, особенно артефактов, норма определяется- удобством манипуляции этими предметами человеком. Для линейных предметов-натурфактов (дерево, волосы и т.д.) нормой выступает некая средне-статистическая величина. Для плоских предметов-артефактов (стена, доска, лист бумаги) норма чаще определяется условиями функциональной утилитарности.

При описании пространства чрезвычайно значимы те концепты, которые служат членению пространства и выражают высоту, ширину и т.д. В данной работе параметрические прилагательные были отобраны на основе наличия пространственных маркеров "space", "place", "position", "location". В некоторых случаях для идентификации пространственного значения прилагательных проводился многоступенчатый анализ дефиниций: *high - situated at or extending to a relatively great distance above the ground or above the sea level; low - situated at a relatively short distance above the ground, sea level, horizon, or other reference position; long - having relatively great extent in space on a horizontal plane; short — of little length; not long, of little height; not tall; tall — of more than average height; wide - having a great extent*

from side to side; of vast size or scope; spacious or extensive; broad—having relatively great breadth or width; of vast extent; spacious; having a lot of space in which you can move around; narrow — measuring only a small distance from one side to the other; deep - extending or situated relatively far down from a surface; or relatively far inwards, backwards, or sideways; shallow — having little depth, i.e. the extent, measurement, or distance downwards, backwards or inwards.

Анализируя, например, адъективные единицы high и tall и их употребление в современном английском языке, оказывается сложным четко объяснить различие правил их употребления в речи. Для уточнения их дифференциации необходимо исследовать эти единицы в дискурсе. В некоторых случаях возможно использование только одного из прилагательных и невозможно использование другого (a tall man, но не a high man). Этот тип прилагательных особенно важен, т.к. представляет собой основу создания и наречения подлинных концептов. Параметрические прилагательные служат выразителями обобщающего признака, т.к. прилагательные high и tall представляют собой единицы, обозначающие отдельно взятый признак.

Но целостное представление о высотном параметре можно получить при номинировании его именем существительным. В английском языке его выразителем является номинативная единица height. Рассмотрев возможность передачи концепта высоты различными единицами языка с точки зрения их частеречной принадлежности, можно утверждать, что концептуальная структура приобретает необходимую четкость лишь в рамках имени существительного. Параметры высоты, ширины, длины очень часто номинируются именно адъективными единицами (high, low, broad, narrow, long, short), хотя в описании размеров различных объектов при уточнении их высотных и широтных параметров участвуют и другие части речи. При этом создаваемое описание пространства при помощи этих единиц учитывает возможность различного представления этих параметров.

Результаты исследования прилагательных в современной лингвистике показывают, что прилагательные не являются автономными семантическими структурами. Их значения реализуются в зависимости от того, к чему они «приложены», т.е. от того, какова их сочетаемость. Следовательно, правомерно полагать, что ключ к изучению семантики прилагательных находится в их сочетаемости. Лигвокогнитивный подход к изучению адъективной лексики

позволяет выявить ограничения, накладываемые на употребление прилагательных, а также объяснить различные значения, возникающие у прилагательных в сочетаниях с определенными разрядами существительных. В данном случае особую значимость приобретает теория концептуальной интерпретации, которая в работах зарубежных лингвистов применяется для изучения определенных blends/blendings - «гибридных пространств». В рамках этой теории особенно важно учитывать взаимовлияние семантики двух сочетающихся единиц: прилагательного и существительного, которое и создает различные значения прилагательного, возникающие при сочетании с разнородными существительными. Так, например, прилагательное *high*, сочетаясь с такими существительными как *buildings, boots, ceiling etc.*, обозначает высоту; при сочетании же с существительными типа *achievement, life etc.*, прилагательное реализует оценочное значение.

Параметрические прилагательные *high* и *tall* не просто описывают объект, а дают характеристику этому объекту как имеющему стержень, устремленный вверх. Так, употребление прилагательного *tall* всегда предполагает точку отсчета для определения высотных характеристик. При этом наблюдается значительное влияние субъективного фактора. Концепт одушевленности/неодушевленности оказывается также максимально значимым в сочетании существительных с исследуемыми единицами. Прилагательное *tall* в большинстве случаев своего употребления характеризует именно одушевленные объекты (человек, животное), и лишь весьма ограниченную группу артефактов и естественных объектов мира, подчеркивая кратчайшее расстояние от точки отсчета до высшей точки объекта. Но при этом также необходимо принимать во внимание тот факт, что все зависит от точки зрения и позиции наблюдателя.

Таким образом, среди параметров, которые оказываются наиболее существенными при восприятии мира, особое значение приобретают ориентационные координаты, которыми оперирует человек. С одной стороны, эти координаты располагаются по оси «вертикаль/горизонталь», а с другой стороны словарные единицы, описывающие в языке данные ориентационные координаты, могут включать в себя различные части речи. Имя прилагательное и коррелирующие с ним имена существительные образуют единый номинативный ряд и вербально «покрывают» пространственные

категории «длины», «ширины», «высоты»/«глубины» экстралингвистической реальности.

Рассматривая пространственные категории, расположенные вдоль оси «вертикаль», можно прийти к выводу, что человек, обращая свой взор вверх, может как бы увеличивать границы обзора вдоль этой координаты сколь угодно высоко. При этом создается впечатление беспредельной видимости. Направляя же свой взгляд в правую или левую сторону от себя по оси «горизонталь», человек постоянно видит некие объекты, которые располагаются по разные стороны его собственного местонахождения, и таким образом, обзор, поддающийся взгляду, оказывается значительно меньшим и часто бывает ограничен какой-либо поверхностью.

Если сравнивать горизонтальные и вертикальные координаты, вдоль которых осуществляется процесс направленного зрения, то можно сказать, что они различаются разным образом видения, при этом обзор видения вдоль ориентационной координаты «горизонталь» - значительно меньше, чем вдоль координаты «вертикаль». Обычно человек способен осуществлять зрительные операции на расстоянии нескольких метров перед собой, не более, а отсюда — и различия в восприятии действительности при горизонтальном и вертикальном обзоре. Поэтому изучение единиц современного английского языка, связанных с выражением концептов «высота», «ширина», «глубина», «длина» представляет несомненный интерес.

Ориентационная координата «вертикаль» соотносится с параметрами высоты и глубины, а ориентационная координата «горизонталь» - с параметрами ширины и длины. Языковыми средствами выражения этих координат являются параметрические прилагательные *tall, high, wide, broad, short, long, narrow, deep, profound, shallow*, образующие антонимические пары: long/short: Her hair was fair and short. She had beautiful long hair. high/low: There was a high fence in front of the house. The low fence couldn't hide the garden; tall/short: The boy was unusually tall for his age. He was a short man with an ugly face; wide/narrow: She looked across the wide deserted street. The street was too narrow for the cars to pass; broad/narrow: The house lay opposite a broad carpeted alley. A narrow alley separated the rows of houses; deep/shallow: The river was too deep. We stood on the bank of a shallow river.

В некоторых случаях употребление той или иной адъективной единицы определяется комбинаторными параметрами. Например, при

указании на высоту различных неодушевленных объектов в современном английском языке чаще всего используется прилагательное high: There was a high tree in front of the house. High walls were seen from the window. I prefer to wear shoes on high heels.

Анализ словосочетаний позволяет сделать вывод о том, что говорящий, прежде всего, обращает внимание на вытянутость предмета по оси «вертикаль», при этом основание данного объекта часто не обладает внушительными размерами в ширину и длину (основание башни, фужера, подсвечника). Когда же объект, характеризующийся большими размерами в высоту, обладает и значительными параметрами в отношении своего основания, наиболее часто он описывается в системе языка прилагательным high: High mountains surrounded the valley. The high sate of the house was closed.

Несмотря на синонимичность high и tall в сочетании с существительными типа building, mountain, можно говорить лишь о квазитожестве сравниваемых прилагательных, т.к. в каждом случае внимание говорящего будет сосредоточено на различных аспектах объектов, а сам говорящий сможет вычленить из описываемого объекта различные детали, значимые для него в момент говорения. Прилагательное tall, характеризуя объекты, которые имеют преобладающую вертикальную протяженность по сравнению с другими измерениями, используется для описания предметов, при рассмотрении которых видимыми оказываются и верхняя, и нижняя точка высокого объекта. Чаще всего при характеристике объекта этим прилагательным значимой оказывается сема вертикальной вытянутости, при этом предполагается, что основание объекта достаточно узкое, небольшое по сравнению с его протяженностью в высоту. Прилагательное high употребляется, чаще всего, со словами, референтами которых являются объекты, основания которых имеют значительную протяженность по горизонтали, а иногда трудно определить, какая из них превалирует.

Распределение семантических нагрузок происходит неравнозначно: слова, предназначенные для описания различных параметров, развивают свои значения по-разному. Существенной стороной семантики прилагательных является широта смысловой структуры, чрезвычайная семантическая мобильность. Не имея строго определенной предметной отнесенности, прилагательные включаются в обозначение действительности через взаимодействие с существительными, обнаруживая при этом большую гибкость и

подвижность значений. Особенностью полисемии прилагательных является и то, что она развивается главным образом на основе психологических ассоциаций носителей языков. Естественно, что психологические ассоциации носителей различных языков не всегда совпадают, что часто приводит к развитию далеко расходящихся вторичных значений у полностью эквивалентных в прямом значении лексических единиц.

Прилагательные *deep — shallow, high — low, wide — narrow, long — short* в прямом номинативном значении характеризуются широкой свободной» сочетаемостью, обусловленной экстралингвистическими факторами. Любой объект, имеющий горизонтальное или вертикальное измерение, может быть определен этими пространственными прилагательными. Ср. глубокая река — *deep river*, мелкое озеро — *shallow lake*, высокое дерево — *high tree*, низкий кустарник — *low bush*, широкая улица — *wide street*, узкая лента — *narrow ribbon*. Существенных различий в лексической сочетаемости русских и английских прилагательных в номинативном значении не отмечается.

Иная картина наблюдается при образовании вторичных значений пространственных прилагательных. Наиболее типичным способом развития полисемии для данной ЛСГ является метафорический перенос наименований пространственных прилагательных в другие семантические поля.

Отчетливо выделяются две основные семантические области, куда осуществляется метафорический перенос английских пространственных прилагательных, — количественная и оценочная. Логической основой образования количественных значений является близость семантических областей пространственного и количественного измерений. На семантическом уровне эта близость проявляется в наличии потенциальной денотативной семы «шкала» в структуре пространственных значений. Под эту сему подводятся самые разнообразные явления окружающей действительности, допускающие измерения в пределах данной шкалы: *high temperature, low pressure, high speed, wide public*. Так, английское прилагательное *high* в количественном значении сочетается с гораздо большим кругом лексических единиц, чем русское. Причем при сочетании с некоторыми из них эта семема употребляется для обозначения предела в развитии. Английское прилагательное *narrow* образует вторичное количественное значение «объединяющий, охватывающий

немногих, немногое» (narrow circle of friends, narrow range of activity), которое служит основой для ряда производных, связанных с собственно количественным значением метонимической зависимостью.

Логические ассоциации, лежащие в основе образования метонимически производных семантических компонентов не совпадают у носителей русского и английского языков. В английском языке зафиксирован семантический компонент, производный от собственно количественного по формуле метонимического переноса. При сочетании с абстрактными существительными search (поиск), examination (осмотр), investigation (исследование) реализуется значение «подробный, тщательный, точный». Механизм образования данной английской семемы может быть передан следующей трансформацией: narrow investigation (букв.: узкое исследование) > исследование в узкой области > тщательное исследование. Существенное своеобразие приобретают английские лексемы wide, broad, которые при сочетании с конкретными существительными, называющими человека, абстрактными существительными, называющими некоторые конструкты, приобретают значение «выходящий за пределы условной нормы, не соответствующий норме, аморальный, непристойный»: These blouses were all the fashion in France during the war and wide boys sold parachutes to get the silk to make them with; Well, she was tipsy, but very wide; He had a broad humour typical of Yorkshire men.

Изучение категориальных и концептуальных пространственных отношений, отражённых в языковых реалиях, демонстрируют своеобразие национальных форм представления объективной реальности, разные потенциальные возможности образования переносных значений, что должно учитываться при изучении английского языка.

ПРАГМАТИКА ПРЕОБРАЗОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА ПРИ ПЕРЕВОДЕ СТИЛИСТИЧЕСКИХ ПРИЁМОВ (на материале перевода стилистического приёма повтора)

Тхор Н. М., *доцент кафедры лексикологии и стилистики
английского языка*

Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;

Попик И. П., *доцент кафедры лексикологии и стилистики
английского языка*

Одесского национального университета им. И. И. Мечникова

Одним из ведущих аспектов современной лингвистики является исследование прагматических факторов использования языковых средств оформления художественного образа, а также изучения семантических и стилистических механизмов текстообразования. Именно лингвопрагматический подход делает возможным углублённый компаративный анализ специфики семантико-стилистических расхождений, неизбежно возникающих в процессе перевода или так называемого текстового перевоплощения авторской идеи в системе межкультурной и межъязыковой коммуникации.

Актуальность предложенного исследования обусловлена характеру репрезентации различных лексико-стилистических приёмов в тексте оригинала и перевода с точки зрения различных трансформаций, возникающих при переводе художественного произведения и восприятия его в инокультурных коммуникативных условиях, выявления наиболее существенных признаков, условий и закономерностей возникновения данных явлений. У свете указанной проблемы цель работы состоит в разработке анализа конкретного стилистического приема – повтора – в рамках жанра сказки, на материале использованных механизмов перевода в текстах сказок Р. Киплинга «Just So Stories» на русский язык.

Всего в проанализированных нами произведениях было обнаружено 88 случаев повтора, из них 45 случаев лексического повтора, 12 морфемного и 31 случаев синтаксического параллелизма. В его переводе на русский язык К. Чуковским количество повторов уменьшилось до 65, из которых 30 случаев лексического повтора, 7 морфемного и 28 синтаксического параллелизма.

Стилистические принципы различных языков имеют свой самобытный, культурологически обозначенный характер и, несмотря на тот факт, что в основе составляющих их приемов лежит одинаковая

функциональная характеристика, они отличаются механизмами представления в речи, а также обладая разным удельным весом в системе языка, чем и объясняется возникновение при их переводе различного рода трансформаций как лексического, так и грамматического характера. При этом следует отличать трансформации, вызванные сугубо языковыми отличиями, от трансформаций, компенсирующих стилистический эффект оригинала произведения.

В русских переводах сказок Р. Киплинга почти всегда сохраняется распространенный в оригинале прием троекратности, служащий целям когезии целого текста и отвечающий концептуальным установкам автора. К самым запоминающимся примерам можно отнести повтор художественной детали портретного описания моряка из рассказа «How the Whale Got his Throat», которая упоминается в одной и той же конструкции, проходящем лейтмотивом через все произведение: Have you forgotten the suspenders? (4 случая употреб.) – Ты не забыл про подтяжки? (4 случая употреб.). К менее впечатляющим приёмам яркого, нестандартного художественного разрешения можно стилистику сказки «How the Camel got his Hump», главные персонажи которой - Конь, Собака и Бык - по очереди приходят к Верблюду и возвращаются к Человеку, рассказывая ему о происшедшем. Происходящие действия передаются в повествование одной и той же синтаксической конструкций с использованием глаголов в форме простого прошедшего времени: ... came to him and and... went away and told the Man – пришел к нему... и ... пошел к Человеку.... и сказал ему.... Переменной в этой конструкции выступают только номинации - имена животных. Указанный прием «троекратности» является стержневым, концептуально значимым компонентом, находящим свою реализацию во всех сказках Р. Киплинга – его утрата в тексте перевода ведет к частичной потере идейного замысла произведения.

Все сказки, включенные в сборник «Just So Stories», написаны в форме беседы с ребенком. Поэтому почти в каждой из них повторяется несколько раз обращение «My best Beloved», характерное для приподнятого, цветистого стиля восточной речи – весьма привлекательного для ребенка. В переводе это выражение заменяется адекватным русским вариантом - обращением к ребенку, достаточно распространенным в семейном кругу с характерным для русской речи

номинацией, уточняющей пол ребенка – «Мой милый мальчик» (ср.: моя милая девочка, мой дорогой, моя дорогая и т. д.).

Перевод остальных, менее идейно обозначенных стилистических видов повтора переводятся в опоре на исключительно лексические и грамматические возможности языка перевода, которые в большей или меньшей степени отвечают теме произведения.

Завязка в рассказе «How the First Letter was Written» может показаться не связанной с его основной темой. В действительности, как это часто бывает у Кипплинга, она настраивает повествование на определенный эмоциональный лад, интригуя и заставляя читателя поверить в значимость объектов или явлений, на которые указывают повторяющиеся номинации. Ведя рассказ в доступной повествовательной манере, писатель концентрирует внимание на тех предметах, которые оказываются наиболее значимыми и должны запечатлеться в качестве ключевых – копье, река, рыба: One day Tegumai Bopsulai went down through the beaver-swamp to the Wagai to spear fish for dinner, and Taffi went too. Tegumai's spear was made of wood with shark's teeth at the end, and before he had caught any fish at all he accidentally broke it clean across by jabbing it down too hard on the bottom of the river... and Tegumai had forgotten to bring any extra spears.

В данном отрывке мы сталкиваемся с повтором слов spear (3), river (2) и fish (2), не закрепленным за определенным местом в предложении (ordinary repetition). синонимический повтор («to spear» - «jabbing») – всего восемь случаев повтора. Сравним с переводом: Как-то раз Тегумай Бопсулай пошёл по болоту, в котором водились бобры, и вышел к реке Вагай, чтобы своим острым копьем набить к обеду карпов, Таффи пошла вместе с ним. Копье у него было деревянное, с наконечником из акульих зубов. И только он принялся за охоту, копье сломалось пополам: слишком уж сильно от ткнул его в дно реки... а запасного копья у Тегумая не было. Запасное копье он забыл захватить.

В русском варианте переводчик не передает повтор слова «fish», заменяя его на обозначение одного из видов рыб – «карпы» (родовые отношения). Полностью сохранен повтор слова «river». Повтор слова «spears» в целом передан с повторным добавлением целого словосочетания в анафорической структуре, за счет которой усиливает ритмика всего рассматриваемого фрагмента. Синонимический повтор в тексте перевода также реализуется в несколько иной манере: значение «вонзить, пронзить» заменяется

глаголами с более негативно окрашенными с коннотативной точки зрения словами: «копьем набить» и «ткнуть» (последний глагол соответствует по значению второму лексико-семантический варианту слова «jab» в английском языке). Таким образом, в переводе присутствуют расхождения с текстом оригинала в характере употребления повторов, хотя функции, которые они выполняют – фона и длительности действия – сохранены с усилением ритмического рисунка действия.

Ритмическая организация текста важное свойство сказок Киплинга и ее созданию нередко способствуют различные виды повторов, благодаря которым автору удастся не только сконцентрировать внимание читателей на определенных моментах создаваемой им действительности, но и придать прозаическому жанру поэтическую оформленность, весьма значимую для чтения маленьким детям, легче воспринимающим поэзию, чем прозу. Например, синонимический контекстуальный повтор и повтор целой конструкции в начале одной из самых знаменитых сказок «The cat that walked by himself» придает тексту экспрессивно-насыщенный характер, за счет которого автору с самого начала удастся придать сказке слегка забавный настрой: Hear and attend and listen; for this befell and behappened and became and was, O my Best Beloved, when the Tame animals were wild. The Dog was wild, and the Horse was wild, and the Cow was wild, and the Sheep was wild, and the Pig was wild – as wild as wild could be – and they walked in the Wet Wild Woods by their wild lones.

В указанном выше случае употребляется одновременно контекстуальные синонимический повтор: «Hear», «attend», «listen»; «befell», «behappened», «became», «was»; синтаксический параллелизм с использованием полисиндетона – союз «and». В повторе конструкций was/were wild происходит замена одного из его членов, синтаксическая же схема предложения и его лексический состав остаются неизменными, меняется морфологическая форма глагола «to be», согласующаяся с переменным существительным.

В русском переводе полисиндетонная связка «and» в первом предложении заменяется подчинительным союз «потому что» и сохраняется во второй части фрагмента, композиционно отделяемой от первой – переводчик использует абзац. Таким образом, в тексте перевода нарушается качественное единство, неразрывность восприятия образа действительности, создавая в русском варианте

менее эмоционально насыщенное повествование: Слушай, мой милый мальчик, слушай, внимай, разумей, потому что это случилось, потому что это произошло, потому что это было еще в ту далёкую пору, когда Ручные Животные были Животными Дикими. Собака была дикая, и Лошадь была дикая, и Корова была дикая, и Овца была дикая, и Свинья была дикая – и все они были дикие-предикие и дико блуждали по Мокрым и Диким лесам.

В русском варианте сравнительный оборот as wild as wild could be заменяется на не менее экспрессивно окрашенную усилительную структуру дикие-предикие, второй компонент который представляет собой корневой повтор с приставкой, указывающей на высшую степень проявления признака, фактически адекватно передавая содержания текста оригинала. В русском варианте также отчетливо вырисовывается значимость повтор-подхват однокоренных слов «дикие-предикие и дико блуждали».

В немногочисленных случаях (7) в разных контекстах употребление повторяемого слова реализует отличающиеся оттенки значения. В сказке «The cat that walked by himself» значение эпифорически повторяющегося слова «wild» трансформируется за счет наречия – «dreadfully» и усиливается в результате антонимического противопоставления – «tame» и описания его быта – «living in his wild way». В данном случае присутствует прием нарастания (climax): Of course the Man was wild too. He was dreadfully wild. He was dreadfully wild. He didn't even begin to be tame till he met the Woman, and she told him that she did not like living in his wild ways.

При переводе эффект нарастания углубляется добавлением к эпифорической конструкции еще одного компонента, тем самым способствуя созданию более развернутой градационной цепочки: Человек, конечно, был тоже дикий, страшно дикий, ужасно дикий. И никогда бы ему не сделаться ручным, если бы не Женщина. Это она объявила ему – при первой же встрече, - что ей не нравится его дикая жизнь.

Интересен корневой повтор «звери – Зверюга», привлекаемый переводчиком взамен словоизменению, присутствующему в оригинале сказки «The butterfly that Stamped», где Р. Киплинг использует прописную (заглавную) первую букву, сначала неопределенный, затем определенный артикль (на протяжении всего текста, в обращениях – без артикля) и единственное число в номинации «an/the Animal» в целях противопоставления всем

животным - «the animals»: Once he (Suleiman-bin-Daoud) tried to feed all the animals in all the world in one day, but when the food was ready an Animal came out of the deep sea and ate it up in three mouthfuls. Suleiman-bin-Daoud was very surprised and said, ‘O Animal, who are you?’ And the Animal said... Суффиксальное преобразование с сохранением заглавной буквы – «зверь/Зверюга» позволяет компенсировать отсутствие артикля в русском языке и выделить объект из множества подобных.

Невозможным для восстановления в тексте перевода является повтор, трудность которого заключается в грамматических характеристиках русского и английского языков - особенностями их аналитического/синтетического строения. Особенно распространен в английском языке вынужденный повтор местоимений и артиклей - они показывают, уточняют и дополняют характеристики существительного. Например, как это происходит в рассказе «How the Rhinoceros got his skin»: ... there lived a Parsee. And the Parsee lived... with nothing but his hat and his knife and his cooking-stove...

В тексте перевода сохраняется полисиндетон и подхват, но неизбежно происходит утрата других видов повтора, ... жил парс, а у парса была шапка да нож, да печка...

Как видим, различные виды повторов отличают способами перевода, степень сохранения экспрессивной нагруженности, что, бесспорно, отражается на стиле и манере изложения. Несмотря на факторы различий в грамматическом и лексическом характере проявлений данного стилистического приема, зафиксированном в русском и английском языках, переводчику удастся сохранить колорит, эмоционально приподнятый тон и энергетика сказок Р. Кипплинга, что отвечает идейным установкам данного жанра его творчества и особенностям его идеостиля.

Завершая сравнительный анализ сказок Р. Кипплинга в сборнике «Just So Stories» и его перевода К. Чуковским, необходимо отметить, что путем частого употребления приема повтора писателю удастся добиться особого, столько значимого для сказки эффекта воздействия на читателя, который по сути является ребенком дошкольного возраста. Если объяснить этот феномен лингвистическими терминами, то это будет звучать следующим образом: повторяющиеся единицы служат значим фоном всего произведения, путем повтора этих номинаций автор выделяют те объекты, обладающие приоритетным характером в системе целого текста, при этом придавая ему нередко

более мелодичный, удобный для восприятия ребенка слог. Лексический повтор особенно эффективен в репрезентации категории когезии. Этот вид повтора, таким образом, может служить средством связи как внутри предложения, так и внутри абзаца. Простой повтор как дистантный, так и контактный, без привязки элементов к определенному месту в отрывке обычно служит целям связи предложений и закрепляет тему произведения. Этой же функцией облают такие вид повтора, как корневой повтор. Средством сцепления служат и тематической развертки служат и такие его виды, как анафора, эпифора и подхват. Что касается самой передачи повторов на русский язык, то из всего исследования можно сделать следующий вывод: основными приемами перевода данного явления выступают, как лексические, так и грамматические трансформации, в частности, замены и компенсации. Нужно отметить, что тематически и концептуально значимые элементы повтора представляют собой сквозные, лейтмотивные единицы – сохранение которых в переводе необходимо с целью сохранения идейного замысла всего текста. Результаты исследования свидетельствуют о том, что переводчику в большинстве случаев удастся достичь основной цели перевода – его адекватности. Повторы в тексте перевода выполняют те же функции, что и в оригинале: функцию фона, эмфатического, экспрессивного воздействия на читателя и создания эффекта длительности действий, организации ритмичности повествования. Единственным незначительным недостатком исследованного перевода является утрата определенного количества данных приемов, что немного сглаживает вышеупомянутый эффект. Но это происходит не по вине переводчика, а из-за различия в структуре английского и русского языков.

Стилистическая равноценность текстов соблюдена, основные принципы подобного деликатного транслитерационного «облачения» текста должны изучаться и использоваться современными переводчиками, а изучения мастерства перевода именно сказок может способствовать расшифровке подхода к корректной интерпретации и выработке закономерных механизмов перевода произведений других жанров. Сложность структуры, на первый взгляд, столь простых сказок, рассчитанных на детей, состоит в наличии множества деталей, передаваемых стилистическими приёмами в разнообразных комбинациях, разнообразных разновидностей, а также выдвижением отдельных из них на первый план.

ХАРАКТЕРИСТИКА СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ ОБРАЩЕНИЙ В УКРАИНСКОМ И ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКАХ

Демьянова Н.А.,

преп. каф. фран. филол., ОНУ им. И.И. Мечникова

Ономасиологический аспект изучения языка тождественен исследованию типов классов слов на основе их отношения к понятийным категориям; однако, зачастую рассмотрение лингвистических единиц в ономасиологическом плане на практике сводится к их классификации по тематическим (ТГ) или лексико-семантическим группам (ЛСГ), отражающим определенные аспекты познанной объективной действительности. В современном языкознании наряду с вышеуказанными терминами (ТГ или ЛСГ) в лингвистике функционируют такие сходные с ними по содержанию терминологические единицы, как семантическое поле, синонимический ряд, ономасиологическая группа, предметно-тематическая группа, семантико-семантическая группа и др.

Языковые и лексические единицы, будучи взаимообусловленными и взаимосвязанными, неразрывно связаны с объективной действительностью - любой языковой знак вместе с его содержанием определяется необходимостью осмыслить и выразить какие-то объективные явления мира; «в языке все, так или иначе, служит для обозначения действительности» [1, 19]

Отсутствие в современном языкознании единого понятийного аппарата, используемого филологами при изучении проблем ономасиологии, недостаточность эмпирических данных в научной литературе выводит данную проблему в число наиболее востребованных и актуальных на современном этапе развития лингвистической науки.

В настоящей работе представлено исследование особенностей семантики обращений в современной французской и украинской художественной литературе, общий объем выборки составил 12350 единиц. Объектом исследования стали лексемы, входящие в состав обращений, как в виде самостоятельных единиц, так и в составе словосочетаний. В ходе анализа материала исследования возникло предположение, что существует определенная группа слов, которые чаще употребляются в качестве обращений по сравнению с другими лексемами.

Цель данного исследования - определение лексического состава обращений с учетом индекса частотности их функционирования в речи. Это позволит понять, на основе каких лексем строятся обращения во французском и украинском языках; позволит определить репертуар семантики обращений, его широту, уровень стандартизации.

Анализ материала исследования позволил не только выделить лексемы, на основании которых строятся зафиксированные в текстах обращения (вне данного анализа находятся однокомпонентные обращения- имена собственные), но и провести соответствующую систематизацию объекта исследования, изучить функциональную нагруженность обращений в речевых отрезках. Следует отметить, что разнообразие материала исследования представлено различными классами имен существительных нарицательных, имен прилагательных и притяжательных местоимений, входящих в состав обращений.

Количественный состав лексического наполнения обращений согласно индексу частотности употребления можно представить (в порядке убывания) таким образом:

1. Лексема *cher* / дорогой (более 20,0% употреблений) «N'aie pas peur, chéri, c'est le Père Noël!» ; «Je suis un vieux Anglais, ma chère.»; «Отож, що не кажіть,дорогі колеги, а є речі, для вас незбагненні!»; «Дорогесенька! Та ти, бачу, і на вулиці давненько була!»
2. Лексема *monsieur / madame*; пане / пані (более 18,3% употреблений) «J'ai effectivement beaucoup lu, Monsieur» ; «Je ne peux vous en vouloir, madame.»; «Прошу, пані!»; «Прошу, панове, якнайстисліше!»
3. Лексема *pauvre* / бідний (бідненький) (более 18,1 % употреблений) «Dites donc, ma pauvre,vous allez y passer la nuit!» ; «Il faut dire, mon pauvre Bertie!»; «Бідна Лесько, я вже зійшла з дистанції, а ти все ще біжиш?»
4. Лексема *petit* / маленький (более 13,8%) употреблений) «Que te faut-il, ma petite?»; «D'accord, mon petit, comme tu voudras.» ; «Я не про те питаю, маленька!»
5. Лексема *vieux* / старий (более 12,8%) употреблений) «Déménage, mon vieux, déménage!» ; «У, старий гріховодник!» ; «Вибач, старий.»
6. Лексема *ami* / друже (более 10,6% употреблений) «Savez-vous à qui appartient ce front, chère amie?»; «Н-да, не Париж, не Париж твоє село, подружко!» «Скажи йому, мій друже,що ми розуміємо його. »

7. Лексема *amour* / любовь (более 4,6% > употреблений) «Jean, amour de ma vie!»; «Ми завжди будемо разом, любов моя, вічна моя, радосте моя!»

8. Лексема *enfant* / дитино (более 4,5% употреблений) «Bonne nuit, les enfants, dormez bien.»; «C'est pour te faire rire, mon enfant!» ; «Не зачепайте його, діти.»; «Дитино моя!»

9. Лексема *ange* / янголе (более 1,2% употреблений) «La vie est devant nous, nous avons huit jour mon ange!» ; «Де твій золотий віночок, янголе мій?»

Анализ данных вышеприведенных примеров показал, что сравнительно небольшое количество лексических единиц употребляется с высокой частотностью: следующие лексемы характеризуются наибольшей частотностью употребления в обоих языках: *cher* / дорогой ; *petit*/маленький, а так же титульное обращение *Monsieur / Madame*; пане /пані.

Данное исследование позволило выделить два полюса обращений - на одном - высокий уровень стандартизации, высокая частотность употребления таких лексем, как *cher* / дорогой ; *petit* / маленький; *pauvre* / бідний (бідненький); *monsieur / madame*; пане /пані и т.д. (из которых основная доля принадлежит прилагательному *cher* / дорогой и его субстантивированным формам) - покрывающих более половины всего отмеченного объема обращений. На другом полюсе - единичное, окказиональное употребление значительного количества имен нарицательных. (*Frère*/ брате, *amant* / любовничку, *chat* / котику, *traïtresse* / зраднице , *fillette* / дівчинко.

Автор пришел к выводу, что исследуемые в работе обращения можно разделить на 3 основные группы. В основу такой систематизации положены семантических поля базовых лексических единиц, входящих в обращения. Таким образом, обращения могут передавать:

- 1) эмоциональное отношение говорящего к собеседнику;
 - 2) номинацию собеседника по его социальному или профессиональному положению по отношению к адресанту;
 - 3) номинацию собеседника по его родственным связям с говорящим.
- Семантические поля наиболее часто употребляемых обращений представляет следующая таблица.

Таблица 1

Характеристика лексем семантического поля обращений в речи героев современных художественных произведений

Эмоциональное отношение к собеседнику	Номинация собеседника по его соц/проф положению)	Родственные связи между говорящими
cher/дорогий	Monsieur / пане	enfant / дитино
petit / маленький	Madame / мам	mère / мамо
pauvre / бідненький	Sir / милорд	père / батьку
vieux/старый	Maître / метр	fille / доню
ami / друже	Garçon / гарсон	filis / синку
amie/подруго		
amour /любов	Mister / мистер	soeur / сестро
ange/ янголе	Milady / миледи	frère / брате
imbécile/ дурню	Abbé / отче	mémé / бабусе
		pépé / дідусю
		gendre / зятьок
		oncle / дядю
		tante / тітко

Необходимо отметить, что в данном исследовании учитывались узуальные значения объекта исследования, автор абстрагировался от контекстуальных значений обращений, которые могут не совпадать с узуальными. Этот факт можно продемонстрировать на примере обращений со словами дочь, сын, дети, которые не всегда являются обращением именно к дочери, сыну или детям какой-либо семьи, а употребление прилагательного «маленький» не всегда указывает на размер или возраст.

Как показали результаты проведенного исследования не только частотность употребления рассмотренных в работе лексем, функционирующих в составе обращений в украинском и французском языках, является типологически общей для двух сопоставляемых языков, но и структура функционально-семантического поля обращений в двух не близко родственных языках, характер соотнесенности компонентов в пределах семантического поля обращения является сходным в речи на украинском и французском языках.

Литература 1.Ройзензон Л.И. Лекции по общей и русской фразеологии. Учеб.пособие.Самарканд, 1973.- С.116

Науч. рук – Королева Т.М., д-р филол. н., проф.,
Южноукраинский государственный
педагогический университет им. К.Д.Ушинского

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЙОРКШИРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Григораш В.С., *викл. каф. іноземних мов природничих факультетів,
здобувач кафедри теоретичної та прикладної фонетики
англійської мови,*

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Для території Британських островів характерною є унікальна мовна ситуація, яка дає можливість вивчення діалектної варіативності англійської мови. За оцінкою англійських соціолінгвістів на Британських островах орфоепічною нормою вимови володіє лише 3% – 5%, за менш суворими вимогами – 10% населення [1; 2]. Саме тому, діалектне мовлення в Англії привертає увагу дослідників та діячів культури протягом багатьох століть.

Подане дослідження присвячене визначенню місця одного з регіональних діалектів Англії, а саме Йоркширського діалекту, серед інших діалектів та виявленню його територіальних фонетичних особливостей на матеріалі аутентичних записів мовлення його носіїв.

Йоркширський діалект – регіональний діалект історичного графства Йоркшир на півночі Англії, яке являє собою найбільше територіальне утворення в цьому регіоні. Своїми витокami він сягає в 5 століття до н.е., коли територію Йоркширу захопили кельтські племена Бритонів та Паризів, які поклали початок Йоркширському діалекту. За класифікацією англійського дослідника П. Традгіла діалекти Північного та Східного Йоркширу відносяться до Північної групи діалектів, а саме Lower North, в той час, як діалект Південного Йоркширу належить до Південної групи діалектів разом з Ланкаширським та Лінкольнширським діалектами. За іншою класифікацією В. Скіта, діалекти Східного та Північного Райдингів (адміністративне ділення Йоркширського діалекту з часів скандинавського захоплення графства) та горбистої поверхні Західного Райдингу належать до групи північних діалектів, при цьому Східний і Північний Райдинги та Західний Райдинг вчений відносить до різних підгруп. Окремо стоїть Південний Йоркшир, який належить до групи середніх, або мідлендських діалектів.

Хоча англійські дослідники виділяють принципово два різновиди Йоркширського діалекту: діалект Північно-Східного Райдингу, який «асоціюється з тихим мовленням пастухів» [3], та діалект Західного Райдингу, який «відрізняється жвавістю та гучністю

та асоціюється з млинами та копальнями промислової революції» [3], Йоркширський діалект включає велику кількість міських та сільських діалектів. Так, жителі двох селищ, які знаходяться на досить близькій відстані, можуть розмовляти на різних діалектах.

Йоркширський діалект вельми своєрідний за своїми лінгвістичними характеристиками: спостерігається якісна заміна звуків, мають місце кількісні зміни голосних [4, 25].

На підставі аналізу монологів носіїв Йоркширського діалекту, вилучених з радіоінтерв'ю, записаних місцевими радіостанціями BBC великих та малих міст (Bradford, Dewsbury, Featherstone, Fulstone, Carlton, Chapeltown, Cudworth, Doncaster, Sheffield), виділяємо наступні основні регіональні особливості вимови:

1. Використання глотального змичного ([ʔ]): *started* [sta:ʔɪd]; *nineteen* [na:ɪnʔ:n].
2. Йоркширська асиміляція приголосних (повне оглушення попереднього приголосного в результаті контакту кінцевого дзвінкого обструенту з початковим глухим обструентом в межах складного слова або на межі слів): *cut old clothes* [ʊlt kl :z] *up; me and my friend Pat* [fʌɛnʔ pat].
3. Вимова закінчення –ing як [ɪn]: *nothing* [nʊθɪn]; *making* [mekɪn].
4. TH-fronting (використання губно-зубних фрикативних [f] та [v] замість зубних [θ] та [ð]): *thirty-six* [fə:ʔɪzɪks]. Спостерігається зростаюча тенденція використання подібної вимови серед представників молоді.
5. Втрата фрикативного [h] (особливо перед голосним звуком): *houses* [auzəz]; *haven't* [ant].
6. Заміна означеного артикля глотальним змичним: *when the post office* [wɛn ʔp :st ɒfɪs] *opens*.
7. Відсутність голосного [ʌ], в результаті чого в парах слів, як *put vs putt*, обидва слова вимовляються з [ʊ]: *one* [wʊn]; *adults* [ədʊltz].
8. Реалізації дифтонгу [eɪ] у вигляді вузького дифтонгу або монофтонгу [ɛ]: *came* [kɛm]; *great* [gɹɛɪ]; *say* [sɛ].
9. Вимова відкритого переднього монофтонгу [æ] як [a]: *family* [famɪɪ].

10. Заміна в ненаголошеній позиції редукованого [ə] на задній відкритий [ɒ]: *completed* [kɒmpli ʔɪd]; *consider* [kɒnsɪdə]; *complete* [kɒmpləɪ t]; *convicted* [kɒnvɪktɪd].

11. Реалізації дифтонгу [ou] або у вузькому дифтонзі, або в монофтонгах [ɔ:], [ɒ], [ʊ]: *over* [ɒvə]; *only* [ɔ:nli].

Проілюструємо неоднорідність Йоркширського діалекту результатами дослідження мовлення 6 жителів міста Хал (Hull [hʊl] – Йоркширська вимова): 3 жінок та 3 чоловіків віком від 20 до 78 років.

Діалект міста Хал (Східний Йоркшир) відрізняється від інших Йоркширських діалектів та менш відомий, ніж інші міські діалекти. Окрім загальноЙоркширських особливостей вокалізму та консонантизму, визначаємо ті, які характерні для даного регіону:

1. Вимова кінцевого приголосного [ɪ] як [ei]: *happy* [hapeɪ].
2. Реалізація дифтонгу [aʊ] як [əu]: *about* [əbəu t].
3. Перехід у відкритих складах дифтонгу [oʊ] в редукований [ə]: *so many* [sə mɛni].
4. Вимова дифтонгу [au] як [əu]: *about* [əbəu:t].
5. Реалізація дифтонгу [eə] у монофтонзі [ɛ:]: *compared* [kɒmpɛɪd].
6. Перехід альвеолярного апроксиманта [ɹ] у взривний [t]: *thirteen* [θɛɹtɪn].
7. Вимова слів з коренем <-thing> як [θɪŋk]: *nothing* [nʌθɪŋk].
8. Вимова лабіовелярного апроксиманту [w] в односкладових словах з довгим голосним: *I saw* [sɔɹw ən] *an advertisement* [advəta zmənt].

З огляду на все вищезазначене, робимо висновок про негомогенність та територіальну варіативність Йоркширського діалекту на сегментному рівні. До перспектив дослідження можна віднести не тільки детальне вивчення соціолінгвістичних ознак Йоркширського діалекту на сегментному рівні, але й визначення його

просодичних особливостей, які допоможуть детальніше схарактеризувати мовлення жителів поданого регіону.

Література

1. Trudgill P. *Introducing Language and Society* / Peter Trudgill. – Penguin Books Ltd., 1992. – 79 p.
2. Wells J.C. *Accents of English* / J.C. Wells. – L.: Cambridge University Press, 1982. – Vol.2: *The British Isles*. – 465 p.
3. Kellett A. *Basic Broad Yorkshire: Revisited Edition* / Arnold Kellett. – Otley: Smith Settle, 1992. – 140 p.
4. Ледеява Е.В. Интонационное оформление дискурсивных элементов английской разговорной речи (на материале Йоркширского диалекта английского языка): дисс. ...канд. фил. наук: 10.02.04 / Ледеява Евгения Валерьевна. – Иваново, 2002. – 224 с.

Наук. кер. - Григорян Н. Р., канд. філол. н., доцент, завідувач
кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ЗМІСТ

Аніщенко Ю., Єрмоленко С. В. СЕМАНТИКА І СИМВОЛІКА КОЛЬОРУ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН (НА БАЗІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ).....	3
Афакова О. С., Чернюк Н. І. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ІМЕННИКОВИХ АД'ЮНКТИВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	5
Бикова Ю. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗАГАДКИ	8
Береза Д. В. ЕЛІПТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ.....	9
Білоконь І. М. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВІДЧИСЛІВНИКОВИХ ПРИКМЕТНИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ).....	10
Беспалова Г. В. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ	13
Боровик О., Швачко С. О. ТИПОЛОГІЯ ДЕНУМЕРАЛЬНОГО СЛОВОТВОРУ: КРОКИ ТА ГНІЗДА.....	14
Бурдюгова Н. Р. ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕРСІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	16
Веремйова В. А. ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО СЛЕНГІВ.....	18
Гончарова М. М. ГОЛОС І ТОН У МОВІ ТА МОВЛЕННІ БРИТАНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ	20
Гордієнко Л. О., Баранова С. В. КВАНТИТАТИВНЕ ТА КВАЛІТАТИВНЕ В ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЯХ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ.....	21
Грамотіна В. О. ПРАГМАРЕЛЕВАНТНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ РЕКЛАМИ).....	24
Денисенко Я. Ю. ЕВФЕМІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	26
Денисенко Я. Ю. ГЕНДЕРНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ "ЧОЛОВІК" ТА "ЖІНКА" В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	28
Єловенко М. С. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДІЄСЛОВА ДО У РОЗМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	31
Литюга Ю. В. РЕКЛАМА З ТОЧКИ ЗОРУ СУЧАСНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	32

Киричок Д. Л. ВИРАЖЕННЯ СУМНІВУ І СУМІЖНИХ ІЗ НИМ КАТЕГОРІЙ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ, ПАРЕМІЯХ І "КРИЛАТИХ ВИСЛОВАХ".....	35
Єрмоленко А. І., Кобякова І. К. ВНУТРІШНЬОЧИСЛІВНИКОВІ УТВОРЕННЯ.....	37
Калашник Ю. В. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПЕРЕЧЕНЬ НА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ.....	38
Калініченко Л. Є., Свирид А. М. РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОГО ФАКТОРА ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ ПЕРСОНАЖА (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ).....	40
Капленко А. О. КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МОВНОЇ ГРИ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО ДИСКУРСІВ.....	42
Кравець Л., Таценко Н. В. СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ СЕРІАЛІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ.....	43
Кузьменко О. А., Жулавська О. О. МЕТАФОРА У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	45
Латіна А. В. КОГНІТИВНІ ЗНАЧЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ЛЕКСЕМ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	47
Ляпа А. М., Кобяков О. М. СПОСОБИ УТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	49
Маяцька А., Косенко Ю. В. ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ РАДОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	51
Медведєва К. Ю. СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	52
Підлісна А. С. СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОЖЛИВОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	55
Примак А. В. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВІДЧИСЛІВНИКОВИХ ІМЕННИКІВ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ.....	57
Рожнова А. О., Чуланова Г. В. РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ В РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ СЛОГАНІВ ДО КІНОФІЛЬМІВ).....	59
Сасенко І., Єрмоленко С. В. ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ ЗІ СЕМОЮ КОЛЬОРУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	61

Симоненко О. О. ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДУБЛЕТІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	62
Сіліна А. В., Кобякова І. К. СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ КУЛІНАРНИХ РЕЦЕПТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	64
Скрипняк О. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ.....	65
Совенко А. М., Дорда В. О. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЗИТИВНОЇ ОЦІНКИ В БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ СЛЕНГУ.....	66
Тарасенко А. В. ТИПИ КОМПЛІМЕНТІВ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	68
Ткаченко В. В. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВІДЧИСЛІВНИКОВИХ СЛУЖБОВИХ СЛІВ ALONE, ONLY, BETWEEN НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ.....	70
Українцева А. В. ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ.....	72
(НА ОСНОВІ АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ)	
Цот Д. В. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ЛЕКСИКИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	73
Черняк М. С. РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ РЕТРОСПЕКЦІЇ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ.....	75
Шевченко А. В. ЯВИЩЕ ЛЕКСИКАЛІЗАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ЧИСЛІВНИКОМ (ФО (ч)).....	76
Ярута Г. Г. КОМП'ЮТЕРНА ЛЕКСИКА.....	78
Міхно Н. А. ГЕНДЕРНІСТЬ У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ.....	79
Захарчук Т. ГАЗЕТНИЙ ЗАГОЛОВОК ЯК ІНТЕГРОВАНІЙ ВИРАЗНИК ІДЕЇ ТЕКСТУ.....	80
Коноз А. С. ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО ТА ПІСЕННОГО ДИСКУРСУ, КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ПІСЕННИХ ТЕКСТІВ.....	81
Бабіна О. Ю. СТИЛІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ТВОРІВ ДЖЕЙН ОСТІН.....	82
Бабич Д. О., Баранова С. В. ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	84
Вдовкіна М. С., Кобякова І. К. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МОВУ ЯК АСПЕКТ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА.....	85
Вовк В. О., Єрмоленко С. В. ПОЛІТИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ: СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	87

Денисенко Н. С., Таценко Н. В. КОМПЛІМЕНТ ЯК МОВЛЕННЄВА ДІЯ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ).....	88
Джой А., Швачко С. О. САГА ПРО ЛЕКСЕМУ ONE (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ).....	90
Дзигал І. О., Дегтярьова Л. І. ГУМОР І ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ШЛЮБНИХ ОГОЛОШЕНЬ.....	91
Князева А. Ю. ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕНУМЕРАЛЬНОЇ ВЕРБОКРЕАЦІЇ.....	93
Ланчак І. Ю., Чепелюк А. Д. ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ МІФОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ.....	95
Махіненко О. Е. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ НОВИН.....	96
Ніженець О. А. НЕГАТИВНА ОЦІНКА В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	98
Петровська О. С., Баранова С. В. НАУКОВИЙ ДИСКУРС ТА ЙОГО КОМПОНЕНТИ.....	100
Плигун О. А. ЧИННИКИ ДЕНУМЕРАТИВІВ: ПРОДУКТИВНІ ТА НЕПРОДУКТИВНІ СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ.....	101
Ситник А. САГА ПРО ALONE.....	103
Стрельченко А. І., Медвідь О. М. МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ VIA ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС.....	105
Сичева І. С. ЧИСЛІВНИКОВІ АКТУАЛІЗАТОРИ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	106
Смоляр Я. Ю., Швачко С. О. ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО МОВЧАННЯ.....	108
Сухонос Є. В. ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	110
Тихенко Є. М. САГА ПРО ДЕНУМЕРАТИВ ONLY.....	111
Ульянченко О. В., Баранова С. В. МІСЦЕ КОМП'ЮТЕРНОГО СПІЛКУВАННЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	114
Циганкова Л. А. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯВИЩА РЕЦЕПЦІЇ ДІЇ В НАУКОВІЙ ТА ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	115
Хомініч М. М., Дегтярьова Л. І. КОГНІТИВНО ТА ЕТНО- ЛІНГВОСПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ГУМОРУ.....	116
Ярошенко М. В. ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО СКОРОЧЕННЯ.....	118
Шпак І. О. ДЕНУМЕРАТИВИ-ІНТЕНСИФІКАТОРИ.....	119

Біденко Л. В. ІННОВАЦІЙНА ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	122
Бурнос Е. Ю., Ражабов Илхом. ФОНЕТИЧЕСКАЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА УЗБЕКСКИМИ СТУДЕНТАМИ.....	124
Ворона Н. О. ОЦІНКА ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ (ЗА ПУБЛІЦИСТИКОЮ С. О. ЄФРЕМОВА).....	126
Голованенко Е. А, Дунь Н. Л. РОЛЬ И МЕСТО РЕЧЕВЫХ ОБРАЗЦОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ГРАММАТИКЕ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ.....	129
Суджу Зехра Бегум, Дегтярева Т. О. РОЛЕВЫЕ ИГРЫ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВНИЯ РУССКОГО КАК ИНОСТРАННОГО.....	131
Завгородній В. А. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	132
Казанджиева М. С. ЦЕННОСТИ КАК ФАКТОР СМЫСЛОЖИЗНЕННЫХ ОРИЕНТАЦИЙ УКРАИНСКОГО СТУДЕНЧЕСТВА.....	134
Акын В., Киселева А. И. ОЦЕНКА И САМООЦЕНКА НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ И ПОНИМАНИЯ РУССКОЙ РЕЧИ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ РКИ.....	136
Кихара Раджаб, Конек О. П. СИСТЕМА ЦЕННОСТЕЙ В ПОСЛОВИЦАХ СУАХИЛИ.....	138
Набок М. М. КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОБОРУ, ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄВОГО ТА ХУДОЖНЬОГО МАТЕРІАЛУ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДУМАХ НЕВІЛЬНИЦЬКОГО ЦИКЛУ.....	140
Пилипенко–Фрицак Н.А., Дарсадзе Георги. ВЗАИМОСВЯЗЬ ФОНЕТИЧЕСКИХ И ОРФОЭПИЧЕСКИХ ОШИБОК У ГРУЗИНСКИХ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ.....	142
Роденко А. В. ПРОБЛЕМЫ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН.....	144
Скварча О. Н. СИНТАКСИЧЕСКАЯ ОСНОВА ОРГАНИЗАЦИИ ГРАММАТИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РКИ...146	

Ставничая Е. Н. МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВИДЕОПРЕЗЕНТАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭЛЕМЕНТАРНОГО КУРСА РКИ.....	148
Троян А. А. СИНЕРГЕТИКА КУМУЛЯТИВНОЙ СКАЗКИ.....	151
Цзен Тин, Тубол Н. А. ОСОБЕННОСТИ КОММУНИКАТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ КИТАЙЦЕВ.....	152
Хомула Н. А. СЕМАНТИЧЕСКАЯ СОЧЕТАЕМОСТЬ КОМПОНЕНТОВ ПРЕДЛОЖЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ СУБСТАНТИВОВ С ФОРМАНТАМИ СУПЕР-, СВЕРХ-).....	154
Шевцова А. В., Пембва Гилберт. ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПОСЛОВИЦ В РАЗЛИЧНЫХ СФЕРАХ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ (на материале языка суахили и русского языка).....	156
Шевченко И. М. КОНСПЕКТИРОВАНИЕ КАК ЦЕЛЬ И СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ РКИ.....	158
Лебедева С. Г. СПЕЦИФИКА РАЗВИТИЯ ЛИНВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ (НА МАТЕРИЛЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ В СТАРШИХ КЛАССАХ).....	160
Мойсєєнко Н. Г., Сізова Л. В. ДЕЯКІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПИСЬМОВОГО МОВЛЕННЯ ТА ЧИТАННЯ ОРИГІНАЛЬНОГО ТЕКСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У КУРСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ВНЗ.....	166
Фрумкіна А. Л. ДЕЯКІ ОЗНАКИ ДЕКОДИФІКАЦІЇ У МОВІ ЗМІ НІМЕЧЧИНИ.....	173
Миронова Л. А. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОДУКТИВНОСТІ СОМАТИЧНОГО КОМПОНЕНТА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ.....	177
Стрельчук В. І. ДО ПИТАННЯ ПРО СЕМАНТИКУ СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕНЬ. КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	181
Емельянова Л. Л. РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КАТЕГОРИАЛЬНЫХ И КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ (на материале прилагательных английского языка).....	185
Тхор Н. М., Попик И. П. ПРАГМАТИКА ПРЕОБРАЗОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА ПРИ ПЕРЕВОДЕ СТИЛИСТИЧЕСКИХ ПРИЁМОВ (на материале перевода стилистического приёма повтора).....	193
Демьянова Н. А. ХАРАКТЕРИСТИКА СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ ОБРАЩЕНИЙ В УКРАИНСКОМ И ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКАХ...	200

Григораш В. С. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЙОРКШИРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ.....	204
---	------------

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Матеріали
Всеукраїнської наукової конференції
викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету
іноземної філології та соціальних комунікацій

(Суми, 19-20 квітня 2012 року)

Частина перша

Відповідальний за випуск В. В. Опанасюк
Комп'ютерне верстання С. М. Кищик
Стиль та орфографія авторів збережені.

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 12,56. Обл.-вид. арк. 13,09. Тираж 30 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.

